B A D A N I A   G E O G R A F I C Z N E
PRACE INSTYTUTU GEOGRAFICZNEGO UNIWERSYTETU POZNAŃSKIEGO, WYDAWANE POD KIERUNKIEM PROFESORA GEOGRAFJI STANISŁAWA PAWŁOWSKIEGO

E T U D E S   G E O G R A P H I Q U E S
TRAVAUX DE L'INSTITUT GEOGRAPHIQUE D'UNIVERSITE A POZNAŃ, PUBLIES SOUS LA DIRECTION DE STANISŁAW PAWŁOWSKI, PROFESSEUR DE GEOGRAPHIE

WYDANIE OSOBNE — *EDITION SPECIALE*

KS. STANISŁAW KOZIEROWSKI

ATLAS NAZW GEOGRAFICZNYCH SŁOWIAŃSZCZYZNY ZACHODNIEJ

ATLAS DES NOMS GEOGRAPHIQUES DES PAYS SLAVES OCCIDENTAUX

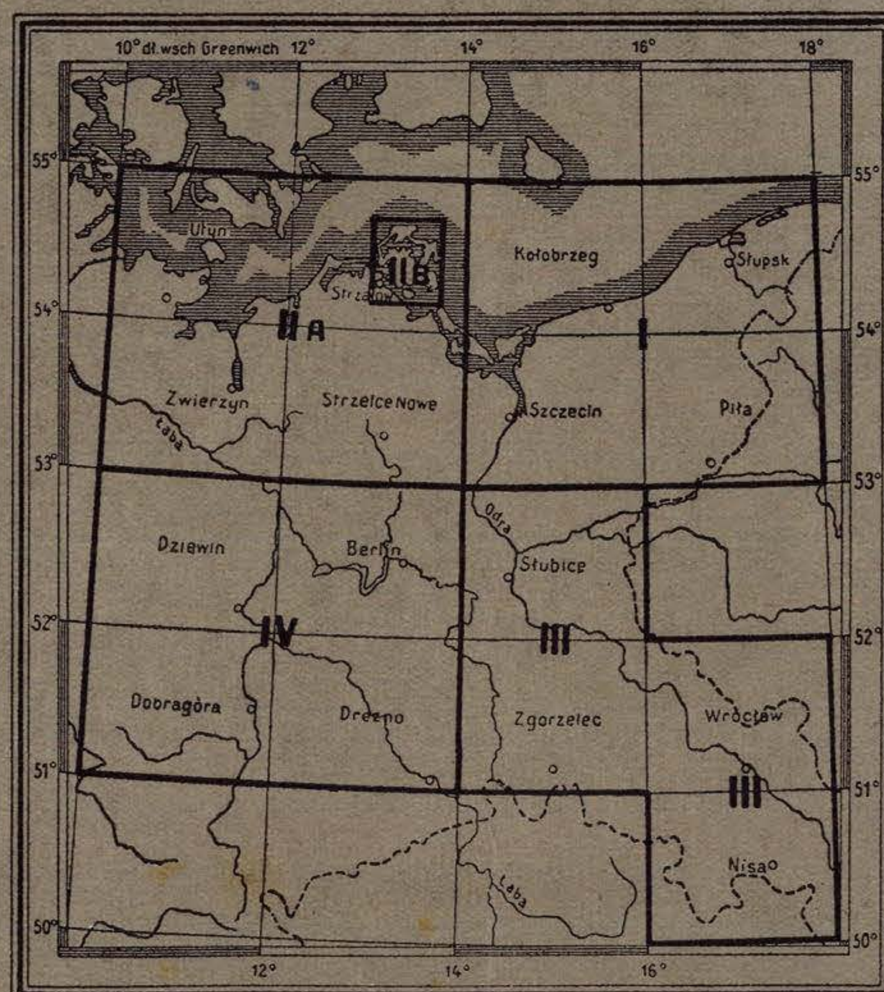
ATLAS OF WESTERN SLAV GEOGRAPHICAL NAMES

ZESZYT II B — *FASCICULE II B* — *PART II B*

ARKUSZ — *FEUILLE* — *SHEET*

RUGJA

1 : 100.000

POZNAŃ 1935

WYDANE Z ZASIŁKU FUNDACJI „NAUKA I PRACA“ IM. Ś. P. H. ŚWIĘCICKIEGO I FUNDUSZU NAUKOWEGO SENATU UNIWERSYTETU POZNAŃSKIEGO

ZAKŁADY GRAFICZNE S. A. KSIĄŻNICA-ATLAS WE LWOWIE

Leon Rocz.

B A D A N I A G E O G R A F I C Z N E
PRACE INSTYTUTU GEOGRAFICZNEGO UNIWERSYTETU POZNAŃSKIEGO, WYDAWANE POD KIERUNKIEM PROFESORA GEOGRAFJI STANISŁAWA PAWŁOWSKIEGO

E T U D E S G E O G R A P H I Q U E S
TRAVAUX DE L'INSTITUT GEOGRAPHIQUE D'UNIVERSITE A POZNAŃ, PUBLIES SOUS LA DIRECTION DE STANISŁAW PAWŁOWSKI, PROFESSEUR DE GEOGRAPHIE

WYDANIE OSOBNE — *EDITION SPECIALE*

KS. STANISŁAW KOZIEROWSKI

ATLAS NAZW GEOGRAFICZNYCH SŁOWIAŃSZCZYZNY ZACHODNIEJ

ATLAS DES NOMS GEOGRAPHIQUES DES PAYS SLAVES OCCIDENTAUX

ATLAS OF WESTERN SLAV GEOGRAPHICAL NAMES

ZESZYT II B — *FASCICULE II B* — *PART II B*

ARKUSZ — *FEUILLE* — *SHEET*

RUGJA

1 : 100.000

Z Przedmową Ks. STANISŁAWA KOZIEROWSKIEGO i Wstępem STANISŁAWA PAWŁOWSKIEGO

Avec Préface par Chanoine STANISŁAW KOZIEROWSKI et avec Introduction par STANISŁAW PAWŁOWSKI

With Preface of Canon STANISŁAW KOZIEROWSKI and with Introduction of STANISŁAW PAWŁOWSKI

POZNAŃ 1935

WYDANE Z ZASIŁKU FUNDACJI „NAUKA I PRACA" IM. Ś. P. H. ŚWIĘCICKIEGO I FUNDUSZU NAUKOWEGO SENATU UNIWERSYTETU POZNAŃSKIEGO

ZAKŁADY GRAFICZNE S. A. KSIĄŻNICA-ATLAS WE LWOWIE

PRZEDMOWA

> Durch die Ortsnamen als durch die ältesten und dauernden Denkmäler, erzählt uns eine längst vergangene Nation ihre eigenen Schicksale und es fragt sich nur, ob ihre Stimme uns noch verständlich bleibt.
>
> *W. v. Humboldt* (Balt. Stud. XLIV. 139).

Ostrowem Bożym czyli Delos słowiańskiem nazwał Ignacy Matuszewski Rugję w r. 1892 (Przegląd Tygodniowy I) w zapiskach i wrażeniach z tej wyspy. Rugję, zwaną Rujaną albo Raną, zajmowali od niepamiętnych czasów słowiańscy Weletowie a. Lutycy, nazwani stąd Ranami. Choć liczebnie w stosunku do sąsiadów słabsi, tworzyli silne i niezawisłe państwo teokratyczno-monarchiczne pod władzą własnej dynastji książęcej i z kultem państwowym bóstwa Świętowita w świątyni w Arkonie pod arcykapłanem. W 9 grodach i w warowni arkońskiej, strzeżonej przez 300 wojowników, zorganizowana była siła obronna kraju wobec Duńczyków z północy a związku weleckiego i państwa obodryckiego na lądzie z południa. Odosobnieni morzem wyodrębnili się w zamierzchłych wiekach ze wspólnoty plemiennej Weletów, *(de Ranis sive Wilzis,* H. 29. 25, *in terram Wilzorum sive Ranorum,* l. c. 31. 11). Niepewną jest wiadomość o darowiźnie tej wyspy przez cesarza Ludwika Pobożnego na rzecz klasztoru w Korbei r. 844 (M. U. I. 5, *Ruiacensis insulae Slauos cum terra eiusdem insulae... rege ipsorum Gestimulo* — mowa o śmierci króla obodryckiego Gostomysła — *interempto)*; prawdy w tem tyle, że posiadano relikwie męczennika św. Wita, a roszczono sobie w r. 1147 podczas wyprawy na Słowian pretensję do wyspy rańskiej Świętowita.

Niepewni są *Rugini* ok. r. 699 u Bedy (Hist. Angl. V. 9) *Fresones, Rugini, Danai,* który zresztą szkockich Piktów wywodzi ze Scytji t. j. od Bałtyku (I. 1) podobnie iryjscy Fomorjanie *(Fomóire),* których R. A. S. Macalister Ancient Ireland latoś z germańskimi(!) Pomorzanami wiąże, i król ich Tethra (Windisch Irische Gram. 148), John Rhys and D. Brynmor-Jones The Welsh People 55 tłumaczy Fomori jako *fo muir* t. j. po morze = Pomorze).

Na widownię dziejową występują Ranowie pierwszy raz w bitwie nad Rokitnicą (Raxa), dopływem Bałtyku u Rybnicy, 16. X. 955, jako sprzymierzeńcy cesarza Otona I i margrabiego Gerona przeciw obodrycko-weleckim pobratymcom; ocalili wtedy z zasadzki urządzonej przez króla Stogniewa swoich saskich przyjaciół i przyczynili się do klęski rodaków i śmierci ich wodza. O walkach Ranów z Wikingami w X. w. (PR 34—35) świadczył kamień runiczny wzniesiony w Drzywilkach (Drewoldke) wsch. Cerekwicy (Altenkirchen) z napisem: Gruna i Asa wznieśli ten pomnik nad Ulfem. Drugi pomnik postawiono w ich ojczyźnie pod Tullstorpem w Skanji (Schonen) z napisem: Kleppir i Asa wznieśli ten pomnik nad Ulfem. Niewiadomo, czy brali udział 9. X. 1000 w bitwie królów pod Zwłodzem (Swolder) na wodach rańskich na południe od Chyciny (Hiddensee) między królem norweskim Olafem Tryggwasonem, który tu stracił bitwę i życie, i księciem słowiańskim Borzysławem z jednej strony, — a królem duńskim Svendem Widłobrodym i królem szwedzkim Olafem z drugiej. Król duńsko-angielski Kanut Wielki (r. 1014—1035), syn tego Svenda i Świętosławy, siostry króla polskiego Bolesława Wielkiego, shołdował wyspę około r. 1019/1022. *(Kanutus... Roanos quoque sibi fecit tributarios, Genealogia regum Danorum).* W walkach o tron duński króla duńsko-norweskiego Magnusa i Svenda Ulfsona, sprzymierzeni z Obodrytami walczyli po stronie tego drugiego, *(Re* i *Vindland,* F 1—13 i n.), ponieśli 28 września r. 1043 klęskę pod Hlyrskog (Lürschau Heide) na północ od miasta Szleswigu, w południowej Jutlandji, w której poległo 8 synów króla Racibora mszczących śmierć ojca. Następnego roku walczył Magnus w Rugji, *(Erri Knytlingasaga),* t. j. a Re, gdzie rzekomo był królem Racibor *(Regbus?)* — (Dahlmann, Gesch. v. Daennemark I. 123, według Gudmunda Schüttego Danske Stednavne 14 jest to duńska wyspa Aeroe) — i zburzył tegoż roku warownię Wikingów Jomsburg na Wołyniu. (Ob. sagi nordyjskie, Die Geschichten von den Orkaden, Daenemark und der Jomsburg, T. XIX).

Po tych krótkich wiadomościach nieco światła rzuca Adam Bremeński (str. 165) około r. 1070 w geograficznym zarysie wysp północnych na nasz ostrów. Wyspa Ranów leży według niego naprzeciw ziemi Weletów, mieszkańcy są najwaleczniejszym narodem słowiańskim, stanowczy głos mają wśród pobratymców z powodu zażyłości z bóstwami, których zagorzałymi są czcicielami. *(Altera (insula) est contra Wilcos posita, quam Rani vel Runi possident, gens fortissima Sclavorum extra quorum sentenciam de publicis rebus nichil agi lex est: ita metuuntur propter familiaritatem deorum vel potius daemonum, quos maiori cultu venerantur quam ceteri).* Królewska rodzina rańska była, zdaje się, spokrewniona z obodrycką i brała udział w wojnach domowych, toczących się o zdobycie władzy w kraju między chrześcijańskimi i pogańskimi pretendentami. Po śmierci wielkiego księcia obodryckiego Gotszalka Przybygniewica r. 1066 i usunięciu jego syna Budziwoja, wybrano na wielkiego księcia poganina Kruta Grynica, według niektórych Ranina z pochodzenia, może wspomaganego przez Ranów, który w latach 1071—1105 wywalczył po pobiciu Sasów i Duńczyków niezawisłość państwową Obodrytów i zginął z ręki Budziwojowego brata, chrześcijanina Henryka, który wziął po nim wdowę Sławinę i państwo. Król Henryk rozszerzył panowanie swoje aż do Rany. Poduszczeni przez króla duńskiego Nielsa (r. 1104—1134) urządzili Ranowie wyprawę na pobrzeże wagrowsko-obodryckie króla Henryka, osaczyli twierdzę Lubice (Lübeck) u ujścia Trawy około r. 1111, ponieśli jednak straszliwą klęskę, o której w późniejszych czasach świadczyła mogiła Raniberg pod wsią Zimicami (Siems) poległych wyspiarzy. Gdy w następnych walkach poległ syn Henryka Waldemar, podjął król obodrycki Henryk, sprzymierzony z Holzatami, ekspedycję karną na Ranę r. 1123. Zimą przeszły wojska po lodzie przez cieśninę Strzałę i pustoszyły wyspę. Arcykapłan arkoński prowadził rokowania pokojowe i po długich targach zgodzono się na okup 4400 mk i wydanie zakładników. Ponieważ Ranowie warunków, jak twierdzili Obodryci, nie spełnili, płacili bowiem w części, nie monetą, urządził Henryk następnego roku nową wyprawę, która się jednak z powodu nagłej odwilży nie udała. Jakiś stosunek zależności od Henryka pozostał, bo jak pisze Helmold (str. 72), służyli mu Ranowie i wszystkie szczepy słowiańskie między Łabą i Bałtykiem aż do granic Polski *(servieruntque Ranorum populi Heinrico sub tributo... universae Slavorum naciones quae sunt inter Albiam et mare Balticum et longissimo tractu portenduntur usque od terram Polonorum).* Graniczyło więc państwo obodryckie króla Henryka w Lubicach z mocarstwem króla Bolesława Krzywoustego u Odry. Śmierć Henryka w r. 1127 położyła kres dalszym wyprawom na Ranę; następnego roku zginęli w wojnie domowej jego synowie Kanut i Świętopełk. Mógł teraz Bolesław po shołdowaniu Pomorza księcia Warcisława i zwycięskich walkach z Weletami u jeziora Morzyckiego (Müritz See) — sięgnąć po Ranę, zabezpieczywszy się od północy około r. 1121 przez związek małżeński córki swej Richezy z synem króla duńskiego Nielsa, Magnusem. Pewnie z pomocą Pomorzan podbił Ranę, bo w r. 1127 według Herborda walczyli z nimi Ranowie. W każdym razie w r. 1135 złożył Bolesław Krzywousty cesarzowi Lotarowi w Międzyborze (Merseburg) przysięgę lenną z Pomorza i Rany. Pisze o tem Oton z Frysyngi (Chronicon VII 19, *Polonorum ducem et de Pomeranis et Rugis homagium sibi faceret).* Była Rana wówczas, choć mała, gęsto zaludniona, jak świadczy Herbord *(Rugia insula parva et populosa).*

Nie zrzekli się jednak Duńczycy starszych praw do wyspy. Roku 1136 (SG XIV 661) król duński Eryk III Emund najechał Ranę, zdobył Arkonę po przecięciu komunikacji między Witowem i Jasmątem i odcięciu żywności i wody, zmusił mieszkańców do zawarcia pokoju i do obietnicy przyjęcia chrześcijaństwa, jednak z tem dziwnem zastrzeżeniem, że bóstwo swoje zatrzymają t. j. kult boga Świętowita miał być zamieniony na męczennika świętego Wita, na co się zgodzono *(Dani ad Rugiam appulsi urbem Archon adversum se valido praesidio firmatum inveniunt,* SG XIV, 661). Po odjeździe Duńczyków i wypędzeniu misjonarzy chrześcijańskich wszystko zostało przy starem. R. 1138 pomagali Ranowie księciu obodryckiemu Racemu t. j. Raciborowi z rodu Kruta przeciw Przybysławowi z pokolenia chrześcijańskiego Henryka i spalili Lubice (Lübeck). Trzymając się zawsze pogańskiej strony, walczyli w osławionej wojnie krzyżowej prowadzonej przeciw Słowianom pogańskim *(ubi enim Deus non fuit in causa bono fine terminari difficillimum fuit* — mówi Wincenty z Pragi) — r. 1147 po stronie księcia obodryckiego Niklota przeciw koalicji sasko-duńskiej. Obleganemu w Dobinie Niklotowi przybyli Ranowie na odsiecz, znienacka uderzając na flotę duńską, rozgromili ją. Duńczycy opuścili Sasów, a ci odstąpili od oblężenia *(Rugiani primam obsessis opem inimicae classis opressione porrigere statuunt*, SG XIV, 676). Z Wagrami i Obodrytami urządzali odtąd Ranowie wyprawy korsarskie na wybrzeża duńskie, szerząc popłoch i bogacąc skarb arkoński, uszczuplony przez dawniejsze kontrybucje. *Omnes autem piraticam exercent, et insulas oceani, Hyberniam et Britanniam, Daciam quoque inquietant, licet in alio litore reperiantur* (Oton z Frysyngi Gesta III. 1.). W odwet napadli Duńczycy na Ranę. Bitwa pod Arkoną 24. V. 1150(Annal. Colbac.) wypadła pewnie dla nich nieszczęśliwie, bo Słowianie następnie mszcząc się, pustoszyli Skanję (Schonen) *(bellum fuit in Slavia apud Arkun... Slavi transierunt Scaniam).* Przez kilkanaście lat panowali Ranowie bezspornie na zachodnim Bałtyku. Król duński Svend Grathe, choć chrześcijanin, aby ich zjednać sobie darował bóstwu pogańskiemu Świętowitowi w Arkonie czaszę pięknej roboty krótko przed r. 1157, nad czem później Saxo ubolewał *(cuius postmodum sacrilegii infelici nece poenas persolvit),* zginął potem w puszczy Grathe. Helmold (str. 103) zaś zapisał, że Świętowit między wszystkimi bogami słowiańskimi, jako bóg ziemi rańskiej, pierwsze zajmował miejsce, *(inter multiformia Slavorum numina prepollet Zuantevith, deus terrae Rugianorum).*

Były to jednak ostatnie przebłyski chwały Świętowita. Na horyzoncie politycznym gromadziły się już chmury, z których piorun uderzył, zwalił posąg możnego bóstwa i w niwecz obrócił świątynie i wierzenia starych pogan. Z walk domowych wyszedł zwycięsko w Danji król Waldemar I (r. 1157—1182), z pomocą wojowniczego biskupa Roskildy Absalona (r. 1158—1177). Sprzymierzony z księciem saskim Henrykiem Lwem (r. 1156—1195) w kilkunastu wyprawach podbił nietylko Ranę ale i Pomorze nadodrzańskie. Jako przygrywkę do tych bojów zapiszemy klęskę armady słowiańskiej koło wysp Jullholmen u brzegów Hallandji w Szwecji; podczas straszliwej burzy zginęło 600 okrętów słowiańskich w nurtach morskich (Knytlingasaga T XIX, 336). Pierwsze zwycięstwo nad Słowianami odniósł Absalon 4. IV. 1159 pod Boslundem w płd.-zach. Zelandji; tegoż roku przedsięwziął z Waldemarem I wyprawę na Słowian a mianowicie na ziemie weleckie Chyżan (Kessin) i na Bardo (Barth) u Bałtyku, w jesieni II ekspedycję wojenną na Arkonę. Niestety, poległ r. 1160 śmiercią walecznych wierny ich sprzymierzeniec książę obodrycki Niklot a Obodryci pod jego bratem Lubomirem i synami Niklota Warcisławem i Przybysławem stawiali czoło przemożnym siłom Sasów i Duńczyków. Gdy tegoż roku Waldemar przygotowywał nowy najazd na Ranę, wysłannik rański Domabor zaprzysiągł pokój pod zaklęciami, gotów był kamień rzucić do morza i zakląć się, że kto naruszy mir, niech jak ten kamień zginie w głębokości morskiej, *(barbarum religionis erat calculum in undas conjicere seque si pacto obviam issent mersi lapidis exemplo perituros orare,* SG XIV, 755. Przysięga na kamień w Albanji (Indogerm. Forsch. XI. 183). Zapisał kronikarz duński krótko pod r. 1160 (Annales Esromenses) *Absalon devicit Slavos qui dicuntur Röbo* t. j. mieszkańców wyspy Rö pobił.

Świadomi przewagi swej nad Słowianami Waldemar i Henryk podjęli III wyprawę na Obodrytów i Ranów jeszcze w sierpniu r. 1160. Walczyli na całym froncie bałtyckim od pobrzeża obodryckiego (w Meklenburgji) aż do półwyspu rańskiego Ołąga (Wallung), który spustoszyli. Wiosną r. 1162 na IV wyprawie toczyły się boje koło Ołogoszczy (Wolgast). W r. 1164 nastąpiła nowa wspólna V wojna na ziemiach obodrycko-weleckich przeciw księciu Przybysławowi. Spustoszono Ołogoszcz, Choćków, Tymin. Przy zawarciu pokoju otrzymał od Waldemara książę rański Ciesław $^1/_3$ ziemi Chyżan. Jednak z powodu intryg Henryka Lwa i nieufności Waldemara tegoż roku urządzili Duńczycy VI ekspedycję na Ranę, podczas której ucierpiał najwięcej znów półwysep Ołąg. W następnym roku nowe ciosy spadły na nieszczęsną wyspę i jej mieszkańców. W kwietniu bowiem i maju r. 1165 na VII wyprawie ograbili Duńczycy północną, środkową i południową stronę wyspy t. j. Witów, Grodnicę i Zador, a w jesieni na VIII wyprawie zniszczyli wschodnią część t. j. Jasmąt i Redowice. Zawiedzeni przez księcia Henryka, który ich fałszywemi obietnicami oszukał, musieli się Ranowie poddać, *(tunc se Rugiani contrahendi a Saxonibus auxilii spe fraudatos experti quatuor obsidibus praebitis apud Strelam insulam pacem a rege pecunia quesiverunt,* SG XIV, 804).

Jeszcze cięższy był r. 1166, bo aż trzy wyprawy urządzili Duńczycy na Słowian, podczas IX ekspedycji wojennej pustoszyli ziemię welecką Trzybudzice (Tribsees) w marcu i kwietniu, następnie w maju na X wyprawie kraje weleckie Ołogoszcz i Ostrożno (Wolgast, Wusterhausen), w wrześniu podczas XI najazdu na lądzie Tymin (Demmin), Ołogoszcz (Wolgast) i Uznam (Usedom). R. 1167 uległ wreszcie przemocy książę obodrycki Przybysław, zawarł pokój z Henrykiem Lwem i odzyskał część ziem pod zwierzchnictwem księcia saskiego. Teraz wymierzyli sprzymierzeni ostatni cios czcicielom Świętowita i jeżeli duńskiemu Saksonowi wierzyć, przygotowali pogrom bóstwa na dzień św. Wita t. j. 15 czerwca. Na XII wyprawie 13. VI. 1168 zdobyli sprzymierzeni Duńczycy pod Waldemarem i Absalonem, Pomorzanie pod księciem Kazimierzem i Sasi pod biskupem zwierzyńskim Bernonem, Arkonę. Spalili świątynię, świętą stanicę t. j. sztandar w wielkiej czci u Ranów będący, posąg Świętowita. 15 czerwca w dzień św. Wita, nastąpił pogrom pogaństwa w Grodnicy, runęły w 3 świątyniach posągi Jarowita (Rugowita), Porowita i Pioruńca, taki sam los na innych miejscach spotkał Biesomira i Trzygłowa. Skarb arkoński, w 7 skrzyniach przechowywany, zdobył Waldemar; niejedno dostało się z tego sprzymierzeńcom. Jeszcze około r. 1200 (CPD 192) Absalon w testamencie swym dwie czasze bóstw rańskich przekazał krewnej swej Małgorzacie. O nawróceniu wątpliwem Ranów przez Waldemara zapisał pod r. 1169 Chronographus Saxo: *umbram eis christianitatis impressit,* cień im chrześcijaństwa wtłoczył.

Podziw nasz wzbudza męstwo i wytrwałość Ranów. Wyspa o powierzchni 967 km^2 z jakiemiś 35.000 mieszkańców stawiała 9 lat czoło w zaciętych bojach 30 razy większej Danji i jej sprzymierzeńcom, aż spustoszona i wycieńczona uległa przemocy, zapisując chlubnie swoje nazwisko w dziejach. Pogrążeni w pogaństwie, nie zrozumieli Ranowie grozy niebezpieczeństwa, gdy na końcu, osaczeni ze wszystkich stron przez sprzymierzonych sąsiadów za ogniska i ołtarze bogów, sami bohaterski toczyli bój, odcięci od świata. Ulegli, ale zachowali cześć i ziemię, bo tej im Duńczycy nie zabrali.

Mimo obszernych opisów u Saxona i Helmolda nic nie wiemy o losach arcykapłana i podwładnych mu wieszczków czy godurów na wyspie. Kult Świętowita był dobrze zorganizowany, jego świątynia w Arkonie, jak Panjonjon greckie w Mykale lub ateńskie w Delos, była bogato uposażona posiadłością ziemską,

czynszem od każdego mieszkańca, daninami z rybołóstwa i trzecim działem łupów wojennych. Z dalekich krajów słowiańskich przysyłano do Arkony dary, jak z ziemi Wagrów, a wpływ Świętowita wzrósł jeszcze, gdy upadła świątynia Radogosta albo Swarożyca w Retrze r. 1069. Skarb jego dostarczał środków na prowadzenie licznych wojen, do których arcykapłan może i z nienawiści ku chrześcijanom kusił podstępnie wyspiarzy. W państwie rańskiem teokratyczno-monarchicznem, wybitną rolę odgrywał arcykapłan, *flamen;* więcej miał znaczenia niż król. Pisze o tem Helmold (I. 36, II. 12 *rex apud eos modicae aestimationis est comparatione flaminis).* Arcykapłan zależał od skinienia losów, król zaś i lud od jego woli; w razie potrzeby zwoływał arcykapłan króla i lud dla objawienia woli boga. Czy runy znano na Rugji, nie wiemy, choć islandzcy pisarze o słowiańskich runach wspominają. „Dass die Wenden Runen hatten, wird aus Isländischen Schriftstellern geschlossen, die das *Winda Runir* erwähnen" (S. Thunmann Untersuchungen über die alte Geschichte einiger nordischer Völker str. 283, ob. Grümbke, Neue Dartellungen von der Insel Rügen II. 252). Do 30 miejsc można na Ranie naliczyć, gdzie się zachowały wspomnienia pogańskiego kultu lub gdzie nazwy topograficzne o tem świadczą. Już r. 1169 papież Aleksander II, wielki zwycięzca Barbarossy, przydzielił wyspę *Rö* do biskupstwa w Roskildzie a r. 1170 tenże Fryderyk Barbarossa przyłączył posiadłości rańskie na lądzie t. j. ziemie Chyżan i Crzezpienian między Rzeką (Ryck), Bałtykiem i Pianą do biskupstwa zwierzyńskiego. Pierwszy książę chrześcijański Jaromir I (w dokumentach i na pieczęci mianował się królem) przyjął chrześcijaństwo r. 1168 *(Rugia ad fidem Christi conversa est... baptisatus est Jarimar cum ceteris Slavis,* Langebek *Scr. rer. dan. III, 260; erat autem tunc temporis princeps Rugianorum vir nobilis* Jaremarus... *ipse vero factus Christianus tam in fide firmus quam in predicacione erat stabilis, ut secundum Paulum iam a Christo vocatum videres,* Helmold II, 212, pod r. 1168). Tenże założył i uposażył klasztor Cystersek przybyłych z Roskildy ok. r. 1193 w Górze. Cystersi z Eldeny otrzymali od Jaromira II półwysep Redowice, a zyskawszy r. 1360 Sikorze, zorganizowali całą płacheć południowo-wschodniej wyspy, jako włość klasztorną mnichów. Wreszcie r. 1296 książę Wisław II założył i uposażył klasztor św. Mikołaja na wyspie Chycinie (Hiddensee), wprowadzając doń Cystersów z Nowegopola (Neukamp). Około r. 1300 liczono na Rugji 12 parafij, dziś podniosła się ta liczba do 30 (WR 76).

Pochodzenie rodziny książęcej jest pewnie rodzime. W czasie utraty niepodległości składała się z 3 braci t. j. Ciesława, Jaromira i Stojsława. Ciesław, występujący r. 1164 jako władca rański, podległy Waldemarowi, albo zmarł około r. 1168 albo z powodu chwiejnego stanowiska wobec swego suwerena duńskiego utracił rządy na rzecz brata swego Jaromira I, który władał na Ranie w latach 1170—1218. W okresie najazdów duńskich byli to jeszcze młodzi książęta z władzą mocno zacieśnioną przez teokrację arcykapłana i demokrację wiecu dostojników i wszystkich mieszkańców, który to wiec rozstrzygał o pokoju i wojnie, zawieraniu przymierzy i wysyłaniu posiłków sprzymierzonym. Upadek niezawisłości politycznej kraju i rządów arcykapłańskich przyczynił się do wzmocnienia władzy książęcej pod zwierzchnictwem Duńczyków, z którymi Jaromir utrzymywał przyjazne stosunki; miał nawet za żonę księżniczkę duńską Hildegardę (r. 1199), córkę króla Kanuta. Córka Jaromira I Łucja była za księciem wielkopolskim Władysławem III, synem Mieszka Starego, więc z linji Piastów mocno trzymających się tradycyj rodowych, około r. 1186 (Małecki, Studja her. I. 247, Perlbach Preuss.-Poln. Studien I. 10—11).

Po Jaromirze I i po zrzeczeniu się rządów starszego syna Borzęty, od którego pochodzili następnie panowie z Chróstowa (Gristow) sprawował rządy młodszy syn Wisław I w latach 1218—1249. Syn jego Jarosław był proboszczem rańskim t. j. zwierchnikiem nad wszystkiemi kościołami na Ranie z siedzibą w Ralowie (Ralswiek); drugi syn Jaromir II władał po śmierci ojca w latach 1249—1260. Za jego czasów nastąpił podział ojcowizny książęcej na rzecz młodszej linji Stojsławiców z Podborza z Borzętą z Borzęcic (Borante von Borantehagen). Otrzymali współrodowcy r. 1249 ziemie Redowice i Zdroje, parafję Ilmnicę i $^1/_3$ Jasmątu. Powtarzały się w nich imiona Stojsław, Przedbor i Borzęta, np. r. 1326 (PU VII. 1. 2), występują Stojsław i Borzęta z Podborza, na otoku pieczęci napis: *S' Dni Stoyslavi. Militis. Boretiz,* Przedbor zaś z P. r. 1490 (GR I. 146). Dzisiejsza książęca rodzina v. Putbus, pochodząca po kądzieli od Stojsławiców, posiada około $^1/_3$ całej wyspy. Z Eufemji, córki księcia Pomorza Nadwiślańskiego Świętopełka, zostawił Jaromir II synów Wisława i Jaromira, z których pierwszy jako Wisław II dzierżył władzę książęcą w latach 1260—1303. Wisław II pierwszy z książąt rańskich wziął żonę z rodu niemieckiego Agnieszkę, córkę Otona z Brunświku. Syn jego Wisław III (r. 1303—1325) rządził naprzód z bratem Samborem, następnie sam. Wnuk Eufemji Sambor po księciu polskim Władysławie Łokietku sprawował rządy na części Pomorza Gdańskiego w latach 1301/1302 (Kujot, Dzieje Prus Król. II, 1195, 97) w Sławnie i Słupsku, jako sąsiad Polski.

R. 1304 pojawia się język niemiecki w dokumencie Wisława III, r. 1316 12 rycerzy rańskich i 125 knieziców czyli włodyków, z imion i nazwisk podanych, zawarło przymierze z mieszczanami niemieckimi Strzałowa (Stralsund). Następnego roku spory się skończyły z nowem uszczupleniem praw książęcych na rzecz szlachty. Wisława III syn, Jaromir, zmarł bezpotomny 25. V. 1325 a 8. XI. 1325 zeszedł do grobu ostatni książę z dynastji rańskiej tenże Wisław III. Rugja przeszła jako lenno duńskie na książąt Pomorza Nadodrzańskiego Otona I, Warcisława IV i Barnima II jako siostrzeńców Wisława II po Małgorzacie i została pod zarządem książąt pomorskich aż do wygaśnięcia rodu na Bogusławie XIV (10. III. 1637). Z rąk szwedzkich przeszła wyspa w posiadanie Prusaków r. 1815 po Kongresie Wiedeńskim.

Imiona w książęcej rodzinie rańskiej były przeważnie słowiańskie. Znani prócz Jaromirów i Wisławów Stojsław, Borzęta i Przedbor w rodzinie z Podborza, Ciesław i Dobiesław w rodzinie Boleń, Barnuta i Dobiesław w rodzinie Chrostów, następnie jeszcze Borzysław, Jarosław, Przybygniew, Sambor i Świętopełk.

Jako dostojnicy ziemscy podczas walk o niepodległość występują w latach 1159—1168 Domabor, Dalimir, który poległ (Knytlingasaga), Grąża Lutkowic i Maszko. W nazwach miejscowych zachowano pamięć o godnościach dworskich: stolnika, podstolego i kluczarza, w dokumentach przystawa, w nazwiskach późniejszych wojewody, mniejsze rycerstwo włodycze zwano kniezicami.

Między rycerstwem i kniezicami rozróżniamy tubylców i przychodźców z Uznamia, Pomorza lub Rugji lądowej. Uwzględnimy tylko pierwszych. Znani są Cieszymirzyce, panowie na Zadorze, z nich r. 1241 Sławek i Pącien Przybysławice oraz Niedamir, Cieszymir i Sulisław Gościsławice. Od nich ma pochodzić ród panów z Łąki (von der Lancken), r. 1316 (PU V, 246) *Prydbor unde Stoyzlaf van der Lanken,* do ostatnich czasów na Ranie, i Sławkowiców (Stangenberg), Gawronowie, z nich r. 1316 (l. c.) *Pribe Gawarn,* panowie v. d. Horst, GCB 67, r. 1359, *Teslav. i Borantho v. der Horst* (Chrostów?), Kotowie, z nich r. 1316 (l. c. 247), *Razlaf Kooth,* Koszanowie, z nich r. 1316 *Prybbezlaf Kosen,* Kwasowie, z nich wtedy *Hinceke Cuaz,* Klementowice, z nich wówczas *Razlaf Clementevitz,* Koczewice, z nich wtedy *Thessemer Kotzevitz,* Naczewice, z nich tegoż r. 1316 *Gothan,* Pozdawołkowie, z nich *Thesdarc Puzdevolk,* później pisani Pasewalk i Paselich, znani od r. 1269 do pocz. XVI w., Samborowie z Porzecza, PU V, 246, r. 1316 *Sambor van Poretz,* GCB 24, r. 1578, *Sambor Pretze.* Ralikowie i Ralikowice od r. 1265, jako Rahleken jeszcze w XVIII w., Smątowice z Smątowic, z nich Dobiesław r. 1401 (HS II. 38 *Dubbeslaw Schwantewitz*), Stogniewowie r. 1307 jako Stouenowie jeszcze r. 1619 (l. c. IV—574), Sumowie od Suma z r. 1237, trwali w Danji jeszcze w XIX w., Świeconowice, z nich r. 1316 *Moyzlemer Swetzenovitz,* Trąbice, z nich r. 1316 (PU V. 247) *Darghezlaf Trambitz,* Trochowie, z nich wtedy *Hinrich Troche,* Węglinowie, z nich wówczas *Thezlaf Wanghelin,* Wirzyce czy Wrycze, z nich r. 1316 *wendesche Vyriz* i wielu innych.

Że język słowiański w wyższych warstwach w początkach XIV w. zanikał, dowodzi tego nietylko dokument niemiecki Stojsława z Podborza z r. 1323 (PU VI 173) w sprawie sprzedaży Pozdawilczyc, ale także wahanie w nazwiskach patronymicznych między słowiańszczyzną i niemczyzną n. p. r. 1316 (l. c. V. 246—247) pisano nazwiska *Ralekevitz, Sumovitz, Zabecytz, Zlawcovitz,* ale także *Thezlaf Pribenson, Claws Bolenson, Theschitz Raduskenson, Razlaf Zlawsson, Zlaweke Reddemersson, Prybbezlaf Kosenson.* Także rodziny niemieckie czy zniemczone nosiły imiona słowiańskie, Czesław, *Tesslavus Everhardy* r. 1423 (RGR 43), *Teslaf Korn* r. 1424 (l. c. 44), Sulisław, Przyba, Dobromir Szelowie, *Sulleslaw Schele, Prybe Schele* r. 1447 (RGR 74), Dobromir, *Dubbermarus Schele* i Czesław, *Tesslaws Vinckeldal* r. 1380 (RGR 18), *Stoislav v. d. Osten* r. 1578 (GCB 187), Przybor czy Predbor, *Pribbert* Achates v. Platenr. 1777 (GCB 182). Liczne są jeszcze nazwiska niemieckie z imionami słowiańskiemi, więc *Prydbor Rodemunt, Thezlaf Bistervelt, Thessemar Starkewolf, Thesdarc* Norman i t. d. Język słowiański zamilkł na Ranie na przełęczy XIV i XV w. Ostatnia Ranka, która znała swój język, zmarła r. 1404, nazywała się Galica czy Gulica (BS 28. 310 *Gallitzin,* BS 44—46 (za Micraeliusem) *Gulitzin*). Według PR 10 umarła ostatnia Słowianka rańska dopiero około r. 1450. Imiona rodzinne przechowywały się długo, r. 1491 (GCB 221) *Stoyslaff Tzum,* r. 1521 (RGR 109) *Jerschlaff van deme Kalande,* r. 1508 (F. Bojsen Af Moens Historie IV. 19) *Predbjörn (Preben) Podebusk,* jeszcze r. 1532 (BS 33. 1. 132) wspomniany jest na Ranie ziemianin Przyba Trzebieszka *Pribe Trebesske,* kmieć Cieszydróg Więcek (HS II 144, r. 1510, *Tesdarg Venske*). Bogaty zespół nazw uroczysk świadczy, że najdłużej się trzymali Ranowie na wschodniej stronie wyspy t. j. na Witowie, Jasmącie i Mnichowie (zwłaszcza na zach. stronie tego półwyspu). Stary Beyersdorf (BS XXXII B. 103), który zbierał nazwy topograficzne Rany, pisał „Bemerkenswert ist die nahe Verwandschaft der alten Rujaner mit den Polen soweit sich solche aus den Ortsnamen erkennen lässt. Man erinnert sich an den Ausspruch Adam. Brem., *qui trans Oderam sunt Poloni, nec habitu nec lingua discrepant*". Prof. A. Brückner twierdził r. 1932 (ZSP IX. 327): „Das Nordwestslavische... Seine Dialekte, von der Jetzel bis zur Narew, stehen sich näher als Böhmish mit Slovakisch, als die russischen untereinander".

W tej starodawnej Słowiańszczyźnie naliczono 73,8% nazw geograficznych pochodzenia słowiańskiego (ZONF VII. 89). Dochodzą do tego setki nazw topograficznych, których nie można było wszystkich na mapie umieścić, przeto podaje się je w osobnym dodatku. Prócz nazw geograficznych i topograficznych został nam po Ranach zespół imion i nazwisk, z których wiele w formie zniemczonej do dziś się zachowało. Jako pożyteczny przyczynek do języka rańskiego godziło się taki spis dodać do niniejszej pracy.

Ostatnim wreszcie zabytkiem językowym są wyrazy starego języka, zachowane bądź w źródłach, bądź w dzisiejszej mowie ludności. Wincenty Pol, który zwiedzał Ranę, zapisał (w pracy „Obrazy z życia i natury") wyd. r. 1869 I. 161—162, II, 912—913) kilkanaście wyrazów, wymienionych mu przez uczonego pastora (G. Jacob?) z półwyspu Witowa, jak Rybaki (Reboken), ludność Mnichowa, *bóg, reba, morze, żywot, ziemia, niebo, chmara, mleko, kęs, tata, mać, dziewa, perekop, chata, piorun, woda.* Dopiero gdy powstanie słownik dzisiejszego dolnoniemieckiego narzecza na Ranie, będzie można językowy materjał słowiański oddzielić.

Jeszcze kilka słów poświęcimy nazwie Rany i nazwom jej miejscowości. Wibald z Korbei zapisał r. 1149 (MU I. 46), że Niemcy nazywali wyspę Rujaną a Słowianie Raną, *(regione quadam, quae a Theutonicis Ruiana, a Sclavis autem Rana dicitur).* Duńczycy nazywali nasz ostrów *Rö,* r. 1168 *(Chronicon Sialandiae, Rö in Slavia a Danis victa);* dolnoniemiecka forma jest *Roien, Röjjen.* Na mapie Claudiusa Clavusa (Fynbo) z r. 1427 (F. Bojsen, Af Moens Historie III, Stege 1917) *Ryland.* Mieszkańców pisano w źródłach *Roani, Ruani, Runi, Rani, Riuani, Ruiani, Ryenses* i t. d. Sąsiednie języki germańskie, jak duński, dolnoniemiecki, fryzyjski, wreszcie szwedzki, oddziaływały na formy językowe nazw miejscowości na Ranie. Już w XII w. spotykamy zduńszczone do niepoznania nazwy, tak że wątpić można o pierwotnem ich pochodzeniu skandynawskiem czy słowiańskiem. Do pierwszego odnoszą niektórzy nazwy Arkona, Jasmąt (Jasmund), Chycina (Hiddensee), z którą wiążą stare baśni nordyjskie, Omaniec (Ummanz), Ilmno (Vilm), Jińszcz (Gingst), Turzęta (Trent) i Wąpąt (Wampen). Knytlingasaga (T XIX 370—379) przekazała nam np. nazwy Chycina *(Hedinsoe),* Ołąg *(Valung, Analong),* Omaniec *(Masnes?),* Zabrodzie *(Schaprode),* Arkona, Buków *(Boeku),* Porzecze *(Parez),* Grodziec, Grodnica *(Garz, Karenz).*

Typy nazw miejscowych na Ranie są te same co w innych krajach Słowiańszczyzny, pochodzą więc bądź od imion i nazwisk rańskich, bądź od słów pospolitych czyli apelatywów. Stosunek liczebny obu kategoryj jest mniejwięcej równy. Nazw na *-ice* znalazłem około 280, na *-ów, -owa* około 240, na *-in, ina, -yn* około 70. Następują potem nazwy utworzone zapomocą przyrostka przymiotnikowego *-ij* od imion osobowych na *-bąd* jak Obąd-Obądz, Darsobąd, Niesiebąd, na *-gost* jak Bydgost → Bydgoszcz, na *-mysł* jak Przemysł → Przemyśl, na *-rad* jak Domarad → Domaradz, Gościerad, Przybierad, Trzebierad, dalej nazwy osobowe na *-any* jak Bardowiany, Cielczany, Dębiany, Dolany, Mokrzany, rzadkie na *-acz* jak Blizacze, Ciechacze. Wśród nazw apelatywnych są również nazwy przymiotnikowe na *-ów* i *-in* jak Buków, Grabów lub Ciświn, Żółwin, na *-no* jak Łączno, Sławno, Szczytno, Trzemeszno, na *-nik* jak Ciśnik, Jesiennik, Kępnik, Kwaśnik, Leśnik, Rogownik, Rolnik, Stawnik, Wierzbnik, wreszcie na *-ec, -ce* jak Głębiec, Gumieńce, Omaniec, Śmileniec, Trzciniec, Zieleniec i na *-ica.* Nazw tego typu naliczyłem 25. W rozprawie: Nazwy rzeczne w Lechji przybałtyckiej i w przyległych częściach Słowiańszczyzny północno-zachodniej zestawiłem setki nazw tej kategorji, obecnie tylko uzupełniam poprzedni zbiór nazwami jak Bagnica, Bezdomica, Biesienica, Chotomica, Ciśnica, Dalmierzyca, Dolica, Gwiezdnica, Ilmnica, Iwnica, Mesznica, Próchnica, Stągnica, Stegnica, Więtszyca, Wirznica. W porównaniu do innych dzielnic mało tu nazw na *-sko* i *-iszcze,* bo prócz Brońska, Brzeżańska, Żecka tylko Pożarzyszcze i Samociszcze zasługuje na uwagę. Z nazw w Polsce dobrze znanych przypomnę Bydgoszcz, Przemyśl, Trzemeszno, u Bydgoszczy Samociążek a tu Samocięż; wielkopolska nazwa rzeki Paklica powtarza się jedynie na Jasmącie rańskim; nie braknie na Ranie też Krzemienicy i Tymienicy, zanoteckie Tłukomy mają odpowiednik pod Choszcznem (Arnswalde) w nazwie jez. Tłukom (Klücken See) i w rańskich Tłukomicach. Z Pomorza Nadwiślańskiego przypomnę nazwy Czerpin (Serpin-Elbląg), Objazdy, Obłuże, Smętowo, Szwelina i t. d. Podobnych pokrewieństw możnaby więcej zestawić, wystarczy niżej podany spis imion i nazwisk rańskich do świadectwa o lechickiem pochodzeniu Ranów.

Ks. Kanonik Stanisław Dołęga Kozierowski

PREFACE

Durch die Ortsnamen als durch die ältesten und dauernden Denkmäler, erzählt uns eine längst vergangene Nation ihre eigenen Schicksale und es fragt sich nur, ob ihre Stimme uns noch verständlich bleibt.

W. v. Humboldt (Balt. Stud. XLIV. 139).

Dans ses impressions de voyage et notes, publiées sur l'île de Rugen, en 1892 (Przegląd Tygodniowy I), Ignacy Matuszewski l'a appelée l'île des dieux ou le Délos slave. L'île de Rugen, alors nommée Rana ou Ruïana, fut occupée de très bonne heure par les Vélètes, les Luticiens slaves, connus sous le nom de Raniens ou Rugiens. Bien que moins nombreux que leur voisins, ils constituaient un état fort et indépendant, de régime théocratique et monarchique, sous le sceptre de leur propre dynastie ducale. Les Raniens pratiquaient le culte officiel de Świętowit (Svantovit), par l'intermédiaire d'un grand-prêtre, au temple d'Arkona. Leur territoire était défendu contre les incursions des Danois au nord, de la ligue et de l'état des Vélètes, au sud, par une armée cantonnée dans neuf enceintes fortifiées et par les trois cents soldats de la forteresse d'Arkona. Séparés par un bras de mer, les Raniens se détachèrent de la communauté tribale des Vélètes dans des temps très reculés *(de Ranis sive Wilzis* Helmold 29. 25, *in terram Wilzorum sive Ranorum,* l. c. 31. 11). La tradition qui veut que l'île ait été donnée par l'empereur Louis le Pieux au couvent de Corvey en 844 est des plus incertaines (M. Ul. 5, *Ruiacensis insulae Slavos cum terra eiusdem insulae... rege ipsorum Gestimulo* — il s'agit de la mort du roi obodrite Gostomysł — *interempto).* Il est seulement avéré qu'on y possédait les reliques du martyr St. Guy (Vitus) et qu'on y avanca des prétentions sur l'île ranienne de Świętowit à l'occasion d'une expédition contre les Slaves en 1147.

Les *Rugini* de Beda vers 690 (Hist. Angl. V. 9) *Fresones, Rugini, Danai* sont peu sûrs, qui ici conduit les Pictes de l'Écosse (I. 1.) de la Scythie c'est à dire de la Baltique, de la même manière les *Fomóiı*e de l'Irlande, que R. A. S. Macalister Ancient Ireland lie cette année avec les Pomoriens germaniques(!) et leur roi Tethra (Windisch Irische Gram. 148, John Rhys and D. Brynmor-Stokes The Welsh People 55. explique *Fomori* = *fomuir,* c'est à dire le polonais *po morze* = Pomorze = sur la mer).

Les Ranes firent leur première apparition sur le théâtre de l'histoire le 16 Octobre 955, à la bataille de la Rokitnica (Raxa) tributaire de la Baltique à Rybnica, en qualité d'alliés de l'empereur Otton I et du margrave Géron, contre leurs frères obodrites et vélètes. Ils délivrèrent leurs alliés saxons d'une embûche dressée contre eux par le roi Stogniew et concoururent à la défaite de leurs frères slaves et à la mort de leur chef.

La pierre runique qui se dresse à Drzywilki (Drewoldke), à l'est de Cerekwica (Altenkirchen), portant l'inscription: Gruna et Asa ont érigé ce monument sur le corps d'Ulf, témoigne des luttes contre les Vikings. Un monument analogue fut érigé dans leur propre pays, près de Tullstorp en Scanie (Schonen), portant l'inscription: Klepir et Asa ont élevé ce monument sur Ulf. On ne sait pas s'ils prirent part, le 9. X. de l'an *mille* à la bataille des rois, près de Zwłódz (Swolder) qui se déroula sur les eaux raniennes, au nord de Chycina (Hiddensee), entre le roi de Norvège, Olaf Triggwason, lequel y fut vaincu et y succomba, et le prince slave, Borysław d'un côté, contre le roi de Danemark, Svend Tveskaeg et le roi de Suède, Olaf, de l'autre. Le roi de Danemark et d'Angleterre, Canut le Grand (1014—1035), fils de ce même Svend et de Świętosława, soeur du roi de Pologne, Boleslas le Grand se rendit l'île tributaire vers 1019—1022 *(Kanutus... Roanos quoque sibi fecit tributarios, Genealogia regum Danorum).* Durant les luttes pour le trône danois entre le roi de Norvège, Magnus et de Danemark, Svend Ulfson, les Raniens et les Obodrites, alliés à ce dernier, Re et Vindland F. 1—13 et s.) subirent une défaite par le roi Magnus le Bon en 1043 28. IX. près de Lyrskov (Hlyrskog) dans le Jutland méridional (Isted-Schleswig) bataille dans laquelle périrent huit fils du roi Racibor en voulant venger la mort de leur père. L'année suivante Magnus guerroyait à Rana (Erri dans la Knytlingasaga), c'est-à-dire à Ré où l'on suppose que régnait le roi Racibor (Regbus? Dahlmann Gesch. von Daennemark I 123, selon Gudmund Schütte Danske Stednavne 14 = l'île danoise Aeroe). La même année Magnus détruisit la forteresse des Vikings, Jomsburg en Wołyń (Wollin). (V. la Saga nordique, Die Geschichten von den Orkaden, Daenemark und der Jomsburg, Thule XIX).

Ces rares informations sont suivies en 1070 par les études géographiques d'Adam de Brême (p. 165) sur les îles septentrionales, parmi lesquelles figure aussi Rana. Selon cet auteur, Rana est située en face de la terre des Vélètes, ses habitants constituent la plus vaillante des nations slaves et ils possèdent une voix décisive parmi leurs frères de race, grâce à leurs relations avec les dieux dont ils sont les adorateurs fervents. *(Altera insula est contra Wilcos posita, quam Rani vel Runi possident, gens fortissima Sclavorum extra quorum sentenciam de publicis rebus nichil agi lex est: ita metuuntur propter familiaritatem deorum vel potius daemonum, quos maiori cultu venerantur quam ceteri).* Il semblerait que la famille régnante à Rana était apparentée à celle des Obodrites et qu'elle prit part aux luttes intestines pour la suprématie sur leur terres entre les prétendants chrétiens et païens. Après la mort du grand-duc Gotszalk Przybygniewic en 1066, son fils Budziwoj fut écarté de la succession et un grand-duc païen, Krut Grynic, fut élu à sa place. Certains prétendent que ce dernier était d'origine ranienne et qu'il fut peut-être aidé par ses habitants. En 1070—1105, après avoir vaincu les Saxons et les Danois, ce prince conquit l'indépendance pour les Obodrites et fut tué par le frère de Budziwoj, le duc chrétien, Henri, qui prit sa veuve Sławina et son patrimoine. Le roi Henri étendit son autorité jusqu'à Rana. Les Raniens, à l'instigation du roi de Danemark, Niels (1104—1134) organisèrent une incursion sur le littoral vagre et obodrite du roi Henri et investirent la place forte et capitale de Lubice (Lübeck), à l'embouchure de la Trawa (Trave) vers 1111. Ils y subirent une effroyable défaite dont témoigne le Raniberg près de Zimice (Siems) tombeau des insulaires qui furent tués à cette bataille. Après que Waldemar, fils de Henri, eut péri dans des luttes ultérieures, le roi des Obodrites, alliés aux Holzates (Holsteinois), entreprit une expédition de représailles contre Rana en 1123. C'était l'hiver et les armées traversèrent le détroit de Strzała (Stralsund) sur la glace et ravagèrent l'île. Le grand prêtre d'Arkona fut chargé des négotiations de paix, et, après de longues discussions, les parties tombèrent d'accord sur une rançon de 4.4000 mk et la livraison d'otages. Sous prétexte que les Raniens n'avaient soit disant pas observé les clauses de l'accord — ils ne payent pas toute leur rançon en espèces — Henri organisa une seconde expédition l'année suivante. Cette incursion fut manquée à cause d'un dégel subit. Un certain vasselage de l'île envers Henri n'en persista pas moins car, selon Helmold (p. 72), les Raniens, ainsi que toutes les tribus slaves entre l'Elbe et la Baltique, jusqu'à la frontière de Pologne, continuèrent de servir sous ses ordres, *(servierunt Ranorum populi Henrico sub tributo... universae Slavorum naciones quae sunt inter Albiam et mare Balticum et longissimo tractu portendantur usque ad terram Polonorum).* L'état obodrite du roi Henri était par conséquent limitrophe du royaume polonais de Boleslas Bouche de Travers. La mort d'Henri en 1127 mit fin aux expéditions contre les Raniens. L'année suivante ses fils, Canut et Świętopełk, périrent au cours de luttes intestines. Le roi Boleslas, après avoir obtenu l'hommage du duc de Poméranie, Warcisław et vaincu les Vélètes près du lac de Morzyce (Müritzsee), put songer à étendre son pouvoir sur Rana, après s'être garanti au nord, vers 1121, par le mariage de sa fille, Richeza, avec Magnus, fils du roi de Danemark Niels. Il conquit probablement Rana étant donné que, d'après Herbord, les Raniens combattirent avec les Poméraniens en 1127. En tous cas, en 1135, Boleslas Bouche de Travers prêta serment d'allégiance à l'empereur Lothaire à Międzybórz (Merseburg) pour la Poméranie et Rana. Ce fait est mentionné par Otton de Frisingen Chronicon VII 19. *Polonorum ducem et de Pomerania et Rugis homagium sibi faceret.* Malgré son étendue limitée, la Rana d'alors était fort peuplée, ainsi qu'en témoigne Herbord *(Rugia insula parva et populosa).*

Les Danois néanmoins ne renonçaient pas à leur prétentions sur l'île. En 1136 (S. G. XIV 661) le roi de Danemark, Éric III Emund, envahit Rana, conquit Arkona et, après avoir interrompu les communications entre Witów et Jasmąt (Jasmund) et coupé l'eau et les vivres, il imposa la paix aux habitants et leur arracha la promesse d'embrasser le christianisme, tout en leur concédant la clause plutôt singulière qu'ils pourraient continuer de vénérer Świętowit (Svantovit) sous les espèces du martyr St. Guy. Ces conditions furent acceptées *(Dani and Rugiam appulsi urbem Archon adversum se valido praesidio firmatum inveniunt,* SG XIV, 661). Une fois les Danois partis, les Raniens chassèrent les missionaires chrétiens et retournèrent à leurs anciennes croyances. En 1138 ils aidèrent le prince obodrite Race (Racibor) de la lignée de Krut dans ses luttes contre Przybysław, descendant chrétien de Henri et incendièrent Lubice (Lübeck). Epousant toujours la cause du paganisme, ils luttèrent dans la „croisade", toute autre les Slaves païens *(ubi enim Deus non fuit in causa bono fine terminari difficillimum fuit),* ainsi que la dénomma Vincent de Prague, aux côtés du prince obodrite, Niklot, contre la coalition saxo-danoise. Ils vinrent au secours de Niklot, assiégée à Dobin la forteresse et vainquirent la flotte danoise, après l'avoir attaquée par surprise. Les Danois abandonnèrent les Saxons et ces derniers levèrent le siège, *Rugiani primam obsessis opem inimicae classis opressione porrigere statuunt,* SG XIV. 676. A partir de ce temps les Raniens, de concert avec les Vagres et les Obodrites, organisèrent des incursions de pirates sur les côtes danoises où ils semaient la panique et leur butin enrichissait le trésor d'Arkona, appauvri par les tributs payés autrefois aux ennemis. *Omnes autem piraticam exercent, et insulas oceani, Hybernaim et Britanniam, Daciam quoque inquietant, licet in alio litore reperiantur* (Otton de Frisingen Gesta III. 1). Les Danois répliquèrent par une expédition contre Rana. La bataille d'Arkona, 24. V. 1150 (Annal. Colbac.) dut mal tourner pour eux car par la suite les Slaves, pour se venger, dévastèrent la Scanie (Schonen), *(bellum fuit in Slavia apud Arkun. Slavi transierunt Scaniam).* Les Raniens regnèrent plusieurs années sans conteste sur la Baltique Occidentale. Afin de se les concilier, le roi de Danemark, Svend Grathe, bien que chrétien, offrit au Dieu païen, Świętowit (Svantovit) à Arkona, une coupe d'un beau travail, peu avant 1157, fait que Saxo déplora par la suite *(cujus postmodum sacrilegii infelici nece poenas persolvit).* Svend périt plus tard dans la forêt Grathe. Helmold inscrivit dans sa chronique que Świętowit (Svantovit), dieu de la terre rugane, occupait toujours la première place parmis les divinités slaves, *(inter multiformia Slavorum numina prepollet Zuantevith, deus terrae Rugianorum).*

Ce n'était toutefois que les ultimes rayons de la gloire de Świętowit (Svantovit). Déjà apparaissaient à l'horizon politique les nuages d'où naquit la foudre qui terrassa la statue de la puissante divinité des Raniens et anéantit les temples et les croyances antiques. Le roi de Danemark, Waldemar I, fut vainqueur dans les guerres intestines, (1157—1182) grâce à l'aide du belliqueux évêque de Roskilde, Absalon (1158—1177). Allié au prince saxon, Henri le Lion (1158—1195), il vainquit, au cours de plusieurs campagnes, non seulement l'état ranien, mais aussi la Poméranie des bords de l'Oder. La déroute de l'armada slave, près de îles de Iullholmen, sur la côte hallandaise en Suède, constitua le prélude de ces luttes. Au cours d'une effroyable tempête, six cents vaisseaux slaves périrent dans les flots (Knytlingasaga T. XIX, 366). Absalon remporta sa première victoire sur les Slaves le 4. IV. 1159, près de Boslund en Seeland. La même année il entreprit, aux côtés de Waldemar I, une expédition contre les Slaves, habitant les terres Vélètes et Khyzines (Kessin) et Bardo (Barth) sur la Baltique, ainsi qu'une seconde expédition contre l'île de Rana en automne. Le fidèle allié des Slaves, le prince obodrite, Niklot, périt malheureusement sur le champ de bataille en 1160. Les Obodrites, commandés par son frère Lubomir et ses fils, Niklot, Warcisław et Przybysław, tenaient vaillament tête aux Danois. Au moment où, cette année même, Waldemar était en train de préparer une nouvelle invasion de Rana, un envoyé ranien, Domabor, jura d'observer la paix et accompagna son serment d'invocations païennes: il était prêt à jeter une pierre dans la mer et à vouer celui qui violerait la paix à subir le sort de cette pierre et à périr dans les profondeurs de la mer *(Barbarum religionis erat calculum in undas conjicere seque si pacto obviam issent mersi lapidis exemplo perituros orare,* SG XIV. 755). Les serments sur la pierre en Albanie (Indogerm. Forsch. XI. 183). Avant 1160 (Annales Esromenses) un chroniqueur danois en peu de mots écrivait: *Absalon devicit Slavos qui dicuntur Röbo* c'est-à-dire vainquit les habitants de l'île de Rö. Conscients de leur prépondérance sur les Slaves, Waldemar et Henri organisèrent une troisième expédition contre les Obodrites et les Raniens dès le mois d'Août 1160. Ils menèrent leur opérations sur tout le front baltique, depuis le littoral obodrite (en Mecklembourg) jusqu'à la presqu'île ranienne d'Ołąg (Wallung) qu'il dévastèrent. Au printemps de 1162 une quatrième incursion eut lieu; la bataille fit rage autour d'Ołogoszcz (Wolgast). En 1164 une nouvelle expédition en commun la cinquième, fut entreprise sur les terres vélètes et obodrites contre le duc Przybysław. On dévasta Ołogoszcz, Choćków (Gützkow), Tymin (Demmin). A la conclusion de la paix, Ciesław duc de Rana, reçut de Waldémar un tiers de la terre des Khyzines. Toutefois les intrigues d'Henri le Lion et la méfiance de Waldémar furent cause, qu'en cette même année les Danois organisèrent une sixième expédition contre Rana, au cours de laquelle ce fut de nouveau la presqu'île d'Ołąg qui souffrit le plus. L'année suivante de nouvelles calamités s'abattirent sur l'île et ses infortunés habitants. En Avril et Mai 1165, au cours d'une septième invasion, les Danois pillèrent la partie septentrionale, centrale et méridionale de l'île, c'est-à-dire Witów, Grodnica et Zador, tandis que la partie orientale Jasmąt (Jasmund) et Redowice fut dévastée au cours d'une huitième campagne, en automne. Les Raniens, déçus par les promesses fallacieuses du prince Henri, furent obligés de se rendre *(tunc se Rugiani contrahendi a Saxonibus auxilii spe fraudatos experti quatuor obsidibus praebitis apud Strelam insulam pacem a rege pecunia quesiverunt,* (SG XIV, 804).

L'année 1166 fut encore plus dure, les Danois ayant organisé trois expéditions contre les Slaves. Au cours de la neuvième campagne ils dévastèrent la terre vélète de Trzybudzice (Tribsees), en Mars et Avril, au cours de la dixième, en Mai, les pays vélètes d'Ołogoszcz et d'Ostrożno (Wolgast, Wusterhausen); en Septembre, durant la onzième invasion sur la terre ferme, Tymin (Demmin), Ołogoszcz (Wolgast) et Uznam (Usedom). Finalement en 1167, le prince obodrite, Przybysław, fut obligé de s'incliner devant des forces de beaucoup supérieures et signa la paix avec Henri le Lion. Il récupéra une partie de ses terres sous la suzeraineté du prince saxon. Les alliés portèrent alors un dernier coup aux adorateurs de Świętowit (Svantovit) et, si l'on doit en croire le chroniqueur danois, Saxo, ils préparèrent la destruction de sa statue pour le 15 Juin, fête de St. Guy,

au cours de la douzième incursion à Rana. Le 13. VI. 1168 les alliés, constitués par les Danois, sous les ordres de Waldemar et d'Absalon, les Poméraniens, sous ceux du duc Casimir, et les Saxons menés par l'évêque de Zwierzyn (Schwerin), Bernon, conquirent Arkona. Ils incendièrent le temple, la sainte „Stanica" ou étendard tenu en grande vénération par les Raniens et la statue de Świętowit. Le 15 Juin, fête de St. Guy, eut lieu l'assaut définitif contre le paganisme à Grodnica (Garz). Les statues de Jarovit (Rugovit), Porowit et Pioruniec furent jetées à terre dans trois temples. Le même sort fut réservé à celles de Biesomir et Trzygłów dans d'autres localités. Waldemar s'empara du trésor d'Arkona, renfermé dans sept coffres. Une bonne partie en fut distribuée à ses alliés. Encore vers 1200 (CPD 192), Absalon légua par testament deux coupes ayant fait parties du trésor des divinités raniennes à sa parente, Marguerite. Chronographus Saxo écrivit sous l'année 1169 sur la douteuse conversion des Raniens par le roi Waldemar; *umbram eis christianitatis impressit.*

La vaillance et la ténacité des Raniens méritent la plus grande admiration. Neuf ans durant l'île, d'une superficie de 967 km^2 et comptant à peu près 35.000 habitants, tint tête, au cours de luttes acharnées au Danemark, trente fois plus vaste, et à ses alliés jusqu'au moment où, complètement épuisée, son territoire dévasté, elle dut se soumettre à des forces écrasantes, mais en gardant un nom glorieux dans l'histoire. Plongés dans le paganisme, les Raniens ne se rendaient pas compte du danger de leur situation. Finalement, entourés de toutes parts par leur voisins alliés contre eux, isolés du monde entier, ils se réfugièrent dans leur foyers et derrière les autels de leur dieux pour livrer une suprême bataille. Ils furent vaincus, mais conservèrent leur honneur et leur terres que les Danois ne leur contestèrent pas.

Malgré les abondantes relations de Saxo et de Helmold, le sort du grand prêtre et des devins qui lui étaient subordonnés ou „godures", nous est resté inconnu. Le culte de Świętowit était fort bien organisé. De même que la Panionon grec à Mycale, ou athénien à Delos, le temple d'Arkona était richement doté de terres; d'un tribut, dû par chaque habitant, de dons prélevés sur la pêche et de la troisième partie du butin de guerre. On en voyait des offrandes à Arkona des terres slaves les plus lointaines, telles que du pays des Vagriens, et le rayonnement de Świętowit fut encore renforcé après la destruction du temple de Radogost ou Swarożyc de Redgoszcz (Retra) en 1069. Le trésor de la divinité ranienne alimentait de nombreuses guerres, peut-être suscitées par le grand-prêtre, dans sa haine du christianisme. Dans l'état ranien, de régime monarchique et théocratique, le grand prêtre ou *flamen* jouait un rôle éminent, plus important que celui du roi, ainsi qu'en témoigne Helmold (I 36, II, 12 *rex apud eos modicae aestimationis est comparatione flaminis).* Le grand prêtre dépendait des décrets du sort, le roi et le peuple de la volonté du flamen. En cas de nécessité le grand-prêtre convoquait le roi et le peuple pour leur communiquer la volonté du dieu. Nous ne savons pas si l'écriture runique était connue à Rana, bien les écrivains islandais aient mentionné une écriture runique slave de la façon suivante: „Das die Wenden Runen hatten, wird aus Isländischen Schriftstellern geschlossen, die das *Winda Runir* erwähnen"), (S. Thunmann Untersuchungen über die alte Geschichte einiger Nordischer Völker, p. 283 — Voir Grümbke Neue Darstellungen von der Insel Rügen II. 252). On a trouvé près de trente endroits à Rügen où des vestiges du culte païen ont persisté ou dont les noms topographiques en témoignent. Dès 1169 le pape Alexandre II, vainqueur de Fréderic Barberousse, ratta l'île de Rö à l'évêché de Roskilde, tandis qu'en 1170 l'empereur Barberousse annexa les possessions continentales des Raniens, c'est-à-dire les terres Khyzines et Tchrezpênanes entre Rzeka (Ryck), la Baltique et la Piana (Peene) à l'évêché de Zwierzyn (Schwerin). Le premier prince chrétien, Jaromir I (qui s'intitulait roi sur les sceaux et dans les documents), se convertit au christianisme en 1168 *(Rugia ad fidem Christi conversa est... baptisatus est Jarimar cum ceteris Slavis, Langebek Scr. rer. dan. III, 260; erat autem tunc temporis princeps Rugianorum vir nobilis Jaremarus... Ipse vere factus Christianus tam in fide firmus quam in predicacione erat ut secundum Paulum iam a Christo vocatum videres,* Helmold II, 212, sous l'an. 1168). Ce prince fonda et dota le monastère des Cisterciennes venues de Roskilde vers 1193 à Góra (Bergen). Les Cisterciens d'Eldena reçurent de Jaromir II la presqu'île de Redowice (Reddewitz) et, après avoir obtenu Sikorze (Zicker) en 1360, ils organisèrent toute la partie S. E. de l'île en un domaine conventuel. Finalement en 1296 le duc Wisław II fonda et dota le couvent de St. Nicolas sur l'île de Chycina (Hiddensee) et y fit venir les Cisterciens de Nowe Pole (Neukamp). Vers 1300 on comptait à Rana douze paroisses; aujourd'hui il y en a trente (WR. 76).

Il est probable que la famille régnante était d'origine locale. Quand l'île perdit son indépendance, cette famille se composait de trois frères: Ciesław, Jaromir et Stoïsław. Ciesław qui, en 1164, gouvernait Rana sous la suzeraineté de Waldemar, mourut en 1168, à moins que, étant donné ses fluctuations dans ses sentiments d'allégiance vis-à-vis de son suzerain danois, il n'ait été dépossédé en faveur de son frère Jaromir I qui règna sur l'île entre 1170 et 1218. A l'époque des invasions danoises, le pouvoir des jeunes princes était fort limité par la théocratie du grand prêtre et la démocratie de l'assemblée des notables et de tous les habitants de l'île. La diète décidait de la guerre et de la paix, des alliances et des renforts à envoyer aux alliés. La fin de l'indépendance politique et de l'emprise des grands prêtres concourut à l'augmentation du pouvoir princier, sous la suzeraineté des Danois, avec lesquels Jaromir entretint des relations amicales. Il avait même pour femme une princesse danoise, Hildegarde (1199) fille du roi Canut. La fille de Jaromir, Lucie, épousa vers 1186 le duc de la Grande Pologne, Ladislas III fils de Mieszko le Vieux, un prince de la dynastie des Piast, très attaché aux traditions dynastiques. (Małecki, Studja her. I. 247, Perlbach Preuss. Poln. Studien I. 10—11).

Après que Jaromir I fut mort et que son fils aîné Borzęta, dont descendent les seigneurs de Chrostów (Gristow) eut renoncé à ses droits, le fils cadet de Jaromir Wisław I, régna sur l'île entre 1218—1249. Le fils de ce dernier, Jarosław, résidant à Ralów (Ralswiek), était curé de Rana, c'est-à-dire qu'il était le supérieur de toutes ses églises. Le second fils de Wisław I, Jaromir II lui succéda après sa mort (1249—1260). C'est de son temps que le patrimoine princier fut divisé en faveur de la ligne cadette des Stoïslawices de Podbórz (Putbus) avec Borzęta de Borzęcice (Borante von Borantehagen). Les agnats reçurent en 1249 les terres de Redowice et de Zdroje (Streu), la paroisse d'Ilmnica (Vilmnitz) et le tiers de Jasmąt (Jasmund). Les noms de Stoïsław, Przedbor et Borzęta se répètent dans cette lignée. Ainsi en 1326 (PU VII. 1. 2), on rencontre Stoïsław et Borzęta de Podbórz. En exergue de leur sceau est inscrit: *SDni Stoyslavi. Militis. Boretiz,* Przedbor apparaît en 1490 (Gr. I. 146). La famille ducale actuelle des von Putbus, descendants du côté maternel, des Stoïslawices possède environ le tiers de l'île. Jaromir II laissa deux fils, Wisław et Jaromir, nés d'Euphémie, fille du duc de la Poméranie vistulienne, Świętopełk. L'aîné, connu sous le nom de Wisław II, exerça le pouvoir ducal entre 1260—1303. Wisław II fut le premier des princes raniens qui épousa une princesse allemande, Agnès, fille d'Otton de Brunswick. Son fils, Wisław II (1303—1325) régna d'abord conjointement avec son frère, Sambor, seul ensuite. Vers 1301 le petit-fils d'Euphémie Sambor gouverna après le duc polonais Ladislas le Bref une partie de la Poméranie de Gdańsk (Kujot, Dzieje Prus Król. II, 1195, 97), à Sławno (Schlawe) et Słupsk (Stolp), voisinant avec la Pologne.

En 1304 la langue allemande fit son apparition dans un document de Wisław III. En 1316 douze chevaliers raniens et 125 „kniezice" ou „włodyki" (petite noblesse) dont on a conservé les noms, conclurent une alliance avec les bourgeois allemands de Strzałów (Stralsund). L'année qui suivit les dissensions se terminèrent par une nouvelle diminution des privilèges princiers en faveur de la noblesse. Le fils de Wisław III, Jaromir, mourut sans laisser d'héritier, le 25. V. 1325 et son père, le dernier prince de la dynastie raniennie, le suivit dans la tombe le 8. XI. 1325. L'île de Rana échut à titre de fief danois aux neveux de Wisław III par Marguerite, Otton I, Warcisław IV et Barnim II, ducs de la Poméranie de l'Oder et resta sous leur domination jusqu'à l'extinction de cette famille avec la mort de Bogusław XIV (10. III. 1637). L'île de Rugen passa de la domination suédoise sous celle de la Prusse en 1815, après le Congrès de Vienne.

Les membres de la famille princière ranienne portaient presque toujours des prénoms slaves. On connait, à côté des Jaromir, des Wisław, Stoïsław, Borzęta, Przedbor, dans la famille de Podbórz (Putbus), des Ciesław et Dobiesław, dans cette des Boleń (Bohlen) Barnuta et Dobiesław dans celle des Chrostów (Gristow) ou encore des Borzysław, Jarosław, Przybygniew, Sambor et Świętopełk.

Entre 1159—1168 Domabor, Dalimir qui périt sur le champ de bataille (Knytlingasaga), Grąża Lutkowic et Maszko, qui furent des dignitaires terriens au cours des luttes pour l'indépendance. Les noms locaux rappellent les offices de cour: chorąży, vexillifer, stolnik (écuyer tranchant, dapifer), podstoli (subdapifer), kluczarz) porte-clefs. Les documents mentionnent le przystaw (tribunus). Plus tard on rencontre celui de voïvode. Les petits propriétaires terriens étaient appelés „kniezice".

Parmi les chevaliers et les „kniezice" on distingue les autochtones et les immigrants d'Uznam (Usedom), de la Poméranie et de la Ruganie continentale. Nous n'occuperons que des premiers. Nous connaissons les Cieszymirzyce, seigneurs de Zador (Zudar) auxels appartiennent (1241) Sławek et Pącien Przybisławice ainsi que les Gościsławice, Niedamir, Cieszymir et Sulisław. On fait remonter jusqu'à eux la ligne des seigneurs de Łąka (von der Lancken, 1313 (PU V, 246), *Prydbor unde Stoyzlaf von der Lancken,* qui habitaient Rügen encore tout dernièrement ainsi que les Sławkowice (Stangenberg), Gawron dont en 1316 (l. c.) *Pribe Gawarn,* les v. d. Horst, GCB 67, en 1359, *Teslav et Borantho v. der Horst* (Chrostów?), les Kot, dont en 1316 (l. c. 247), *Razlaf Kooth,* les Koszan, dont en 1316 *Prybbeslaf Kosen,* les Kwas, dont, à cette même époque, *Hinceke Cuaz;* les Klementowice, dont *Razlaf Clementewitz;* les Koczewice, dont, toujours à la même époque *Thessemer Kotzevitz;* les Naczewice, dont, en 1316, *Gothan;* les Pozdawołk, dont *Thesdarc Puzdevolk,* qui s'écrivirent par la suite Pasewalk et Paselich, connus dès 1269 jusqu'au début de XVI-e; les Sambor de Porzecze, PUV, 246, en 1316, *Sambor van Poretz,* GCB 24, en 1578, *Sambor Pretze,* les Ralik et Ralikowice, depuis 1265 et mentionné au XVIII-e s. sous le nom de Rahleken. Nous rencontrons encore les Smątowic de Smątowice, dont Dobiesław en 1401 (HS II 38 *Dubbeslaw Schwantowitz*); les Stogniew en 1307, sous le nom de *Stouenowe* en 1619 (l. c. IV—574); les Sum descendants de Sum, mentionnés en 1237, vivaient encore au Danemark au XIX-e s. Il faut encore ajouter à cette liste les Świeconowice, dont en 1316 *Moyzlemer Swetzenovitz;* les Trąbice, dont en 1316 (PU VI 247) *Darghezlaf Trambitz;* les Troch, à pareille date *Hinrik Troche;* les Węglin, dont, à la même époque, *Thezlaf Wanghelin,* les Wirzyce ou Wrycze, dont en 1316 *wendesche Vyriz,* et beaucoup d'autres.

La langue slave était en voie de disparition parmi les classes supérieures de Rana dès le début du XIV-e siècle ainsi que le prouvent, non seulement un document allemand de Stoïsław de Podbórz, daté de 1323 (PU VI 123) concernant la vente de Pozdawilczyce, mais aussi les oscillations des noms de famille entre le slave et l'allemand. Ainsi en 1316 (l. c. V. 246—247) on écrivait: *Ralekewitz, Sumovitz, Zabecytz, Zlawcovitz* mais aussi *Thezlaf Pribenson, Claws Bolenson, Teschitz Raduskenson, Razlaf Zlawson, Zlaweke Reddemersson, Prybbezlaf Kosenson.* On rencontre déjà beaucoup de noms de famille allemands précédés de prénoms slaves comme: *Prydbor Rodemunt, Thezlaf Bistervelt, Thessemar Starkewolf, Thesdarc Norman* etc. La langue slave se tut définitivement à Rana vers la fin du XIV-e et le début du XV-e siècle. La dernière Ranienne qui la parla mourut en 1404. Elle s'appelait Galica ou Gulica (BS 28—310, *Gallitzin*). D'après PR 10, la dernière Slave ne mourut que vers 1450. Les prénoms slaves se conservèrent encore longtemps dans les familles raniennes, en 1380 (RGR 14), *Dubbermarus Schele* et *Tesslaws Vinckeldal,* en 1491 (GCB 231) *Stoyslaff Tzum,* en 1508 (F. Bojsen, Af Moens Historie IV. 19) *Predbjörn (Preben) Podebusk; Stoislav* v. d. Osten en 1578 (GCB 187), Przedbor, *Pribbert* Achates v. Platen a. 1777 (l. c. 182). En 1532 (BS 33. 1. 232) on mentionne le propriétaire terrien, Przyba Trzebieszka *(Pribe Trebesske)* et le paysan Cieszydróg Więcek (HS II 144, a. 1510, *Tesdarg Venske*). Les nombreux noms de places isolées dans la forêt ou la campagne sont preuve que les Raniens maintinrent le plus longtemps dans la partie orientale de l'île, c'est-à-dire dans Witów, Jasmąt et Mnichów (Mönchgut) et surtout dans la partie occidentale de cette presqu'île. Le vieux Beyersdorf (BS XXXII B. 103), qui recueillit les noms topographiques de Rugen, écrivait: „Bemerkenswert ist die nahe Verwandschaft der alten Rujaner mit den Polen soweit sich solche aus den Ortsnamen erkennen lässt. Man erinnert sich an den Ausspruch Adam. Brem., *qui trans Oderam sunt Poloni, nec habitu nec lingua discrepant*". Prof. A. Brückner 1932 (ZSP IX. 327) constatait: Das Nordwestslavische... Seine Dialekte, von der Jetzel bis zur Narew, stehen sich näher als das Böhmisch mit Slovakisch, als die russischen untereinander.

On a compté 73·8% de noms géographiques d'origine slave dans cet ancien patrimoine slave (ZONF VII. 89). Il faut y ajouter des centaines de noms topographiques qu'il a été impossible de tous insérer sur la carte et qui figurent dans un appendice. A côté des noms géographiques et topographiques, on rencontre à Rugen nombre de prénoms et noms de familles d'origine slave mais germanisés, dont il est utile de donner une liste qui ajoute à notre connaissance de la langue ranienne.

Nous trouvons finalement des ultimes vestiges linguistiques dans les mots de l'ancienne langue conservés, soit dans les documents, soit dans le dialecte de la population. Vincent Pol qui visita l'île, recueillit dans son ouvrage „Images de la Vie et de la Nature" (ed. 1869. I. 161—162, II 912—913) quelques mots qui lui avaient été dictés par un savant pasteur (G. Jacob?), de la péninsule de Witów. On y voit: Rybaki (Reboken), population de Mnichów (Mönchgut), *bóg, reba, morze, żywot, ziemia, niebo, chmara, mleko, kęs, tata, mać, dziewa, perekop, chata, piorun, woda.* Il ne sera possible d'établir une liste des matériaux linguistiques slaves, que lorsqu'on aura publié un dictionnaire du dialecte bas-allemand (platt-deutsch) actuellement parlé à Rugen.

Nous consacrerons encore quelques mots au nom de Rana et de ses localités. Wibald de Korbei écrivait en 1149 (MU I. 46) que les Allemands appelaient l'île Ruïana et les Slaves Rana, *regione quadam, quae a Theutonicis Ruiana, a Sclavis autem Rana dicitur.* Les Danois appelaient notre île *Rö,* a. 1168 (Chronicon Sialandiae) *Rö in Slavia a Danis victa.* En dialecte bas-allemand elle se nomme *Roien, Röjjen.* Dans la carte de Claudius Clavus (Fynbo) de l'année 1427 (F. Bojsen, Af Moens Historie III, Stege 1917) *Ryland.* Quant à ses habitants, on rencontre dans les sources *Roani, Ruani, Runi, Rani, Riuani, Ruiani Ryenses* etc. Les langues germaniques apparentées, tel que le danois, le bas-allemand, le frisien et le suédois influèrent sur la formation des noms de localités à Rana. Nous rencontrons déjà au XII-e siècle des noms où l'influence danoise est si forte qu'il est difficile de décider s'ils sont d'origine scandinave ou slave. Au premier groupe on attribue quelquefois certains noms tels Arkona, Jasmąt (Jasmund), Chycina (Hiddensee) cette dernière mentionnée dans les vieux contes nordiques, Omaniec (Ummanz), Ilmno (Vilm), Jińszcz (Gingst), Turzęta (Trent) et Wąpąt (Wampen). Saga de Knytling (T. XIX 370—379) contient les noms de Chycina *(Hedinsoe),* Ołąg *(Valung, Analong),* Omaniec *(Masnes?),* Zabrodzie *(Schaprode),* Arkona, Buków *(Boeku),* Porzecze *(Parez),* Grodziec, Grodnica, *(Garz, Karenz).*

Les types de noms toponymiques de Rana sont les mêmes que dans les autres pays slaves. Ils dérivent soit de prénoms et de noms de famille raniens, soit de noms communs en proportions approximativement égales. J'ai trouvé environ 280 noms en *-ice,* environ 240 en *-ów, -owa,* environ 70 en *-in, -ina, -yn.* Suivent les noms formés par addition du suffixe qualificatif *ij,* ceux qui proviennent de noms propres avec suffixe *-bąd* comme Obąd — Obądz, Darsobąd, Niesiebąd, du suffixe *-gost* comme Bydgost — Bydgoszcz, *-mysł* Przemysł — Przemyśl; *-rad*: comme Domarad — Domaradz, Gościerad, Przybierad, Trzebierad. Nous rencontrons ensuite des noms personnels terminés en *-any,* tels Bardowiany, Cielczany, Dębiany, Dolany, Mokrzany, ou rarement, en *-acz,* comme Blizacze, Ciechacze. Parmi les noms formés de substantifs on trouve aussi des noms en forme d'adjectifs. Ils se terminent par *-ów* et *-in* comme dans Buków, Grabów, ou Ciświn, par *-no,* comme Łączno, Sławno, Szczytno, Trzemeszno; par *-nik,* comme Ciśnik, Jesiennik, Kępnik, Kwaśnik, Leśnik, Rogownik, Rolnik, Stawnik, Wierzbnik et finalement par *-ec, -ce* comme Głębiec, Gumieńce, Omaniec, Śmilleniec, Trzciniec, Zieleniec ou par *-ica.* J'ai compté 25 noms de ce type. Dans ma dissertation: „Les noms de rivières dans la Lechie baltique et des parties limitrophes des terres slaves nord-occidentales" (19), j'ai énuméré des centaines de noms de cette catégorie. Je me contente ici de compléter cette collection par des noms comme Bagnica, Bezdomica, Biesienica, Chotomica, Ciśnica, Dalmierzyca, Dolica, Gwiezdnica, Ilmnica, Iwnica, Mesznica, Próchnica, Stągnica, Stegnica, Więtszyca, Wirznica. En comparaison avec les autres provinces nous voyons peu de noms en *-sko* et en *-iszcze,* car à côté de Brońsko, Brzeżańsko et de Żecko seuls Pożarzyszcze et Samociszcze attirent notre attention. En fait de noms bien connus en Pologne même, je rappelle Bydgoszcz, Przemyśl, Trzemeszno et, près de Bydgoszcz, Samociążek, en Pologne, Samocięż à Rugen. Le nom de rivière de la Grande Pologne, Paklica ne se répète que sur le presqu'île de Jasmąt. Il ne manque à Rugen ni Krzemienica, ni Tymienica. Le nom d'au-delà de la Noteć: Tłukomy trouve son équivalent près de Choszczno (Arnswalde), dans celui du lac Tłukom (Klücken See), et dans les Tłukomice de Rugen. Les appellations de la Poméranie vistulienne se retrouvent dans notre île: Czerpin (Serpin-Elbląg), Objazdy, Obłuże, Smętowo, Szwelina etc. Il serait facile d'allonger cette liste, mais elle constitue une preuve suffisante de l'origine lechite des Raniens.

Chanoine Stanisław Dołęga Kozierowski

PREFACE

Durch die Ortsnamen als durch die ältesten und dauernden Denkmäler, erzählt uns eine längst vergangene Nation ihre eigenen Schicksale und es fragt sich nur, ob ihre Stimme uns noch verständlich bleibt.
W. v. Humboldt (Balt. Stud. XLIV 139).

In his travel impressions and notes on Rugen published in 1892 (Przegląd Tygodniowy I 1892), Ignacy Matuszewski called Rugen the Island of the gods or the Slavonic Delos. The island of Rugen, originally called Ruiana or Rana, had been occupied from the earliest times by Veletian or Lutician Slavs known as Ranians. Though not so numerous as their neighbours, they constituted, under the rule of their own dynasty, a strong and independent state of a monarchic and theocratic type. Their national cult was that of the deity Sviętovit (Zwanthevitus) who had a shrine and high priest at Arkona. The Ranian army quartered in nine entrenched camps and the 300 soldiers who dwelt in the Arkona fortress defended the island against the Danes to the north, the Veletian League and the Obodritic Confederacy, to the south. Owing to their being separated from the mainland by a sea channel, the islanders severed their tribal connection with the Veletes in very early times *(de Ranis sive Wilzis* Helmold 29. 25. *in terram Wilzorum sive Ranorum,* l. c. 31. 11). The tradition according to which the island was granted to the Corvey convent in 844 by the Emperor Louis the Pious is very doubtful (M. U. I. 5, *Ruiacensis insulae Slauos cum terra eiusdem insulae... rege ipsorum Gestimulo interempto;* an allusion to the death of the Obodrite king, Gostomysł; we only know that this convent possessed the relics of the martyr St. Vitus and that it put forward some claims to Sviętovit's island during an expedition against the Slavs in 1147.

Dubious are the Rugini of Bede (Hist. Angl. V. 9) circa 690 *Fresones, Rugini, Danai* who more over sends for (I. 1.) the Picts of Scotland from Scythia i. e. the Baltic regions, likewise the Fomorians of Ireland which R. A. C. Macalister (Ancient Ireland) this year connects with the Teutonic Pomorians (a Slav word!), uncertain their King Tethra (Windisch Irische Gram. 148; John Rhys and D. Brynmor-Jones, The Welsh People 55), explain Fomori = *fo muir* up and down the sea, all over the sea, the same as the Polish *po morze* = Pomorze, Pomerania.

The Ranians make their first historical appearance en Oct. 16, 955, at the battle of the Rokitnica (Raxa), a river which falls into the Baltic at Rybnica (Ribnitz). They were then allies of the Emperor Otto I and of the margrave Geron against their own kinsmen, the Obodrites and Veletes. They saved their Saxon allies from an ambush set by king Stogniew and helped to defeat their Slav brothren and to kill their chieftain.

The runic stone found at Drzywilki (Drewoldke) bearing the inscription: Gruna and Asa have erected this monument over (the body of) Ulf is a witness to the struggles of the Ranians against the Vikings. A similar monument was erected in their own country, near Tullstorp in Scania (Schonen). It bears the inscription: Kleppir and Asa haved erected this monument over Ulf. It is not known whether they shared in the „battle of the Kings" which took place in Zwłódz (Swolder), to the south of Chycina (Hiddensee), in Ranian waters, between the Norwegian King Olaf Triggvason, who was defeated and killed, and the Slav prince Borzysław on the one side, and the Danish King Svend of the Forked Beard, Tveskaeg, and the Swedish King Olaf on the other. The king of Denmark and England, Canute the Great (1014—1035), son of this Svend and of Świętosława, sister of the Polish King Boleslaus the Great, received the homage of the island about 1019—1022 *(Kanutus... Roanos quoque, sibi fecit tributarios, Genealogia regum Danorum).* In the struggles for the Danish throne between the king of Norway and Denmark Magnus, and Svend Ulfson, the Ranians and Obodrites who fought on the side of the latter (*Re and Vindland* Fabricius I—13 and foll.) were defeated in 1043 28. IX. at Lyrskov (Hlyrskog) in South Jutland (Isted-Schleswig). Eight sons of king Racibor perished in their attempt to avenge their father's death. The following year Magnus was fighting in Rugen (*Erri* Knytlingasaga) i. e. at Re, of which Racibor (Regbus?) was supposed to be king (Dahlmann, Gesch. v. Dännemark I. 123, according to Gudmund Schütte, Danske Stednavne 14, it is the Danish island Aeroe) — and, in the same year, he destroyed the Viking fortress, Jomsburg, in Wołyń (Wollin). (Cf. the Nordic Saga, „Die Geschichten von den Orkaden, Dänemark und der Jomsburg", *Thule,* Vol. XIX).

These scanty notices are followed about 1070 by Adam of Bremen's (p. 165) geographical sketch on the Northern Islands amongst which appears also Rana. According to this author the island of the Ranians is situated opposite the land of the Veletes. Its inhabitants are the bravest Slav nation and they possess a decisive voice in the deliberations of their kin on account of their close relations with the gods of which they are the most fervent worshippers. *(Altera insula est contra Wilcos posita, quam Rani vel Runi possident, gens fortissima Sclavorum extra quorum sentenciam de publicis rebus nichil agi lex est: ita metuuntur propter familiaritatem deorum vel potius daemonum, quos maiori cultu venerantur quam ceteri).* The Ranian royal family was probably related to the Obodritic and took part in the civil wars waged for the possession of power between the Christian and the pagan claimants. After the death of the Obodrite duke, Gotszalk Przybygnievic in 1066, his son, Budzivoj was excluded from the succession and the pagan, Knut Grynic, was elected grand duke in his place. Some authors claim that he was of Ranian origin and he may have been helped by the Ranians. In 1071—1105, after having defeated the Saxons and the Danes, he established the independence of the Obodrite state and was killed by Budzivoj's brother, Henry, who was a Christian and who inherited his widow, Sławina, and his realm. King Henry extended his sway into Rana. On the instigation of the Danish king, Niels, (1104—1134), the Ranians organised an expedition against the Wagrian and Obodrite coast, ruled by king Henry, and beleaguered the fortress of Lubice (Lübeck), at the mouth of the Trawa (Trave). They suffered a very severe defeat, a memorial of which in later times was the mount of Raniberg at Zimice (Siems) erected to the islanders who were killed. After Henry's son Waldemar had perished in the subsequent fighting, the Obodrite king Henry together with the Holsates retaliated by an expedition against Rana in 1123. Taking advantage of the fact that the Strzała (Stralsund) strait in frozen over in winter, the armies marched across the ice and devastated the island. The high priest of Arkona conducted the peace negotiations and finally, after protracted bargaining, terms were arranged by which hostages were to be given and a ransom of Mk. 4,400 paid. The following year, under pretext that the Ranians by paying the ransom only partly in specie did not properly fulfil the peace conditions, Henry organised a second expedition, which failed owing to a sudden thaw. Nevertheless the Ranians were still bound by some kind of vasselage as, according to Helmold, (p. 72), they and all the Slavonic tribes between the Elbe and the Baltic as far as the Polish frontier owed him military service *(servieruntque Ranorum populi Heinrico sub tributo... universae Slavorum naciones quae sunt inter Albiam et mare Balticum et longissimo tractu portenduntur usque ad terram Polonorum).* Therefore Henry's Obodrite kingdom at Lubice had a common frontier with the possessions of Polish King Boleslaus Wry Mouth on the Oder. Henry's death put an end to further attacks on Rana. The following year his sons, Canute and Sviętopełk, perished in civil strife. Boleslaus was then able to compel duke Varcislav to do him homage for Pomerania. After a successful struggle with the Veletes on the shores of lake Morzyce (Müritz) and having secured his northern fronters by marrying his daughter Richeza to Magnus, son of the Danish king Niels (circa 1121), Boleslaus was able to annex Rana. It is probable that he conquered the island with the help of the Pomeranians as, according to Herbord the Ranians fought with the latter in 1127. In any case in 1135 Boleslaus Wry Mouth did homage for Pomerania and Rana to the Emperor Lothair in Międzyborz (Merseburg). Otto von Frisingen mentions this fact (Chronicon VII 19, *Polonorum ducem et de Pomeranis et Rugis homagium sibi faceret*). It appears from Herbord's writings that Rana though small was at this time densely populated, *(Rugia insula parva et populosa).*

Nevertheless the Danes did not renounce their old claims to the island. In 1136 (Saxo Gram. XIV 661) the Danish king Eric III invaded Rana and took Arkona by cutting off its communications between Jasmąt and Witów, and depriving it of food and water. He compelled the inhabitants to make peace and to accept Christianity, with the curious reservation that the cult of Sviętovit should be replaced by that of the martyr St. Vitus, which was accepted *(Dani ad Rugiam appulsi urbem Archon adversum se valide praesidio firmatam inveniunt,* SG XIV, 661). After the Danes had left and the Christian missionaries had been expelled, everything went on as before. En 1138 the Ranians helped the Obodrite prince Race (Ratibor), a descendant of Crut, against Przybyslav, of the Christian line of Henry's descendants and burnt Lubice (Lübeck). Always siding with the pagans, they took part in the so-called war of the Cross (1147) a disgraceful expedition *(ubi enim Deus non fuit in causa bono fine terminari difficillimum fuit),* as Vincent of Prague puts it against the Slavs (1147) along with the Obodrite prince Niklot who was fighting the Saxo-Danish coalition. The Ranians aided Niklot who was besieged in Dobin by making an unexpected attack on the Danish fleet, which they routed. The Danes abandoned the Saxons and the latter raised the siege. (*Rugiani primam obsessis opem inimicae classis oppressione porrigere statuunt* SG XIV, 676). Henceforth the Ranians, together with the Vagres and the Obodrites organised piratical expeditions against the Danish coast, spreading panic there, and enriching the Arkona treasury, which had been much depleted by former war contributions. *Omnes autem piraticam exercent, et insulas oceani, Hyberniam et Britanniam, Daciam quoque inquietant, licet in alio litore reperiantur* (Otto von Frisingen Gesta III. 1). The Danes retaliated by attacking Rana. The battle of Arkona presumably went against them (24. V. 1150, Annal. Colbac.), for later on the Slavs retaliated by devastating Scania (Schonen). *Bellum fuit in Slavia apud Arkun... Slavi transierunt Scaniam.* For several years the Ranians remained unquestioned masters of the Western Baltic. Though himself a Christian, the Danish king, Sven Grathe, offered to the pagan idol a beautifully chiselled goblet shortly before 1157, a fact greatly deplored by Saxo *(cujus postmodum sacrilegii infelici nece poenas persolvit).* Sven subsequently disappeared in the forest of Grathe.

Helmold (p. 103) wrote that Sviętovit as god of the Ranian lands occupied the first place amongst all the Slav deities *(inter multiformia Slavorum numina prepollet Zuantevith, deus terrae Rugianorum).*

These were to be however the last rays of Sviętovit's glory. On the political horizon clouds were gathering whose lightning smote the statue of the mighty deity and destroyed the shrines and beliefs of the pagans. In Denmark, king Waldemar I defeated his opponents in domestic warfare (1157—1182) with the help of the warlike bishop, of Roskilde, Absalon (1158–1177). In the course of several expeditions with his ally, the Saxon prince Henry the Lion (1156–1197) he conquered Rana and the parts of Pomerania drained by the Oder. The defeat of the Slavonic armada near the Iullholmen islands on the Halland coast in Sweden was the prelude to these wars. 600 ships were lost in a terrible storm (Knytlingasaga, *Thule* Vol. XIX, 366). Absalon won the first victory over the Slavs on April 4, 1159, at Boslund SW Seeland. In the same year, together with Waldemar I, he undertook another expedition againt the Slavs in the Veletian territory of the Chyżans (Kessin) and against Bardo (Barth) on the Baltic coast. In the autumn he led a second raid upon Arkona. Unluckily the valiant and faithful ally of the Slavs, the Obodrite prince Niktot, perished in 1160. The Obodrites, under the leadership of his brother Lubomir and his sons, Varcislav and Przybyslav, resisted the overhelming forces of the Saxons and Danes. When, in the same year, Waldemar was preparing a new invasion of Rana, but the Ranian envoy, Domabor, swore to keep the peace, binding himself by a most solemn oath. He offered to throw a stone into the sea with the imprecation that „whosoever broke the peace should likewise be lost in the depths of the sea", *(barbarum religionis erat calculum in undas conjicere seque si pacto obviam issent mersi lapidis exemplo perituros orare,* SG XIV. 755). The oath upon a stone also in Albania (Indogerm. Forsch. XI. 183). A Danish chronicler wrote shortly under date 1160 (Annales Esromenses) *Absalon devicit Slavos qui dicuntur Röbo,* i. e. vanquished the inhabitants of the Island of Rö.

Conscious of their superiority over the Slavs, Waldemar and Henry undertook a third expedition against the Obodrites and Ranians in August 1160. They fought along the whole of the Baltic front, from the Obodrite coast (in Mecklenburg) to the Ranian promontory of Ołąg (Wallung) which they devastated. In the spring of 1162, during the fourth expedition, war was waged round Ołogoszcz (Wolgast). In 1164 a new (fifth) campaign was undertaken in common on Veletian and Obodrite territory against Duke Przybysław. Ołogoszcz, Choćków and Tymin (Demmin) — were destroyed. When peace was concluded the Ranian prince, Cieslav, received one third of the land of the Chyżans. Nevertheless, oving to the intrigues of Henry the Lion and the suspicions of Waldemar, the Danes organised their sixth campaign against the Ranians in the same year. The Oląg peninsula suffered most. The following year new misfortunes befell the unhappy island and its inhabitants. In April and May 1165, during the seventh raid, the Danes plundered the northern, central and southern parts of the island, i. e. Witów, Grodnica (Garz) and Zador (Zudar) and in the autumn, in the course of the eight raid, they devastated its eastern section where Jasmąt (Jasmund) and Redowice (Reddevitz) are situated. Betrayed by prince Henry, who had deccived them by false promises, the Ranians were obliged to submit, *(tunc se Rugiani contrahendi a Saxonibus auxilii spe fraudatos experti quatuor obsidibus praebitis apud Strelam insulam pacem a rege pecunia quesiverunt,* SG XIV, 804).

The year 1166 was still worse for them, for the Danes organised three expeditions against the Slavs. During the ninth they ravaged the Veletian territory of Trzybudzice (Tribsees) in March and April; in May (their tenth expedition), the Veletian land of Ołogoszcz and Ostrożno (Wolgast, Wusterhausen); in September (the eleventh expedition): Tymin (Demmin), Ołogoszcz and Uznam (Usedom). In 1167 the Obodrite prince Przybyslav was compelled to submit and concluded a peace with Henry the Lion by the terms of which he regained some of his lands though he now held them under the suzerainty of the Saxon prince. The allies then plotted a final blow against Sviętovit's worshippers. If we are to believe the Danish chronicler, Saxo they prepared the destruction of the idol for the day of St. Vitus, June 15th. During the twelfth expedition, on June 13, 1168, the allies, consisting of the Danes under Waldemar and Absalon, the Pomeranians under duke Casimir, and the Saxons under Bernon, bishop of Zwierzyn (Schwerin), took Arkona. They burnt the temple, the „stanica" (holy flag) and the much vene-

rated statue of Sviętovit. On June 15th, St. Vitus' day, paganism was destroyed at Grodnica. The images of Jarovit (Rugovit), Porovit and Pioruniec fell in the three temples. The same fate befell those of Biesomir, Trzygłów at other places. Waldemar acquired the treasure of Arkona which was kept in seven chests. A large part of it went to his allies. As late as in the year 1200 (CPD 192), Absalon bequathed to one of his relatives, Margaret, two goblets which had belonged to the Ranian idols. Chronographus Saxo refers to this dubious conversion of the islanders through Waldemar circa 1169: *umbram eis christianitatis impressit.*

The courage and tenacity of the Ranians deserve our admiration. The island which covered an area of 967 *sq/km* and had at that time about 35.000 inhabitants, resisted the repeated and fierce attacks of the Danes whose territory was thirty times the size of theirs, not to mention their allies. After having been devastated over and over again and thoroughly exhausted, Rana was compelled to submit to overwhelming forces, but its name is gloriously inscribed in the book of history. The pagan Ranians did not realise the extent of the danger which threatened them when, surrounded on all sides by their neighbours, they fought their last fight, entrenched behind their hearths and the altars of their gods, all alone, isolated from the world. They submitted, but kept their honour and their land, which the Danes did not take away from them.

In spite of the lengthy description of these events in the chronicles of Saxo and of Helmold, we know nothing of the fate of the high priest and of his acolytes, the augurs (godur) on the island. The cult of Sviętovit was well organised. Like the Greek Panionic festival at Mycale or the similar Athenian institution at Delos, Arkona was richly endowed with land, taxes levied on all the inhabitants, levies on the catches of fish and a third of the booty taken in war. Offerings were sent to Arkona from the remotest Slavonic lands, as for example from Vagrian territory and the sphere of Sviętovit's influence still increased after 1069 when the temple of Radogost or Swarożyc at Redgoszcz (Rethra) was destroyed. The Arkona treasure provided the means for carrying on numerous wars, inspired perhaps by the high priest, in his hatred of Christianity. The high priest, *flamen,* played an important part in the monarchical and theocratic Ranian state. He was more important than the king, as is reported by Helmold (I. 36, II. 12) *rex apud eos modicae aestimationis est comparatione flaminis.* The high priest had only to follow the indications of destiny, where as the king and the people were dependent on his interpretation of the will of the gods. In case of necessity the high priest summoned the king and the people to hear the orders of the gods sent through his intermediation.

We do not know whether runic writing was known in Rana though Icelandic writers mention Slavonic runes: „Dass die Wenden Runen hatten wird aus Isländischen Schriftstellern geschlossen, die das *Winda Runir* erwähnen". S. Thunmann Untersuchungen über die alte Geschichte einiger Nordischer Völker p. 283, cf. Grümbke Neue Darstellung von der Insel Rügen, II. 252. There are about thirty places in Rugen where some relics of the pagan cult have been found or where topographical names refer to it. In 1169 Pope Alexandre III, the humiliator of Barbarossa, assigned the island of Rö to the Roskilde diocese, whereas in 1170 Frederic Barbarossa granted to the diocese of Schwerin the Ranian possessions on the mainland, viz: the lands of the Chyżans and of the Cherespianians lying between Rzeka (Ryck), the Baltic sea and the Piana (Peene). The first Christian prince, Jaromir I (who called himself a king in his documents and on his seals) was christened in 1168 *(Rugia ad fidem Christi conversa est... baptisatus est Jarimar cum ceteris Slavis,* Langebeck Scr. rer. dan. III, 260; *erat autem tunc temporis princeps Rugianorum vir nobilis Jaremarus... ipse vere factus Christianus tam in fide firmus quam in predicacione erat stabilis ut secundum Paulum iam a Christo vocatum videres,* Helmhold II, 212, under date 1168. He also built and endowed a nunnery at Góra (Bergen) about 1193, which was dependent on the Cistercian cloister of Roskilde. The Cistercians of Eldena were granted the Redowice peninsula by Jaromir II. After having received Sikorze (Zicker) in 1360, they organised the whole of the south-eastern section of the island into one estate managed by the monks. Finally in 1296 duke Vislav II founded and endowed the convent of St. Nicolas on the island of Chycina (Hiddensee), introducing Cistercian monks from Nowepole (Neukamp). About the year 1300 there were twelve parishes in Rugen, while now there are thirty.

The ruling family was probably autochthonous. A the time when the island lost its independence this family consisted of three brothers: Ciesłav, Jaromir and Stoisłav. Ciesłav, who in 1164 appears as a Ranian ruler owing allegiance to Waldemar, either died about 1168 or was dispossessed, on account of his doubtful loyalty, in favour of his brother Jaromir I, who ruled over Rana from 1170 to 1218. During the Danish invasions they were still young princes whose power was very much curtailed by the theocracy of the high priest and a democratic diet composed of the principal men and of all the inhabitants, who decided questions of war and peace, alliances and the sending of help to allies. The end of the political independence of the country and of the high priest's rule increased the power of the princes under Danish suzerainty Jaromir remained on friendly terms with the Danes and even married a Danish princess, Hildegarde daughter of Canute, (1199). Their daughter, Lucia, married Ladislaus III, the duke of Poland and the son of Mieszko the Old who belonged to a Piast line keeping strictly dynastic traditions (circa 1186, Małecki Studja her. I. 247, Perbach Preus. Pol. Studien I. 10—11).

After Jaromir I had died and his elder son, Borzęta (Boranta) from whom sprang the lords of Gristow had renounced his rights, the power was held by the younger son Visłav I from 1218—1249. His son Jarosłav was the „vicar of Rana", i. e. the supreme authority over all the churches in Rana with his seat at Ralów (Ralswiek). The second son, Jaromir II, succeeded his father (1249—1260). In his time the ducal patrimony was divided in order to provide for the younger line of the Stoislavites of Podbórz (Putbus) with Borzęta of Borzęcice (Borante von Borantehagen). In 1249 the agnates received the lands of Redowice and Zdroje (Streu), the parish of Ilmnica (Vilmnitz) and one third of Jasmąt (Jasmund). The names of Stoisłav, Przedbor and Borzęta recur in this line. For instance in 1326 (PU VII. 1. 2) there appear Stoisłav and Borzęta of Podbórz with the following inscription on the exergue of a seal: *S'Dni Stoyslavi Militis Boretiz,* Przedbor of P. in 1490 (GR I. 146). The ducal family von Putbus which descends on the distaff side from the Stoislavites owns nowadays about one third of the island. By his marriage with Euphemia, daughter of the duke of Vistulian Pomerania, Sviętopełk, Jaromir II had two sons: Visłav and Jaromir. The first, Visłav II, ruled from 1260 to 1303, and was the first Ranian prince to marry a German wife, Agnes, the daughter of Otto of Brunswick. His son, Visłav III, reigned, at first jointly with his brother Sambor, and afterwards alone. Euphemia's Sambor grandson ruled the Dantzig Section of Pomerania (1301—1302) from Sławno (Schlawe) and Słupsk (Stolp) as a in succession to Ladislaus the Short, Duke of Poland neighbour of Poland (Kujot: Dzieje Prus Król. II, 1195, 97).

In 1304 the German language makes its appearance in a document of Visłav III. In 1316 twelve Ranian knights and 125 esquires (kniezice or włodyki) whose names are given entered into alliance with the German burghers of Strzałów. The following year the strife ended with a further diminution of ducal rights in favour of the nobility. Visłav III's son, Jaromir, died without an heir (May 25, 1325), and on December 8th of the same year his father, the last prince of the Ranian dynasty, followed him into the grave. Rugen passed as a Danish fief to Visłav's nephew, the sons of Margaret: Otto I, Varcislav IV and Barnim II, Dukes of the Oder province of Pomerania, and remained in their family until its extinction in the person of Boguslav XIV. (March 10th, 1637). It then became a Swedish possession, and by the treaty of Vienna in 1815 was given to Prussia. We find mostly Slav names in the Ranian dynasty. Besides Jaromir, Visłav, Stoisłav Borzęta and Przedbor in the Podbórz family, in 1508 (F. Bojsen, Af Moens Historie IV. 19) *Predbjörn (Preben) Podebusk,* we know of Cieslav and Dobieslav in the Boleń and Barnuta and Dobieslav in the Chrostów families. Also: Borzysłav, Jarosłav, Przybygniev, Sambor and Sviętopełk.

During the struggle for independence, from 1159 to 1168, we meet with the local dignitaries Domabor, Dalimir who was killed (Knytlingasaga), Grąża Lutkovic and Maszko. Among the place-names there are reminiscences of court offices, such as chorąży (ensign), stolnik (steward), podstoli (assistant steward), kluczarz (keeper of the keys); and among the later personal names in documents we find przystaw (tribunus) and wojewoda (palatinus). The esquires (włodyki) were also called kniezice.

Among the knights and esquires we distinguish those who were autochthonous from the immigrants from Usedom, Pomerania or the continental Ranian possessions. We shall take notice only of the former. We know the Cieszymirites, lords of Zador (Zudar) among whom, in 1241, were Sławek and Pącien Przybysłavites and Niedamir, Cieszymir and Sulisłav Gościslavites. The lords of Łąka (von der Lanken) are supposed to descend from them. In 1316 (PU V, 246) we see *Prydbor unde Stoyzlaf von der Lanken,* whose descendants were met with until recent times in Rügen, the Sławkovites (Stangenberg), the Gawrons, of which in 1316 (l. c. 3) *Pribe Gawarn;* the v. d. Horst, GCB 67 in 1359 *Teslav* and *Borantho v. der Horst* (Chrostów?), the Kots, represented in 1316 (l. c. 247) by *Razlaf Kooth;* the Koszans, in 1316 *Prybezlaf Kosen,* the Kwases, in the same document *Hinceke Cuaz;* the Klementovites — *Razlaf Clementovitz;* the Koczevites — *Thessemer Kotzevitz;* the Naczevites — still in 1316 — *Gothan;* the Pozdavolkes — *Thesdarc Puzdevolk* in 1316, who later on spelt their name Pasewalk and Paselich; the Sambors of Porzecze, PUV 246, in 1316 *Sambor van Poretz,* GCB 24. in 1578, *Sambor Pretze.* From 1269 to the beginning of the XVIth cent. are found the Ralikes and Ralikovites, who appear in the XVIIIth cent. as Rahleken. Let us also mention the Smątovites from Smątowice, including Dobiesłav in 1401 (HS II 38 *Dubbeslaw Schwantewitz),* the Stogniews in 1307, who called themselves Stouenowe in 1619 (l. c. IV—574); the Sums from Sum (1237) were still found in Denmark in XIXth c.; the Swieconovites (*Moyzlemer Swetzenovitz* 1316); the Trąbites *(Darghezlaf Trambitz* 1316 PU V. 247); the Trochs *(Hinrik Troche* in the same year); the Węglins *(Thezlaf Wanghelin* id.); the Wirzycs or Wryczs 1316 *Wendesche Vyriz* and many others.

The Slav language was beginning to disappear among the higher classes as early as the first years of the XIVth c. as is proved, not only by the German document of Stoisłav of Podbórz (1323 PU VI. 173), concerning the sale of Pozdawilczyce (Posewald) but also by the oscillations between German and Slav patronymics, for instance in 1316 (l. c. V. 246–247) the following names were spelt in two ways, the German and the Slav: Ralekovitz, Sumovitz, Zabecytz, Zlawcovitz or Thezlaf Pribenson, Claws Bolenson, Theschitz Raduskenson, Razlaf Zlawsson, Zlaweke Reddemersson, Prybbezlaf Kosenson. There are also numerous German surnames coupled with Slav forenames as Prydbor Rodemunt, Thezlaf Bistervelt, Thessemar Starkewolf, Thesdarc Norman, etc.

The Slav language disappeared from Rugen at the turn of the XIVth century. The last Ranian woman who spoke it died in 1404. She was called Galica or Gulica (BS 28—310 *Gallitzin,* BS 44—46, according to Micraelius *Gulitzin.* On the other hand it is maintained in PR 10, that the last woman speaking this died about 1450. Slav forenames, traditional in families, persisted for a long time, e. g. 1380 (RGR 19) *Dubbermarus Schele* and *Tesslaws Vinckeldal,* 1481 (GCB 221) *Stoyslaff Tzum,* 1508 (F. Bojsen Af Moens Historie IV. 19) *Predbjörn (Preben) Podebusk.* As late as 1532 (BS 33. I 132) we find a Ranian landed proprietor called Przyba Trzebieszka *(Pribe Tribesske);* and a peasant called Cieszydróg Więcek (HS II 144, in the year 1510, *Tesdarg Venske).* The rich collection of names of places with supernatural associations prove that the Ranian held longest the eastern part of the island of on Jasmąt, Witów and Mnichów (Mönchgut) especially on the western side that peninsula. Old Beyersdorf (BS XXXII B. 103) who collected the topographical names of Rugen writes: Bemerkenswert ist die nahe Verwandtschaft der alten Rujaner mit den Polen soweit sich solche aus den Ortsnamen erkennen lässt. Man erinnert sich an den Ausspruch Adam. Brem. *„qui trans Oderam sunt Poloni, nec habitu nec lingua discrepant"* and prof. A. Brückner ascertained in 1932 (ZSP IX. 327) „Das Nordwestlavische... Seine Dialekte von der Jetzel bis zur Narew, stehen sich näher als Böhmisch mit Slovakisch, als die russischen untereinander".

73,8% geographical names of Slavonis origin have been found in this old land of the Slavs (ZONF VII. 89). Hundreds of placenames for which there was no room on the map must be added to them and are given in a special appendix. In addition to these geographical and topographical appellations a whole series of forenames and surnames, inherited from the Ranians, survive in germanised form. A list of these has been added to the present work as constituting a useful contribution to the study of the Ranian language.

Finally the very last linguistic remains consist of old Slav words preserved either in historical sources or in the actual dialect of the people. In his work „Obrazy z Życia i z Natury" (ed. 1869 I. 161—162, II 912—913) (Wincenty Pol who visited Rugen noted down several words which had been communicated to him by a learned pastor (Jacob?) from the Witów peninsula, e. g. Rybaki (Reboken); and from the dialect of the Mnichów peninsula, e. g. *bóg, reba, morze, żywot, ziemia, niebo, chmara, mleko, kęs, tata, mać, dziewa, perekop, chata, piorun, woda.* It will however only be possible to segregate the Slavonic material when a dictionary of the Germanic dialect spoken in Rugen has been compiled.

We shall add we few words concerning the name of Rana and of its localities. In 1149 Wibald of Corvey wrote (MU I. 46) that the Germans called the island Ruiana and the Slavs Rana. *regione quadam, quae a Theutonicis Ruiana, a Sclavis autem Rana dicitur.* The Danes called it *Rö* (1168 Chronicon Sialandiae) *Rö in Slavia a Danis victa;* the Low German form is *Roien, Röjjen.* The name of the inhabitants was spelt, according to the various sources, *Roani, Ruani, Runi, Rani, Ruiani, Riuani, Ryenses* etc. The Danish cartographer Claudus Clavus (Fynbo) under data 1427 (F. Bojsen, Af Moens Historie III, Stege 1917) wrote *Ryland.* The neighbouring Germanic languages viz: Danish, Low German, Frisian and Swedish exerted an influence on the linguistic forms of place names on Rugen. As early as in the XIIth cent. we find names so danicised that it is impossible to decide whether they are of Slav or of Scandinavian origin. The following names are traced sometimes to the latter: Arkona, Jasmąt (Jasmund), Chycina (Hiddensee) mentioned in old Nordic tales, Omaniec (Ummanz), Ilmno (Vilm), Jińszcz (Gingst), Turzęta *(Trent)* and Wąpąt (Wampen). The Knytlingasaga (Thule Vol. XIX 370—379) contains the names of Chycina *(Hedinsoe),* Ołąg *(Valung, Analong),* Omaniec *(Masnes?)* Zabrodzie *(Schaprode).* Arkona, Buków *(Boeku).* Porzecze *(Parez),* Grodziec, Grodnica *(Garz, Karenz).*

The place-names of Rugen belong to the same type as those of the other Slavonic countries, i. e. they come either from Ranian fore- and surnames or from common words (appellations), in about equal proportions. I have found about 280 names ending in *-ice,* about 240 in *-ów, -owa,* about 70 in *-in, -ina, -yn.* Then come names ending with the qualificative suffix *-ij,* derived from forenames and ending in *-bąd,* as Obąd — Obądz, Darsobąd, Niesiebąd; those ending in *-gost* as Bydgost — Bydgoszcz, in *-mysł,* as Przemysł — Przemyśl; in *-rad* as Domarad — Domaradz, Gościerad, Przybierad, Trzebierad, then personal names terminating with *-any* as Bardowiany, Cielczany, Dębiany, Dolany, Mokrzany; rarely with *-acz,* as Blizacze, Ciechacze.

Among place-names derived from common words we also find the adjectival suffix *-ów* and *-in,* as in Buków (from the root buk — „beech"), Grabów („hornbeam"), Ciświn „yew", Żółwin („tortoise"); the suffix *-no,* as Łączno, Sławno („fame"), Szczytno („summit"), Trzemeszno (bird-cherry); the suffix *-nik* as Ciśnik (yew), Jesiennik („ash-tree), Kępnik („small island"), Kwaśnik („acid"), Leśnik („forester"), Rogownik („horn"), Rolnik („agriculturalist"), Stawnik („pond"), Wierzbnik („willow"). Finally we see the suffix *ec, -ce,* as in Głębiec (from the root głąb — („deep"), Gumieńce („barn"), Omaniec („elecampane inula"), Śmileniec („spindle-tree"), Trzciniec („reed"), Zieleniec („green"), as well as the suffix *-ica.* I have counted 25 names places of that description. In my study: „The names of rivers in Baltic Lechia and in the adjacent parts of north western Slavia" I have enumerated hundreds of names belonging to the above category and will therefore restrict myself to completing this list by adding the following: Bagnica („swamp"), Bezdomica („houseless"), Biesienica („demon"), Chotomica (forename Chotom), Ciśnica (yew), Dalmierzyca (forename Dalimir), Dolica („hollow"), Gwiezdnica (star), Ilmnica (elm-tree), Iwnica (willow), Mesznica (moss), Próchnica („mould"), Stągnica, Stegnica (footh-path), Więtszyca (greater), Wirznica (whirl-pool). Compared with other parts, we find but few names ending in *-sko,* and *-iszcze*: e. g. Brońsko, Brzeżańsko (from „bank"), Żecko (fire), Pożarryszcze („conflagration") and Samociszcze (isolated) are worth mentioning. Some of these names are also familiar in Poland, e. g. Bydgoszcz, Przemyśl, Trzemeszno. In the district of Bydgoszcz we find Samociążek — here Samocięż. The Great-Polish river name of Paklica is only found on the Jasmąt peninsula. On the other hand we meet in Rugen with the Krzemienica and the Tymienica whereas the trans-Noteć Tłukomy have an equivalent near Choszczno (Arnswalde) in the name of Lake Tłukom (Klücken See), and in that of the locality of Tłukomice situated in Rugen. The names of Czerpin (Serpin-Elbląg), Objazdy (Wobesde), Obłuże, Smętowo, Szwelina etc. from Vistulian Pomerania possess their equivalents in Rugen. It would be possible to quote many more toponymic affinities but the above enumeration amply suffices to prove the Lechitic origin of the Ranians.

Canon Stanisław Dołęga Kozierowski

WSTĘP

Krajobraz Rugji w geograficznych nazwach słowiańskich

Rugja cieszy się sławą najpiękniejszej wyspy na Bałtyku. Jest prócz tego wyspą najlepiej zbadaną. Ogromna literatura, prawie wyłącznie niemiecka, odnosi się do tej wyspy.[1]

Gdybyśmy szukali na Bałtyku wysp do Rugji najbardziej podobnych, to łatwobyśmy je znaleźli w wyspach duńskich. Rugja należy do grupy wysp zachodnich Bałtyku. Krajobrazem swym przypomina żywo wyspę Möen, Langenlandję, a nawet inne wyspy duńskie. Różni się jednak wyraźnie od niedalekiego Bornholmu.

Rugja leży na płytkiej (do 10 *m*) platformie przybrzeżnej. Gdyby morze opadło o 10 *m*, połączyłaby się odrazu z lądem. Rugja jest więc pobliskim bastjonem lądu, wysuniętym dość daleko w morze. Morze głębsze, poniżej 20 *m*, rozpościera się dopiero na północ i na wschód od wyspy.

Od lądu oddziela wyspę wąska, podłużna cieśnina Strzałowska. Jest to jakby dolina rzeczna, której szerokość waha się od 1 do 3 *km*. Najmniejsza jest koło Prośnickiego Grodziska. Jakby w nurcie owej doliny przewijają się najgłębsze miejsca jej dna, które jednak nie schodzą poniżej 18 *m*. Nazwa Przewóz naprzeciw Strzałowa wskazuje na bardzo stare miejsce przejazdowe w tej części cieśniny.

Cieśnina Strzałowska łączy morze Rańskie z zatoką Kubicką. Morze Rańskie tylko w kilku miejscach schodzi poniżej 10 *m*. Zatoka Kubicka zaś, tudzież inne zatoki położone w obrębie Rugji osiągają głębokość rzadko większą jak 5 *m*, tak że w cieśninach muszą być pogłębiane. Podaliśmy na mapie aż 22 nazwy zatok i cieśnin morskich w brzmieniu słowiańskiem.[2] Z nich najszacowniejszą jest „morze Rańskie“, dziś nazywane zatoką Gryfijską (Greifswalder Bodden). Na mapach spotyka się jednak jeszcze nazwę „płycizna Rugijska“ (Rugier Grund). Z nazw używanych na oznaczenie zatok otwartych ku głębszemu morzu, zasługują na wzmiankę zatoka Przerwa i Trąpów, do dziś dnia w zmienionej formie używane (Prorer Wiek, Tromper Wiek). Mniejszemi są zatoki Kubice, Udrożyce, Raszów i i. Ważniejsze cieśniny noszą dotąd słowiańskie nazwy, jak Strzała, Jelenin, Kozłów (między wyspą główną a wyspą Omaniec). W jakim stosunku pozostaje nazwa miejscowości Zabrodzie z płytkością przyległej zatoki, nie umiemy narazie wytłumaczyć. Bardzo geograficzny charakter ma zaginiona już nazwa, Koryto.

Rugja jest wyspą o niezwykle bogatem rozczłonkowaniu poziomem i o dużem urozmaiceniu w kierunku pionowym. Piękno wyspy leży niewątpliwie w ciągłem przenikaniu się lądu z morzem. Zdumiewające jest zwłaszcza wciskanie się zatoki Jasmąt Wielki i Jasmąt Mały wgłąb wyspy. Zatoki te odcinają i wyodrębniają dwa najciekawsze półwyspy Rugji: Jasmąt i Witów od reszty wyspy. Tworzą one jakby morze wewnętrzne, jakby centralną kotlinę wyspy i stanowią charakterystyczne przejście z zachodu na wschód. Owo środkowe morze odgrywało prawdopodobnie niegdyś w życiu mieszkańców dużą rolę. Umożliwiało dojazd do wnętrza wyspy, ułatwiało jej obronność i było terenem rybołówczym w czasie, gdy morze otwarte do połowu ryb nie zachęcało.

Rugja daleka jest od krajobrazowej jednolitości. Tłumaczy się to jej geologiczną przeszłością. Wyspa tworzyła prawdopodobnie jeszcze na początku dyluwjum rozległą płytę kredową, która łączyła oba wybrzeża Bałtyku. Płyta pokryta była resztkami trzeciorzędu. Ląd ten zajmowany był kolejno, a kilkakrotnie przez lodowce, nasuwające się ze Skandynawji. W czasie przed ostatniem najściem lodowca ląd kredowy się rozpadł na liczne bryły, z których jedne się zapadły w morze, następujące od zachodu, a drugie wydźwignęły. Wtedy przyszedł ostatni lodowiec i częścią wyruszył z miejsca bryły kredowe, a częścią je sheblował. Idąc od wschodu, naciskał przeważnie na stoki wschodnie brył kredowych i wyżej je podniósł. W zagłębieniach zaś i po zachodniej stronie brył osadzał grube pokłady utworów glacjalnych.

Ostatnia zmiana poziomu wyspy zdarzyła się w okresie litorinowym. Wyspa oddaje dość dobrze stan zanurzenia południowych wybrzeży Bałtyku w czasie ostatniego wahania poglacjalnego. W związku z tem dawno zauważono, że znaczna część wyspy leży nisko i że wystarczy podniesienie poziomu morza o 5 metrów, ażeby Rugja zamieniła się na archipelag wysp.

To nam wyjaśnia, dlaczego wyspa rozpada się na tyle części i dlaczego mimo połączenia każda z tych części zachowała swoją indywidualność. Każda też z nich nosi osobną nazwę. Wyspa główna nazwy specjalnej nie potrzebowała. Za to wszystkie jej półwyspy nazwy te mają, jak największy z półwyspów na wyspie głównej Wałąg i mniejsze, jak Lisków (Lieschow), Zador (Zudar), Wąpąt (Wamp), Drzeki (Drigge) i wiele jeszcze mniejszych, jak np. Knieziłów (Knäselow), Sikorze (Zicker), Z wyspy głównej przez „Zdroje“ (Streu) przechodzimy do osobnej krainy, „Granica“ (Granitz), skąd łatwe przejście na półwysep Redowice i Mnichów (Mönchgut).

Wyjątkowe stanowisko zajmują jednak dwa półwyspy Rugji: Jasmąt i Witów.

Bardzo wielkie jest bogactwo (13) wysepek w pobliżu Rugji. Najcenniejszą z nich, gdy chodzi o starą nazwę, jest drobniutka wysepka: Stara Rana w zatoce M. Jasmąckiej. Największą wyspą jest Chycina (Hiddensee). Potem idą bardziej dla nas w swych brzmieniach zrozumiałe — Omaniec, Ilmno, Strzała, Lubicz i położone w cieśninie Kozłowskiej 4 wysepki: Marzenice, Mok, Urkowice. Lubiesz i kilka innych.

W krajobrazie Rugji wyróżniają się przedewszystkiem części wschodnia i północno-wschodnia, zarówno swą wysokością jak i rozmaitością rzeźby. Ku zachodowi teren się obniża i staje się bardziej jednostajny. Wszędzie jednak na powierzchni widzimy pojedyńcze pagórki i góry, podłużne garby i płaskie wysoczyzny, poprzedzielane przez większe lub mniejsze zagłębienia, zajęte przez łąki podmokłe i torfowiska, rzadziej przez doliny rzek i przez jeziora. Pokrywa teren lekkofalista morena denna, poprzerywana tu i ówdzie wyżej wzniesionemi szczątkami moreny czołowej, jak np. na północnym cyplu Chyciny i Witowa, po wschodniej stronie Jasmątu, na Granicy oraz w Redowicach i Mnichowie. Na budowę geologiczną tych krain wskazują takie nazwy miejscowości, jak Piaski, Kamień, Głazice i i.

Jest to więc krajobraz polodowcowy, taki jaki spotykamy na wyspach duńskich i na południowem wybrzeżu Bałtyku. Na Jasmącie i Witowie utwory dyluwjalne spoczywają na wyniesionych ponad poziom morza zrębach kredowych, co jeszcze bardziej podkreśla rozmaitość rzeźby tych części wyspy. Do różnorodności krajobrazowej przyczyniły się tam przedewszystkiem strome wybrzeża kredowe. Urwiska nadbrzeżne, dowód stałego niszczenia wyspy i dowód cofania się wybrzeża, znajdujemy zresztą wszędzie po wschodniej i po północnej stronie wyspy, podczas gdy wybrzeża zachodnie są płaskie i równe.

Te sterczące nieraz do znacznych wysokości połacie Rugji są połączone ze sobą zapomocą mierzei. Są to wyraźne pomosty, które wiążą wszystkie części w jedną całość. Mierzeje spajają Mnichów i jego przylądki (Cisów, Sikorze) z Redowicami, a te z Granicą. Nie posiadają one jednak osobliwej nazwy słowiańskiej. Granica jest zrośnięta z Jasmątem zapomocą szerokiej mierzei, zwanej Przerwą. Mierzeja ta odcina zatokę Jasmąt Mały od Bałtyku. Nazwa jej wskazuje, że ulegała swego czasu, gdy była węższa, częstym przerwom. Jasmąt wiąże się z Witowem zapomocą najpiękniejszej mierzei na Rugji, Skobi. Mierzeja ta, jak wskazuje stara nazwa słowiańska Skobia czyli skobel albo hak, zamyka lekkim łukiem zatokę Wielki Jasmąt od Bałtyku, stanowiąc równocześnie jedyne suche połączenie z resztą Rugji.

Inne mierzeje są wysuniętemi w morze kosami, jak Bug na Witowie lub Byszyn Stary i Jelenin na Chycinie. Na owych mierzejach widzimy, prócz słabo zachowanych drobnych wysp dyluwjalnych, liczne wydmy i torfy. Wydmy dochodzą do 10 *m* wysokości i dzielą się na starsze i młodsze. Rozwój mierzei jest związany ściśle z rozwojem wybrzeży stromych.

Zachodzi teraz pytanie, jakie odbicie znalazł w nazwach słowiańskich wyżej naszkicowany krajobraz. Przedewszystkiem znajdujemy w różnych częściach wyspy wielką ilość gór. Najwięcej ich na Jasmącie, gdzie zostało na mapie umieszczonych 39 nazw gór, wśród nich najwyższa góra na Rugji, Pikowa (161 *m*). Są jednak góry: Lisie, Klesne, Dobre, Tęgie, Suszne, Sietne, Krężowe, Borowe, Trzebielowe, ale i Ruje. Na Przerwie zachowały się dwie nazwy gór, na Granicy 11, w Redowicach 2, na Mnichowie 1 (Słowiańska Góra), na Zdrojach 1, na wyspie głównej gór 8. Zgodnie z płaskim krajobrazem wyspy gór tu jednak mało. Przypominają je niektóre nazwy, jak Górka, Wierzchy, Kępa, Ostrów i t. p. Zato na głównej wyspie dość dużo jest jezior. Charakterystyczne dla Rugji są jeziora położone na wybrzeżach wyspy i połączone z najbliższą zatoką i z morzem. Na wyspie głównej zachowało się 11 słowiańskich nazw jezior, na Granicy 3, na Mnichowie, Jasmącie, Chycinie po 2, na Redowicach 1. Nazwy wyrażają różny charakter i typ jezior, jak Karwów, Ostrownica, Głębokie, Ośno, Chełst, Zieleń, Łowy i i.

Prócz jezior zachowały się nazwy błot (12) i łąk. Są to nazwy: Porostów, Czernin, Łączno, Karwice, Wrzesów, Konotop i i. Prócz tego wiele nazw miejscowości i uroczysk wskazuje na okolicę bagnistą, jak np. Mokrzany, Sitowice, Rokitnica, Bagnica, Łęgi, Łącze, Łąka, Błonie i i.

Rzek i rzeczek jest na wyspie stosunkowo mało. Stąd i nazw jest mało. Mimo to podanych zostało na mapie na wyspie głównej 17 nazw rzek, na Jasmącie 14. Nazwy te mówią same za siebie, jak Prośnica, Rzeczyca, Ostrownica, Głownica, Mielnica, Łomna, Karpowa, Kłopotowa, Zagrodna, Dubnica, Czarnica, Czysta, Świeża, Tymienica i t p. Zachowała się także zatoka morska, zwana Nową Rzeką, między Redowicami a Granicą. Tamże niedaleko jest Szeroka Rzeka a na Jasmącie miejscowość Biała Rzeka.

Stosunkowo dużo jest nazw wybrzeży. Świadczą one o zżyciu się mieszkańców wyspy od najdawniejszych czasów z wybrzeżem i z morzem. Na pewien przylądkowy charakter wybrzeży wskazują nazwy Głowy na Skobi i Głowice na Zadorze. Skalistość zaś lub kamienistość i stromość wybrzeży oznaczają takie nazwy, jak Kamyk na Mnichowie, Górzno, Boży Kamień na Redowicach, Lutów Kamień na Granicy, Kamieniowa, Stobny Kamień, Łom, Boży Kamień na Jasmącie. Na Witowie zaś są miejscowości Brzeg, Kamień i i. Inne nazwy wybrzeży zdradzają ich właściwości florystyczne lub różne, jak np. Golina, Gać, Zieleń, Zieleniewice, Sośnica, Lipe, Olszyna, Grabów, Głębiec, Cisów, Osiecz, Linie, wreszcie Gwizdny dół, Krasny dół, Gwizdołaz i t. p.

Trafiają się wreszcie nazwy na wybrzeżach, które wskazują na zajęcia rybackie lub komunikacyjne mieszkańców. Tu należą nazwy Łowy, Żaków, Węgornica, Jazy, Rybotyn (na Ilmnie) lub Przewłoka, Objazd i Objazdy, Przewóz i i.

Rugja była od wieków pokryta lasami. To też w nazwach geograficznych przechował się w dużej mierze charakter leśny wyspy. Na głównej wyspie mamy zaznaczone 4 puszcze i 9 lasów. Znane są do dzisiaj puszcza Baba (baba = stara, gruba sosna?) na Redowicach i puszcza na Przerwie. Na Jasmącie zachowały się dwie starożytne nazwy lasów: Dźwiarsty i Stobnica. Bardzo liczne są nazwy miejscowości od nazw drzew i lasów. Uderza zupełny ich brak na Witowie, gdzie też dotąd niema lasów. Wymienimy na tem miejscu nazwy miejscowości według ważniejszych gatunków drzew, a więc Cisów, Obcisie, Grabów, Grabica, Grabice, Buków, Dębiany, Dębna, Świerczyn, Leszczyna, Leszczno, Wierzbnik i Wierzbnice, Olszaki, Olszyna, Olszynka, Brzezina, Brzeźno, Brzezice, Jawory, Iwnica, Orzechy i i. Są i nazwy pośrednio z lasem związane, jak Dąbrowa, Dąbrowica, Borów, Borków, Borkowice, Gać, Chojęcin, Przesieka, Osiecz, Wyraj, Złom, Trzebowice, Trzebieszyn, Trzebieradz, Trzebieszyce, Wysoki las, Drzewoszyce, Brzezimost i t. p. W stosunku do dużych lasów bukowych, jakie do dzisiaj jeszcze zachowały się na wyspie, rzadko powtarzają się nazwy, wywodzące się od pierwiastka „buk“. Przypominają prócz tego roślinność także nazwy, jak Słowiański Kierz, Gąszcz, Grzybiel, Paproty i t. p.

Dość dużo jest miejscowości nawiązujących do pierwiastków zwierzęcych, jak np. Sikorze, Wilczów, Drzywilki, Szczurce, Wronkowice, Wronica, Gawrona, Świnia, Płocie, Raków, Koźle, Żóraw, Kotowice, Żółw, Boleń, Wiewiorowice, Orlice, Gołąbek, Chomice, Zwierzów, Zwierzyniec i i.

Wielka ilość nazw jest jednak związana nietyle z krajobrazem, co z człowiekiem i jego działalnością, jak np. Kowal, Pętlice, Gąślice, Osiecz, Grodźce, Mościce, Łazy i i. Wśród tych nazw zasługują przedewszystkiem na uwagę nazwy grodów, których było na głównej wyspie 11, na Jasmącie 1 i na Witowie 1. Prócz tego powtarzają się miejscowości Grodnica, Grodziec, Rajgród (na głównej wyspie), Gród i Podgrodzie (na Witowie). Spotyka się także miejscowości Kniezice, Knieziłów. Dość liczne (11) są miejscowości uświęcone lub związane z kultem, jak Święte, Świętagóra, Góra Świętych, Świętyłów, Świętygozd, wąwóz Świętowita (na Chycinie), Bożykamień i t. p. Pięć miejscowości nosi dopisek „słowiański“, np. Słowiańska Wieś, Słowiański Gaj, Słowiański Grodziec, Słowiański Kierz, Słowiańska Góra.

Streszczając to, co wyżej powiedziano, możemy przyjąć, iż natura wyspy została w dostateczny sposób opisana i wyrażona zapomocą nazw geograficznych słowiańskich. Można przyjąć, iż około 35% nazw jest związanych z fizjografją wyspy. Większość nazw jednak wskazuje na człowieka. Gdy rzucimy okiem na mapę, uderzy nas zagęszczenie nazw na wschodzie, a ich rzadsze nieco występowanie na zachodzie. Pozostaje to niewątpliwie w związku z przyrodą kraju. Jeżeli średnio wypada na Rugji, której powierzchnia wynosi 967 km^2, nieco ponad jedna nazwa na km^2, to najwięcej tych nazw mamy na Redowicach i Mnichowie, po 2 nazwy na km^2, potem na Jasmącie, gdzie przypada 1·5 nazwy na km^2. W Witowie znajdujemy jedną nazwę na km^2, na Omańcu i na Chycinie zaś przypada jedna nazwa zaledwie na 2 km^2. Stosunek ten przedstawiałby się gorzej, gdybyśmy uwzględnili tylko nazwy miejscowości, a pominęli nazwy gór, rzek, uroczysk. Nazwy te stanowią bowiem na Jasmącie tylko 33%, na Witowie 42%, na Redowicach i Mnichowie tylko 17%.

Nie należy zapominać, iż nie są to wszystkie nazwy geograficzne słowiańskie, jakie zostały źródłowo stwierdzone. Wielu z nich bowiem nie można było umieścić na mapie. Brak więc nazw pól, uroczysk, niektórych lasów i t. p. Mimo to jednak, patrząc na mapę, wolno przyjąć, iż wyspa była w czasach słowiańskich bardzo gęsto zaludniona.

Stanisław Pawłowski

[1] Poprzestać z konieczności musimy na podaniu nazwisk badaczy najbardziej zasłużonych, jak Credner, Deecke, Jaekel, Elbert, Schütze i inni. Ich dzieła są zresztą wymienione w spisie źródeł i literatury.

[2] W niniejszych rozważaniach oparliśmy się wyłącznie na materjale, jaki daje mapa, przyczem chodziło nam głównie o zwrócenie uwagi na fakt, jak liczne nazwy geograficzne o brzmieniu słowiańskiem się zachowały i jaki mają związek z fizjografją wyspy. Nie było jednak naszym zamiarem przeprowadzanie badań językoznawczych, a tem mniej wyczerpanie tematu.

INTRODUCTION

Le paysage de l'île de Rügen et ses relations avec les noms géographiques slaves

Rügen est considérée comme la plus belle île de la Baltique. C'est aussi la mieux connue car elle constitue le sujet de nombreuses études, la plupart de langue allemande.[1]

Ce sont les îles danoises qui ressemblent le plus à Rügen qui appartient au groupe insulaire occidental baltique. Son paysage rappelle d'une façon frappante celui de l'île de Möen, de la Langenlande et même des autres îles danoises. Par contre il se différencie nettement de Bornholm beaucoup plus rapproché.

L'île de Rügen se dresse sur la plateforme littorale qui, dans ces parages n'atteint en général pas plus de 10 *m* de profondeur. Si le niveau de la mer s'abaissait d'autant, Rügen serait reliée à la terre ferme. Cette île constitue donc un bastion avancé du continent avoisinant vers la mer. Au Nord et à l'Est la Baltique dépasse une profondeur de 20 *m*.

L'île est séparée de la terre ferme par un étroit passage, le détroit de Strzała (Stralsund), présentant l'aspect d'une vallée fluviale de 1 à 3 *km* de large. Elle est la plus étroite près de Grodzisko Prośnickie (Prosnitzer Schanze). Les bas-fonds, ne dépassant pas 18 *m* au-dessous du niveau de la mer, sont alignés dans une direction qui correspondrait au fil de l'eau de la vallée. Le nom de Przewóz (Altefähr, de „traversée"), vis-à-vis de Strzałów, indique un lieu de passage très ancien dans cette partie du détroit.

Le détroit de Strzała relie la mer de Rana à la baie de Kubice (Kubitzer Bodden). La mer de Rana n'atteint plus de 10 *m* de profondeur que dans de rares bas-fonds. La baie de Kubice, ainsi que toutes les échancrures du littoral de Rügen dépassent rarement 5 *m* de profondeur, si bien que les détroits doivent être continuellement dragués. Vingt deux appellations de baie et de détroits en forme slave nous trouvons sur la carte.[2] La plus importante est (morze Rańskie) la „mer de Rana" à laquelle on applique aujourd'hui le nom, tout-à-fait superflu, de Greifswalder Bodden. Toutefois les cartes marines portent encore l'appellation de „bas-fonds de Rügen" (Rugia Grund). Parmi les baies qui s'ouvrent sur la haute mer nous trouvons les noms de Przerwa (Prorer Wiek) et Trąpów (Tromper Wiek), encore usités sous une forme modifiée. Puis on rencontre des anses moins importantes comme Kubice, Udrożyce (Udarser Wiek), Raszów (Rassower Strom) etc. Les détroits les plus importants portent encore des noms slaves, tels Strzała (Stralsund, de „flèche"), Jelenin (Gellen, de „cerf"), Kozłów (Koselower See, de „chevreuil"), entre l'île principale et l'île d'Omaniec (Ummanz). Nous ne sommes pas arrivés à nous rendre compte de la relation entre le nom de la localité de Zabrodzie (Schabroder Bodden, „de l'autre côté du gué"), et des hauts-fonds de la baie adjacente. Le nom, aujourd'hui disparu de Koryto („lit de rivière") présentait un caractère nettement géographique.

Le littoral rugien est des plus découpé et le territoire de l'île très accidenté. La beauté de Rügen est due à l'interpénétration de la mer et des terres dont l'exemple le plus frappant est constitué par la baie de Jasmąt (Jasmund) le Grand et le Jasmund le Petit qui s'insinue profondément vers l'intérieur. Ces baies isolent les deux péninsules les plus curieuses de l'île: la péninsule de Jasmąt (Jasmund) et celle de Witów (Wittow) du restant de son territoire. Ces baies constituent des sortes de mers intérieures, une espèce de vallée centrale servant de passage entre l'Est et l'Ouest. Le lac intérieur a dû jouer un grand rôle dans la vie des anciens insulaires. Il rendait possible l'accès à l'intérieur tout en facilitant sa défense et permettait de se livrer à la pêche quand cela était impossible sur la haute mer.

Rügen est loin de présenter un aspect uniforme ce qui s'explique par sa constitution géologique. Encore au début de l'âge glaciaire, le territoire de l'île actuelle faisait partie d'un grand plateau crétacé reliant entre elles les côtes baltiques et surmonté de vestiges tertiaires. Ce terrain fut recouvert à plusieurs reprises par l'inlandsis scandinave. Avant la dernière avancée de la calotte glaciaire, le continent crétacé fut débité en de nombreux blocs dont certains s'effondrèrent sous la mer, venue de l'Ouest tandis que d'autres étaient soulevés. C'est alors qu'eut lieu la dernière avancée de l'inlandsis qui repoussa une partie des blocs crétacés et les rabota. Venu de l'Est il exerçait sa poussée surtout sur les rebords orientaux des blocs crétacés et en releva le niveau tandis qu'il déposait d'épaisses couches de formations glaciaires dans les dépressions et sur le revers occidental des blocs.

Le dernier changement du niveau de la mer qui baigne Rügen prit place à la période des Littorines. L'île reflète assez fidèlement l'immersion des côtes méridionales de la Baltique durant la dernière oscillation postglaciaire. On avait déjà fait depuis longtemps la remarque qu'il suffirait d'une élévation de 5 *m* du niveau de la mer pour transformer l'île de Rügen en un archipel. Cela nous explique pourquoi cette île se divise en de si nombreuses unités naturelles dont chacune a conservé son individualité bien qu'elles soient toutes reliées entre elles. Elles portent aussi des noms distincts. L'île principale ne se distingue par aucune appellation spéciale mais chacune des péninsules en possède une, telle la plus grande, du tronc même de l'Ile-Wałąg (Walung) et les plus petites comme Lisków (Lieschów), Zador (Zudar), Wypąt (Wamp), Drzeki (Drigge) et d'autres encore plus petites, comme par ex. Kniezików (Knäselow), Sikorze (Zicker). De l'île principale, en passant par Zdroje (Streu, les „sources"), nous atteignons un district tout-à-fait distinct, Granica (Granitz, la „frontière") d'où on atteint facilement la presqu'île de Redowice et de Mnichów (Mönchgut).

Deux des péninsules rugiennes occupent néanmoins une situation exceptionnelle ce sont Jasmąt et Witów.

[1] Nous sommes obligés de ne mentionner que les auteurs les plus importants tels que Credner, Deecke, Jaekel, Elbert, Schütze etc. Leurs travaux sont nommés dans la bibliographie.

[2] Dans nos observations nous ne nous sommes appuyés que sur les matériaux que nous fournit la carte. Nous désirons attirer l'attention de nos lecteurs sur le grand nombre de noms géographiques à forme slave conservés dans les documents historiques et dans la littérature et sur leur liaison avec la physiographie de l'île. Mais il n'a pas été notre intention de présenter ici une étude linguistique ni d'épuiser le sujet.

Il existe de nombreuses petites (13) îles autour de Rügen. Du point de vue toponymique la plus intéressante est le minuscule îlot de Stara Rana (Alt Rügen, „ancienne Rana") dans la baie de Jasmąt. Chycina (Hiddensee) est la plus étendue de ces îles, puis viennent des îles portant des noms plus intelligibles à des oreilles slaves: Omaniec, Ilmno (Vilm), Strzała, Lubicz (Liebitz) ainsi que quatre îlots situés dans le détroit de Kozłów: Marzenice (Mährens), Mok, Urkowice (Urkewitz), Lubiesz (Liebes) et quelques autres.

La partie Est et Nord-Est de Rügen se distingue par son altitude plus élevée et la diversité de son relief. Le terrain s'abaisse vers l'Ouest et le paysage devient plus monotone. On rencontre cependant un peu partout des buttes et des collines isolées, des croupes allongées et de hauts plateaux séparés entre eux par des dépressions plus ou moins accusées et occupées par des prairies humides, des tourbières ou, plus rarement, par des vallées fluviales et des lacs. Le sol est recouvert d'une moraine de fond, légèrement ondulée, accidentée ça et là par des vestiges de moraine frontale comme par ex. sur le promontoire septentrional de Chycina et de Witów. La constitution géologique de ces parages est indiquée par des noms de localités tels que Piaski (les „sables"), Kamień (la „pierre"), Głazice (les „rocs"), etc.

Il est évident que nous avons affaire à un paysage post-glaciaire tel qu'on en voit sur les îles danoises et sur la côte méridionale de la mer Baltique. Sur les presqu'îles de Jasmąt et de Witów les formations glaciaires reposent sur les abrupts crétacés surélevés au-dessus du niveau de la mer ce qui accentue encore le pittoresque du paysage de cette partie de l'île. C'est surtout l'à-pic crétacé du littoral qui est responsable du caractère si diversifié de ces environs. Nous ne rencontrons de falaises, témoins de l'abrasion marine, que sur le littoral oriental et nord-oriental tandis que la côte méridionale et occidentale est basse et plate.

Les parties élevées de Rügen qui atteignent par place des altitudes notoires sont reliées entre elles par des cordons littoraux, digues très nettes qui soudent les différentes sections de l'île. Des cordons littoraux relient Mnichów et ses presqu'îles: Cisów (d'„if"), Sikorze (de „mésange") à Redowice et cette dernière à Granica. Ils ne possèdent cependant pas de nom générique slave. Granica est rattachée à Jasmąt par un large banc de sable nommé Przerwa (Schmale Heide, „interruption"), séparant la baie de Jasmąt de la Baltique. Son nom indique qu'anciennement, quand cette digue naturelle était plus étroite, elle était sujette à de fréquentes coupures par les eaux de la mer. Jasmąt est relié à Witów par le plus beau cordon littoral de Rügen, la Skobia (Schaabe). Ce cordon ainsi que l'indique son ancien nom slave de Skobia („crochet") enserre de son arc légèrement recourbé la baie de Jasmąt le Grand qu'il sépare de la Baltique. Il constitue la seule voie d'accès à pied sec de la péninsule au restant de l'île.

D'autres formations littorales sont constituées par des flèches s'avançant vers la mer, telles que Bug (Bug) à Witów, ou Byszyn Stary (Alt Bessin) et Jelenin à Chycina. Sur ces formations littorales nous apercevons, à côté de petites buttes de formation glaciaire à moitié oblitérées, de nombreuses dunes et tourbières. Les dunes atteignent jusqu'à 10 *m* de haut. On y distingue des dunes anciennes et des dunes récentes. Le développement des cordons littoraux est strictement subordonné à l'évolution des falaises.

Nous examinerons maintenant la répercussion des aspects du paysage qui vient d'être décrit sur la toponymie slave de Rügen. Nous trouvons avant tout un nombre considérable de noms de hauteurs. Ils sont le plus nombreux à Jasmąt; 39 figurent sur la carte dont le point le plus élevé de l'île Pików („piqué" 161 *m*). Nous voyons aussi les hauteurs de Lisie („renard"), de Dobre („bon"), Tęgie („massives"), Suszne („sèches"), Krężoły („rond"), Borowe (de „forêt"), Trzebielowe (d'„essart") etc. Deux appellations slaves de hauteurs se sont conservées à Przerwa, onze à Granica, deux à Redowice, une à Mnichów – Słowiańska Góra le „Mont Slave"; une à Zdroje et huit sur l'île principale. Dans cette dernière région, plutôt plate, on rencontre peu de collines. Certains noms de lieu se rapportent à ces rares accidents de terrains tels Góra („montagne"), Wierzchy („sommets"), Kępa („butte"), Ostrów („îlot") etc. On rencontre d'assez nombreux lacs sur le tronc principal de l'île. Ceux qui se trouvent près du littoral et se relient à une baie et à la mer sont les plus caractéristiques de ces environs. Sur l'île principale nous voyons onze noms slaves se rapportant à des lacs, trois à Granica, deux à Mnichów, à Jasmąt, à Chyciny, un à Redowice. Ces noms reflètent les divers types et caractères lacustres tels Karwów („vache"), Ostrowica (d'„île"), Głębokie („profond"), Ośno („tremble"), Chełst („bruisement"), Zieleń („verdure"), Łowy („chasse"), etc.

A côté de noms de lacs on trouve des noms de marais (12) et de prés. Nous voyons donc Porostów („plantes aquatiques"), Czernin („noir), Łączno („pré"), Karwice (vache), Wrzosów (de „bruyère"), Konotop (où les chevaux s'enfoncent) etc. Beaucoup de noms de localités et d'endroits isolés dénotent une région marécageuse par ex. Mokrzany („humide"), Sitowice („roselière"), Rokitnica („oseraie"), Bagnica („marais"), Łęgi („plaine"), Łącze (de „pré"), etc. Rügen compte relativement peu de rivières et de ruisseaux d'où peu de noms s'y rapportant. Cependant la carte indique dix sept noms de cours d'eau sur l'île principale et quatorze à Jasmąt. Ces noms s'expliquent en eux mêmes tels: Prośnica („millet"), Rzeczyca („rivière"), Ostrownica („île"), Głownica („tête"), Mielnica (de „sablon"), Łomna (de „brêche"), Karpowa („carpe"), Kłopotowa („brisante"), Zagrodna („enclos"), Dubnice (de „trou"), Czernica („noir"), Czysta („pur"), Świeża ("fraîche"), Tymienica (de „boue"), etc. Le nom slave de la baie de Nowa Rzeka („nouvelle rivière"), entre Redowice et Granica a aussi persisté. On y trouve aussi, tout à proximité Szeroka Rzeka („large rivière"), et, à Jasmąt, la localité de Biała Rzeka („rivière blanche").

Les noms d'origine slave se rapportant au littoral se trouvent en assez grand nombre ce qui prouve que les habitants slaves vivaient sur la côte, en contact avec la mer, dès les temps les plus anciens. Le caractère péninsulaire du littoral se reflète dans l'appellation Głowy à Skobia et Głowice („tête"), à Zador. Le caractère rocheux et abrupt du littoral est indiqué par des noms du genre de Kamyk („caillou"), à Mnichów, Górzno („montagne"), Boży Kamień („pierre de Dieu"), à Redowice, Lutów Kamień („pierre des Luty") à Granica; Kamieniowa („de pierre"), Stobny Kamień („pierre de Stobnica"), Łom, Boży Kamień; tous ces noms provenant de „kamień", pierre, se trouvent à Jasmąt. A Witów nous voyons les localités de Kamień et Brzeg (de „côte"). D'autres noms se trouvant sur le littoral ont rapport au caractéristique de la flore comme par ex. Golina („dénudé"), Gać („fascines"), Zieleń, Zieleniewice („verdure"), Sośnica („pin"), Lipe („tilleul"), Olszyna („aulnaie"), Grabów („charme"), Głąbice („profondeur"), Cisów („if"), Gwizdny Dół, Krasny Dół („creux"), Gwizdołaz („siffler"). Il y a finalement sur le littoral des noms de localités se rapportant aux occupations des habitants ou concernant la pêche et les communications: Łowy („pêche, chasse"), Żaków („filet"), Węgornica („anguille"), Jazy („digue"), Rybotyn („poisson"), sur la presqu'île d'Ilmno; ou Przewłoka, Przewóz („traversée"), Objazd, Objazdy („tournée") etc.

Rügen était couverte de forêt de temps immémoriaux aussi le caractère sylvestre de cette île se reflète-t-il dans de nombreux noms géographiques. La carte représente quatre forêts et neufs bois sur l'île principale. La forêt de Baba (baba „vieux pin"?) à Redowice et la forêt de Przerwa ont persisté jusqu'à nos jours. Sur la presqu'île de Jasmąt on voit encore deux antiques noms de forêt: Dźwiarsty et Stobnica. Les noms de localités ayant trait à des bois ou à des essences forestières sont fort nombreux et on est frappé de leur absence à Witów où, en effet la forêt manque. Nous rencontrons donc les noms suivants faisant allusion aux espèces les plus répandues: Cisów, Obcisie („if"), Grabów, Grabica („charme"), Buków („hêtre"), Dębiany, Dębna („chêne"), Świerczyn („sapin"), Leszczyna, Leszczno („noisetier"), Wierzbnik, Wierzbnice („saule"), Olszaki, Olszyna, Olszynka („aulne"), Brzezina, Brzeźno, Brzeźnica, Brzezimost (de „bouleau"), Jawory („érable"), Iwnica („if, sapin"), Orzechy („noix") etc. Il existe aussi des noms se rapportant indirectement à la forêt comme Dąbrowa, Dąbrowica („chêneraie"), Borów, Borków („forêt"), Gać („fascines"), Chojęcin („sapin"), Przesieka, Osiecz, Wyraj, Złom, Trzebowice, Trzebieszyn, Trzebieradz, Trzebieszyce (d'„essart"), Wysoki Las („forêt haute"), Drzewoszyce („arbre") etc.

Si on prend en considération l'étendue des forêts de hêtres qui ont persisté jusqu'aujourd'hui, on ne peut que s'étonner du petit nombre de localités dont le nom est tiré de la racine „buk", hêtre. Les appellations Słowiański Kierz („arbuste"), Gąszcz, Paproty („fougère"), se rapportent également à la flore forestière.

Il y a aussi pas mal de localités dont les noms sont tirés de noms d'animaux, tels Sikorze („mésange"), Wilczów, Drzywilki (de „loups"), Szczurce („rats"), Wronkowice, Wronica, Gawrona (de „corneilles"), Świnia (de „cochon"), Płocie („gardon"), Raków („écrevisse"), Koźle („chevreau"), Żóraw („grue"), Kotowice („chat"), Żółw („tortue"), Boleń („barbeau"), Wiewiorowice („écureuil"), Orlice („aigle"), Gołąbek („pigeon"), Chomice („hamster"), Zwierzów, Zwierzyniec („animal"), etc.

Un grand nombres d'appellations se rapporte non pas au paysage mais aux métiers des habitants par ex. Kowal („forgeron"), Pętlice („boucle"), Osiecz, („bourg de bois"), Grodźce („enceinte fortifiée"), Łazy (de „éclaircie"). Les noms se rapportant aux enceintes fortifiées dont il existait dix sur l'Ile principale, un à Jasmąt et un à Witów sont des plus intéressants. Les noms de Grodnica, Grodziec, Rajgród se répètent surl'île principale, ceux de Gród et Podgrodzie sur la presqu'île de Witów. On y voit aussi Kniezice, Knieziłów (de „kneź, chevalier, hobereau"). Assez nombreux (11) sont les noms de localités ayant trait au culte religieux et se distinguant par l'élément „święty" (saint, sacré), tels Święte, Świętagóra, Góra Świętych, Świętyłów, Świętygozd, le ravin de Świętowit à Chycina, Boży Kamień (voir plus haut), etc. A cinq noms de localités est accolé l'adjectif „słowiański" („slave") soit: Słowiańska Wieś, Słowiański Gaj, Słowiański Grodziec, Słowiański Kierz, Słowiańska Góra.

En nous basant sur les remarques ci-dessus nous sommes justifiés de conclure que la nature de l'île de Rügen se reflète dans ses noms géographiques slaves. Environ 35% de ces noms ont trait aux caractères géographiques de l'île, mais la majorité se rapporte à l'homme. Si nous jetons un coup d'oeuil sur la carte nous constatons que ces appellations sont plus nombreuses à l'Est, un peu plus clairsemées vers l'Ouest, fait qui provient indubitablement des conditions naturelles de ce pays. Si, sur une superficie totale de 967 km^2 il se trouve un peu plus d'un nom d'origine slave par km^2, nous constatons que le pourcentage le plus élevé de ces appellations (deux par km^2), coïncide avec la presqu'île de Redowice et de Mnichów, puis avec celle de Jasmąt (1·5 au km^2). A Witów nous trouvons un nom slave sur km^2, à Omaniec et Chycina à peine une appellation d'origine slave sur deux km^2. Ces proportions seraient plus faibles si nous ne tenions compte que de noms de localités et ne prenions pas en considération ceux des rivières, hauteurs et endroits isolés. En effet les noms de localités ne constituent que le 33% des noms slaves de Jasmąt, 42% de ceux de Witów, et seulement 17% de ceux de Redowice et Mnichów.

Il ne faut pas perdre de vue que tous les noms géographiques slaves n'ont pas trouvé place sur la carte. On n'y voit pas ceux des champs, des lieux isolés à associations surnaturelles, des certains bois, etc. Cela n'empêche pas qu'il suffit d'examiner la carte pour se convaincre que l'île de Rügen possédait une population des plus dense à l'époque où elle constituait un état slave.

Stanisław Pawłowski

INTRODUCTION

The landscape of Rugen and its slavonis geographical names

Rugen is considered to be the most beautiful island in the Baltic sea. It is also the best known one as numerous studies, — mostly in German —, have been written concerning it.[1]

The Danish isles are very much like Rugen which belongs to the western Baltic group. Its landscape resembles that of the isle of Moën, Langenland and even of the other Danish islands. On the other hand it greatly differs from Bornholm situated near by.

Rugen stands on a shallow (10 *m* deep) littoral shelf. If the level of the sea sunk by ten meters, the island would be connected with the mainland. Rugen constitutes therefore an advanced bastion of the mainland projecting towards the sea. The high sea, reaching depths below 20 *m* streches northward and eastward.

The narrow Strzała (Stralsund) Strait separates the island from the continent. It is a kind of narrow fluvial valley of a breadth varying from one to two *km* and which is narrowest near Prośnickie Grodzisko (Prosnitzer Schanze). The deepest hollows, which however are never more than 18 *m* in depth are all found along what must have been the line of greatest velocity of the valley stream. The name of Przewóz (Altefähr) from „passage“, opposite Strzałów, points to a very old crossing in this part of the strait.

The Strzała Strait leads from the Ranian Sea to the Kubice (Kubitzer Bodden). The bottom of that sea seldom reaches more than 10 *m* in depth; that of the Kubice Bay and of the other inlets of the Rugian coast are rarely deeper than 5 *m* so their channels must be constanty dreged. Twenty two names ot straits and inlets in slavonic form we have given in the much[2] of which the most important is the Ranian Sea (morze Rańskie) which nowadays has been quite unnecessarily re-christened Greifswalder Bodden, but we still see on the maps the name of Ranian Deep (Rugia Grund). Among the appellations of inlets communicating with the open sea we must note Przerwa (Prorer Wiek) and Trąpów (Tromper Wiek) which still persist in an altered form. We also find the smaller inlets of Kubice, Udrożyce (Udarser Wiek), Raszów (Rassower Strom) etc. The principal straits still bear the Slavonic name of Strzała from „arrow“, Jelenin (Gellen, from „stag“), Kozłów (Koselower See, from „deer“), the latter extending between the main island and that of Omaniec (Ummanz). We have not yet been able to ascertain the connection between the name of Zabrodzie (Schabroder Bodden, from „beyond the ford“) and shallowness of the adjacent waters. The extinct name of Koryto (from „river bed“) possessed a distinctly geographical character.

The shores of Rugen are richly intented, and its landscape highly picturesque. The beauty of the island consists in the continual intermingling of land and sea. The way in which the Greater and Lesser Jasmąt inlets penetrate into the interior is most wonderful. These inlets separate the two most interesting peninsulas, Jasmąt (Jasmund) and Witów (Wittow) from the main body of the island. They constitute a sort of interior sea, a kind of valley in the centre of the country, affording a passage from east to west. Formerly this midland sea must have played an important part in the life of the inhabitants, offering an easy access to the interior of the island but at the same time facilitating its defence and allowing fishing to be carried on when conditioms prevailing on the high sea were not encouraging.

Rugen is far from being monotonous, a fact which it owes to its geological past. It is probable that, at the beginning of the Glacial Age, the island belonged to an extensive Cretaceous plateau, uniting both Baltic shores. This plateau was covered with Tertiary remains. It was then invaded beveral times by inland glaciers coming from Scandinavia. Before the last glacial advance the Cretaceous plateau broke into numerous blocks some of which sunk below the sea, which was then advancing from the west, while others were raised above their former level. The glacier then returned, pushed forward some of the blocks and partly erosed them. Coming as it did from the east, the glacier pressed on the eastern walls of the Cretaceous blocks and tilted them up. On the contrary, it deposited a thick layer of glacial drift in the depressions and on the western side of the blocks.

The last alteration in the level of the island occured in the *Littorina* period. The island shows clearly enough how far went the immersion of the southern coast of the Baltic during the last post-glacial oscillation. It has been remarked long ago that, if the sea level rose by 5 *m*, Rugen would be turned into an archipelago. This explains why the island is divided into so many parts having preserved their individuality in spite of their being united nowadays. Each of these parts bears a name of its own. The main body of the island is called Rugen proper but all the peninsulas, from the largest, Wałąg, which projects from it, to smaller ones as Lisków (Lieschow), Zador (Zudar), Wąpąt, Drzeki (Drigge) and much smaller still, as Knieziłów possess their own designation. From the main island we pass through Zdroje (Streu, the „sources“), to a distinct district, Granica (Granitz, from „frontier“), where from there exist an easy access to the Redowice and Mnichów (Mönchgut, „monks“) peninsulas.

The situation of the Jasmąt and Witów peninsulas is particularly striking.

Rugen is surrounded by numerous islets (13). From a linguistic point of view the most interesting of them is a tiny island in the Jasmąt inlet, bearing the significant name of Stara Rana (Alt Rugen). Chycina (Hiddensee) is the largest of the islands after which comes Omaniec, whose name is more intelligible to Slav ears, then Ilmno (Vilm), Strzała, Lubicz (Liebitz), four small islets found in the Kozłów strait, viz: Marzenice (Mährens), Urkowice (Urkewitz), Lubiesz (Liebes) and several others.

Owing to their altitude and the diversity of their relief, the eastern and northern sections of Rügen constitute the most striking elements of the island's landscape. Towards the west the ground is flater and low. Nevertheless we see everywhere isolated hills and hillocks, elongated ridges and flattened out heights, divided by smaller or larger depressions the bottom of which is occupied by damp meadows, peat begs or, less often, by rivers and lakes. The ground is covered with a slightly undulated ground moraine, dominated here and there by vestiges of frontal moraines, as for inst. on the northern promontory of Chycina and Witów, on the northern shore of Jasmąt, in Granica as well as on Redowice and Mnichów. The names of some localities, as Piaski (from „sand)“, Kamień („stone“), Głazice („rocs“) etc. allude to the geological constitution of these surroundings.

It is a post-glacial landscape similar to that which is found on the Danish islands and the southern shore of the Baltic. In Jasmąt and Witów the glacial formations rest on Cretaceous heights, towering above the sea, and still more under lying the diversity of the relief in these parts of the islands. The steep Cretaceous shores constitute the chief element of this diversity. Similar cliffs which constitute a proof of the steady abrasion of the shore are found everywhere on the northern and eastern coast of the island whereas the western coast is flat and monotonous.

The various parts of Rugen which attain sometimes considerable heights are all linked together by means of sand spits, constituting distinct causeways which connect the scattered elements of the island into one whole. Sand spits unite Mnichów and its peninsulas Cisów (from „yew“), Sikorze (from „titmouse“) with Redowice and the latter with Granica. Nevertheless sand spits do not possess here a generic Slavonic name. Granica joins Jasmąt by means of a broad sand bar called Przerwa (Schmale Heide, „interruption“), which cuts off the Lesser Jasmąt inlet from the Baltic sea. Its name shows that formerly, when it was narrower, it was often cut across by the waves. Jasmąt is joined to Witów by the finest sand spit in Rugen, the Scobia (Schaabe). This slightly bowed barits name means hook in old Slavonic — divides the Greater Jasmąt inlet from the Baltic and constitutes the only dry access to the remainder of the island.

Other sand spits form hooks extending seaward, as Bug (Bug), on the Witów peninsula, Byszyn Stary (Alt Bessin) and Jelenin, on Chycina island. Half obliterated glacial remains and numerous dunes and swamps are found on the surface of the bars. The dunes, some of which are old an others recent, attain 10 *m* in height. The development of sand spits is in close relation with the evolution of the cliffs.

Let us now proceed to examine the connection existing between the land forms which have just been described and the names of Slavonic origin found on Rugen. First of all we see a large number of hill names, especially on Jasmąt where thirty nine of them appear on the map, among which that of the highest hill in Rugen, the Pikowa (from „pike“? 161 *m*). We also see hills called Lisie from („fox“), Dobre („good“), Tęgie („solid“), Suszne („dry“), Krężoły („round“?), Borowe („forest“) Trzebielowe („to clear“), a. o. Two hill names are preserved on Przerwa, eleven in Granica, two on Redowice, one on Mnichów (Słowiańska Góra — the „Slav mountain“), on in Zdroje and eight on the main island. There are however but few hills in that flater part of the island. Some place names, as Górka („hill“), Wierzchy („summits“), Kępa („islet“), Ostrów („island“) etc., refer to them. On the other hand there are several lakes in that part of Rugen the most typical of which are these lying near the coast and are connected with the nearest inlet and the sea. There are eleven lake names of Slavonic origin on the main island, three on Granica, Mnichów, Jasmąt, two on Chyciny and one on Redowice. These names depict the various characteristics and types of lakes as Karwów („cow“), Ostrownica (from „inland“), Głębokie („deep“), Ośno („aspen“), Chełst („rush“), Zieleń („green“), Łowy („catch“), etc.

In addition to the names of lakes, names of swamps have also been preserved (12) as well as these of meadows. We find: Porostów („weeds“), Czernin („black“), Łączno („meadow“), Karwice („cow“), Wrzesów („heather“), Konotop (where horses sink), etc. In addition to these, many place names and names of isolated spots point to a marshy environment as, for inst. Mokrzany („wet“), Sitowice („reeds“), Rokitnica („osiery“), Bagnica („swamp“), Łęgi („marsh“), Łącze, Łąka („meadow“), Błonie („pasture“), etc.

There are comparatively few rivers and brooks on the island and consequently we meet with but few names refering to them. Yet there are seventeen of them on the main island and fourteen on Jasmąt. Their names speak for themselves viz.: Prośnica („millet“), Rzeczyca („river“), Ostrownica („islands“), Głownica („head“), Łomna („stone“), Karpowa („carpe“), Kłopotowa (from „millstone“), Zagrodna („enclosure“), Dubnica, („lowland“), Czarnica („black“), Czysta („pure“), Świeża („fresh“), Tymienica („swamp“), etc. One of the sea inlets between Redowice and Granica is still called Nowa Rzeka („New River“). In the same neighbourhood we find Szeroka Rzeka („Wide River“).

Names of sea shores are comparatively numerous which shows that from the most remote times the inhabitants of the island were familiar with the shore and the sea. The names of Głowy on Skobia and of Głowice on Zador point to a characteristic of the littoral (głowa = head). The presence of rocks „kamień“, „łom“, is implied by such appellations as Kamyk („stone“) a Mnichów, Górzno („mount“), Boży Kamień on Jasmąt, Brzeg („shore“), Kamień („stone“), on Witów, etc. Other names of shores indicate the character of their flora as Golina („bare“), Gać („wicker“), Zieleń, Zieleniewice („green“), Sośnica („pine“), Lipe („lime“), Olszyna („alder“), Grabów („hornbeam“), Głębice („deep“), Cisów („yew“). Other names refer to various things as Gwizdny Dół, Gwizdołaz („whistling“), Krasny Dół („pretty hollow“), etc.

Some of the names found of the shore refer to the occupations of the inhabitants: fishing and communication. Let us mention Łowy („catch“), Żaków („net“), Węgornica („eel“), Jazy („dike“), Rybotyn („fish“) on Ilmno; Przewłoka, Przewóz („carry across“).

Rugen is clad with forests since centuries and local names very often allude to them. Nine woods and four forests on the main island are indicated on the map. We still hear of the Baba forest (baba — an old, large pine?) on Redowice and of the forest on Przerwa. Two very old forest names have been preserved on Jasmąt: Dźwiarsty and Stobnica. No forest name appear on Witów where no woods grow to the present day. Place names the radical of which refer to trees and woods are very numerous, we shall quote them in connection to their root viz (cf. above for their meaning): Cisów, Ocisie (from „yew“), Grabów, Grabice, Grabica („horn beam“), Buków („beech“), Dębiany, Dębna („oak“), Świerczyn („fir“), Leszczyna, Leszczno („hazel“), Wierzbnik, Wierzbnice („willow“), Olszaki, Olszyna (cf. above), Brzeźno, Brzezina, Brzezice, Brzezimost („birch“), Jawory („maple“), Iwnica („sallow“), Orzechy („nuts“). There are also name connected with the kind of woods as Dąbrowa, Dąbrowica (from „oak“), Borów, Borków, Borkowice („forest“), Gać („wicker“), Chojęcin („isolated pine“), Przesieka, Osiecz, Wyraj, Złom, Trzebowice, Trzebieszyn, Trzebieradz, Trzebieszyce (all these names being connected with wood clearing), Wysoki Las („the High Forest“), Drzewoszyce („tree“), etc. In spite of the fact that extensive beech forests are still preserved there are very few names refering to that tree. Other names are related to forest undergrowth as Słowiański Kierz („shrub“), Gąszcz („thicket“), Paproty („bracken, fern“), etc.

Localities the names of which refer to animals are fairly numerous as, for inst. Sikorze („titmouse“), Wilczków, Drzywilki („wolf“), Szczurce („rats“), Wronkowice, Wronica, Gawrona („crow), Świnia („pig“), Płocie („roach“), Raków („crawfish“), Koźle („kid“), Żóraw („crane“), Kotowice („cats“), Żółw („tortoise“), Boleń („barb“), Wiewiorowice („squirrel“), Orlice („eagle“), Gołąbek („pigeon“), Chomice („hamsters“), Zwierzów, Zwierzyniec („animal“).

Many geographical names do not refer to the natural environments but to human activities, as Kowal („smith“), Pętlice („loop“), Osiecz („castle of wood“). Grodźce („fortified enclosure“), Mościce („bridge“), Łazy („clearing“), etc. The names of Grody, the Slavonic fortified enclosures, are the most interesting. There existed ten of them on the main island, one on Witów and one on Jasmąt. The place names of Grodnica, Grodziec, Rajgród of above repeat themselves on the main island, Gród and Podgrodzie on Witów. We also see localities called Kniezice, Knieziłów (from „knight“). Place names refering to the cult are fairly frequent and bear the root „święty = holy“ as Święte, Świętagóra, Świętych, Świętygozd, the Świętowit Ravine (on Chycina), Bożykamień („the stone of gods“), etc. Five place names are preceeded by the adjective „słowiański = Slav“: Słowiańska Wieś, Słowiański Gaj, Słowiański Grodziec, Słowiański Kierz, Słowiańska Góra.

When summing up what has been written in the present article we feel justified in our statement that the geographical landscape of the island of Rugen is abundantly reflected in its Slavonic toponomy. About 35% of those appellations refer to the physiographical elements of the island but the majority is connected with human activities. When we look at the map we are struck by the great number of those names in the eastern districts and by their relative scarcity in the west. This fact undoubtedly derives from the natural conditions of the country. Over the whole Rugian territory (967 km^2) there is a little more than one name of Slavonic origin per km^2, the majority of which — two names per km^2 — are found on Redowice and Mnichów; 1·5 on Jasmąt, 1 on Witów; and not quite one name per 2 km^2 on Omaniec and Chycina. This proportion would be much lower if we took only place names into consideration, eliminating the names of rivers, hills, and of isolated spots, endowed with supernatural associations. Place names constitute only 33% on Jasmąt, 42% on Witów, only 17% on Redowice and Mnichów.

We must not forget that it has not been possible to insert on the map all the Slavonic names which have been found in various sources. The names of fields, isolated spots, of some woods, etc. do not figure on the map. In spite of this it is sufficient to glance at the map in order to reach the conclusion that the island of Rugen was densely populated in the times of the Slavs.

Stanisław Pawłowski

[1] We are obliged to limit ourselves to the most important authors as Credner, Deecke, Jaekel, Elbert, Schütze, etc. See the bibliography.

[2] We have founded our observations only upon the material presented by the map, wishing to call the reader's attention mainly upon the fact that a great number of geographical names has conserved the slavonic form and upon the connexion between these names and the physiography of the isle. But it was by no means our intention to give a linguistic study or to exhaust the matter.

SKOROWIDZ NAZW

ZAWARTYCH W ZESZYCIE II B ATLASU NAZW GEOGRAFICZNYCH SŁOWIAŃSZCZYZNY ZACHODNIEJ

Arkusz: RUGJA

Index des noms contenus dans le fascicule II B d'Atlas des noms géographiques des pays Slaves occidentaux

Feuille: Rugja

Index of names comprised in part II B of The Atlas of Western Slav Geographical Names

Sheet: Rugja

SKRÓCENIA — *ABREVIATIONS* — *ABBREVIATIONS*

miejsc.: miejscowość — localité — locality; urocz.: uroczysko — endroit desert — uncanny spot; rz.: rzeka — rivière — river; jez.: jezioro — lac — lake; bagno — marais — marsh; góra — montagne — mountain.

ŹRÓDŁA I OPRACOWANIA — *BIBLIOGRAPHIE* — *BIBLIOGRAPHY*

AB Adami, Gesta Hammaburgensis ecclesiae pontificum. Scriptores Rerum Germanicarum. Ed. II. Hannover 1876.

BG Bornhöft Ernst, Der Greifswalder Bodden, Greifswald 1885.

BR A. Baier, Die Insel Rügen nach ihren archäologischen Funden. Stralsund 1886.

BRB R. Baier, Die Insel Rügen nach ihrer archäologischen Bedeutung. Stralsund 1886.

BRU Die Burgwälle der Insel Rügen, auf Befehl S. Maj. d. Kön. im Sommer 1868 unternommene Untersuchungen.

BS Baltische Studien:
t. XXIV, r. 1872, str. 234, R. Baier, Burgwälle der Insel Rügen;
t. XXVIII, r. 1878, dodatek od str. 1 Beyersdorf, Slavische Streifen;
t. XXXI, r. 1881, dod. str. 25 d. c.;
t. XXXII, r. 1882, dod. str. 65 d. c.;
t. XXXIII, r. 1883, str. 13 d. c.;
t. XLIV, r. 1894, str. 43—194, G. Jacob, Das wendische Rügen in seinen Ortsnamen dargestellt (ziemia Witów);
NF t. XIV, r. 1910, str. 33—84, A. Haas, Beiträge zur Kenntnis der rügischen Burgwälle;
NF t. XX, r. 1917, str. 1—71, A. Haas, die Granitz auf Rügen;
NF t. XXX, r. 1928, 2, 1—77, O. Eggert, Dänisch-wendische Kämpfe in Pommern u. Mecklenburg 1157—1200;
NF t. XXXI, r. 1929, str. 1—62, C. G. v. Platen, Ursprung u. Nachkommenschaft des rügenschen Königshauses;
NF t. XXXIII, r. 1931, 1, 1—21, W. Baetke, Vorpommern u. Rügen in germ. Frühgeschichte u. Heldensage, str. 125—142, A. Haas, Die landesfürstlichen Hebungen u. Einkünfte auf der Insel Rügen im J. 1532.

CPD Hasselbach, Kosegarten, Codex Pomeraniae diplomaticus. Gryfja 1862.

CR Rudolf Credner, Rügen, Stuttgart, 1893.

EE Joh. Elbert, Die Entwicklung des Bodenreliefs von Vorpommern und Rügen. Gryfja, 1904—1906, 2 części.

F C. G. Fabricius, Urkunden zur Geschichte des Fürstentums Rügen. 4 tomy. Stralsund, 1841—69.

G Globus, t. 91, r. 1907, str. 115, Bellmer, Die See en Neuvorpommerns u. Rügens.

GB G. Bandoli, Der Ursprung der Bewohner Rügens, Diss. Würzburg, 1917, Langensalza 1917. Petermanns Geogr. Mitteil. J. 1921.

GCB Joh. Jak. Grümbke, Gesammelte Nachrichten zur Geschichte des ehemaligen Cistertienser Nonnenklosters St. Maria in Bergen auf Rügen. Stralsund 1833.

GR Joh. Jak. Grümbke, Neue u. genaue geographisch-statistisch-historische Darstellungen von der Insel und dem Fürstentume Rügen. Berlin, 1819. 2 tomy.

GS Joh. Jak. Grümbke, Streifzüge durch das Rügenland. Altona, 1805.

H Helmoldi, Presbyteri Bozoviensis Cronica Slavorum. Script. Rer. German. in usum scholarum, Hannover i Lipsk, 1909.

HH A. Haas, Die Insel Hiddensee. Stralsund, 1896.

HS H. Hoogeweg, Die Stifter u. Klöster der Provinz Pommern. Szczecin, t. I, 1924, t. II, 1925.

HV A. Haas, Die Insel Vilm. Szczecin, 1924.

JGG Jahresbericht der Geogr. Ges. zu Greifswald. VII, 1898—1900. Greifswald 1900, p. 1 Rud. Credner, Lage, Gliederung u. Oberflächengestaltung der Insel Rügen; str. 10 Wilh. Deecke, Die geologische Zusammensetzung u. Schichtenfolge der Insel Rügen; p. 83 Über das Gesteinsmaterial der Rügenschen u. Neuvorpommerschen prähistorischen Steinwerkzeuge; p. 41 Emil Cohen u. W. Deecke, Liste der häufigeren Rügenschen Diluvialgeschiebe; p. 47 Ludw. Holtz, Die Flora der Insel Rügen; p. 65 Rud. Baier, Zur vorgeschichtlichen Altertumskunde der Insel Rügen. VIII, 1900—1903, Greifswald 1904, p. 37 R. Krause, Volksdichte u. Siedelungsverhältnisse der Insel Rügen; p. 141 Joh. Elbert, Die Entwicklung des Bodenreliefs von Vorpommern u. Rügen (ob. EE).

K H. Krabbo, Regesten der Markgrafen von Brandenburg aus Askanischem Hause, zesz. I—VIII, G. Winter zesz. IX—XI, Lipsk, Monachjum, Berlin, 1910—1933.

KDR Karte des Deutsches Reiches, 1 : 100.000.

KG F. Kohls, Die Orst- u. Flurnamen des Kr. Grimmen. Gryfja, 1930.

LP H. Berghaus, Landbuch des Herzogtums Pommern und des Fürstentums Rügen. Anklam, Berlin, 1863 i n.

M Messtischblätter, 1 : 25.000.

MU Meklenburgisches Urkundenbuch. Zwierzyn 1863—1911; t. I—XXIII aż do r. 1399.

PE Pyl Theodor, Geschichte des Cistertienserklosters Eldena. Greifswald, I T. 1880—1881, II T. 1882.

PG Jahrbuch der Pommerschen Geographischen Gesellschaft, Sitz Greifswald. Gryfja. t. 47/48, r. 1931, str. 85—178, O. Schultz, Das Problem landschaftskundlicher Darstellung an der Teillandschaft Jasmund auf Rügen, t. 49/50, r. 1931—32, Hans Schütze, Die Haken und Nehrungen der Aussenküste von Rügen, I Beiheft, Gryfja 1931, mapy *a* — *e*.

PH Pommersche Heimats-Blätter, Stargard in Pommern, J. I—IV, 1907—1913, J. V. 1912, str. 9—71, A. Haas, Die Stubbnitz auf Rügen.

PJ Pommersche Jahrbücher. Gryfja t. XVII—XX, 1916—20; t. XIX, 1918, str. 1—76, A. Haas, Slavische Kultstätten auf der Insel Rügen.

PR W. Petzsch, Rügens Burgwälle und die slavische Kultur der Insel. Bergen a. Rügen 1927.

PU Pommersches Urkundenbuch, Szczecin, 1877—1934, t. I—VII. 1.

RG Dietrich Rahn, Die Orst- u Flurnamen des Stadt- u Landkreises Greifswald. Gryfja 1923.

RGR G. v. Rosen, Das älteste Stadtbuch der Stadt Garz auf der Insel Rügen. 1885.

SGMV Saxo Grammaticus, Historia Danica, wyd. P. E. Müller, J. M. Velschow. Kopenhaga, 1859.

SM Herbert Schmidt, Die Orts- u. Flurnamen von Mönchgut. Diss. Maschinenschr. Gryfja, 1921, str. 124.

SR C. W. Schmidt, Die Insel Rügen. Berlin-Hermsdorf, 1924.

T Thule XIX, Altnordische Dichtung und Prosa, II. Reihe, 19. Band, Die Geschichten von den Orkaden, Daenemark und der Jomsburg. Jena, 1924.

UP Unser Pommerland, Stargard i. Pom. J. III, 1915/16, str. 47—51, A. Haas, Mittelalterliche Strandgerechtigkeit auf der Insel Rügen, str. 193—198, A. Moepert, Die „unbekannten" Götter der rügischen Wenden, str. 23—27, A. Moepert, Hidden und Hiddensee.

WM Widukindi, Monachi Corbeiensis rerum gestarum Saxonicarum libri tres. Wyd. K. A. Kehr, Hannover, Lipsk, 1904.

WR Martin Wehrmann, Geschichte der Insel Rügen. Gryfja, 1923.

ZONF Zeitschrift für Orstnamenforschung. Monachjum, 1925—33, t. I—IX.

ZSP Zeitschrift für slavische Philologie. IX. 372, M. Vasmer, Slavenspuren auf Hiddensee, X. 305, M. Vasmer, Slav. Befestigungen an der deutschen Ostseeküste.

ZSHG Zeitschrift der Gesellschaft für Schleswig-Holsteinische Geschichte.

Arkona, gród, świątynia, wyspa, Witów C 1. T. XIX, 452, r. 1135, *Arkon,* GS 109 (SG) *Insula Archonensis quae Vithowa dicitur,* BS (NF) XXIX, 103 XII w., *Arcon, Archon, Arkon, Arkun* (Knytlingasaga), SGMV 661 *urbem Archon ...Archonenses,* 742, *Arcon oppidum,* 752, *provinciam Arcon,* PU I, 20, *Arcun,* H 214 ok. r. 1168 *urbs terrae illius principalis dicitur Archona,* GS 93 dial. *Uhrtkona, Ollkona, Akona.* Na Węgrzech *terra Arkun* r. 1264 (Szentpétery Imre Reg. Reg. stirpis Arpad. I. 3, 429). Nazw miejsc. na -ona znamy wiele np. illyrskie Aenona, Alvona, Blandona, Emona, Promona, Scardona, Stragona (H. Krahe, Die alten Balkanillyr. Geogr. Namen), celt. Ascona w płn. Włoszech 2 razy (ZONF I. 44), Arthona (Artonne), Divona, Magalona (Maguelonne H. Gröhler, Über Ursprung u. Bed. der franz. Ortsnamen) w Francji, italskie Ancona, Dertona (Niessen Ital. Landeskunde), może etruskie Cremona, Verona, Vettona (Indogerm. Forsch. 37.181), grec. Dodona i t. d. Może Arkona = Pogłowie, celt. ar- jak Are- morici (Pomorzanie) i -kon jak iryjskie conn, ceann (głowa). Odpowiadałoby to rozmaitym nazwom geog. Głowy, Przygłów i Głowice na Rugji i na Pomorzu oraz nazwie Podgłowa (Pudagla) na Uznamiu (Usedom).

Baba a. Zieleń (Baaber Bach, Sellinsche Beek) strum., Mnichów E 3, SM 27 Baaber Bach, dial. *Bawe baek,* PU III, 226, r. 1295, *rivulus qui Zelynesche beke nominatur.*

Baba (Baabe) miejsc. i las, E 3, GS 213, *Bawe,* 225 *Babe, Bawe, Pabest, Babo,* SM 15 i n., dok. klasztoru w Eldenie „Pfarrhueffen zu Babenn", GR II, 276, *To'r Baaben* → Babe par. Sikorze.

G. Babiałąka (Babelon Bg.) góra, Jasmąt D 2, M Sagard 260. Niepewne.

Babin (Bobbin) miejsc., Jasmąt D 2, CPD 902, r. 1250, *Babyn,* PU V, 412, r. 1318, *Babyn.*

Bagnica (Bakenitz) urocz., Mnichów E 3, SM 37 *Bakenitz.*

Bagnica (Bagnitz) urocz., B 3, BS XXXIII, 31.

Banice. Ob. Bądecz.

Barcie [Borsk] (der Bars, Bahrsch, Bohrs) bór, Jasmąt-Pilchów D 2, GR I, 104, *Bohrs (Baarsch);* BS (NF) XX, 28 Bors Bg.

Bardowiany (Bartwan) urocz. między Przesieką a Sulmienowicami C. 4, PU V, 414, r. 1318, *Bartwan,* HS I, 530, r. 1332, Bardwan, pierwszy znany właściciel *Pritbor* v. Vilmnitz, r. 1366, Bartwan z wyspą *Kalverdanz* i puszczą *Mynow,* GR II, 272, *Bartfaen* → Bartevahn par. Grodnica.

Bądecz [Banice] (Banz) miejsc., Witów B 2, PU III, 408, r. 1300 (późniejszy dopisek) *Banitze et est curia Pauli dicti Viricze,* HS II, 47, r. 1300 Cieszek Mały (Tessekin), po którym dziedziczyli Wirzyce, przed r. 1349 *Tesmar,* r. 1358 tegoż ojciec Mik. *Virs,* r. 1421 znów Mik. *Virs,* klasztor na Chycinie współdziedziczył tu od XIV w., GR II, 25.

Bądków [Lutobądzice] (Bantow) miejsc. B 3, PU V, 415, r. 1318, *Bantekow,* GR II, 274, *Batow* (t. j. Bądów), *Banthekowe* → Bantow par. Rąbin.

Bądzisławice (Banzelvitz) miejsc., Witów C 2, PU V, 192, r. 1314, *Bandeslavitze;* GR II, 25, Banzelvitz, pos. klasztoru w Chycinie, II, 268, *Bandeslavitze, Blandzsavitz;* HS I, 131, r. 1498 *Banselvitze,* zapisał tu czynsz Sulschlaff (t. j. Sulisław) Padel.

Bądzisławskie G. (Banzelvitzer Bge) góry, C 2, RG I, 20, Bantzelwitzer Vorgebirge, GS 112 Banzelvitzer Berge.

Beńczyce (Benz) miejsc., B 4, PU V, 194, r. 1314, *Bensitze.*

Bezdomica (Bisdamitzer Bch.) rzeka, dopływ Białejrzeki Jasmąt D 2, M Sagard 260.

Bezdomice (Bisdamitz) miejsc., par. Babin, Jasmąt D 2, PU V, 197, r. 1314, *Bisdomitze,* HS II, 745, r. 1486 Bisdamitz, GR II, 266, *Byssdomitze* → Bisdamitz.

Bezgłowice. Ob. Brzezgłowice.

Bezziemice (Bisemitz) urocz. par. Zagrodzie Jasmąt D 3, PU V, 413, r. 1318, *Byssemitze,* V, 526, r. 1320, *Bezemite,* HS II, 744, r. 1465—70 *Bisamisse,* r. 1558, RG I, 281, *Bistemitz* ad Lanken. Tamże rzeka Bezziemica, GS 9, Bissemitz, PU V, 36, GR I, 64, „die *Bissenitz,* auch der Blutbach genannt".

Będlewice (Bandelvitz) miejsc., AB 4, PU V, 194, r. 1314, *Bandelevitze.*

Będorzyce (Panderitz) urocz., Witów C 1, PU V, 412, r. 1318 *Panderitze par. Oldenkerken;* GR I, 286, Panderitz par. Cerekwica (Altenkirchen), BS XXXII B, 97. Czy Pędrzyce czy = Pętlice (Alt Pandelitz)?

Będzienowice urocz. płd. Brzegu, Witów BC 2, PU V, 412, r. 1318, *Banssenevitze,* HS II, 48, r. 1446, *Bantzenevitze* sprzedali bracia Łąkowie (Lancken) klasztorowi na Chycinie.

Będzina G. (Banziner Bg.) góra, Jasmąt D 2, M Sagard 260.

Będziszewice urocz., C 3, PU V, 192, r. 1314 *Bandesevitze.*

Białarzeka (Baldereck) miejsc. i rzeka, Jasmąt D 2, PU III, 103, r. 1290, *Bealderik,* V, 413, r. 1318 *Baldereke;* GR I, 64, der Balderecker Bach, II, 266 *Ballerk.*

Białęża G. (Balleisen Bg.) góra, Jasmąt D 2, M Sagard 260.

Bińce [Bieniędzice] (Binz) miejsc., Granica D 3, PU V, 413, r. 1318, *Byntze.*

Blichów (Blighrome) urocz. par. Samocięż, B 3, GR I, 281, *Blighrome.*

Blisków (Blieschow) miejsc., Granica D 3, PU V, 413, r. 1318 *Bliskowe;* GR II, 273, *Blisekow* par. Łąka.

Blisków (Blieschow) miejsc., Jasmąt D 2, CPD 439, r. 1232, *Blyscow,* PU V, 412, r. 1318, *Bliskowe;* GR I, 195, Blischow, pos. klasztoru w Górze, I, 196 Blysow, również włość tego klasztoru, czy to samo? GCB 221, r. 1493—94, *Bliskouw.*

Blizacze urocz., B 3, PU V, 198, r. 1314, *de Blisatzen tabernatore.* Nazw. *Blisath* (t. j. Blizat), *Bliese* (t. j. Bliz), *Blissingh* (t. j. Bliźnik) BS XXXII, B, 89. Również na Uznamiu nazw. *Blisatz,* HS II, 307, r. 1522.

Bliższy (Bleichs) urocz. Witów B 2, BS XXXXIV, 130.

Błądzowice, urocz. w wójtostwie Piaski, C 3, PU III, 396, r. 1300 *Blandzsauicz;* później pos. klasztoru w Górze, HS I, 132.

Błędów (Blandow) miejsc., Jasmąt D 2, PU V, 197, r. 1314 *Blandovitze,* V, 413, r. 1318 *Blandowe;* GR II, 266, *Blondov.* Oboczna forma Błędowice.

Błogocin [Płochocin] (Plüggentin) pod Samociężem miejsc., B 3, PU V, 195, r. 1314, *Bluggentin,* HS I, 538, r. 1515, *Pluggentin,* GR II, 49, r. 1663, *Plueggentin;* BS XXXIII, 51, *Pluggenitz?*

Błogowice urocz., B 3, PU V, 195, r. 1314, *Bliggevitze.*

Błonie (Bloner, Blomer Heide) nizina, D 3, PG 49/50, I B, mapa b. *Blomer Heide,* BS XXXXIV, 149; GR II, 281 *Bloong* → Bloner Weide = Jasmunder schmale Heide.

Błożęcin (die Blösentin) lasek, C 3, GR I, 100 Neu Pastitz... die Blösentin, BS XXXIII, 62 *Blösentin.*

Bobek urocz., B 3, PU VI, 118, r. 1322 *Bobeke habitans apud Ginkst.*

Bobkowice (Bubkevitz) miejsc., C 2, PU V, 410, r. 1318 *Bubkevitze,* GR I, 118, Postlitz—Bokvitz, II, 49, r. 1663, *Bubkevitz,* II, 268, *Buukvitz, Bookvitz* par. Rzepin.

Boleń (Bohlendorf) miejsc., Witów B 2, PU V, 412, r. 1318, *Bulendorp.* Jako nazw. l. c., V, 247, r. 1316 Claws *Bovlenson, Pawel Bolenson;* HS I, 132 Bohlendorf... Martin v. Bohlen. Boleń = ryba rap *aspius rapax.*

Boleszyce [Bolewice] (Dornhof) urocz. Wałąg B 2, PU V, 196, r. 1314, *Poldositze,* V, 411, r. 1318, *Poldevitze;* GR I, 286, Poldesitz =Dornhof.

Bolewice (Boldevitz) miejsc., C 3, PU V, 192, r. 1314, *Bollevitze,* HS I, 132, r. 1333 pos. Marcina Rotermunda.

Bolice [Bolesty] (Bulitz) miejsc., D 3, BS XXXII, B, 114, *Bulliste;* PU V, 413, r. 1318 *Bulliste* t. j. Buliszcze, V, 525, r. 1320, *Bulitz;* GR I, 10 dolnoniem. *Buhls.*

Bonów (Bonow ad Góra) urocz., C 3, PU V, 193, r. 1314, *Bonowe.* Jako nazwisko *Sander Bonowe,* PU V, 246, r. 1316, HS I, 138, r. 1358, *Vergeslaw* (t. j. Wierzchosław) v. Bonow w Dalkowicach, I, 150, r. 1440, Venislaw (Więcław czy Unisław) v. B.

Borkowice (Burkevitz), urocz., C 2, PU V, 192, r. 1314, *Borkevitze* par. Piaski, HS I, 133, pos. klasztoru w Górze.

Borkowice (Burkvitz) miejsc., C. 3, PU V, 195, r. 1314 *Borkevitze* par. Rąbin; GR II, 275, *Burekevitze* par. Samocięż.

Borków [Burków] (Buhrkow) miejsc., Witów B 2, M Wiek 212.

Borków [Burków] (Buhrkow) brzeg, Jasmąt-Stobnica, D 2, PH V, 38, *Buhrkow* (Hellenberg, Buhrkow, Lieperhoern).

Boronowice urocz., C 3, BS XXXIII, 19 *Burneuitze.*

Borowa. Ob. Borzechowa.

Borowa G. (Burowsche Bg.) góra, Jasmąt D 2, Również tamże rzeka Borowa, GS 9 *Borower* Beck *...in das Binnenwasser,* zwana też der Volksitzer Bach, die Karowsche Baek, Borower Bach, GR I, 64, 5.

Borowice, dział przy Jińszczu, urocz., B 3, BS (NF) XXXIII, 136, r. 1532 *Buruitze.*

Borow (Burow ad Zagrodzie) urocz., Jasmąt D 2, PU V, 412, r. 1318, *Borowe;* GR I, 281, Burow.

Borsk. Ob. Barcie.

Borucica (Burtitz Bg. 24 m) góra, D 3, BG 12.

Borucice (Borchtitz) miejsc., Jasmąt D 2. PU V, 197, r. 1314, *Buretitze,* V, 412, r. 1318, *Borotitze,* VII, 2, r. 1326, na pieczęci Stoisława III z Podborza: *S' Dni. Stoyslavi. Militis. Boretiz.*

Borutowice (Burtevitz) płd.-wsch. Zagrodzia urocz., D 3, PU V, 412, r. 1318, *Burthevitze,* GR I, 273, *Burchtevitze* par. Łąka.

Borutowice (Burtevitz) płd.-wsch. Góry miejsc., Granica D 3, PU V, 413, r. 1318, *Burthevitze,* GCB 206, r. 1525, *Burtevitze,* BS (NF) XX, 31, r. 1626, *Burtkevitz.*

Borzechowa [Borowa] (die Borchow) urocz., C 3, GS 119, *die Borchow,* BS XXXIII, 60, Borchow, GR I, 57, die Borower Heide płn. Góry między Nonnen See-Strüssendorf, PJ XIX, 72, Borower Heide.

Borzenice. Ob. Burzenice.

Borzęcin [Bronucin] (Brandshagen) miejsc., B 4, PU I, 382—3, r. 1249, *Borantenhaghen* posiadał *Borante.* Borzęta oboczna forma do Barnuta, imienia znanego w książęcej rodzinie rańskiej, ob. Bronikowice.

Borzychowice (Borchevitz) urocz., Zdroje C 3, HS I, 134, r. 1333, *Burcevisse,* r. 1346, *Borchevitze,* r. 1525, pos. klasztoru w Górze, GR II, 291, I, 281, *Burchevitz,* BS XXXIII, 50, *Borcheuitz,* XXXII, B, 112, *Burchevitz.* Ranin Borzysław, CPD, 198, r. 1203, *Burizlaws.*

Boszkowice (Buschvitz) wsch. Góry miejsc., C 3, PU II, 512, r. 1283 *Boskowiz,* V, 193, r. 1314, *Buskevitze,* V, 410, r. 1318, *Boskevitze,* HS I, 134, r. 1468 *Buskevitze,* r. 1525 pos. klasztoru w Górze, GR II, 265, *Boskovitz.* Pisano Boskovitz i Baskovitz, HS I, 134.

Boszów (Böschow) miejsc., Omaniec B 3, GR II, 271, *Wassow* → *Bueschow,* BS XXXIII, 34. Sprawa niepewna, bo na Omańcu znajduje się jeszcze *Wossen* → Waase (Warszów) i *Wossow, Wuste* → Wusse (Osów, Osice, Uście).

Boże (Buhse) miejsc., B 4, PU V, 414, r. 1318, *Buse;* GR II, 48, r. 1663 *Buse,* BG mapa I, Buser Wiek.

Bożykamień (Buskam) skała, Redowice E 3, BS XXXIII, 58, *Buhskahm,* GS, 212, *Busskahn,* SM 41—44.

Bożykamień (Uskan) miejsc., skała, Jasmąt-Stobnica E 2, PH V, 90, r. 1694—1704 *Kaan-Orth,* później Uskahn, Osskahn, Osskähn, Buskam.

Bór, urocz. na Chycinie A 3 i miejsc. Barhöft na przeciwległym lądzie, może też Proner Wiek, A 3, BS (NF) XXIX, 122 w nagłówku *Por,* r. 1165 (SG) *Bar,* (Knytlingasaga) *Byr,* PU VI, 243, r. 1324, *uppe deme Bore.*

Brenie (Brehn) urocz., B 3, BS XXXIII, 32, *Breene;* PU V, 411, r. 1318, *Breene;* GS 135, Brehn; GR I, 281, Breen ad Freesen par. Gingst. Jako nazw., PU V, 247, r. 1316, *Claws van Brene.*

Brenie G. (Brehnsche Bge) góry, Jasmąt D 2, M Sagard 260.

Brochotowice urocz., C 3, PU V, 193, r. 1314, *Bructevitze.*

Brojki (Broiken), nizina, Jasmąt D 2, PH V, 37, Broiken Wiese. Niepewne, bo niem. Broick = Rahde, Hau, nach aussen zu gelegene streifenförmig aufgeteilte Stücke, ZSHG 58, 432.

Bronikowice [Bronucice] (Barnkevitz) miejsc., A 3, PU V, 195, r. 1314 *Barnutitze,* V, 415, r. 1318 *Barnekevitze;* GR II, 272, *Banekevitze.* Ranin *Barnutha,* CPD, 170, r. 1193.

Bronikowice urocz., Jasmąt D 2, PU V, 197, r. 1314, *Barnekevitze.*

Bronucice. Ob. Bronikowice.

Bronucin. Ob. Borzęcin.

Brońsk (Brunske) urocz., Jasmąt D 3, BS XXXII, B, 110, *Brunske;* GR I, 281.

Brzeg (Breeger Bodden) zatoka, Witów C 2, PG 49/50, I, B, 44.

Brzeg (Breege) miejsc., Witów C 2, PU V, 191, r. 1314, *Breghe;* GR II, 25, *Brege,* pos. klasztoru w Chycinie.

Brzezgłowice [Wierzcholas] (Berglase) miejsc., B 3, PU V, 195, r. 1314, *Briglavitze,* V, 415, r. 1318, *Berglasede;* GR, II, 275, *Berghelatze* par. Samocięż. Brzezgłowice = Bezgłowice. Nazw. *Margarethe Bergkglassen... Berglase,* GR I, 204, r. 1490. Straszydło „Ohnekopf" na Rugji, PJ XIX, 65.

Brzezice (Breetz) miejsc., Wałąg B 2, PU V, 411, r. 1318, *Brisitze;* GR I, 281, Brisitz ad Zabrodzie, II, 270, *Bresitz, Brisitz, Bresze* (t. j. Brzezie) → Breetz par. Turzęta.

Brzezice (Breetzer Bodden) zatoka, Witów B 2, KDR 41, Wiek auf Rügen, Breetzer Bodden.

Brzezimost (Brösser Brücke) urocz., Granica-Charwacice-Zieleń, DE 3, BS (NF) XX, 28.

Brzezina (Bresins-Schlag), urocz., D 3, BS (NF) XX, 45.

Brzeźnica (Brisnitzer Bch.) rzeka, Jasmąt DE 2, PH V, 37, Brisnitzer Bach, Brismitzer B., Brissmitz. Także bagno Bresnitz (Rozwóz).

Brzeźnica (Bresnitz) urocz., B 3, PU V, 192, r. 1314, *Brecenitze* w parafji Piaski; BS XXXIII, 17, Breesnitz; GR I, 281, Breesnitz par. Góra.

Brzeźnica (Bresnitz) miejsc., nizina, na płn. stąd Birk Moor, Jasmąt-Stobnica, D 2, PU V, 197, r. 1314, *Bresitze;* PG 47/48, 108, Brisnitzer Bch., PH V, 59, obreda 111 (Łąka) Preesnitz Moor, GR I, 65, die Brissmitz... Brisemitzer Moor, I, 103, Lanken... las *die Preesnitz.*

Brzeźno (Breesen) miejsc., B 3. PU V, 195, r. 1314, *Bresen,* HS II, 192, r. 1521, B., GR II, 274, *Bresene* par. Rąbin. Jako nazw. Podbrzezie, BS XXXII, B, 90, *Putbrese.*

Brzeżańsko (Presenske) miejsc., Witów, C 2, PU V, 191, r. 1314, *Brisanseke,* V, 412, r. 1318, *Brisantzke,* VII, 38, r. 1326, *Bryzanceke sit. in terra Wittowe;* GR II, 48, Presenzke, GS 94, *Presenzke.* Możliwe też Brzezieńsko jak Dębieńsko.

Bug (Bug) półwysep, Witów B 2, GR I, 75, Buger Ort, I, 10, der Wittower Bug. Podobnie nasza rzeka Bug dopływ Wisły.

Buków urocz., A 4, T. XIX, 375, c. r. 1165 (Knytlingasaga) gaj *Boeku,* PU V, 553, r. 1320, *Bukowe,* VI, 78, r. 1321, *Vere mit Clickow unde mit Bukower velde,* PJ XIX, 62, BS (NF) XXIX, 129.

Buna W., M. (Grot, Lütt. Bohn) dolina i tamże góra Buńska (Bohnscher Bg), Mnichów D 4, S M 95. Por. Buny (Havelberg) → Böhne, Bünsche CPD 981.

Burzenice [Borzenice] (Burnitz) płn.-wsch. Góry miejsc., C 3, PU III, 396, r. 1300 *Burenycz* V, 193, r. 1314, *Burenitze,* V, 409, r. 1318, *Burnisze,* V, 559, r. 1320, *Boranize.* W XIV w., HS I, 133, pos. rodziny v. Burnitz a. v. Kartlevitz, później klasztoru w Górze, jeszcze r. 1525. Posiadał tu osiedle przed r. 1475 Hans *Wossewede* t. j. Woziwoda.

Busice [Buszewice] (Bussvitz) miejsc., B 3, M Gingst 314.

Busina G. (Bussinsche Bg.) góra, Jasmąt D 2, KDR 42 Sagard, wys. 56 m.

Buszkowice. Ob. Boszkowice.

Bychel (Beuchel) wyspa, Wałąg, B 2, HS II, 747, r. 1497, *Bochyele* → Bökel, Beuchel nabył z Jablicami klasztor Marienkrone w Strzałowie, GR I, 10, Boekel, Beuchel. Nazw. *Bychel* MU XIV, 8668, Bochel (por. Bochlewo pod Słupcą).

Bychów (Beuchow) miejsc., D 3, M Vilm 375.

Bydgoszcz (Bietegast) miejsc., C 3, PU V, 193, r. 1314, *Bitegast.*

Bystrzno (Beustrin) miejsc., Jasmąt D 2, PH V, 36. Por. jez. Bystrzno (Beustrin) Świbowina (Schivelbein).

Byszenowica włość pod Długimmostem, urocz., C 3, PU VI, 301, r. 1325 *apud terminos sive fundum Teslavi Byscenoviz;* HS I, 139, t. r., *Teslaw Bystenovitz* (czy Bystrzonowic?). Por. niezn. miejsc. połabską *Bistonouwe* (Masch Gesch. d. Bist. Ratzeburg 99).

Byszyn (Bessin) miejsc., A 3, CPD 600, r. 1240, *Byssin,* PU V, 166, r. 1314 t. s., V, 195 t. r. *Bessin,* HH 5—6, r. 1694 *Altbusin, Altbessin.*

Byszyn (Bessiner Haken) przylądek, A 3, KDR 41, Wiek auf Rügen.

Byszyn N. (Neu Bessin) miejsc. i przylądek, Bug-Witów, B 2, GS 3, wyspa *Neu Busien.*

Byszyn Mały wysepka, Chycina, A 2, GS 73, *der kleine Bessien,* (kleiner Werder), HH 20, r. 1797, *Insel Neu Busin* (u Byszyna St.) = Ins. Pipi, GR II, 31, der Werder Neu-Bussin = der kleine Bessin.

Byszyn St. (Alt Bessin) półwysep, Chycina A 2, GS 76, *Ollen Bessin,* GR II, 25, Buitzin, Bussin, pos. klasztoru w Chycinie.

Byszyna, strum., dziś bez nazwy pod Byszynem (Bessin) A 3, Ob. Byszyn.

Cegościce (Alt Sassitz) miejsc., C 3, CPD 170, r. 1193, *Segozszi,* 902, r. 1250, *Zegastiz,* PU V, 193, r. 1314, *Cercitze;* BS XXXIII, 50, *Czertitz,* GR I, 195, *Czertzitz,* I, 196, *Czartitz,* I, 288, *Sersitz* par. Góra → Sassitz. Zdaje się, że tu należy także *Tegotzli,* GR I, 196, pos. klasztoru w Górze.

Cegościce (Sassitz) urocz., D 3, GCB 219, r. 1493—94 Tzertitz, 206, r. 1525 *Czertzitze;* BS XXXII, B. 117, *Segozszi, Zegastiz.* Czy tu chodzi o 2 miejscowości Czercice i Cegościce?

Ceradzice (Kraditz) miejsc., D 3, PU V, 413, r. 1318, *Kraditze,* BS XXXII, B, 111, *Kraditze, Cradis, Czraditz;* GR I, 281, *„Cyceraditz,* vielleicht das heutige Craditz", II, 276, *Czraditz, Cradis* → Craditz par. Sieraków; więc Cieciradzice → Ceradzice. Jeżeli zaś Kradzice, por. stsłow. krada, rogus, fornax, altare.

Ceran (Zeransche Mühle, Serane) urocz., C 3, BS XXXIII, 39, 48.

Cerekwica (Zürkvitz) miejsc., Witów B 2, PU V, 191, r. 1314, *Surkovitze,* 412, r. 1318, *Surkevitze,* GR II, 49, r. 1663, *Zuerkvitz.*

Cerkiew. Ob. Sieraków.

Charcice [Karczyce] (Kartzitz) miejsc. płn.-zach. Góry, C 3, PU V, 192, r. 1314, *Carsitze,* V, 410, r. 1318, *Kartzitze,* HS II, 750, r. 1453 sprzedał tu rentę Hans v. Usedom, syn Przyby *(Pribe),* GR II, 49, r. 1663, *Kartzitz.*

Charłubów [Garłopów] (Garlepow) miejsc., B 4, PU V, 194, r. 1314, *Charlepowe,* V, 414, r. 1318, *Gharlepow;* l. c. VI, 482 nazw. *Garlop* w Lüneburgu. GR II, 275, *Iarl-Bo* (!), *Carelpo* par. Święta Góra. Nazw. Garlepow w Strzałowie (Stralsund), r. 1452, HS II, 715.

Charwacice (Garftitz) miejsc. wsch. Podborza, Granica D 3, BS (NF) XX, 31, r. 1316, *Charvetitze,* r. 1511, *Charchtisse,* HS I, 539, r. 1514, *Charchtisse,* PE 364 r. 1514, *Charchtisse,* 1618, *Garschtiz.*

Charzów. Ob. Karwów.

Chełm (Gelm) miejsc. na płd. od góry Kegelin Bg. Witów C 2, GR I, 58, Kossatenwohnung Gelm, I, 77, Gilm oder Gelm, Gelmer Strom, BS XXXII, B, 109, XXXIII, 60 *Gelm, Gilm.* Anglosas. gielm snop, angiel. yelm (Diefenbach Origin. Europ. 390)?

Jez. Chełst (Schmachter See) Granica D 3, PU V, 526, r. 1320 *Choltzum,* HS I, 132 r. 1356 *Golcze,* BS (NF) XX, 40—41, r. 1413—24, *Cholsen, Golzen,* później *Cholste.*

Chludzice gaj, Jasmąt-Stobnica D 2, PH V, 66, Spykersche Stubbnitz: Kluddis, BS XXXIII, *63, Kluddihs.*

Chłop (Kloppwiese) łąka, Mnichów E 3, SM 58 dial. *Kloppwisch.*

Chobin [Gobin] (Gobbin) miejsc., Redowice D 3, PU V, 413, r. 1318, *Gobbyn;* GR II, 273 *Gibbin* par. Łąka.

Chobin (Gobbiner Haken) brzeg, Redowice D 3, GS 222, Haken von Gobbien.

Chocice (Gutitz na Jasmącie) urocz., D 3, GR I, 196, Gutitz auf Jasmund, pos. klasztoru w Górze, BS XXXII, B, 110.

Chocicza (Gutitz, Gütties) urocz., B 3, BS XXXII, B, 110, XXXIII, 32, *Güttise;* CPD 439, r. 1232, *Gutitz,* PU V, 195, r. 1314, *Gutiza,* V, 411, *Ghuttise;* GR I, 282, Ghuctise → Gütties ad Jińszcz.

Chodecz (Goos) miejsc., Witów B 2, PU V, 191, r. 1314 *Choze,* V, 198, *Chotze,* V, 411, r. 1318, Ghotze, GR II, 283, r. 1518—1614, *Chotze,* I, 195, *Chotze, Chutz,* pos. klasztoru w Górze, I, 210, r. 1573—1611, *Goitz, Goos,* I, 283, *Gotz, Goetze, Goitz, Goos, Goether, Chutze,* Katzenhof ad Dręska; PJ 19. 16, r. 1518 *Goystze.* Możliwe też formy Chotecz → Chocz jak Chodecz → Chocz i Goszcz a. Gośćce. Dalej Goether, Chutzenhof → Katzenhof, GCB 62, r. 1352, 66, r. 1357 *Ghuetze,* 80, r. 1518, *Goystze* Goos od. Katzenhof, str. 102 *Gusze,* str. 206, r. 1525, *Chotze* (Goos od. Katzenhof).

Chojęcin (Quentin) urocz., Jasmąt D 2, BS, XXXII, B, 108, GR I, 287, Quentin par. Zagrodzie.

Chojkanice (Hökenitz) urocz., Wałąg B 2, GR I, 284, Hoekenitz par. Trent, BS XXXIII, 25.

Chojnice. Ob. Końce.

Chomice (Chamitz ad Rąbin) urocz., B 3, GR I, 281, *Chamitz.*

Chorążewice (Kransevitz) zach. Podborza miejsc., C 3, PU V, 193, r. 1314, *Coransevitze;* HS I, 137, r. 1435.

Chorążów (Kransdorf) miejsc., B 3, PU V, 415, r. 1318, *Kransdorp.* Jako nazw. l. c. V, 247, r. 1316, *Bertold Crantz.*

Choszczno (Koosheck) lasek, Grebshagen-Podbórz, C 3, GR I, 100, BS XXXIII, 62. Czy Kosek?

Chotna G. (Hottin Bg.) góra, Jasmąt D 2, PH V, 50, GP 47/48, 143, Hottinberg. Por. Hottenberg (Kummerow S.-Verchen).

Chotomica rzeka, B 3, PU IV, 386, r. 1309 *Chutemisza.*

Chotomice (Götemitz) miejsc., B 3, PU V, 195, r. 1314, *Ghotemitze;* GR II, 274, *Ghetemitze, Gotemitze* → Gaetemitz par. Rąbin.

Chotomin. Ob. Odmęt.

Chotyń. Ob. Gutyń.

Chudecz (Kütz) wyspa niezn. pod Dręską, Witów B 2, HS II, 37, r. 1325, *Kutz,* 52, r. 1326 t. s., GR I, 11, *Chuetz, Chutze, Chotz, Kotz,* I, 281, *Chuetz, Cuetz, Czudtze,* II, 25, *Cuetz, Chotz, Czudtze,* pos. klasztoru na Chycinie, BS XXXIII, 52, *Chuetz, Chutz.* Nie jest to wyspa Kostno, która należała do klasztoru w Eldenie. Na Pomorzu Sławieńskiem Kusice, PPU 183, r. 1267 *Cusitz* → *Kuhtz.*

Chycina (Hiddensee) wyspa i ziemia, A 2, 3, T. XIX, 370 (Knytlingasaga) *Hiddensoe, Hed'inseyjar, Hed'insey,* BS (NF) XXIX, 103, XXX, 2, 8, r. 1159—70 *ad Hethini insulam, Hythini, Hythim,* XXXXIV, 162, duń. *Hithims-Oe, Hadoscha.* HH 42, r. 1306 *baptisterium in terra Hiddensö,* 42 (Roskild. matrykuła) *in Huddenze est capella prope monasterium.* Im. *Hethin, Hidin, Hedin, Heoden* w sagach skandyn., król Hithin (HH 10—12, SGMV 239 i n., BS (NF) XXXIII, 1, 16 i n. pomagał Słowianom w wojnie... *apud insulam Hithinsö.* Z formą Chycina por. os. Chycina → Weissensee niegdyś w Wielkopolsce. GR II, 267 *Haddoschá, Huddentzé, Hithim, Hithims-Oe, Hiddens-Oe, Hittensoe, Hiddensen, Hidderse.*

Ciechacze (Dobrocice) urocz., B 3, PU V, 198, r. 1314, *Techatzen Dubertitze;* HS I, 554, r. 1321, Jan *Thegaze* i młodszy *Ludeke* w Neuenkirchen płn. Gryfji.

Ciechodrożyce a. Cieszków (Teschenhagen) miejsc., C 3, PU V, 140, r. 1318 *Teskenhaghen.*

Ciechodrożyce (Techedarsitz) par. Góra urocz., C 3, PU V, 294, r. 1296, *Techedarsitze,* 193, r. 1314 *Tegudarsitze,* V, 410, r. 1318 *Techudarsitze,* GCB 219, r. 1493—94 *Techedartz,* 223, r. 1506—07, *Techederitze,* GR I, 196, *Zechendargatzke,* pos. klasztoru w Górze, I, 289, *Techedarsitz,* GCB 76 *Techedarze, Techedaritz,* Zechendargatzke, 206, r. 1525, *Techendargetzke.* Im. *Tesdarg,* PU V, 122, r. 1321, km. *Tesdarg Venske* (n) r. 1510. HS I, 144, w Lubanowicach.

Cieciradzice (Ceradzice) urocz., par. Rajgród (Ruygard), C 3, PU IV, 242, r. 1306, *Cyzeradicz,* V, 208, r. 1315 t. s., V, 410, r. 1318, *Citzeraditze.* Ob. Ceradzice. Oprócz im. Ciecirad także Ciecimir i Ciecisław, ok. r. 1165 (SGMV 796) *gentis rege Tetiszlavo.*

Cieciuły (Tetel) miejsc., C 3, BS XXXIII, 53 *Tetel;* GS 190 *Doerflein Taetel.* Niepewne wobec niem. im. Tetlev, Detlef i nazwiska etnicznego *Taetel Rugi* z VI w. (M. Schönfeld, Wörterb. d. altgerm. Personen- u. Völkernamen 219.

Cielczan [Cielczawa] (Tilzow) miejsc., C 3, PU III, 396, r. 1300, *Tylzen,* V, 193, r. 1314, *Tilsave,* V, 410, r. 1318 *Tiltzav;* BS XXXIII, 16 *Tilsane, Tiltzan;* GR I, 196, *Tilzau,* pos. klasztoru w Górze, GCB 206, r. 1525, *Tilzav.*

Cierpczyce [Cierpiszewice] (Scharpitz) miejsc. płn.-wsch. Przewozu (Alterfähr), AB 3, PU V, 194, r. 1314, *Scerpecevitze,* V, 415, r. 1318, *Scherpsitze,* HS II, 751—2, r. 1398, *Scherptzisse,* GR II, 272, *Cherpsitze* par. Przewóz.

Cieszanowice (Thesenvitz) miejsc. płn. Góry, C 3, PU V, 192, r. 1314, *Tessenevitze,* HS II, 754, r. 1433/34 *Thesytze* (czy to nie Cieszyce-Tetzitz?) pos. Rickelta z Gawron (v. Gagern), GR II, 268, *Thesnevitze → Tessenvitz* par. Piaski.

Cieszkowice (Teschvitz) miejsc., B 3, PU V, 195, r. 1314, *Teskevitze;* RG I, 196, Teschevitz, pos. klasztoru w Górze; GR II, 267, *Teskevitze* par. Jińszcz. Jako nazw. PU V, 247, r. 1316, *Claws Teskevitz.*

Cieszkowice (Teschvitz) urocz., C 2, PU V, 410, r. 1318, *Teskevitze,* GR II, 48, r. 1663 *Teschvitz,* II, 268, *Tesekevitze* par. Rzepin.

Cieszków (Teschenhagen), miejsc., A 4, PU IV, 87, r. 1303, *Tessekenhagen,* V, 295, r. 1317, *Teskenhagen.*

Cieszna G. (Teschen Bg.) góra u Górzna, Mnichów E 3, SM 56 Teschenberg.

Cieszna G. (Tessen Bg.) góra u Strzeżowa, D 3, SM 56 Tessenberg.

Cieszna G. (Teschen Bg.) góra u Chobina, D 3, BS XXXIII, 56, GS 213, Teschenberg.

Cieszyce (Tetzitz) miejsc., C 2, PU V, 192, r. 1314 *Thesitze,* GS 113, 310 der Edelhof Tetzitz, GR II, 48, r. 1663 *Tetzitz.*

Cieszyce karczma, C 3, F III, 59, r. 1309 taberna *Tezicze;* PU III, 398, r. 1300 nazw. *Thecitza,* im. l. c. V, 247, r. 1316, *Theschitz Raduskenson,* HS I, 117, r. 1339 *Tesytza* v. Putbus.

Cieszyckie jez. (Tetzitzer See) jez., C 2, KDR 42 Sagard.

Cieszykierz (Teetzbusch) zarośla ad Kępa Stara (Alten Kamp) par. Karśniewice, C 4, PJ XIX, 53.

Cieśnik (Tesnick Moor) łąka i góra (Tesnicker Bg.), Jasmąt-Stobnica D 2, PH I, 69, obreda 111 zach. drogi Stobnykamień.

Cisów (Thiessower Haken, Thiessower Höft, nadbrzeże, Mnichów E 4, GS 217—218 *das Thiessower Höfft,* SM 108 *Tytzower Hövede, Thiessower Höft.*

Cisów (Thiessow) półwysep i miejsc., Mnichów E 4, HS I, 567, r. 1360 *Tyzow* z całą wyspą Sikorzem sprzedała rodzina v. Bonow klasztorowi w Eldenie, SM 105, r. 1360, *Tisowe, Tyzow, Titzowe,* GS 217, Thiessow, PE 360, r. 1360, *Tyzow,* 1708, *Tietzow.*

Cisów Góry (Thiessow) półwysep górzysty, D 3, PU III, 334, r. 1298, góra *Tizowe;* GS 187, die hohe Thiessow.

Ciśnica Jez. (Thiesnitz) rzeka i jez., Mnichów E 4, SM 106 *die Thiessnitz,* GR I, 63, die Thiessnitz auf der Thiessower Weide, PE 341 strum. Thiesnitz.

Ciświn G. (Tyswin Bg.) góra, Jasmąt D 2, M Sagard 260.

Czarne (Zarrendorf) miejsc., A 4, w XVI w. nazw. *Sarenstorpe.* KG 39, r. 1708, *Sarrendorf.*

Czarne Jez. (Schwarzer Pfuhl) jez., A 4, KG 178 *swarte Kuhl,* CPD 429 *schwarze Kulde.* W sąsiedztwie miejsc. Czarne (Zarrendorf a na płn. stąd Białe (Wittenhagen).

Czarnica (Zarnitz) strum., Jasmąt-Stobnica D 2, D 3, PH V, 71, Zarnitz (Dwasieden), BS XXXIII, 59, „Zarnitz in der Stubnitz", GR I, 65, die Zarnitz. Jest więc w lesie Dźwiarstach.

Czarnków (Zarnekow) miejsc., Granica D 3, jako nazwisko PU V, 195, r. 1314 *Sarnekowe.*

Czarnowice (Zarnevitz ad Naczewice) urocz., B 3, PU V, 195, r. 1314, *Sarnovitze,* V, 198, t. r., *Zarnovitze,* GR I, 290, „Zarnevitz oder Cernevitz nach Natzvitz gehörig".

Czerpin (der Serpin), jez., łęg, lasek, strum., zamczysko ad Gostolice-Karśniewice, C 2, 3, GR I, 69, 100, der Bruch *Sappin,* BS XXXIII, 59, jez. Sappin, PJ XIX; 42—43 Burgwall am *Sapin...* zu dem Schlosse *Serpin.*

Czerpina, dziś strum. bez nazwy C 2, 3. Ob. wyżej.

Czestrowa G. (Strestrow Bg.) góra, Granica DE 3, GR I, 24, *Strestrowberg,* BS XXXIII, 56, *Strestrow B.,* BS (NF) XX, 45, *Strestrowberg.* Czy = Czrez ostrów?

Czysta (Hohl Bch.) strum. wsch. Lauterbachu płd. Podborza C 3.

Daczów (Datzow) miejsc., B 4, PU V, 194, r. 1314, *Datsowe,* GR II, 48, r. 1663 *Dazow.* Jako nazwisko, l. c. V, 247, r. 1316, *Claws Datzowe;* HS I, 145, r. 1320 dem Datzekin, HS I, 549, r. 1351 Eckhardt Datzow *(Tassow).* Czy to Taczów?

Dalkowice (Dalkovitz) miejsc., D 3, PU V, 413, r. 1318 *Dalkevitze;* GR I, 196, Dalkvitz, pos. w części klasztoru w Górze, I, 281, Ollen Charow, das jetzige Dorf Dalkvitz, II, 276, *Dalkovitze,* HS I, 138, *Dalkevitze, unde is oft genanet to der Olden Charrow.*

Dalmierzyca (Dalmeritzer Bch.) rzeka, Jasmąt D 2, PJ XIX, 48, r. 1829, Tinchower Bach = Dalmeritzer Bch.

Dalmierzyce (Dalmeritz) urocz., Jasmąt D 2, PU V, 413, r. 1318, *Dalmeritze.* Ranin Dalemar poległ r. 1165 (BS XXX, 2, 29, Knytlingasaga), nazw. *Dalmer* BS XXXII, B, 90.

Danków (Tankow) miejsc., Omaniec B 3, PU V, 430, r. 1319, *Tankowe,* GR II, 271, *Tanchow.* Możliwy także Tanków od im. Tanko = Tanibor.

Darnkowice. Ob. Darnowice.

Darnowice (Darnevitz) urocz. pod Rożnowem (Rosengarten) wsch. Grodnicy (Garz), C 4, PU V, 193, r. 1314, *Darnovitze,* HS I, 535, r. 1473 sprzedał D. Mik. z Gawron (Gagern) klasztorowi w Eldenie, GR I, 282, Darnevitz ad Rosengarten.

Darowice (Darvitz) urocz., Witów B 2, wiązane z Wronowicami, PU V, 411, r. 1318, HS II, 745/6, r. 1511, *Darnevitz,* GR I, 282, Darnkevitz, Darvitz ad Starzewice (Starrvitz).

Darsice (Darz) miejsc., D 3, BS XXXI (NF), 26, r. 1293, *Darsitz,* PU V, 413, r. 1318, Darsitze; GR II, 276, *Darsitze* → Dartz par. Sieraków. Jako nazw. PU V, 247, r. 1316, *Darsit.*

Darsobądy (Darsband) miejsc., C 3, PU V, 413, r. 1318 *Darsebande;* GR II, 275, *Darzebande* par. Ilmnica.

Darsobądy (Dzierżobądy) urocz., C 3, PU V, 413, r. 1318 *Draszebande.*

Darsolesta, dział przy Jińszczu, urocz., B 3, BS (NF) XXXIII, 136, r. 1532, *Darsuluest.*

Dąbna (der dumme Steg) dróżka, Mnichów E 3, SM 19, dial. *Dummstich,* eine kurze, steile Bergstrasse nach dem Hagen (dąbrowa); GR I, 18, der dumme Steig. Jeżeli obce, ob. F. Prien, Neumünstersches Flurnamenbuch 68.

Dąbnica (Dumnitzer Liet) urocz., Witów C 2, CPD 902, r. 1250, *Dabiniz,* GR II, 285, r. 1421, *Davinitz,* BS XXXII, B, 117, *Dabiniz.* Por. Trząsin → Trassin niżej.

Dąbrowica urocz., B 4, PU V, 560, r. 1320—23, *Uselitze et Damervitze.*

Desnikowice urocz., B 2, PU V, 196, r. 1314 *Desinkovitze* (!). Por. na Rugji patronymicum *Mayzlimar Desnezenowiz* r. 1283, PU VI, 512 t. j. Myślimir *Desnikowic,* BS (NF) XXXIII, 134 *Desenick* posiadał dział w *Nienhagene* (Neuendorf), HS II, 33, r. 1513, Henryk Grubbe pochodził z rodziny *Deszenick,* która założyła ołtarz w klasztorze na Chycinie „Deszenickesaltar".

Deszyce (Desitz par. Góra) urocz., C 3, PU V, 193, r. 1314, *Decitze,* V, 409, r. 1318 *Desicze;* GR I, 196, Desitz, pos. klasztoru w Górze.

Dębiany (Damben, Dambahn) urocz. między Będzisławicami a Cieszycami pod Piaskami, C 3, PU V, 192, r. 1314 *Dambane,* HS I, 138, przed r. 1336 Mik. *Slavenevitz* i zm. brat Pribe, potem Mik. *Wargel;* GR I, 281, Dambahn, Damban ad Piaski; GCB 59 r. 1336 *Damben* później *Dambahn, Tambahn,* do końca XVIII w.

Długas G. (Dalligas Bg.) góra, Jasmąt D 2, PH V, 42. Ponieważ wzgórze pod Drogoszczą (Dargast) nasuwa się pytanie, czy to czasem nie Dargas, czy Dalgas od *Dalgoszcz.

Długie urocz., Granica D 3, BS (NF) XX, 29, r. 1724 *Dolge,* GS 208, *der Dollgen.*

Długimost (Gut Dolgemost) miejsc., C 3, PU V, 413, r. 1318, *Dolghe must.*

Dobkowice (Dubkevitz) miejsc., B 3, BS XXXII, B, 117, *Dabcovitz,* XXXIII, 27, *Dubkevitze,* GR II, 49, r. 1663, *Dubkevitz,* II, 266, *Dobbkevitz, Dobberkevitze, Dobekevitze.*

Doblowa G. (Däblower Bg.) góra, Granica D 3, BS XXXIII, 56, *Däblower B.*

Dobra G. (Dobbeworth) mogiła, góra, Jasmąt D 2, GS 140, Dobberworth, Dubberworth, BS XXXXIV, 144—5 *Dubberworth,* PJ XIX, 34 Dubberworth = Gutenberg.

Dobrocice. Ob. Ciechacze, PU VI, 122, r. 1322, Thesdargus (t. j. Cieszydróg) *Dubbertitze.*

Dobrysz (Dobsches Feld) pole, Granica E 3, BS (NF) XX, 28, r. 1626 *Dobris-Feld.*

Dobrzan G. (Toberans Ellernberg) góra, Granica D 3, BS XXXIII, 56 *Toberans Ellernberg,* BS (NF) XX, 45 t. s. Nazw. *Dobrahn,* BS XXXII, B, 89.

Dobrzykowice urocz., B 3, BS XXXIII, 19, *Dubberkevitze.* Ob Dobkowice.

Dodów urocz., Wałąg B 2, PU V, 196, r. 1314, *To dendorpe,* V, 562, r. 1320, *Thodendorp.* Niepewne.

Dolanów (die Dollenow) urocz. ad Orzechy (Wreechen), C 3, PJ XIX, 52, r. 1732.

Dolany (Dollahn) wsch. Góry miejsc., D 3, PU V, 413, r. 1318, *Dolan.* Stąd wymarła rodzina v. Dollan, później pos. klasztoru w Górze, HS I, 140, GR I, 196.

Dolany (niem. t. s.) urocz., Witów B 2, BS XXXXIV, 130.

Dolnica (Dolnitz) pole, Witów B 1, BS XXXXIV, 128, *Dolnitz.*

Dolnica G. (Dollenitz Bg.) góra, Jasmąt D 2, M Sagard 260.

Domagniewice (Dumgenevitz) miejsc., C 3, PU V, 414, r. 1318, *Dummagnevitze;* GR II, 272, *Dumagnevitze* → Dumgnevitz par. Karśniewice.

Domaradowice (Dummertevitz) miejsc., D 3, PU V, 413, r. 1318, *Dumradevitze;* GR I, 282, Dumradevitz ad Zdroje; GR II, 273, *Dumradevitze, Dumerkevitze* par. Łąka.

Domarady (Dumrade) miejsc., B 3, PU V, 195, r. 1314, *Dumrade,* HS I, 538, r. 1515 *Dumrade.* Nazw. *Dumrath* BS XXXII, B, 90. Stare na Rugji także im. Domabor, r. 1160 (SGMV 795) *Domborum quendam... decernunt.*

Domaszewice (Dumsevitz) pod Grodnicą miejsc., C 4, PU V, 193, r. 1314, *Domassevitze;* GR I, 281 Dammaszevitz ad Grodnica, II, 272, *Dummassevitz.*

Domaszów (Dumsow) urocz., D 3, GR I, 101, Dumsower Bruch, BS XXXIII, 62 *Dumsower Bruch.*

Domiechowice urocz., C 4, BS XXXIII, 40, *Dumchevitze.*

Dramin (Drammendorf) miejsc., B 3, PU V, 199, r. 1314, *Drammendorpe,* VII, 24, r. 1326, *Zdrammesdorp.*

Dręska (Dranske, dial. Dranseke, Dransch) miejsc., Witów B 2, PU V, 191, r. 1314, *Dranseke,* V, 411, r. 1318, *Dranseghe,* GR I, 196, *Dranske,* pos. klasztoru w Górze, GCB 80, r. 1518, *Drantzeghe,* 102, przed 1628 *Drantsch,* 242, r. 1611 *Drantschke;* GR II, 271, *Drantsch.* Jeżeli Drzeńsk, por. pomor. Drensch, Drenzig.

Drogobora dział przy Jińszczu, urocz., B 3, BS (NF) XXXIII, 136, r. 1532, *Drogeber wust.*

Drogolice (Zargelitz) miejsc. i las, Granica D 3, CPD, 170, r. 1193, *Gargolizi,* 902, r. 1250 *Dargoliz,* PU V, 413, r. 1318 *Sarghelitze* ZONF III, 9; GR I, 282, *Girgolitzi,* II, 276, *Sarglytze* par. Sieraków.

Drogolin (Dargelin) nizina, Jasmąt D 2, GR II, 243, *Darge* (auch *Dargelin* genannt), II, 269, *Dargelin, Darchow, Targowe* → Darge par. Zagrodzie.

Drogomira dział w Mnichowicach, urocz., B 3, BS (NF) XXXIII, 132, r. 1532 nazw. *Dargemer.*

Drogoszcz (Dargast) miejsc., Jasmąt D 2, PH V, 53, r. 1690 *Dargast;* GR II, 269, *Dargazke.*

Drogoszewice [Drogucice] (Dargussevitz ad Rzepin) urocz., C 3, PU V, 192, r. 1314, *Dargucevitze,* V, 410, r. 1318, *Dargussevitze,* V, 469, r. 1319, *Darghutycze;* RG I, 281, Dargussevitz.

Drożdżewice (Drosevitz) miejsc. i góra, Jasmąt D 2, PU V, 409, r. 1318, *Droyszavitze;* PH V, 53, r. 1690, Drosevitz.

Drzecki brzeg (Drigger Ort) nadbrzeże, A 4, BS (NF) XXIX, 109, r. 1184, *littus Dreccense,* SGMV 972.

Drzeki (Drigge) półwysep, A 4, PU VII, 27, r. 1326 *dat landeken tome Drike.* Por. stsłow. dregva bagno.

Drzeki (Drigge) miejsc., A 4, PU V, 198, r. 1314, *Drigge.* Było nazwisko na Rugji *Derecow,* PU V, 461, r. 1319.

Drzesze a. Nonowice (Nonnevitz) miejsc., Witów B 1, CPD 902, r. 1250, *Dres,* PU V, 412, r. 1318, *Tressze sive Nunnevitze,* BS (NF) XXXIII, 138, r. 1532, *Tresse,* CPD 906, r.1612, *Tresser Vitte,* GR I, 289, Tresse oder Mornvitz par. Cerekwica (Altenkirchen). Możliwa też forma Dars → Dras → Dres, por. półwysep Dars i pomor. Darsow → Dresow (CPD 353).

Las Drzewce (Hohe Dresch), B 3, M Gingst 314. Por. jednak ZSHG XX, 239 holst. drēisch, dresch = ruhender Acker als Viehtrift t. j. ugor, i góra Dresch Bg. Jasmąt.

Drzewoszyce (Dreschvitz) miejsc., B 3, PU V, 194, r. 1314, *Drewsitze,* GR I, 196, *Drewessewitz* (t. j. Drzewoszewice), II, 275, *Dreeweskevitze,* Drevesevitze par. Samocięż, GCB 206, r. 1525, *Drewesewitze.*

Drzywilki (Drewoldke) miejsc., Witów C 2, CPD 439, r. 1232, *Driuolk,* PU V, 191, r. 1314 *Driwolk,* V, 412, r. 1318 *Drywolke;* GR II, 285, r. 1421, *Drivolc,* I, 196, *Drewoldeke,* pos. klasztoru w Górze.

Dubnica (Dubnitz) miejsc. i rz. Jasmąt D 2, PU V, 197, r. 1314, *Dubenitze,* GCB 74, r. 1453, *Dubbenitze,* CR, 70 *Dubnitz* kotlina „aus mehreren Längs- u. Quertalstrecken zusammengesetzes Talsystem"; GR II, 269, *Dubbenitze* par. Zagrodzie.

Dunkowice (Dönkvitz) płn.-wsch. Rąbina miejsc., B 3, PU III, 300, r. 1297, *Donekeuitze,* (Piotr Gniewek otrzymał tu dziedzictwo), V, 195, r. 1314, *Dunnekevitze;* GR II, 274, *Donankevitze, Duennekevitze, Denkevitze* par. Rąbin, HS II, 746, *Doneke-, Dunkvitze.*

Duńce (Dunz ad Skorzyce) urocz., C 4, PU V, 414, r. 1318, *Duntze;* GR I, 282, Dunz.

Duńczyce [Duńczewice] (Dumsevitz) miejsc. pod Górą, C 3, PU III, 398, r. 1300 *Dumcitz... Dunecitz,* V, 193, r. 1314, *Dunecitze,* V, 410, r. 1318, *Donsitze,* HS I, 141, r. 1476, *Duntzevitze,* GR II, 265, *Donsitz* par. Góra, I, 282 *Donsitz,* GCB 206, r. 1525 *Dontzevitze,* 241, r. 1611 *Dumbsevitz.*

Duszyce (Düssvitz) miejsc., B 3, PU V, 194, r. 1314, *Dusitze;* GR I, 282 Dussitz (Rąbin-Lądów).

Dwargielów (Dwarsdorf) miejsc., Wałąg B 2, PU V, 196, r. 1314, *Twargelstorpe,* V, 411, r. 1318, *Twarghelstorp;* GR II, 269, *Dargarsdorp, Twargelsdorp, Twargesdorp* → Dwargsdorf par. Zabrodzie. Było też nazw. *Worgel* w Dębianach r. 1336, HS I, 138.

Dziewin (Deviner Ort) przylądek, B 4, GR I, 6 Deviner Ort.

Dziewin (Devin) miejsc., A 4, PU V, 168, r. 1314 *Thevin.*

Jez. Dziewińskie (Deviner See) jez., AB 4, PU I, 304, r. 1240 jez. *Tyuin.*

Dźwiarsty [Dzwierszno] (Dwasieden) las, Jasmąt-Stobnica D 2, PH V, 42, XVI w. *Darsin, Darssin,* r. 1519 *Twarsyne,* później *Dwohrside, Dworsied, Dwarside, Dworside,* dolnoniem. *Dorsier,* GS 142, Dwohrside (Querseite), BS XXXIII, 63 Dwörside, Dwarside, GR I, 64 „Gehölz Darssin oder Dwarside".

Gać (Stink-gasse) droga, Mnichów E 3, SM 30, wyraz niem. Gasse nie używany na Mnichowie.

Gać ul. w Jińszczu, B 3, ZSP VI, 468 Gatz, UP XII, 95, „de Gatz".

Gadomów (Gademow) miejsc. zach. Góry, C 3, CPD 902, r. 1250, *Gadimouiz* t. j. Gadomowice, PU V, 410, r. 1318 *Ghademowe;* GR I, 282, Gadymovitz = Gademow, HS I, 141, r. 1525 pos. klasztoru w Górze.

Gaków (Gakower Ufer) nadbrzeże, Jasmąt D 2, PH V, 43.

Galice (Gahlitz) półwysep i cieśnina (Gahlitzer Strom), Omaniec B 3, GR I, 74, Galitzer Strom.

Gardłowa G. (Garlow Bg.) góra, Jasmąt D 2, PH V, 43 Garlow Bg., Garlow Wiese.

Gawrona dział w Cieszanowicach, urocz., C 3, BS (NF) XXXIII, 132, r. 1532 nazw. *Gawern.*

Gawrony (Gagern) płn.-wsch. Jińszcza miejsc., B 3, CPD 443, r. 1232, *Gawarne,* PU V, 195, r. 1314, *Gawarni,* GR II, 266, *Gaverne.* Jako nazwisko, PU V, 246, r. 1316 *Pribe Gawarn* t. j. Przyba Gawron.

Gąskowice (Ganschvitz) miejsc., Wałąg B 2, PU V, 411, r. 1318 *Ganszkevitze;* GR II, 49, r. 1663, *Ganskevitz.*

Gąszcz (Gansch, Ganss, Gansser Ort) urocz. i przylądek płd.-zach. Kamyka, Mnichów D 4, SM 95 *Ganss,* dial. *Gansch.*

Gąślice (Ganselitz) urocz. na Lutkowicach u drogi z Gudorzyc do Borkowa, Witów B 2, PU V, 191, r. 1314, *Gansilitze,* V, 411, r. 1318, *Ganselitze,* HS II, 53, *Gantzelitze.*

Gążów (Ganzow) lasek, C 3, HS I, 124, r. 1364, *Ganzow,* GR I, 97, Ralswiek... Ganzow, *PH* V, 54, r. 1376, *Swerow...* łęg *Ganzow,* BS XXXIII, 60, Ganzow, GCB 71, r. 1374, Torfmoor *Ganzowe,* 98, r. 1573/78 die Gr., Kl. Ganzow.

Glemice urocz., C 4. Ob. Głomica.

Glewice ad Karśniewice urocz., C 3, PU V, 413, r. 1318, *Glevitze.* Także Glemitze. Czy Głowice lub Głomica?

Głazice (Glasitz) miejsc., C 4, PU V, 413, r. 1318 *Glasitze;* GR I, 283 Glasitz ad Krimvitz par. Casnevitz.

Głębiec (Glams) toń morska naprzeciw góry Głębca, Mnichów D 3, SM 72 *Glams, ein Aalreusenlag.*

Głębiec (Glamsen, Glammsen Bg.) góra, Mnichów D 4, SM 68, 72.

Głębokie (Glambäk) nizina, (Neuendorf) miejsc., Chycina A 2, HS II, 53 po r. 1497 *Glambeke,* GR II, 25, *Glambek,* pos. klasztoru na Chycinie, HH 5—6, r. 1710, GS 80, *Glambeck.*

Głębokie urocz., Omaniec B 3, BS XXXIII, 33, *Glambek.*

Głodno urocz., Wałąg B 2, PU V, 411, r. 1318 *Gloode,* V, 612 *Chlode;* GR I, 283 Glode (Zdroje-Zabrodzie), II, 49, r. 1663, *Glode.*

Głomica (Beek) strum., C 3, BS XXXIII, 41, *Glemtze.*

Głosowa dwór, urocz., B 4, PU V, 194, r. 1314, nazw. *H. Glossowe.*

Głosów (Glutzow) miejsc., B 4, PU V, 414, r. 1318, *Glossow;* GR II, 49, r. 1663, *Glutzow.*

Głowaty dział w Usielicach, urocz., B 4, BS (NF) XXXIII, 131, r. 1532 nazw. *Gleuate;* BS XXXIII, 26, *Gloevede?*

Głowęcice (Glowitz) miejsc. C 4, PU V, 413, r. 1318, *Glevitze,* BS XXXIII, 41 *Glovetitze.*

Głowice (Glevitz) miejsc., B 4, PU V, 413, r. 1318, *Glevitze,* GR II, 279, r. 1339, des Glevitzes; GS 303 dial. *Klehvs.* Czy Głowice? RS 11 „Glewitz a. Rügen Kopfpunkt einer der grossen vom Festland nach Rügen führenden Verkehrsstrassen". GR II, 279, r. 1397, die Glevitzer Faehre.

Głowice (Glewitzer Wiek) zatoka, B 4, M Stahlbrode 440, JGG VII mapa Rugji (1: 150.000) zatoka i półwysep Glewitzer Wiek.

Głowy (Glowe) miejsc., Witów C 2, PU V, 197, r. 1314, *Glove,* HS II, 61, w XV w. pos. rodziny v. Buch; GS 184, *Globe.* Nazw. *Glowe,* BS XXXII, B, 90.

Głuchocice. Ob. Kłokoszewice.

Głusza (Glucze) urocz., Witów BC 2, GR I, 283, *Glucze,* BS XXXII, B, 101.

Gniedzice. Ob. Kniezice.

Gniewy (Gnievy, Gnewer Ufer) nadbrzeże, Jasmąt D 2, BS, XXXII, B, 107; GR I, 283, Gonnevie os. niezn. (Jasmąt-Zagrodzie).

Gocław (Gützlach) jez. Chycina A 2, ZSP IX, 374.

Godurzyce (Gudderitz) miejsc., Witów BC 2, PU V, 191, r. 1314 *Chuderitze,* VI, 209, r. 1324 *Gudderitze;* GR II, 265, *Ghudaritze.* Część tej wsi od wieków posiadłością kościoła w Cerekwicy (Altenkirchen), GR I, 167. Godur = kapłan pogański?

Golina (Gallinggrund) urocz., Mnichów E 3, SM 52.

Gołąbek, miejsc. niezn. ad Gostów B 4, GR I, 282, Galenbeck ad Galenberg.

Gołocice (Guelksitz, Gulzitz ad Grodnica) urocz., C 4, PU III, 396, r. 1300, *Gulczyczs,* V, 199, r. 1314, *Golotitze,* GR I, 283 Guelksitz, Gulzitz, HS I, 142, r. 1338 Gulecyczs.

Goławice (Goldevitz) miejsc., płd.-zach. Samocięża, B 3, PU V, 194, r. 1314, *Goldevitze;* HS I, 538, r. 1515 *Goldevitz,* GR II, 195, Drammdorf und Gulevitz, II, 274, *Gutevitze* → Gulevitz par. Rąbin. Ranin Goławiszcz, CPD 198, r. 1203, *Golauizt.*

Gorawice [Gorwice] (Gurvitz) miejsc., B 3, PU V, 195, r. 1314, *Ghurevitze,* V, 415, r. 1318, *Ghurvitze;* GR II, 195, Gurrevitz, II, 274, *Gurrevitze, Surrvitz* (t. j. Dzorawice) → Gurrvitz par. Rąbin. Wymarła rodzina v. Gurevitz na Rugji, GR II, 44.

Goruszki. Ob. Karwowskie.

Gorzęcice (Gurtitz) miejsc., B 3, PU V, 411, r. 1318, *Ghoretitze,* GR II, 267, *Ghoretitze, Gurreteitze.* Ranin Gorzysław, CPD 358, r. 1224, *Gorizlau.*

Gosiewice (Gosienice) urocz. por. Zabrodzie, B 2, HS II, 54, r. 1480, 1485, *Gosevisse, Gosenitze.*

Gosław. Ob. Wisław.

Gostolice (Alt Güstelitz) miejsc., C 3, PU V, 414, r. 1318, *Ghustelitze;* GR II, 49, r. 1663, *Guestlitz,* II, 272, *Ghustelitze, Ghuselitz* par. Karśniewice.

Jez. Gostowice W., M. (Gr., Kl. Wostevitzer See) 2 jeziora, Jasmąt, D 2, 3, GS 9 der Westwitzer Teich, 182 Wostvitzer Teich.

Gostowice (Wostevitz) miejsc., Jasmąt D 2, PU V, 412, r. 1318, *Ghustavitze,* HS II, 54, r. 1441, *Gustelvitze... Gustavitze,* II, 67, r. 1509, Wostevitz, PH V, 66, r. 1798, Wostevitz, GR I, 290 nieistniejące Klein-Wostvitz par. Zagrodzie, GR II, 26, Wustevitz, pos. klasztoru na Chycinie.

Gostów (Gustow) zach. Grodnicy miejsc., B 4, PU V, 195, r. 1314 *Gustowe.*

Zatoka Gostowska (Gustower Wiek) zatoka, B 4, M Stahlbrode 440.

Gostyń (Güstin) miejsc., B 3, PU V, 411, r. 1318, *Ghustyne.*

Gościeradz (Güsterade) urocz. pod Udrożycami, Wałąg B 2, PU V, 196, r. 1314 *Gusteraditze,* V, 411, r. 1318, *Ghusterede;* GR I, 282, Gausterede par. Zabrodzie, I, 283, Gusterade ad Udrożyce, II, 25 Gusterode, pos. klasztoru na Chycinie.

Goślice (Goeselitz) urocz. Wałąg B 2, GR I, 283, Goeselitz, Goetelitz ad Groethagen und Poggenhof, BS XXXII, 50, Göselitz.

Goślin (Wesselin) miejsc., Jasmąt D 2, PU V, 412, r. 1318 *Goslyn;* GR I, 103, las *Wesslin,* I, 283 Goslyn = Wesslin.

Góra (die Goor) góra i las, Witów C 2, BS XXXIII, 62.

Góra (Goor) miejsc., Witów C 2, PU III, 269, r. 1296, *Gore,* V, 191, r. 1314, *Ghore;* SM 29, GR I, 196, Goore auf Wittow, II, 264 *Ghure, Goerne,* GCB 206, r. 1525, *Chora.*

Góra (Bergen) miejsc., C 3, CPD 902, r. 1250, *Gora,* PU I, 93 i n. *Mons, Gora,* V, 135, r. 1313, *de Monte,* V, 409, r. 1318, *in advocacia dicta gharde in Berghe.*

Górka (Woorke) miejsc., C 3, PU V, 192, r. 1314, *Goreke,* V, 410, r. 1318, *Shurke* (t. j. Dzorka). Tamże wzgórza Wohrker Berge, GS 114.

Górzno (Göhren) Redowice miejsc., E 3, PU II, 323, r. 1276 *Gorna.* Możliwa też forma Górna. SM 29, *Gören, Giören, Gorne, Goern, Groene,* Göören, EE II, 211 der Göhrener Hügelzug.

Górzno (Göhren, Göhrensches Höft = Nordperd) przylądek, Redowice E 3, BS (NF) XXIX, 106, r. 1165, *promontorium Gorum,* SGMV 804.

Grabica [Trzebica] (Grebshagen) miejsc., C 3, GR II, 275 *Krebshagen, Trebshagen* → Grebshagen par. Ilmnica.

Grabice (Grabitz) płn. Rąbina, miejsc., B 3, PU V, 415, r. 1318, *Grabitze,* HS II, 192, r. 1521, BS XXXIII, 37 *Grabis, Grabitze, Grabenitze,* GR II, 274, t. s. Możliwe też Grabienice.

Grabionów (Grubnow) miejsc., C 2, PU V, 192, r. 1314, *Grubbenowe.*

Grabowice urocz., C 3, PU V, 192, r. 1314 *Grabevitze,* GR I, 283, Grabevitz ad Rzepin.

Grabów (Kl. Grabow) ad Pożarzyszcze miejsc., B 4, PU V, 414, r. 1318 *Grabowe.*

Grabów (Grabower Höwt) przylądek, Zador, C 4, UP III, 51, r. 1525—31 *Grabower Höwt* = Palmer Ort.

Grabów (Grabow) miejsc., Zador C 4, PU V, 414, r. 1318, *Ambe Grabow,* HS I, 540, r. 1508, Grabow, pos. v. Preetza (t. j. z Porzecza).

Gralów (Grahlhof) miejsc., A 4, PU V, 415, r. 1318 *Grael;* GR I, 161 *der Grahl,* II, 273, *Grael* par. Gostów. Nazw. Gral w Łuniewicach (Lonvitz) r. 1523, HS I, 110.

Granica (Granitz) okolica i las, D 3, BS (NF) XX, 1—71 die Granitz auf Rügen.

Granica (Grąbinica) miejsc., D 3, PU V, 413, r. 1318, *Graance.* BS (NF) XX, 32, r. 1390 *Grammenitze,* niewiadomo czy tu należy. Nazw. *Thesmarus Grambitze* na Rugji r. 1322, PU VI, 122.

Granica (Granitzer Ort) przylądek, DE 3, BS XXXIII, 58.

Grąbinica. Ob. Granica.

Grąbiewice (Gramvitz) urocz., C 3, PU V, 192, r. 1314, *Grambevitze,* BS XXXII, B, 111, GR I, 283, Grambevitz ad Rzepin, Grąbica, l. c. VI, 122, r. 1322, *Thesmarus Grambitze,* I, 283, „Gramnitz nach Cartzitz, ist wohl einerlei mit Grambvitz“.

Grąbowice (Gramvitz) urocz., Jasmąt-Stobnica, D 3, PH V, 44, r. 1519, *Gramvitz,* V, 53, r. 1690 t. s., niekiedy *Grambvitz, Grampevitz,* BS XXXII, B, 111.

Grądzisz (Grundisdorf) urocz., B 3, PU V, 195, r. 1314 *Grundis* na części Błogocina, V, 415, r. 1318, *curia Grundys;* V, 246, r. 1316, *Reynold Grundis;* GR I, 283, Grundysdorf, Grundsdorf ad Błogocin (Plüggentin). Mieszczanie Grundisowie w Strzałowie GCB 32.

Grążkowice (Granskevitz) miejsc., Wałąg B 2, PU V, 196, r. 1314, *Granscovitze,* V, 411, r. 1318, *Granstevitze,* GR II, 49, r. 1663, *Granskevitz,* II, 270, *Gransekeviste* (t. j. Grążkowiszcze). Nazw. *Granz,* BS XXXII, B, 90, *Granza,* BS (NF) XXX, 2, 35, r. 1168, SGMV str. 837 *se patre Littogo Karentiae natum Granzamque dici.*

Grębin (Alt Gremmin) miejsc. przy Krakowicach płd.-zach. Podborza, C 3, PU V, 413, r. 1318, *Grummyn,* GR I, 100, das Gremminer Holz.

Grębocice (Gramtitz) miejsc., Witów B 2, PU V, 191, r. 1314, *Grambotitze;* GR II, 271, *Grantitze, Grambs.*

Grodnica urocz., B 3, BS XXX, 32 *Charense, charenz.*

Grodnica [Grodziec] (niem. Garz, dial. Khorz) miejsc i strum. C 4, BS (NF) XXIX, 103, XII w. *Karentia* (SGMV 837), *Gard's Karenz* (Knytlingasaga), PU I, 222, r. 1237, *Charenz,* V 198, r. 1314, *Gharense,* V, 413, r. 1318 *advocacia Ghartze,* V, 469, r. 1319, *Garenze,* BS XXXIII, 32, *Charense, Charenz,* BS XXXXIV dial. *Khorz.* Co się tyczy formy *Charensa,* nadmieniam, że Czarnice — Zarnitz pod Gryfią pisano r. 1488 (PJ 19, 24) *Charentze.* Mieszkańcy Grodnicy *Karentini* ok. r. 1160 SGMV 840 i n.

Jez. Grodziec (Garzer See) jez., C 4, PJ 19. 21.

Grodziec (Garzer Busch ad Łąka) las, Jasmąt D 2, PH V, 43.

Grodziec (Altes Garzer Moor) bagno, B 4, M Samtens 373.

Grodziec (Garditz) miejsc., las, Wałąg B 2, KDR Wiek 41.

Grodziszcze (Kl. Cartzitz) urocz., C 2, PU V, 410, r. 1318 *Ghardiste;* RG I, 282, Gardist und Garditz ad Rzepin.

Grodźce (Gartze), las ad Dolany, D 3, GCB 73, r. 1442, lasek *Gartze* u Dolan, HS I, 139, r. 1466 *Gartze,* BS XXXIII, 64, *Gartze,* t. j. Garcze.

Grzybiel (Griebel) dolina, Mnichów D 4, SM 92 *Griebel,* BS XXXIII, 58, *der Griepel,* GS 219 *der Griepel.*

Grzybna G. (Rübenberg) góra pod Grzybnem, Chycina A 2, PG 49/50, I, B, mapa Chyciny, HH 18, r. 1837, *Rübiberg* v. *Eichhorst.*

Grzybno (Grieben) miejsc., Chycina A 2, PU III, 319, r. 1297, *Griben;* GR II, 25, Grieben, pos. klasztoru na Chycinie.

Gulice (Gulitz) urocz., Witów C 2, BS XXXII, B, 101; GR I, 283 Gulitz, II, 25, Gulitz, pos. klasztoru na Chycinie. Stąd miała pewnie nazwisko ostatnia po rańsku mówiąca Słowianka na Rugji Gulizin († r. 1404 BS XXXXIV, 56), Guelzin, GR II, 40.

Gumice (Ghumitz ad Rąbin) urocz., B 3, BS XXXIII, 50 *Ghumitz;* GR I, 283, Ghumitz.

Gumieńce (Gummanz) miejsc., Jasmąt D 2, BS XXXIII, 53, *Gummanz.*

Gustawice. Ob. Gostowice.

Gutyń (Chotyń) miejsc., B 3, PU I, 601, r. 1250, *Guttin,* V, 194, r. 1314, *Ghutin;* GR I, 196, *Guettin,* pos. klasztoru w Górze, II, 275, *Gutine* par. Samocięż.

Gwiezdnica (Quisnitz) wzgórza, Granica D 3, 202, die Quisnitz, BS (NF) XX, 38. Czy Gwizdnica?

Gwizdnydół (Quitzendahl, dial. Quisendahl) nizina, Mnichów D 4, SM 95, BS (NF) XX 38. Niezupełnie pewne, GR I, 33 Permdahl, Quitschendahl, Swantegard; rugijskie Quitsche = Vogelbeerbaum, sorbus.

Gwizdołaz (Quitzlaser Ort) przylądek, Granica E 3, BS (NF) XX, 18, r. 1554 *Quiszelaz,* str. 38, r. 1580, *Quitzelase;* GR I, 282, Guetzelase ad Charwacice par. Łąka. Niepewne.

Ilmnica (Vilmnitz) strum., dziś bez nazwy i miejsc., D 3, CPD 858, r. 1249, *Vylmenytze,* PU II, 73, r. 1260, *Vileminiz,* V, 208, r. 1315, *Vilmenycz;* GR II, 276, *Villeminitze;* PU IV, 2310, Pritbor v. Vilmnitz.

Ilmno [Ilmno M., W.] (Vilm, Gr., Kl. Vilm) wyspa, D 4, HV 33, r. 1336 *super Vilmp,* 34, r. 1358 *in Vilm,* 27, r. 1371 *de Vylm,* 35, r. 1396, *de Villem.* Jest też wyspa duńska Ilm → Ilumö.

Iwnica (Giegnitz) miejsc., Jasmąt D 2, PH V, 44, Giegenitz.

Jablice (Jabelitz) miejsc., Wałąg B 2, PU V, 196, r. 1314 *Iabeditze,* V, 411 r. 1318, *Yabellitze;* GR II, 270, *Yabellitze, Joblitz* par. Turzęta.

Jamno (Neuenkirchen), miejsc., Wałąg B 2, GR I, 284, Jamnow = Neuenkirchen, BS XXXIII, 24 *Iamnow.*

Jania (Gen Ort) przylądek u Sikorza M., Mnichów E 4, SM 109.

Jania (Gen, Gaen Ort) płd. koniec przylądka Redowic, Mnichów D 4, SM 70 powtarza się na Mnichowie jako płd. koniec przylądków.

Jarkowa G. (Jahrkow Bg.) góra, Jasmąt D 2, M Sagard 260.

Jarkowice (Jarkvitz) miejsc., B 4, PU V, 194, r. 1314, *Jerkevitze,* VII, 27, r. 1326 *Yerkevitze,* HS II, 747, r. 1329, *Gerkevitz,* II, 748, r. 1438 *Jarkvitz,* mieli tu renty r. 1447 *Sulleslaw Padel,* r. 1488 *Guslaw Padel.*

Jarogniewice (Yermgenitz par. Góra) urocz., C 3, PU V, 410, r. 1318, *Yermghenitze;* GR I, 290 Yermgenitz.

Jaromin urocz., C 3, CPD 902, r. 1250, *Garemyn.*

Jaromira Gród (Jaromarsburg) urocz., Witów C 1, GR I, 51, der Wall der Jaromarsburg, II, 195.

Jaronice (Jarnitz) miejsc., C 3, PU III, 396, r. 1300, *Iaronyczs;* GR I, 196, Jarnitz, pos. klasztoru w Górze, II, 265, *Yaronitze, Yernitz.*

Jarosława dział urocz., B 4, BS XXXIII, 46, *Bona Iaroslai.*

Jasmąt (Jasmund) półwysep, DE 2, 3, BS (NF) XXIX, 104, r. 1165 (SGMV 803) *provincia Asmoda,* PU V, 197, r. 1314, *Iasmundia,* V, 412, r. 1318 *advocacia terre Yasmundi.* Jeżeli ‚d' jest pierwotne, por. im. waręskie Asmąd, który był piastunem Świętosława, Mon., Pol. I, 597, c. r. 945. Jeżeli ‚t' nie należy do pnia, por. Chotomin czy Odmęt, *Gatemin, Wotmunde, Gatumude, Datmünde* (ob. niżej), pomor. Jamno → Jamund, rański Witów → Witmund (CPD 172). Z formą Jasmąt por. Odmęt → meklenb. Gotmund (l. c. 609) i wielkopol. Przemęt. Znane wprawdzie w Szwecji ok. r. 800 (H. Neumann, Altnord. Namenstudien 54) nazw. *Asmunt* (t. j. bóg-ochrona), ale końcówki byśmy się spodziewali przy naszej nazwie.

Jasmąt Mały (Kl. Jasmunder Bodden) zatoka, D 3, KDR 64 Bergen auf Rügen.

Jasmąt M. (Kl. Jasmund) miejsc., D 3. Było też nazwisko rycerskie, PU V, 553, r. 1320 *Dergomer* (t. j. Drogomir) *et Hermann fratres dicti de Iasmunde;* HS I, 131, r. 1460, *Guzlaw* v. I., wymarł ten ród r. 1649, WR 126.

Jasmąt W. (Gr. Jasmunder Bodden) zatoka, C 2.

Jawory (Gager) miejsc., Mnichów E 4, HS I, 539, r. 1360, SM 81, r. 1360 Yawer, później, *Gager, Jagar, Gagern,* dial. *Jage.* Nazw. *Gawer* na Rugji, r. 1390, BS (NF) XX, 32.

Jazy (Aeser Ort, Aeser Ufer) brzeg Jasmąt E 2, PH V, die Aese płn. Kulikowa.

Jelenin (der Gellen) półwysep, Chycina A 3, PU I, 101, r. 1198, *Ielenine;* GS 83 „der Göllen, welcher vor Alters Yelland hiess“, HH 42 (Roskild. matrykuła) *in Ielland ecclesia beati Nicolai,* 40, r. 1318 *capella in Iaellent.* Pewnie niegdyś nazwa całej wyspy. Podobnie Jelenin → MU IV, 34, *Geline, Gelin,* XVII 37, *Gellant* → Jellen Goldberg w Meklenb.

Jelenin (Gellenhaken) zatoka, Chycina-Omaniec A 3, BS (NF) XXXIII, 1 mapa z r. 1532 *Gellent.*

Jesiennik (Gessink) część lasu, C 3, GS 133 *Gessink,* GR I, 96, Ralswiek... *Gessenik,* BS XXXIII, 60 *Iessing, Gessenik.*

Jezioro (Geiser See) jez., B 3, M Samtens 373.

Jezioro (Giser) urocz., Witów B 2, BS XXXXIV, 135.

Jińszcz (Gingst) miejsc., B 3, CPD 443, r. 1232, *Ghynst,* PU V, 195, r. 1314 *Gyngst,* V, 411, r. 1318 *advocacia Gynxst,* GR II, 266 *Gingist, Gingisto, Ginst, Gynxt, Gynxst, Gyngest.* Jińszcz = Juniszcz?

Junich urocz., B 3, BS XXXIII, 32, „*Iunich* Mühle“. Nazw. Junoch, HS I, 555, r. 1476.

Jutroszów (Jütersow) urocz. ad Niekłady, C 3, PU V, 410, r. 1318, *Yuthersowe,* HS I, 144, r. 1342 *Yutersow,* GR I, 196 *Juetersow,* I, 290, Yechersow (!) par. Góra, GCB 206, r. 1525, *Iütersow.*

Kamieniowa urocz., Jasmąt D 2, BS XXXIII, 62, der Busch *Kamnow* (Mokrzany).

Kamień (Kammin) miejsc., Witów B 2. Sąsiednia wieś nazywa się Steinkoppel (GS 104), sięga więc Kamień średniowiecza.

Kamyk (Kaming) zatoka i przylądek, Mnichów DE 4, SM 93 dial., *Kamik,* na mapie stolikowej *Kaming,* BS XXXIII, 58, GS 219 *der Kaming.*

Karczyce. Ob. Charcice.

Karkosze (Charkuse) urocz., Jińszcz B 3, GR I, 281, Charkuse, BS XXXIII, 33, *Charkuse, Charcuse.*

Karnice (Karnitz) miejsc., C 3, PU V, 193, r. 1314, *Carnitze.*

Karsna G. (Cassa Bg.) góra, Jasmąt D 2, PH V, 38.

Karsowice (Karsevitz par. Przewóz-Altenfähr) urocz., A 3, GR I, 284. Drugie w sąsiedniej parafji rąbińskiej.

Karsowice (Casselwitz) miejsc., B 3, PU V, 195, r. 1314, *Karsevitze;* BS XXXIII, 50, *Karsewitz;* GR II, 274, *Kakselvitze,* par. Rąbin.

Karsowice (Kassenwitz) miejsc., Witów C 2, PU V, 191, r. 1314, *Carsivitze,* V, 412, r. 1318, *Karsevitze.*

Karśniewice (Kasnevitz) miejsc., C 3, PU IV, 226, r. 1306, *Cartzenevitz,* V, 413, r. 1318, *Karsenevitze;* GR II, 272, *Carsevitze, Karsenevitze* → Casnevitz.

Karwice (die Garvitz), łęgi D 3, HS II, 755, r. 1496 Viervitz... łąki *in der Kervitze,* GS 8, *die Garvitz od. Garwisch,* GR I, 117, Garwitz, Garwisch, dolnoniem. Gaarws, Gaarwsch.

G. Karwice (Garvitz) góra, D 3, BS (NF) XX, 32, BS XXXIII, 64, *Garwitz, Garwisch, Gaarws,* GS 200, *Sumpf Garwisch.*

Karwowa (der Charowsche Bach) strum. od Żelna na Karwów do Jasmątu M., C 3, GR, I, 62—63.

Karwowa (Karower Bch.) rzeka, Jasmąt D 2, GR I, 64, Volksitzer Bach, jego dopływ Marlower Bach, pierwszy także die Karowsche Baek.

Karwowa G. (Karow Bg.) góra B 3, M Samtens 373.

Karwowskie (Gharutzke) urocz., D 3, PU III, 334, r. 1298, *Garuzke,* GR I 282, Gharutzke, vielleicht das jetzige Dorf Charow, BS XXXII, B, 115, Charutzke, Garutzke. Czy Goruszki? GR II, 276, *Gharov, Garutzke* → Charow par. Sieraków.

Karwów (Karow) miejsc, D 3, CPD 170, r. 1193 *Charua,* 439, r. 1232, *Charwa,* PU III, 345, r. 1298, *Gharowe.* Pierwotnie pewnie Karwia. GR I, 195, jako posiadłości klasztoru w Górze podano Charow , Carow. Czy były 2 miejscowości t. j. Charzów i Karwów? GR II, 276, *Gharov, Garutzke* → Charow par. Sieraków. GCB 57, r. 1329, *Olden Garowe* → Dalkvitz, 219, r. 1493—94, *Charouw,* 241, r. 1611 *Cahrow.*

Jez. Karwów (Karow See) jez. B 3, M Samtens 373.

Karwów W. i Słow. (Gr., Kl. Carow - Frankental) urocz., B 4, PU V, 194, r. 1314 *de slavico Carowe, de alio Carowe;* GR II, 275, *Duetsche Karov, Wendische Karov* par. Samocięż.

Katów (Kattow) las, C 3, GR I, 96, Ralswiek... Kattow, BS XXXIII, 60, *Kattow.* Na mapie podano Kątów.

Kępa (Kampe) miejsc., Jasmąt D 2, PU V, 413, r. 1318, *Kampe,* r. 1481 *de Campe... Konthop,* wprzód pos. probostwa biskupa roskildzkiego, od XV w. klasztoru na Chycinie, GR II, 25, II, 266, *Cape.*

Kępa St. (Altkamp) miejsc., C 4, PU V, 413, r. 1318, *Antiqua Kampa, Nova Kampa,* pos. klasztoru w Górze przed r. 1329, HS I, 98.

Kępno urocz., Witów B 2, PU V, 409, r. 1318, *de terris Campen.*

Kępnik (Campnick) nizina, Jasmąt D 2, PH V, 38 Campnick.

Klementowice (Klementevitz) miejsc., Jasmąt D 2, PU V, 412, r. 1318, *Clementevitze,* HS II, 745, r. 1341, *Guslaw Sum* i jego synowie. PU V, 247, r. 1316, *Razlaf Clementevitz,* HS II, 65, r. 1335, *Teslaus Clementis* kupił Ciechomice *(Techumitze)* na Jasmącie.

Klesna G. (Klessin Bg.) góra, Jasmąt D 2, PH V, 51; Klesna G. = Kleszczna.

Klików, urocz. pod Przewozem (Altefähre), A 4, PU V, 553, r. 1320, *Clikowe,* VI, 78, r. 1321, *Vere mit Clickow.* Por. nazw. *Klitz,* BS XXXII, B, 90.

Kluczyce [Kluczewice] (Kluis) miejsc. płn.-wsch. Jińszcza B 3, PU V, 195, r. 1314, *Clutcitze,* V, 411, r. 1318, *Clutze,* HS II, 745, r. 1448, GR II, 267, *Cluis.* Nazw. Klucz, BS (NF) XXXIII, 1, 131, *Klütze, Klutze.*

Kluków (Kluckow), nadbrzeże, Jasmąt D 2. Nazw. Cluckow a. Runnenberg, opat Jan na Chycinie, r. 1466—75, HS II, 69.

Kłokoszewice (Klukosowice, Błogowice) urocz., B 3, PU V, 195, r. 1314, *Clocsevitze,* V, 411, r. 1318, *Cluxevitze,* PH V, 61, r. 1596, *Klucksevitz,* GR I, 196, Glukzitz, pos. klasztoru w Górze, GCB 76 *Gluekzitz.* Czy to samo, czy też Głuchocice?

Kłoków (Klocker Ufer) nadbrzeże, Jasmąt D 2, PH V, 51, BS (NF) XXXIII, 1, 136, r. 1532 nazw. *Kloke* w Jińszczu.

Kłomia strum., Ilmno D 4, HV 8 *Kleim.* Por. jednak niem. Kleemstaaken (szachulec), GS 27.

Kłopotowa, rzeka od Kozarzyc ku Kłopotowu, C 3, PU III, 334, r. 1298, *Clopitowe,* GR I, 63.

Kłopotów (Kluptow) miejsc., płd.-wsch. Góry ad Sieroszewice, C 3, HS I, 136—137, r. 1455, r. 1461 *Kluptow* sprzedali Sumowie klasztorowi w Górze, GR I, 195, *Cluptow,* GCB 219, r. 1493—94 *Kluptouw,* 222, r. 1506—07 *Kluttow.*

Kłusie G. (Klüsser Bge) wzgórza, Witów C 1, BS XXXXIV, 107.

Kłysz (Kleusskuhl, Kleuschkuhl) zatoka, Ilmno D 4, HV 7.

Kniezica dział w Piaskach, C 3, PU V, 197, r. 1314 *de... uno knesitzen.*

Kniezice [Gniedzice] (Gnies) miejsc. pod Ralowem (Ralswiek), C 3, PU V, 192, r. 1314, *Gnititze,* V, 410, r. 1318, *Gnysitze, Knesitzen ibidem,* HS II, 745, r. 1432, *Gnitz,* GR II, 268, *Gneisitze,* par. Piaski. Por. półwysep Gnitz na Uznamiu. Możliwe też Gnicice i Gnieszyce.

Kniezice, dział w Naczewicach B 3, PU V, 469, r. 1319 *in Nazevicze de kneziczen.*

Kniezice, dział w Byszynie, A 3, PU V, 469, r. 1319 *de kneziczen.*

Kniezice, osiedle włodycze ad Kubice, B 3, Bogusławski Dz. Słow. IV, 613, r. 1359, 96.

Kniezice, osiedle włodycze ad Dobrzykowice, B 3, Bogusławski Dz. Słow. IV, 613, r. 1346.

Knieziłów (die Gnäselow) las, C 3, BS (NF) XX, 35.

Knieziłów (Knäselow) góra, Granica D 3, BS XXXIII, 56, *die Knäselow.*

Knieziłów (Knäselow) półwysep, C 3, BS XXXIII, 55 *Knäselow, Naslow, Naeselow,* BS (NF) XX, 35, PG 49/58, I, B, 105, die *Näselow,* Landzunge von Stedar

Knypów (die Kniepow) lasek, miejsc., D 3, HS II, 300, ok. r. 1439 die Heide von Kniepow, GR I, 102, Zirkow... Hölzchen die Kniepow, II, 272, miejsc. *Keypave, Knyppave, Kniephoff,* BS XXXIII, 62, Knipow.

Jez. Knypów (Kniepower See) jez., C 3, PU V, 193, r. 1314, miejsc. *Knipaf,* V, 414, r. 1318, *Knypave,* BS (NF) XXXIII, 139, r. 1532, *de She tho Knipaue,* GS str. 53 Kniepower See, GR I, 68 jez. der Kniepower See, miejsc. Kniephof.

Kobełków M. (Kl. Kubbelkow) miejsc., C 3, KDR 64 Bergen auf Rügen.

Kobełków W. [Tobołków] (Gr. Kubbelkow) miejsc., C 3, PU V, 193, r. 1314 *Cublicow,* V, 410, r. 1318, *Cubelkow,* BS XXXIII, 17 *Tubbelkow, Tubelkow,* GR II, 265, *Tubelkov.*

Kobyłów urocz., B 4, PU V, 414, r. 1318 *Kablow.*

Kochłowice [Kotłowice] (Cuttevitz) urocz. pod Karwowem, C 4, PU V, 414, r. 1318, *Kochelvitze,* r. 1329, *Cutlevitz,* BS XXXIII, 50, *Cutlevitz,* GR I, 281, *Cutlevitz.*

Kochów (Koosdorf) miejsc., Jasmąt D 2, PU V, 413, r. 1318, *Kochesthorp;* GR II, 266, *Corsdorp.*

Kołacice (Quoltitz) miejsc., Jasmąt D 2, BS XXXII, B, 105, także Quolditz; PU V, 413, r. 1318 *Koldatitze.*

Kołowice (Koldevitz) miejsc., C 3, PU V, 193, r. 1314, *Colovitze,* V, 197, r. 1314, t. s., V, 414, r. 1318 *Koldevitze;* GR II, 49, r. 1663, *Coldevitz.*

Komorów urocz., C 3, BS XXXIII, 22, *Cummerow.*

Komorów (Kumrow) urocz., Witów C 1, GR I, 17, Cummerower Berge, BS XXXXIV, 128.

Konin (Kähning Wiese) łęg, Jasmąt D 2, M Sagard 260.

Koniowa G. (Konow Bg.) B 3, GR II, 237, Konowberg in der Klucksevitzer Haide. Na mapie zapisano Koniora G.

Koniów (Konower Ort) nadbrzeże, Zador C 4, KDR Greifswald 89.

Konotop (Quontop Wiese) łęg, Jasmąt D 2, HS II, 50, r. 1481 *Campe... Konthop*

Konotop (Kontoper Haken) przylądek i strum. (Wedde) Witów B 2, PU V, 412, r. 1318 *miejsc. Conentop;* BS XXXXIV, 132, GR II, 271, *Conentop, Conedorp.*

Końce (Konitz) miejsc. płn. Jińszcza pod Cieszkowicami, B 3, PU V, 411, r. 1318, *Koontze,* PJ XIX, 59, r. 1332, pos. Przybysława Sławkowica, od r. 1360, pos. klasztoru w Górze, GCB 68, r. 1360 *Konitze,* 242, r. 1611 *Kontze,* GR I, 196, *Kontz, Konitz.* Nazw. stąd *Pribislaus v. Konitz,* r. 1344, HS II, 68. Czy Chojnica, czy też Konica?

Kopiny (Kappienen) urocz., Witów B 2, BS XXXXIV, 131.

Kopna G. (Khopberg) pole, Witów B 1, BS XXXXIV, 128, *Khopberg.*

Koprzywno urocz., C 3, PU V, 413, r. 1318 *Koppernhaghen.*

Koryto (Trog) cieśnina, Chycina—Bug A 2, BS XXXIII, 33; GS, 72, HH 17.

Korzelice (Kareltze) urocz. B 3, HS I, 51, r. 1359, *Rademar v. Kareltze.* Chorzelice czy Karolice?

Kosek. Ob. Choszczno.

Kosowice (Kussevitz) urocz., C 2, PU V, 192, r. 1314, *Cussuvitze,* GR I, 284, Kussevitz par. Rzepin; GR I, 283 Gussevitz ad Myśliborzyce. Czy to samo? Jako nazwisko, l. c. V, 247, r. 1316, *Prybbezlaf Kosen, Prybbezlaf Kosenson, Thessemer Kotzevitz.*

Kosów (Kussow) urocz., ad Redzenkowice (Reischvitz), C 3, GR I, 284.

Koszewice (Kuschvitzer Haken) przylądek i brzeg C 2, PU V, 197, r. 1314, *Koszevitze.*

Kotłowice. Ob. Kochłowice. GR II, 48, r. 1663, *Kotelvitz.* Wymarła rodzina rug. v. Ketel, l. c. II, 44.

Kotowice (Kotevitz par. Jińszcz) urocz., B 3, PU V, 30, r. 1311 *Kutevitze,* V, 195, r. 1314, *Cutovitze,* V, 411, r. 1318 *Kochevitze* (!). Jako nazw., l. c., V, 247, r. 1316 *Razlaf Kooth.*

Kowal (Kowall) miejsc., C. 3, PU V, 193, r. 1314, *Cowal;* GR I, 214, r. 1604—30 pos. klasztoru w Górze.

Kowal (Kuhl) urocz., Witów B 2, BS XXXXIV, 131. Niepewne.

Kozarzów (Koserow) urocz., B 3, PU V, 415, r. 1318, *Kuzerow;* GR I, 284, Kutzerow, Koserow ad Chotomice.

Kozarzyce (Kaiseritz) płd. Góry miejsc., C 3, PU V, 410, r. 1318 *Keyseritze,* GCB 219, r. 1493—94 *Keyseritz,* GR I, 196, Kaiseritz, pos. klasztoru w Górze. Czy Kizierzyce?

Jez. Kozłów (Koselower See) jez., B 3, M Gingst 314.

Koźle (Kosel) miejsc., B 3, PU V, 195, r. 1314, *Cosele;* GR II, 25, die Coseler Fähre, pos. klasztoru w Chycinie, II, 267, *Koesel.*

Koźle (Koseldorf) urocz. ad Kobełków M., C 3, GR I, 284.

Koźle M. urocz., Wałąg B 2, PU V, 411, r. 1318, *Parva Kuscel.* Nazw. *Kusel* w Żelazowicach r. 1350, HS I, 159.

Kraje urocz., Jasmąt D 3, BS XXXII, B, 104, *Kroje.*

Krakowice (Krakvitz) miejsc. płd.-zach. Podborza, C 4, PU V, 397, r. 1318, V, 413, t. r. *Krakevitze.* Jako nazwisko r. 1316, PU V, 247, *Thessemer Crakevitz.*

Krakowice (Fährhof) miejsc., Witów B 2, PU V, 413, r. 1318 *Krakevitze;* GR I, 284, Krakevitz par. Wik, HS I, 137, r. 1345 Jan *de Vere* (Fähre) w Krakowicach.

Kraków (Krakow) miejsc., C 3, HS I, 123, r. 1335 *Krakow* ad Sassitz, GR II, 241, r. 1803 *Krakow,* BS XXXIII, 16, GS 247 „Krakow, ein kleines Vorwerk“. Ranin Krak, CPD 198, r. 1203, *Crac.*

Krasnydół (Krassendal) mały wąwóz, Mnichów E 4, SW 103, BS XXXIII, 57, *Krassendal,* GS, 217, dolina *Krassendahl.* Na mapie Krasnodół.

Krasów (Grosow) miejsc., B 3, PU V, 411, r. 1318, *curia Crassowen;* l. c. V, 246, r. 1316, *Mathies Crassowe.*

Krąg (Krang) wzniesienie u drogi Grzybielskiej, Mnichów D 4, SM 97.

Krąg (Crang) las, Jasmąt D 2, BS XXXIII, 63, PH V, 66, Spykersche Stubbnitz: Krang.

Krąpas (Krampas) miejsc., Jasmąt D 2, PH V, 41, r. 1482, *Crampas,* r. 1576 *Crampatze,* GS 143, *Krampaz, Krampatz,* GR I, 50, *Krampatz.* Także góry Crampasser Berge, PH V, 42. Możliwa też forma Krąpacz.

G. Krężoły (Krenzel Bg.) góra, D 3, PG 49/50 I, B, mapa, Krenzel Bg.

Krusin (Kräusin) las, C 3, GR I, 100, Güstlitz... Kraeusin, BS XXXIII, 61 *Kräusin.*

Krzemienica (die Krenz, Stein Bch., Krenzer Bch., ad Kolzower Bruch, Kalstrower Bruch, Werderscher Knick, Krenzer Tal, Sassnitz) strum., (Krenz Tal) dolina, przez którą płynie strum. Stein Bch., niegdyś Krenz Bch. PH V, 52 w XVIII w. wapniarnia Krentz, V, 67.

Krzepowice [Trzeboszyce] (Krepnitz) miejsc., Witów B 2, BS XXXXIV, 130 Kreptitze, Trebsitze; PU V, 191, r. 1314, *Crepasitze,* V, 411, r. 1318, *Crepsitze;* GR I, 284 Kreebs, jetzt Kreptitz, II, 271, *Krebs, Trepsitz* → Krebtitz.

Krzymowice (Krimvitz) miejsc., C 4, PU V, 193, r. 1314, *Crimovitze,* RG II, 48, r. 1663, *Krimvitz.*

Krzywe (Kreben) nizina, Jasmąt D 2, M Sagard 260. Por. MU XX, 11.992 n., r. 1388 *Kriwe* → Kribbe, Perleberg—Priegnitz.

Krzywice (Krievitz) miejsc., Jasmąt D 2, PU V, 429, r. 1319 *de Criviz;* PU V, 52, XVIII w., dolnoniem. *Kriews.*

Kubice (Gr. Kubitz) miejsc., B 3, PU V, 90, r. 1313 *Cubitz,* V, 195, r. 1314, *Cubitze;* GR II, 25, *Cubitz* z przewozem, pos. klasztoru w Chycinie, II, 267, *Cubisvehr* = Kubitzer Fähre.

Kubice (Kubitzer Bodden) zatoka, Lisków AB 3, GR I, 74.

Kuków (Kukow) urocz., Omaniec B 3, GR II, 32, 44, przed r. 1360 pos. wymarłej rodziny *Kock, Koken,* GR I, 284, Kukow, BS XXXIII, 34. Możliwa też forma Koków.

Kukułowice (Kuckelvitz) miejsc. par. Turzęta, Wałąg B 2, PU V, 30, r. 1311 *Kutlevitze* (!), V, 196, r. 1314, *Kukelevitze,* V, 411, r. 1318, *Kukelvitze,* HS II, 745 r. 1486/93 pos. Henr. Ralika z Trzebkowic; GR II, 270, *Kuklevitze, Kutlevitze* → Kuchelvitz.

Kulik (Kollick) las, Jasmąt D 2, M Sagard 260, 261.

Kulikowa (Kollicker Bch.) rzeka, Jasmąt DE 2, BS XXXIII, 59 *der Golcha Bach* i drugi *Kollikower Bach;* GS 9, *Collichowerbeck,* PH V, 38, *Colliker Bch., Kolliker Bch., die Chollikow, Collichow,* GR I, 65, *der Kolliker Bach oder die Chollikow.*

Kulikowe G. (Kollicker Bge) góry, Jasmąt DE 2, PH V, 38.

Kulików (Kollicker Ufer) nadbrzeże, Jasmąt E 2, GS 145 *die Collichow,* PH V, 38.

Kuroszów (Küssow) urocz., C 3, PU V, 192, r. 1314, *Curessowe.*

Kwasowa G. (Quossow Bg.) góra, Jasmąt D 2, PH V, 60, obreda 90.

Kwasów (Quatzendorf) miejsc., Jasmąt D 2, PU V, 412, r. 1318, *Quatsthorp,* GR I, 287, *Quosdorp,* później Quatzendorf par. Zagrodzie; II, 25, pos. klasztoru na Chycinie. Nazw. Quatz = Kwas na Rugji tamże, l. c. V, 246, r. 1316, *Hinceke Quaaz.*

G. Kwaśnica (Quassnitz) góra, Granica D 3, BS XXXIII, 56, *Quasnitz,* BS (NF) XX, 38, *Quassnitz,* GS 205, *die Quassnitz.*

Kwaśnik G. (Quosnick Bg.) góra, Jasmąt D 2, KDR 42 Sagard.

Kwilcz (Quils) urocz., C 3, BS XXXIII, 18, Quils. Możliwe też Kwilice. Por. w sąsiedztwie urocz. Quiltz ad Kobełków M., GR I, 287.

Lądów (Landow) miejsc., B 3, GR II, 273, *Landave* → par. Landow.

Lądów (Landower Wedde) zatoka, B 3, GR I, 74, GS 54, Landower Wedde.

Leskowa (Leescher Bch.) rzeka, Jasmąt-Stobnica E 2, GR I, 65, der Leeser Bach, PH V, 53 Leescher, Leeser Bch., BS XXXIII, 59, Leeser Bch., XXXXIV, 146, CR 72, Leescher Bch. Niepewne, bo niem. Lêsch Sparganium ramosum.

Leszczno (Lehsten), miejsc., Wałąg B 2, PU V, 196, r. 1314, *de Magno Lesten, de Parvo Lesten,* V, 411, r. 1318, *Leeste;* GR I, 285 Lehsten, Leiste, par. Zabrodzie, II, 25, Leisten oder Lehsten, pos. klasztoru na Chycinie, II, 269, *Leeste, Lest, Leist, Lehste.*

Leszczyna (Lesten, Lestin) Granica E 3, BS (NF) XX, 36, r. 1577 *Lestin;* GR I, 285, Leesten par. Łąka.

Leszczyna (Leschstein, Lesten) pole, Mnichów E 3, SM 65.

G. Leśnik (Lesing Bg.) Granica D 3, leśn., *Lesenik* na Jasmącie, BS XXXII, B, 109, PH V, 53, Leesenik, Lesenitz, Läsenik, Lösenik.

Licheń las i mogiła, C 3, GR I, 96, Ralswiek... Licham, GS, 140 *Licham*, BS XXXIII, 60, *Licham;* XXXXIV, 144—145. Niepewne.

Lidów (Liddower od. Heide Haken) przylądek, C 2, GR, 20, Lidower Haken. Ob. Ludów.

Linie (Lien ad Zagrodzie) urocz., Jasmąt D 2, GR I, 285 Lien, BS XXXII, B, 111, Lien.

Linie (Palmer Ort) przylądek, Zador C 4, BS. XXXIII, 58, *Liner Ort.*

Lipe (Lieperhörn) brzeg Borków-Hangenufer, Jasmąt-Stobnica D 2, PH V, 54, obreda 151.

Lipice. Ob. Lubiesz.

Lisia G. ad Kępnik (Fuchs Bg.) góra, Jasmąt D 2, M. Sagard 260.

Lisia G. ad Rędziszów (Lese Bg.) góra, Jasmąt D 2, PH V, 53, Lange Bg. u. Lese Bg. Możliwa też Łysa G.

Lisków (Lieschow) miejsc., B 3, PU V, 411, r. 1318 *Liskowe*, BS (NF) XXXIII, 1, mapa z r. 1532 *Lytzhaw;* GR II, 25, Lieskow oder Lischow, pos. klasztoru na Chycinie. Może tu należy Ranin *Tessemar Lizticowitiz* (Lestkowic?), r. 1237, CPD 544.

Lisków (Halbinsel Lieschow) półwysep, B 3, GR II, 18, Lieschower Halbinsel, r. 1294 Insel Lieskow.

Lisków (Lieschower Wiek) jez., zatoka, B 3, M Gingst 314.

Lisów (Litzenhagen) miejsc., C 4, PU V, 413, r. 1318, *Liszenhaghen.*

Lisów (Lietzow) miejsc., D 3, PU V, 197, r. 1314, *Lisowe... Lizowe;* BS (NF), XXXIII, 1, mapa z r. 1532 *Lyssawsche ver* (Lietzower Fähre).

Lubania G. (Lubaner Bg.) wzgórze, Witów B 2, BS XXXXIV, 131.

Lubanowice (Libnitzer Ort) przylądek, Wałąg B 2, M Trent 258.

Lubanowice (Libnitz) miejsc., Wałąg B 2, CPD, str. 902, r. 1250, *Lubanouiz*, PU V, 196, r. 1314, *Lubanevitze*, VI, 241, r. 1324 *Lubamniz;* GCB 77 *Lübbenitz*, GR II, 270, *Lubbenitze* → Libnitz par. Turzęty.

Lubicz (Insel Libitz) wyspa, Kubice B 3, HS II, 55, r. 1386, Lipitze, GS 3, *Libitz*, BS XXXIII, 54 *Libitz*, GR II, 25, Lybitz v. Libitz, pos. klasztoru na Chycinie, II, 34, oszacowano na 1 łan i 3 morgi. Czy Lipice?

Lubienice, część Rąbic urocz., C 3, PU V, 411, r. 1318, *Lubbenitze nunc Ramitze;* GR I, 285, Lubbenitz.

Lubień (Liben) zatoka, Chycina—Bug AB 2, HH 16, Libben, 55 r. 1711 *Lübben.*

Lubień (Lebbin) miejsc., C 2, PU V, 192, r. 1314, *Lubbin;* GR II, 49, r. 1663, j. d. Jako nazw. PU V, 247, r. 1316, *Peter Lůbbin.*

Lubień (Lebbiner Bodden) zatoka, C 2, PG 49/50, I B, 59.

Lubień (Lebbiner Haken) przylądek, C 2, M Rappin 259.

Lubiesz (Insel Liebes) wyspa, B 3, GR I, 10, Lieps, GS 3, 12, Lieps, BS XXXIII, 54 *Lieps.* Możliwe też Lipice.

Lubieszyce (Lipsitz) miejsc., C 3, PU V, 192, r. 1314, *Lubetitze*, V, 410, r. 1318, *Lubbesitze;* GR II, 268, *Lubbetitze* par. Piaski. Możliwe też Lubocice, GCB 222, r. 1506—07 *Lübbetzisse.*

Lubieszyce (Lubitz) urocz., ad Rędziszów, Jasmąt-Stobnica D 2, PU V, 197, r. 1414, *Lubesitze*, V, 413, r. 1318, *Lubetitze;* PH V, 54, *Lubetitz, Lubetzitz*, r. 1700 *Lubesitz, Lussitz*, GR I, 285 Lubzitz v. Lussitz par. Babin.

Lubiewice (Lubitz) miejsc. ad Zagrodzie, Jasmąt D 2, PU V, 197, r. 1314 *Lubuze*, V, 412, r. 1318, *Lubbevitze*, V, 562, r. 1320 *Lubitze;* PH V, 54; GR II, 269, *Lubzizt.* Oboczne formy Lubusz, Lubice, Lubociszcze. Na mapie podano uroczysko.

Lubin [Nobin] (Nobin) miejsc., Witów C 2, BS XXXXIV, 122, XXXII, B, 10; CPD 902 r. 1250 *Nobin*, PU V, 191, r. 1314, *Nobin*, V, 409, r. 1318 *Nobyn*, GR I, 196, Nobbin, pos. klasztoru w Górze. Jako nazw. l. c. V, 247, r. 1316, *Jacob van Nobbin.* Dial. forma *Lebbin* CPD 207; GR II, 265, *Lebbin, Nubbin.*

Lubków (Lubkow) miejsc., D 3, PU V, 413, r. 1318 *Lubekow.* Nazwisko Lubek, BS XXXII, B, 90, *Lüpke.*

Ludów [Lidow] (Liddow) miejsc. wsch. Jamna (Neuenkirchen), C 2, PU V, 410, r. 1318, *Lyddow*, HS I, 159, r. 1358 Mik. *Posewalk* na L., CPD 974, r. 1361, *Lyddowe.* Im. *Luddo* PU V, 583.

Lutkowice [Lutonice] (Lüttkevitz) miejsc., Witów BC 2, BS XXXII, B, 97, *Lutkouitze, Lüttenitze;* PU V, 191, r. 1314, *Lutkevitze.*

Lutkowice [Lutochowice] (Fernlüttkevitz) miejsc., Witów C 1, PU V, 191, r. 1314, *Lutkovitze*, V, 197, r. 1314, *Lutechovitze;* GR II, 265, *Luettevitze.* Im. Lutoch, ok. r. 1165 (SGMV 836—7) *se patre Littogo, Karentiae natum, Granzamque dici, asseverabat.*

Lutobądzice urocz., D 3, CPD 902, r. 1250 *Lutobandis (Lucobandis);* GR II, 285, r. 1421, *Luto, Bandis.*

Lutobądzice. Ob. Bądków.

Lutocice [Lutoszyce] (Lutzitze) urocz. pod Smątowicami, Witów B 2, PU V, 191, r. 1314, *Lutositze*, V, 412, r. 1318, *Lutzitze*, HS I, 145, r. 1436 *Lutzitze*, GR I, 285, *Luetzitz v. Lusitz* ad Smątowice, BS XXXII, B, 97, GR II, 25, *Lussisse*, pos. klasztoru na Chycinie.

Lutoszewice (Lüssvitz) miejsc. płd.-zach. Jińszcza, B 3, PU V, 195, r. 1314, *Luttusevitze*, HS II, 750, r. 1450, Hans v. Usedom, syn Przyby *(Pribe)* w L., GR II, 49, r. 1663, *Luessevitz*, II, 267 *Luctessevitze*, II, 26, *Lussevitz*, niezn. pos. klasztoru na Chycinie. Według HS II, 750, r. 1453 i 1492 miał tu rentę klasztor Marienkrone w Strzałowie.

Lutów (Kamień) skała, Granica E 3, BS (NF) XX, 36, *Leutow-Steen*, r. 1694—1704 *Leuter Ort.*

Lutów (Luttow) miejsc. pod Frankentalem zach. Grodnicy, B 3, PU V, 194, r. 1314, *Lottowe*, V, 415, r. 1318, *Luctow*, HS II, 750, r. 1453, dziedziczyli tu Wirzowie *(Vyrse).* Jako nazw. *Lůttowe* r. 1377, RGR 2.

Łabędzice [Ławnice] (Lavenitz) urocz., Wałąg B 2, PU V, 30, r. 1311, *Labeditze*, V, 196, r. 1314, *Lawenitze*, Bogusławski Dz. Słow. IV, 612, r. 1370, *Laveniz*, GR I, 75, Lavenitz, I, 196, Labenitz, pos. klasztoru w Górze, II, 48, r. 1663, *Lavenitz*, II, 221, Lawenitzer Inwiek, II, 270 *Labbenitze* → Labenitz ad Turzęta.

Łabunice [Ławnica] (Lubenitz) strum., źródło i olszyna płn. Góry, C 3, HS I, 133, r. 1473, *tuschen der Lowenitzen und Burwitzer Wege belegen*, GR I, 228, *Labenitz...* Quelle, GS 119, Lawenitzer Quelle, 285 „Trinkwasser aus der Labenitz". Możliwe jeszcze Lubnica i Łownica.

Łazy (Laase) Granica E 3, BS (NF) XX, 35 *Laase.*

Łazy (Laase) miejsc. C 2, PU V, 192, r. 1314, *Laze;* GR II, 49, r. 1663, *Lase.*

Łącze (die Lanze) łąka ad Kobełków M, C 3, PJ XIX, 28, r. 1829, *die Lanze.*

Łącze urocz., C 3, BS (NF) XXXIII, 142, r. 1532 *Lantze.*

Łączkowice (Lanschvitz) płn.-wsch. Grodnicy miejsc., C 3, PU V, 413, r. 1318 *Lanskevitze;* LP I, 99, r. 1390, *Lanzkewitz.*

Łączno (Lanzen Moor) bagno, C 3, M Bergen 315.

Łąk (Lank) urocz., Witów C 2, BS XXXXIV, 120.

Łąka, dział Gostowic, urocz., D 2, GS 182 *Lanken-Wostvitz* (= Capitainshof).

Łąka (Lancken) miejsc., Jasmąt D 2, CPD, 902, r. 1250, *Lancha*, PU V, 412, r. 1318, *Lanke.*

Łąka (Dorf Lanken) miejsc., Granica D 3, PU V, 413, r. 1318, *Lanke.* Jako nazwisko l. c., V, 246—7, r. 1315, *Prydbor unde Stoyzlaf van der Lanken... Thessemer, Grymmezlaf, Mathias van der Lanke*, VII, 57, r. 1326 *Pritbor v. d. Lanken, Sulislaf v. d. L.*

Łąka (Lancken) miejsc., Witów B 2, PU V, 191, r. 1314, *Lancka.*

Las Łąkie (Im Lancken) las, B 3, M Gingst 314.

Łąkna (Lankener Beck) strum., D 3. Ob. Łąka.

Łepkowice (Lobkevitz) miejsc., Witów B 2, PU V, 191, r. 1314, *Lapcovitze*, V, 198, t. r., *Lopkevitze*, V, 412, r. 1318, *Lopkevitze*, GR II, 265, *Lubbekevitze*, BS (NF) XXXIII, 135 *Lopkeuitz;* GR II, 25 Lobkevitz, pos. klasztoru na Chycinie. Nazw. Łepek, BS XXXII, B, 90, *Lobek*, HS II, 24, r. 1424 *Lobeke.*

Łęcza (Lenzer Bch.) rzeka, Jasmąt-Stobnica, E 2, GR I, 65, *der Loennzer Bach*, BS XXXIII, 59, *Lönnzer Bach*, PU V, 54, Lenzer Bch., Lenscher Bch., Lönnzer Bch.

Łęcza G. (Lenz Bg.) góra, Jasmąt D 2, PH V, 53, EE II, 206.

Łęcze (Lenz) miejsc., las (die Lenz, Lönns, Lenzbusch) Jasmąt-Stobnica D 2, PU V, 53, r. 1519 las *imme Lentze*, r. 1576 las *die Länze*, r. 1694—1704 *Lenschow;* GS 143, GCB 155, ok. 1582, lasek Lenz.

Łęgi (die Lange), lasek ad Gostolice par. Karśniewice, C 3, GR I, 100, *die Lange*, PH V, 153.

Łodzięcice (Losentitz) miejsc., Zador C 4, PU V, 194, r. 1314 *Losentitze*, GR II, 48, r. 1663 *Losentitz.*

Łom (Lohme) miejsc., Jasmąt-Stobnica D 2, CPD 902, r. 1250, *Loum*, PU V, 54, r. 1376, *Lome, que et Zalotzitse dicitur*, r. 1694—1704 *Lohmen*, GR II, 286, *Loine.*

Łomna (Limmer Bch.) rzeka, Jasmąt D 2, PG 47/48, 137.

Łopata (Luppath) miejsc., B 4, PU V, 9, r. 1311 *Luppate;* GR II, 274, *Loppate.*

Łowy (Lobbe) miejsc., Redowice, E 4, PU II, 323, r. 1276, *Lobbe*, III, 227, r. 1295 *Lobba*, SM 73 *Lobb, Lobben* (do dziś rybacka osada). Jeżeli czytać będziemy Łobie a. Łobe otrzymamy nazwę rz. Łaby (ZSP IX 331). Dlnm. Love (CPD 608) ← Laube ←*Lube?

Łowy (Lobbert Ort) przylądek, Redowice E 4, KDR 64 Bergen auf Rügen.

Jez. Łowy (Lobber See) jez., Redowice E 4, SM 74, Gr. Lobber S., Kl. Lobber S. = Bleich S. = Hof S.

Ług urocz., Ilmno D 4, HV 8 *de Gröne Luh.*

Łuniewice (Lonvitz) wsch. Podborza miejsc. D 3, PU V, 413, r. 1318, *Lunnovitze*, V, 543, r. 1320 *Lounevicze.*

Łysomice (Lüssmitz) miejsc., C 3, PU V, 192, r. 1314, *Lutemitze*, V, 197, t. r. t. s., V, 410, r. 1318, *Lussemytze;* GR II, 268, *Lussemize.* Oboczna forma Lutomice czy Lucimice.

Łysomki (Luessemike) lasek, GR I, 96, Ralswiek... *Luessemike*, GS 133, BS XXXIII, 60, *Lüssemike.*

Magnuszów urocz., B 3, PU II, 484, r. 1282 *Magnesowe.*

Małkowice (Malkowitz) miejsc., B 3, PU V, 411, r. 1318, *Malkevitze*, VII, 55, r. 1326, na pieczęci: *S. Slavekini De Malkevitz.*

Małobucze (Maldebutze) urocz., Witów BC 2, GR I, 285, Maldebutze, II, 25, Maldebutz, pos. klasztoru na Chycinie, BS XXXII, B, 101.

Małomierzyce (Malmeritz) urocz. płd. Bolenia pod Prochowem, Witów B 2, PU V, 412, r. 1318, *Malmeritze*, HS II, 57 r. 1419, *Maldembritze*, GR II, 26, r. 1573—1611, *Malmeritz.* Im. Małomir → nazw. *Maldemer*, r. 1528, HS II, 841.

Małoszyn (Maltzien) miejsc., Zador C 4, PU V, 414, r. 1318, *Maltzin;* GR II, 48, r. 1663, *Malzin.*

Markowice [Prusinowice] (Murkvitz par. Babin) urocz., Jasmąt D 2, PU V, 413, r. 1318, *Markevitze et Pruszenvitze*, BS (NF) XXXIII, 142, r. 1532, *Murkvitz*, GR I, 286, Murkvitz.

Marków (Markow) miejsc., Omaniec B 3, PU V, 430, r. 1319, *Merkowe.* Możliwy też Mierków.

Marłów (Marlow) miejsc., Jasmąt D 2, PU V, 412, r. 1318 *Marlowe;* GR II, 49, r. 1663, j. d.

Marzenice [Warznica] (Insel Mährens) wyspa, B 3, GR I, 10 Woehrenz oder Woehrings, GS 3 Wöhrenz od. Wührings, BS XXXIII, 54 Wöhrenz, Wöhrings. Nazw. Marzahn na Rugji, BS XXXII, B, 90.

Maszków (Wüste Mark Maschenholz, Maschendorf) las, C 3, PU V, 415 r. 1318, *una parochia dicta Maskenholt*, BS (NF) XXXIII, 142 *Maschenholz.* Nazw. Maszko na Rugji, r. 1162 (SGMV 774) *Masco quidam, inter Rugianos natu atque auctoritate praestantissimus.*

Matkowa G. (Mattow Bg.) góra, Jasmąt-Stobnica D 2, PH, 54.

Matochów (Mattchow) miejsc., Witów C 1, PU V, 191, r. 1314 *Matechowe*, HS II, 37, r. 1438 Pancker na M., GR II, 265, *Matgehove, Matgo.*

Miedarz (Medas, Medars, dolnoniem. Meidohrz) las, C 3, GR I, 100, Putbus... die Medars, BS XXXIII, 61, t. s.

Miedów (Mölln-Medow) miejsc., C 3, PU V, 193, r. 1314 *Molne;* GR I, 285 Medow + Moelln par. Góra.

Miedów [Wik] (Wiek) miejsc., Witów B 2, PU V, 191, r. 1314, *Medowe*, V, 412, r. 1318, *Medowe sive Wyk;* GR I, 285 Medow-Wiek. Por. Medow (Anklam) ← r. 1236 HS II, 696, PU VI, 325, *Midwader* t. j. Miedźwiady → Niedźwiady. Może więc Medow ← Miedźwiady.

Mielec (der Mölles) płytka zatoka, Mnichów E 4, SM 92.

Mielnica (Mellnitz) miejsc., B 4. Nazw. w m. Górze r. 1432, RGR 58, *van der Melnitze*, BS XXXIII, 48.

Mielnica (Mellnitz) strum. dziś bez nazwy i zatoka, B 4, KDR Stralsund 63.

Mielno (Mölln) miejsc., B 3, CPD 902, r. 1250, *Melno*, PU V, 194, r. 1314 *Melne;* GR I, 196, Moellen, pos. klasztoru w Górze, II, 275, *Molne* par. Samocięż.

Mielno (Moellne) urocz., Miedów B 2, GR I, 196, *Moellne* und Medow, pos. klasztoru w Górze. Trzeba tego Mielna szukać pod Miedowem na płd. Góry C 3.

Miełów (Melow) zatoka, AB 4, M Stahlbrode 440.

Mietlica (Midlitz) urocz., Jasmąt-Stobnica D 3, PH V, 57, przed r. 1800 *Midlitz, Miltitz, Mittelitz* (Łąka-Drożdżewice), BS XXXII, B, 111, *Midlitz*, GR I, 285, Midlitz par. Zagrodzie.

Międzyłów (die Meselow) nizina Wirowice-Sieraków-Podbórz, D 3, PJ XIX, 54, die Meselow.

Milcza dział w Usielicach urocz., B 4, BS XXXIII (NF), 131, r. 1532 nazw. *Miltz.*

Mileszowa (Mühl Bch.) rzeka od wsi Mileszowa, AB 4, M Stahlbrode 440.

Mileszów W. (Gr. Miltzow) miejsc., B 4, PU V, 158, r. 1313 *Mildessowe.*

Milęcin (Nillentin) łąka, Jasmąt-Stobnica D 2, PH V, 58, Nillentiner (Lilientiner) Bruch, BS XXXIII, 59.

Mirosława dział urocz., C 3, PU V, 408, r. 1318 im. *Merezslavus.* Mierosław → Mierzyc, l. c. V, 247, r. 1316, *Meritz* → Mierz, CPD, 170, r. 1193, *Myurz.*

Mnichowice (Mönkvitz) płd.-wsch. Jińszcza miejsc., B 3, PU V, 195, r. 1314, *Monichoritze*, V, 411, r. 1318, *Monkevitze*, HS II, 745, r. 1448.

Mnichowice (Mönkendorf) miejsc., Jasmąt D 2, GR I, 214, r. 1604—30 Moenkvitz, posiadłość klasztoru w Górze, BS XXXII, B, 111 *Mönkvitz*, GR I, 285 Moenkvitz par. Babin, II, 267 *Monkevitze.*

Mnichów (Mönchgut) ziemia E 4, stara nazwa Redowice. SM 4, r. 1585 *Monkegudt*, GS 223 *dat Moenke Guedt.*

Mniewice urocz., Witów B 2, GR I, 285, Minnevitz. Czy Nonowice?

Mniów (Mynow) las pod Grodnicą, B 4, PE 655, r. 1344 *in Mynow*, HS I, 553, r. 1366, *Mynow.*

Mogilica (Muglitz) miejsc., C 3, PU V, 413, r. 1318, *Mughalitze.*

Mogilice (Muglitz) miejsc., D 3, KDR 64 Bergen auf Rügen.

Mogilice (Muglitzer Ort) nadbrzeże, D 3, GR II, 293, BG (mapa) Muglitzer Ort ad Altenkamp wsch. Grodnicy a miejsc. płd. Obądza.

Mogiłowa G. (Magelow Bg.) góra, Jasmąt-Stobnica D 2, PH V, 54 tamże mogiły przedhistoryczne.

Mojany (Moienort) urocz., B 3, BS XXXIII, 32, *Moyahn;* GR I, 285 Moyahn par. Lądów.

Mok wysepka, B 3, GR I, 10 Lieps und Mack, BS XXXIII, 54, *Mack.*

Mokrzany (Mukran) miejsc., Jasmąt D 2, 3, PU V, 412, r. 1318, *Mocran;* GR I, 285, *Metran* (?), II, 269, *Krahn, Craen, Makran* par. Zagrodzie.

Molice (Muhlitz) miejsc., B 3, PU V, 415, r. 1318, *Mulitze;* GR II, 275, *Mulze* par. Samocięż.

Mołwie (Molve par. Góra) os. C 3, GR I, 285, Molve, BS XXXIII, 17 *Molve.* Por. rz. Małomownja w dorzeczu Soży w Mohilewskiem. Są jeszcze w Holsztyńskiem jez. Gr., Kl. Molf See płd. Kilonji (Peterm. G. Mitt. 58, 1, 198).

Morkowice (Murkvitz) urocz. pod Niekładami, C 3, PU V, 410, r. 1318, *Murkovitze*, HS I, 146, r. 1525 pos. klasztoru w Górze, GR I, 286, Murkvitz par. Góra, GCB 206, r. 1525 *Murdivitze* (!), 223, r. 1506—07 *Morkefytze.*

Morze Rańskie (Greifswalder Bodden) morze, DE 4, CPD 17, r. 948, *mare Rugianorum.*

Morzów (Mursewiek), płn. część wyspy Liskowa i miejsc., Lisków B 3, PU V, 411, r. 1318, *Morswyk*, HS II, 59, r. 1412, *Morzwyk*, GR II, 25 Murschwiek, pos. klasztoru na Chycinie, II, 267, *Moerswyk.* Nazw. Math. Murswik w Jińszczu, HS II, 18, r. 1448, Duńczyk G. Mursen l. c. II, 21. Niepewne, bo możliwe pochodzenie od morsa t. j. konia morskiego, ang. morse.

Morzychowice (Morkowice) urocz., B 4, PU V, 194, r. 1314, *Morichovitze*, V, 414, r. 1318, *Murkevitze.*

Mościce (Mustitz) miejsc., D 3, PU V, 413, r. 1318, *Moystize;* GR II, 276, *Moystize* par. Sieraków.

Mościce (Mustitz) urocz., C 3, PU V, 413, r. 1318, *Musitze*, BS (NF) XX, 31, r. 1626 *Mustitz*, GR I, 285, Moistitz ad Parzęcice.

Murzynowice (Mornevitz par. Cerekwica-Altenkirchen) urocz., Witów BC 1, GR I, 286, 289, *Tresse v. Mornevitz*, BS XXXIII, 32, B, 97.

Mysłaków (Moyselkow) urocz. może pod Jaronicami, C 3, PU III, 396, r. 1300, *Moyslecowe*, r. 1564, *Moyzlkow*, przed r. 1334 pos. Rasława *(Raslaw)*, później klasztoru w Górze; GR I, 196, Moislekow.

Mysłka dział w Cieszanowicach, urocz., C 3, BS (NF) XXXIII, 132, r. 1532 nazw. *Moyslek;* HV 14, r. 1527 nazw. *Moysslick.*

Myszale (Moysall) urocz., Jasmąt D 2, GR I, 196, Moisall, pos. klasztoru w Górze, BS XXXII, B, 110.

Myśliborzyce (Moisselbritz) miejsc., C 2, PU V, 410, r. 1318, *Moyselboritze.* Był także Ranin *Mizlimer* t. j. Myślimir, CPD 600, r. 1240.

Myślice. Ob. Niestalice.

Naczewice (Natzevitz) miejsc., B 3, PU V, 195, r. 1314, *Natevitze*, V, 415, r. 1318, *Natzevitze;* GR II, 274, *Nasevitze, Nostevitz, Newzitz* par. Rąbin. Jako nazw. PU V, 247, r. 1316, *Hinceke, Gothan van Natzevitz*, HS I, 562, r. 1392, znów *Gothan v. Natzevitz.*

Niedalice (Nadelitz) miejsc. D 3, PU V, 413, r. 1318, *Nedalitze*, HS I, 147, r. 1339 pos. Cieszycy (Tesycza) v. Putbus.

Niedaszyce (Neddesitz) miejsc., Jasmąt D 2, PU V, 412, r. 1318, *Nedasitze;* GR II, 269 *Neddassitz, Newzitz.* Ranin Niedamir, CPD 198, r. 1203, *Nedamir.*

Niegoć [Niegociszcze] (Negast) płn. zach. Samocięża miejsc., B 3, PU V, 195, r. 1314, *Nigatze*, V, 415, r. 1318, *Neghatze*, HS I, 538, r. 1515, *Negatz;* GR II, 275, *Negazke* (t. j. Niegocko) par. Samocięż, II, 285, *Negastiz* (t. j. Niegościce).

Niegosta, dział przy Jińszczu, urocz., B 3, BS (NF) XXXIII, 136, r. 1532, *thor* (= niem. zur) *Negasse.*

Niekłady (Neklade) miejsc., C 3, PU V, 410, r. 1318, *Neclade;* GR I, 196, HS I, 147, r. 1525, Neclade, pos. klasztoru w Górze.

Nielice (Nelitz) urocz. C 3, PU V, 193, r. 1314 *Nilelitze* (czy Nielecice?), V, 410, r. 1318 *Neclade et Nelitze* par. Góra, RG I, 286, Nelitz.

Niepomierowice [Niepomierów] (Nipmerow) miejsc., Jasmąt D 2, PU V, 197, r. 1314 *Nipomervitze*, V, 412, r. 1318, *Nypomerowe;* PH V, 58, *Nittmero, Nipperow, Nimmerow*, GR II, 269 *Ny-Pomerov, Nimmerow, Nitmero.*

Nieprzemice (Nieparmice) miejsc., BC 4, PU V, 414, r. 1318, *Neparmitze* par. Święta Góra.

Nieradowice (Nardevitz) miejsc., Jasmąt D 2, PU V, 412, r. 1318 *Neradevitze.*

Nieradzin (Neradine) urocz. pod Burzenicami (Burnitz) pod Górą, C 3, HS I, 147, r. 1450 *Neradine belegen by Burnisser Schede*, GR I, 196, Neradine, pos. klasztoru w Górze, I, 286.

Niesiebądz (Nesebanz) miejsc., B 4, PU V, 194, r. 1314, *Nesebants.*

Niestalice (Nistelitz) miejsc., D 3, PU V, 413, r. 1318, *Nystelitze*, VII, 71, r. 1326, *Nystelycze*, sprzedał Stoisław III z Podborza, GR I, 196, Nistlitz, pos. klasztoru w Górze, II, 276, *Mystelize* (!).

Nizie (Näsen par. Jińszcz) urocz., B 3, PU V, 195, r. 1314, *Nese;* GR I, 286, *Tor Naese* (= u nosa?).

Nobin. Ob. Lubin.

Nonowice (Nounevitz) miejsc., Witów B 1, PU V, 191, r. 1314 *Nunivitze*, V, 412, r. 1318, *Nunnevitze;* GCB 206, r. 1525, GR II, 265, *Minnevitz, Nunnevitz*, nazwane od zakonnic z Góry.

Nowa Rzeka (die Having) zatoka, Mnichów DE 3, SM 14, *noua Reka*, PU V, 60, r. 1312, *in portu dicto Niendep*, według BS (NF) XXXV, 15, między Mnichowem a Rudnem; PE 351, r. 1610 *Nien Have.*

Nowelice (Novelitz) urocz. ad Matochów, Witów, C 1, GR I, 286, *Novelitz.*

Nowelice (Novelitz) urocz., Zador C 4, PU V, 414, r. 1318 *Novelitze;* GR I, 286.

Nowogród (Naugarten) urocz. A 4, KG 55.

Nowy, wzgórze pod Podgrodziem, Witów C 1, BS XXXXIV, 119, *Novi.*

Obądz (Wobbanz) miejsc., D 3. Por. Niebędzino, CPD 577, r. 1334, *Obansyn*, Słow. Geog. VII, 38, r. 1375 *Unibandsin* → Gr. Wobensin pow. lęborski. Ob. Objezdy i HS II, 66.

Obcisie (Wippciese) las, C 3, GR I, 100, Podbórz-Gostolice... die Wippciese, BS XXXIII, 61, *Wippcise.*

Objezd (Wobbjösch) nizina, Mnichów E 3, SM 64 Wobbjösch. Na mapie podano miejsc.

Objezdy (Wibboise) urocz., Granica D 3, PU V, 413, r. 1318, *Wobeycsede*, HS II, 66, r. 1441, *Wobbeyzen* (wiązane z Obądzem-Wobbanz wsch. Podborza), BS (NF) XX, 46—47, r. 1695, *Webbois*, GR I, 196, Wobboise, pos. klasztoru w Górze, I, 290, *Wobboysede*, II, 274, *Wobbeicsede.* Czy to Obądz?

Obłazie (Wobluz, Wobbloise, Wubilose) urocz. pod Jaronicami, C 3, PU III, 396, r. 1300, *Wobluzs*, V, 410, r. 1318, *Wubilose*, CPD 974, r. 1361, *Wobelose*, HS I, 159 r. 1525 pos. klasztoru w Górze, GR I, 290, *Wobbloise, Wubilose.* Czy Obłuże?

Obozie (Wopoise ad Helle par. Rzepin) urocz., C 2, GR I, 290, *Woppoise.*

Odmęt (Gatemunde) źródła na płd.-wsch. u Góry, C 3, PU V, 193, r. 1314 Gatemin (t. j. Chotomin!), V, 410, r. 1318, *Gatemunde*, HS I, 160, r. 1476 „dat Dorp Groten Cittevitz bi denen *Getemunde* mit dem Holte *bilanck Neclader Wege*", BS XXXIII, 18, Wotmunde, PJ XIX, 31 staw Gotmund, Wotmund, CPD 1020 Gutemunde, Datmünde, GR I, 227 „der Balkensoth vor Alters Gatmund und Gattemuende genannt". Na mapie podano płn.-wsch. Góry.

Okunice (Wockenitz) Omaniec miejsc., B 3, PU V, 430, r. 1319 *Wokenize.*

Olszaki (Walsögen) urocz., Witów C 1, BS XXXXIV, 119 *Wolezy, Walsögen.*

Olszyna (Welzien) łąka, B 3, GR I, 8, *Welzien* (Ralów-Lubicz). Miejsc. Welzin również na Uznamiu (HS II, 755).

G. Olszynka (Falsinger Bg.) góra i miejsc., Jasmąt D 2, PH V, 43, druga na Jasmącie najwyższa, 153 m. wysoka. Czy Wilczyna?

Ołąg [Wałąg] (Trent) miejsc., Wałąg B 2. Ob. Turzęta.

Ołąg. Ob. Wałąg Witów B 2.

Omaniec (Insel Ummanz) wyspa, AB 3, PU I, 303, r. 1240, *Vmanz*, V, 166, r. 1314, *Umanz*, 411, r. 1318, *insula Unmansze*, GR II, 271, *Omans.*

Omaniec (Gut Ummanz) miejsc., B 3, PU V, 196, r. 1314, *Omanze... Borchhardus et Hinzeke Wode*, VII, 166, r. 1327 *Gherardus Kok ac Gherardus sacerdos, Pribeke... filii eiusdem Gherardi dicti de Omans;* na jednej pieczęci: *S' Pribek. Gherardi Coes.*

Onaszyce. Ob. Unawice.

Orlice las, Granica E 3, GR I, 102, zu den Hoch-Wurlitzer Tannen hinter Sellin, BS (NF) XX, 34, *Hoch-Wurlitzer-Tannen.*

Orzechy (Wreechen) miejsc., C 3, PU V, 413, r. 1318, *Wrechen*, V, 544, r. 1320, *Wreeghen.* Mniej prawdopodobne Wierzchno, bo spodziewalibyśmy się → Verchen.

Jez. Orzechy (Wreechen See), C 3, KDR 64 Bergen auf Rügen.

Osiecz (Wussitz ad Więcutowice- Ventzvitz par. Pożarzyszcze-Poseritz) urocz., B 4, PU V, 194, r. 1314, *Wocetze*, V, 414, r. 1318, *Wussetze*, GR I, 290 Wussitz oder Wustitz (czy Uścice ?). Rodzina „z Osieka" Wusseke, Wuschken wymarła na Rugji, GR II, 45.

Osiecz (Wussitzer Haken) przylądek, B 4, M Stahlbrode 440.

Osowice urocz., C 3, PU V, 192, r. 1314, *Wussevitze.*

Osów [Osice] (Wusse) miejsc., Omaniec A 3, PU V, 196, r. 1314, *Woetzitze*, BS XXXIII, 34 *Wossow*, GR II, 32, Wusse, t. j. Ose, II, 271, *Wossow, Wuste* (t. j. Uście) → Wusse.

Ostrowice (Hof Patzig) miejsc., C 3, GR I, 290 *Wostrovitz, Wusterwitz.*

Jez. Ostrownica (Wusternitz, Wustnitz) rz., dziś bez nazwy, jez., urocz., gaj, Podbórz C 3, GR I, 264, Wusternitz oder Wustnitz, BS XXXIII, 61 Wusternitz, Wustnitz.

Ostrów urocz. par. Zabrodzie, B 2, HS II, 746, r. 1427 *Gusterowe.*

Ostrów (Wosterow) urocz. par. Piaski C 3, GS 115, Patzig, Edelhof, *Wosterow.*

Ostrów. Ob. Żalów.

G. Ośnica góra, D 3, BS XXXIII, 56, *Wasenitz*, GS 208 *die Wasenitz.*

Jez. Ośno (der Ossen), C 3, GR I, 67, der Ochse (Ossen, Ossn). Niepewne, bo GS 9 der Ochse, 131 der Ochse, dolnoniem. Ossen, również na Rugji PH V, 58 Ossenkoppel = Ochsenkoppel (Jasmąt-Stobnica).

Paklica (Paklitz) lasek, strum. płn. Łąki, Jasmąt-Stobnica D 2, PH V, 58. Jako nazwa rzeki powtarza się w Wielkopolsce.

Panianów urocz. C 4, PU V, 193, r. 1314, *de bonis domini Panian.*

Paproty dział w Tęgomicach, urocz., C 3, BS (NF) XXXIII, 133, r. 1532 *Perpete.* Jako nazw. *Perpet, Parparth*, BS XXXII, B, 91.

Parów (Parower Haken) przylądek, A 3, PU V, 304, r. 1317, miejsc. *Parowe.*

Parzęcice Stare (Alt Pastitz) miejsc., C 3, PU V, 413, r. 1318 *Parsetitze*, BS XXXII, B, 111 *Parsetitze*, GR II, 276, *Parsetitze, Pastice, Pastis* par. Ilmnica.

Parzęcice N. (N. Pastitz) miejsc., C 3, KDR 64 Bergen auf Rügen.

Pawłowa G. (Paggelow Bg.) góra, Jasmąt D 2, M Sagard 260.

Pądzewice [Pąsowice] (Pansevitz) miejsc., B 3, PU V, 195, r. 1314, *Pansevitze*, VII, 192, r. 1328, *Pansevitze*, pos. Przedbora Rotermunda *(Pritborus dictus Rodemund).*

Pątna G. (Pant Bg.) góra, Granica D 3, BS XXXIII, 56 *Pand Berg*, BS (NF) XX, 37 *Pammberg, Pantberg*, GS 208 *Pantberg*. Czy Pant (d) = niem. Pfand (HS I, 566, r. 1435 *Pantgut* = Pfandgut)?

Pątów (Pantow) miejsc., Granica D 3, GR I, 101, Pantow. Ranin *Ponten*, r. 1203, CPD, 198.

Pętlice (Alt Pandelitz) urocz., Witów BC 2, HS II, 751, r. 1336, 1446. Ob. Będorzyce.

Piaski (Patzig) miejsc., C 3, CPD 439, r. 1232 *Pyask*, PU V, 192, r. 1314, *Pyazeke*, V, 410, r. 1318 *advocacia Pyasceke;* GR I, 196, *in Pyaszeke;* GR II, 268, *Pyaszeke, Pyasteke, Pyatseke, Pyask, Phaseke, Patzeke*, GCB 206, r. 1525, *Piassche*. Na płd. stąd ku Cieszanowicom morena piaszczysta, EE II, 223, 241, Randmoräne, Endmoränengebiet.

Pieski W., M. (der Gr., Kl. Peesch) wąwozy, Witów C 2, BS XXXXIV, 108.

Piesna G. (Paessin Bg.) góra, Jasmąt CD 2, PG 47/48 I, B, 139.

Pikowa G. (Piek Bg.) góra, Jasmąt-Stobnica D 2, PH V, 58 Piek Bg., obreda 115, 160 m, najwyższa góra na Jasmącie.

Pilchów (Polchow) urocz., C 4, PU V, 414, r. 1318, *Polchow;* GR II, 273, *Polldegow* par. Grodnica.

Pilchów [Polchów] (Polchow) miejsc., Jasmąt D 2, PU V, 413, r. 1318 *Poldechowe*, V, 553, r. 1320.

Pilchów (Polchow Hafen) nadbrzeże, CD 2, KDR 42 Sagard.

G. Pląs (Plans Bg.) góra, Mnichów E 3, SM 33 Plansberg, dial. *Plāns bāch*.

Płatkowice (Platvitz) miejsc., C 3, PU V, 192, r. 1314, *Platekevitze*, VII, 173, r. 1328, *Platckevitz et Lancen*, pos. panów z Podborza *(Pudbuczke)*.

Płochocin. Ob. Błogocin.

Płocie, dział przy Jińszczu, B 3, BS (NF) XXXIII, 136, r. 1532 *Plotze*. Jako nazw. PU V, 246, r. 1316, *Ludeke unde Bernard Plotze*.

Płuków (Pluckow) miejsc., Jasmąt D 2, PU V, 197, r. 1314 *Pluckowe*, V, 412, r. 1318, *Pluckow;* PH V, 58, *Plukow, Blukow, Kluckow*. Może = *Plunkow* t. j. Płomyków, bo na Rugji nazw. Plunkow, PU V, 561, r. 1320 *Plunkowen* (acc.). Było też nazw. *Plog* na Rugji r. 1368 HH 48, stąd na Chycinie os. Plogshagen.

Podbórz [Podbuck] (Putbus) miejsc., C 3, PU V, 447, przed r. 1253, *Podebuz*, V, 543, r. 1320, *Borantha de Podbusczck* (czy Podbuszcz = Podbusk i miejsc. Buszcz → Buczek na Krainie?), VII, 2, r. 1326, Ioh., *Borante et Tezse, fratres dicti de Podebuzke... patruorum Stoyzlavi et Borante militum de Podebuzke* (na pieczęci Stoisława III napis: *S' Dni. Stoyslavi. Militis. Boretiz.* t. j. z Borucic), HS I, 117, r. 1339, *Tesytza* v. P., GR I, 146, r. 1350, *Pridbor* v. P., r. 1490 *Pridbor* II v. P., HV 14, r. 1527 *Pudbusk*, GR II, 276, *Podebuzk, Podebutz, Puddebutzke, Putbuk, Puddebusch*, GS 242 dial. Pudbuscher Ort, Purrbusch. Por. pomor. Zaborsko → Sabes (CPD 492), Raciborzyce (l. c. 671, r. 1242 *Retiburiz*) → Redebas.

Poddymin (Puddemin) miejsc., C 4, PU V, 199, r. 1314 *Poddemin*, V, 414, r. 1318, *Puddemyn*. Według PR 64 już r. 1165.

Poddymin (Puddeminer Wiek) zatoka, BC 4, KDR 64 Bergen auf Rügen.

Podgóry (Pudgoren) pole, Witów C 2, BS XXXXIV, 121.

Podgrodzie (Puttgarten) miejsc., Witów C. 1, PU V, 191, r. 1314, *Pudgarde*. Możliwe też Podgrodno i Podgrode (jak dąb → Dębe).

Podprzemyśl. Ob. Przemyśl.

Podstolice (Postelitz) miejsc., C 2, GR II, 49, r. 1663, *Postlitz*, BS XXXIII, 21. Czy Postolice?

Polesice a. Polewice (Dornhof) miejsc. Ob. Boleszyce.

Police (Insel Pulitz) wyspa, CD 3, PU V, 193, r. 1314, *Politze*, V, 409, r. 1318, *Pulitze;* GR II, 35, pos. klasztoru w Górze, prócz łąk i gaju było r. 1819 17 morgów roli, II, 265, *Pulze, Puhls*.

Police (Pulitz) miejsc. na wyspie Policach D 3, PU V, 193, r. 1314, *Politze*.

Polkowice. Ob. Popielewice.

Połupice urocz. D 3, PU III, 197, r. 1294, *Polupitz*.

Popielewice (Poppelvitz) miejsc., AB 3, PU V, 194 r. 1314 *Popelvitze*, V, 415, r. 1318 *Poppelvitze*. Ranin *Popel*, CPD 204, r. 1207.

Popielewice (Popelvitz) miejsc., Zador C 4, PU V, 414, r. 1318 *Poppelvitze;* HS I, 558, r. 1498 t. s.

Popielewice [Polkowice] (Polkvitz) miejsc., Jasmąt D 2, HS I, 150, r. 1495, *Polkvitz*, BS XXXII, B, 104, *Polkevitze, Polpeuitze;* PU V, 413, r. 1318 *Polpevitze*, GR II, 266, *Polpkevitze*.

Popielów dział, urocz., B 3, BS (NF) XXXIII, 136, r. 1532 nazw. *Popelowe*.

Porostów (Postmoor) bagno, Granica D 3, BS (NF) XX, 37, *Postmoor* (Post = Ledum palustre). Niepewne.

Porostów (Postmoor) lasek i bagno, C 3, GR I, 100, Putbus... Postmoor.

Poryszyn (Porssin) las, Granica D 3, GR I, 102, Blarrberg... Gehölz Porssin, BS XXXIII, 62, *Porssin*. Na mapie błędnie Poryczyn.

Porzecze urocz., B 4, BS (NF) XXIX, 107—109, r. 1165 *Parez* (Knytlingasaga), T XIX, 337 t. s.

Porzecze (Preetz „in Lanken") miejsc., Granica D 3, PU V, 413, r. 1318, *Poretze*, GR II, 273, *Poretzke*, I, 286, *Porekze*. Jako nazwisko PU V, 246, r. 1316 *Sambor van Poretz... Egghehard van Poreetz, Heyneman van Poreetz*, GCB 24, r. 1578 *Sambor Pretze*.

Potów las, C 3, GR I, 96, Ralswiek... Pottow, BS XXXIII, 60, Pottow.

Potulin (Pottlin) las pod Zajezierzem nad strumieniem z jez. Gostowice W., Jasmąt D 2, GR I, 70, durch einen Bach oder Lauf welcher von Semper sich nach dem flachen Ufer, ostwärts von der Jasmunder Fähre am Fuss des Pottliner Waldufers, BS XXXIII, 62, *Pottlin*, PG I, B, mapa b, *Buddelin*.

Pozdawilcze (Posewald) miejsc., D 3, PU V, 413, r. 1318, *Posovoltze*, VI, 173, r. 1323, *Posdevolcitz* t. j. Pozdawołczyce i nazwisko *Pusdewolc*, l. c. VI, 122, VII, 158, r. 1327 *Puzdevůltz... par. Vilmeniz*. Jako nazw. Pozdawilk, PU V, 247, r. 1316 *Thesdarc* (t. j. Cieszydróg) *Puzdevolk*, VII, 57, r. 1326, *Barnus Posdevolc, Tesdargh P.*

Pożarzyszcze (Poseritz), i drugie Pożarzyszcze na płn. stąd (Hof Poseritz) miejsc., B 4, PU V, 196, r. 1314 *Půseritze*, V, 414, r. 1318, *Poseritze;* GR II, 274, *Puetzeritze, Pauseritz*.

Prochocice [Parkocice] (Parchtitz) miejsc., C 3, PU III, 396, r. 1300, *Parchutycz*, V, 192, r. 1314, *Pargutitze*, V, 199 t. r., *Parchutitze*, V, 410, r. 1318 *Parketitze;* GR I, 196, Parchtitz, pos. klasztoru w Górze, II, 268, *Parketitze, Parchentitz* par. Piaski.

Prochów [Parchów] (Parchow) miejsc., Witów B 2, PU V, 191, r. 1314, *Parchowe;* GR II, 49, r. 1663, j. d.

Proślice (Porslitz) nizina, Jasmąt-Stobnica D 2, PH V, 59, c. r. 1700 *Porselitz* Wiese, wsch. Wittenfelde.

Prośnica (Prosnitz) strum. dziś bez nazwy, miejsc., B 4, PU V, 194, r. 1314 *Prosnitze;* GR I, 196, Presnitz (t. j. Przeźnica), pos. klasztoru w Górze, II, 48, r. 1663, *Prossnitz*, II, 274, *Protzenitze, Pruessenitze*.

Prośnickie Grodziszcze (Prosnitzer Schanze) miejsc., B 4, M Stahlbrode 440; GR I, 6 Prosnitzer Haken, worauf das Fort Napoleon liegt.

Próchnica (Hain Parknitz) gaj, C 4, GR I, 100 Glovitz... Hain *Parknitz*, BS XXXIII, 61 *Parknitz*.

Prusinowice [Markowice] (Prussenvitz par. Babin) urocz., Jasmąt D 2, PU V, 413, r. 1318, *Markevitze et Pruszenvitze;* GR I, 287, Prussenvitz. Ranin *Pruz*, CPD 170, r. 1193.

Przeciszewice (Prisvitz) miejsc., C 3, PU III, 396, r. 1300, *Priceuicz*, V, 193, r. 1314, *Priscevitze*, V, 409, r. 1318, *Prissevitze;* LP I, 99, r. 1458, *Pritwisch* (Priswitz); GR I, 196, *Pritzevitz*, pos. klasztoru w Górze, II, 265, *Prytzevitze*.

Przekop (Perkop Wassergraben) woda, Ilmno-Mogilica, D 3, ZSP VI, 469. Inaczej HV 23, bo Pirkop skała = Pferdekopp. O drugim Przekopie „Perekop" na granicy Mnichowa, Bogusławski Dz. Słow. IV, 620. Pewności niema, bo dwa przylądki na Mnichowie nazywają się Nord-Perd (= Pferd) i Süd-Perd (KDP 64 Bergen a. R.).

Przemyśl (Promoissel) miejsc., Jasmąt D 2, PU I, 401, r. 1250, *Potprimiz*, V, 412, r. 1318, *Prymöysel;* PH V, 60, r. 1493 *Prymmoysol*, później *Prummolst, Brummholst, Promoissel, Prommeusel, Prommöisel*.

Przeradz (die Prorath) lasek C 3, GR I, 96, Ralswiek... die Prorath, BS XXXIII, 60, *Prorath*.

Przerwa (Prorer Wiek) zatoka, D 3, WR 131, r. 1677, Prorabucht, 135, r. 1715, Prorer Wiek.

Przerwa (die Prora) miejsc. D 3, BS XXXIII, 59, GS 129, die Prora.

Przerwa (die Prora) góra, D 3, KDR 64 Bergen auf Rügen, Die Prora, Schanzen Bg. wys. 61 m.

Przesieka (Preseke) urocz., Omaniec B 3, BS XXXIII, 34; GR II, 267 *Pretzeke* → Preseek par. Jińszcz.

Przesieka (Preseke) miejsc. wsch. Grodnicy, C 4, PU V, 414, r. 1318, *Prystzeke*, HS I, 559, r. 1390, $^1/_2$ sprzedali panowie z Podborza klasztorowi w Eldenie, który drugie $^1/_2$ nabył od Ciesza (Tetze) v. Rosengarten, GR II, 26, *Pritzike, Praeseke*, pos. klasztoru na Chycinie? II, 273, *Prystzeke* = Presek par. Grodnica. Tamże strum. Preseker Bch. z jez. Grodźca, PJ 19, 21.

Przesnowice (Pressenfitz) góra, Jasmąt D 2, PH V, 60 Pressenvitz, Pressenfitz. Ob. Przeźnice.

Przestawilk (Pritzwald) miejsc., Zador C 4, PU V, 193, r. 1314 *Pristavalc*.

Przeźnica (Preesnitz Moor) bagno i lasek przy Cieśniku, Jasmąt D 2. Ob. Brzeźnica.

Przeźnice a. Przesnowice (Presnitz) miejsc. i Przeźnica (Duwen Bch.) strum. tamże, B 3, PU V, 411, r. 1318 *Pryssenitze*, GR II, 267, *Praetzenitze* → Preesnitz par. Jińszcz; GCB 206, r. 1525 *Pretzenevitze* (Preesnitz), 223, r. 1506—07, *Pretzevysse*.

Przewóz (Glewitzer Fähre) miejsc., B 4, M Stahlbrode 440.

Przewóz urocz., Witów B 2, BS (NF) XXXIII, 138, r. 1532, *Provase*.

Przewóz (Altefähr) miejsc., A 3, PU V, 198, r. 1314, *Passagium*, BS XXXIII, 49 die sundische Gardvogtei Altefähr.

Przezwłoka (Pritzwald?) urocz., Zador C 4, PU V, 414, r. 1318, *Priszewolk;* GR II, 277, *Pryswalk, Prissewolk* → Pritzwald par. Zador.

Przybna dział w Naczewicach, urocz., B 3, PU V, 195, r. 1314 *Pryben;* l. c. V, 246, r. 1316, *Wilke unde Thezlaf Pribenson*.

Przyborów (Priebowsche, Priebrowsche Wedde) zatoka, B 3, GS 53 Priebrowsche Wedde, GR I, 74 die Priebroder Wedde, I, 286, Priebrode ad Ralów. Więc Przybroda?

Przybroda. Ob. Przyborów.

Przybroda (Pribrode) urocz., B 3, BS XXXIII, 32, *Pribrode*.

Przyby Trzebieszki dział, urocz., C 3, BS (NF) XXXIII, 132, r. 1532, nazw. *Pribe Trebesske*. Ranowie *Pribizlaus*, CPD 198, r. 1203, *Prybygnews*, l. c., 439, 1232.

Przygłów urocz., Granica E 3. BS (NF) XX, 38, *Prigelf*, GS 208 t. s.

Przymny (Primbusch) zarośle ad Krakowice par. Karśniewice, C 4, PJ XIX, 52.

Pszczelna (Zellenwisch) łąka ad Jaronice, C 3, PJ XIX, 72, „Zellenwisch und Micheenkswisch".

Puszcza (die Jasmunder schmale Heide) przesmyk, Przerwa-Cisów, D 3, GR I, 58, 619, r. 1298 *ad mericam que dicitur Yazmunt*.

Puszcza (die grosse Heide) C 3, GR I, 57, die grosse Heide (Gadomów-Bolewice).

Puszcza (Silmenitzer Heide) C 4, BG mapa I.

Puszcza za Kłokoszewicami (der Heideplan) B 3, GR I, 57.

Puszcza Żelna (die grosse Sehler Heide) C 3, GR I, 57.

Puszcza Baba (Baaber Heide, E 3, PU I, 551, str. 431, r. 1252 *Redewiz... et mirica quae adiacet eidem*, SM 25.

Pyszów (Poissow) miejsc., Jasmąt D 2, PU V, 412, r. 1318, *Poyssow;* GS 174, *Peussow;* PH V, 59 dok. *Poysow, Poigsouw, Pösow, Pötzow, Poetzkow*. Nazw. Pysz czy Poisz, *Poyss, Peuss*, BS XXXII, B 90, 2. Por. jednak Poischow Mühle, MU I, 375, str. 374, *Poizerowe*, płd. Grevesmühlen — czy Pożarów?

Racek urocz., Granica D 3, BS (NF) XX, 39, *Ratzeck, Ratzech*. Niepewne. Pomor. im. *Racek* CPD 193, r. 1200.

Radacz (Raddatz) lasek, C 3, GR I, 97, *der Raddas*, BS XXXIII, 60 *Raddas*, GS 119, *der Raddas*, GCB 54 t. s. Czy Radas jak Białas? Także nazw. Raddas, Raddatz, BS XXXII, B, 91, nazw. Raduszek, PU V, 247, r. 1316 *Theschitz* (t. j. Cieszyc) *Radůskenson*.

Radolin (Roddelin) góra, C 2, GR I, 20, *Anhöhe Roddelin*, BS XXXIII, 55 Roddelin.

Radoma dział w Usielicach, urocz., B 4, BS (NF) XXXIII, 131, r. 1532, nazw. *Radom, Radum*. Od im. Radomir, PU V, 247, r. 1316, nazw. *Zlaweke Reddemersson*, CPD 600, r. 1240, bracia Ranowie *Mizlimer, Redomer;* nazw. *Radvan* jeszcze r. 1822, PH V, 41.

Rajgród (Rugard) góra z zamczyskiem, C 3, PJ 19. 26, r. 1258 *Rvygart*, r. 1285, *Ruygard*, r. 1291, *Rugard*, PU IV, 242, r. 1306 *Ruygard*, WR 85, r. 1494, *Rugard*, BS XXXIII, 13 *Rugigard*, GS 121, *Rugard, Ruegigard*, dok. *Rygharde*, PJ 19.25, XVI w., *in monte Rugarde*, HS I, 112, r. 1494, Wall *Rugygarden*, BRB 69, GCB 52 Iordbook bisk. Roskild. z XIV w. *ecclesia Rygharde*.

Raków urocz., C 3, LP I, 99, r. 1458, *Rockow*. Naz. Rackow r. 1415, HS I, 152.

Ralikowice urocz., C 4, PU V, 414, r. 1318, *bona H. Raleken*, V, 246—7, r. 1316, nazw. *Ralic unde Godeschalk Ralekevitz*, HS I, 135, r. 1362 *Pribe Ralik* i syn jego Gotschalk we wsi Kapelle pod Jińszczem.

Ralów (die Ralow) pole u Jawor, Mnichów E 4, SM 83 Ralow, dial. Ralō.

Ralów (Ralow) miejsc., B 3, PU III, 103, r. 1290, *Ralow*, V, 199, r. 1314, *Ralowe*, VII, 27, r. 1326, *Ralow* otrzymał od księcia Warcisława IV Stoisław III z Podborza.

Ralów (Ralswiek) miejsc., C 3, PU V, 18, r. 1311 *Ralswiik*, V, 418, r. 1318, *Raleswyk*. Ranin *Raalf* r. 1193, CPD 170.

Rana St. (Alt Rügen) wysepka, Jasmąt M. C 3, GS 129, *All* = *Ruegen* (= Alt Rügen).

Raszów (Rassower Strom) zatoka, Witów B 2, GR I, 75, Rassower Strom. Nazw. *Raasch*, BS, XXXII, B, 91.

Ratno (Ratin) urocz., Jasmąt D 2, BS XXXIII, 53.

Ratnowice (Ratenevitz na Jasmącie) urocz. pod Borucicami (Borchtitz), Jasmąt D 2, PU V, 196, r. 1314, *Retnevitze*, V, 562, r. 1320 *Ratnevitze;* GR I, 287, Rattnevitz, Ratenevitze, Ratnovitz, II, 26, Ratenevitz, pos. klasztoru na Chycinie.

Ratnowice (Rottelvitz) miejsc., B 3, PU V, 411, r. 1318, *Rattenevitze;* GR II, 267, *Rattevitze* → Rattelvitz par. Jińszcz. Rodzina v. Rethen wymarła na Rugji, GR II, 44.

Rąbice (Ramitz) miejsc., C 3, PU III, 267, r. 1307 *Rambz*, V, 192, r. 1314, *Ramitze*.

Rąbin (Rambin) miejsc., B 3, PU I, 618, *Rambyn*, V, 145, r. 1313 t. s., V, 415, r. 1318 *advocacia Rambyn*.

Reda (Rehde Bch.) rzeka, Jasmąt D 2, M Sagard 260.

Rederzowice (Reidervitz) miejsc., Witów C 2, PU V, 191, r. 1314, *Reyderivitze*, V, 412, r.1318, *Reydervitze*, VII, 191, r. 1328, *Riddervitze*. Czy Radoborzyce?

Redlice (Retelitz) miejsc. płn. Zabrodzia, Wałąg B 2, HS II, 751, r. 1430, *Retelitz*, w XV w. pos. Platenów, II, 60, r. 1513 Retelitz, GR II, 26, pos. klasztoru na Chycinie. — CPD 600, r. 1240, Ranin *Redozlaus Retlitz*, 850, r. 1243—45 *Ratizlaus Ratlitz*. Czy Ratlice?

Redowice (Reddevitzer Höft) przylądek, D 4, PU II, 323, r. 1276 *Redivizhouet*.

Redowice (Reddewitz, Mönchgut) ziemia, E 3, CPD 858, r. 1249 *terra. Reddevyze*, PU I, 551, str. 431, r. 1252, *terra quae Redewiz slavice appellatur cum terminis suis... et mirica quae adiacet eidem*, II, 323, r. 1276 *terra. Redewiz*. SM 60—61 stare formy: *Radebiz* (= Radobycz), Redevisce (= Radowiszcze), *Reddewise, Reddewis*, dial. *Réwitz, Ollréwitz*, PE 351—2, r. 1592 *Reddewis*, 1610 *Reddevise*, r. 1708 *Reddewiese*.

Redowice N. (Neu Reddevitz) miejsc., D 3, S M 60, r. 1814—17 nowa osada.

Redowice St. (Alt Reddevitz, Mönchgut), miejsc., Redowice E 3, PU II, 323, r. 1276, *Redewiz*.

Redzenkowice [Redzkowice] (Reischvitz) miejsc. zach. Góry C 3, CPD 974, r. 1253/1313 *Reskevitz*, PU V, 410, r. 1318 *Resenkeuitze*, CPD, 974, r. 1361, *Resekevitze*. Por. miejsc. Radzanek na Pomorzu i nazw. Rdzanek r. 1935 w Częstochowskiem.

Rekowa (Rechow, Rechow Bch., Rekow) strum. i góra, Jasmąt D 2, M Sagard 260. Ob. G. Rochowa? BS XXXXIV, 145.

Rędzice [Rzęsice] (Renz) płd. Grodnicy miejsc., C 4, PU V, 194, r. 1314, *Rensitze;* PJ 19, 19, r. 1410 *in Rentzer campo*, r. 1413, *prope silvam Rentze versus Gartze*, HS II, 745, r. 1448, RGR 5, r. 1400, *in campo Rentzo*, 7, r. 1401, *in campo Rentze*, 155 *Rentz, Rens, Reyns, Renczytze*, campus, silva, veld, via, weyde.

Rędzice (Renz) miejsc. pod Grążkowicami, Wałąg B 2, PU V, 196, r. 1314, *Rensitze*, V, 411, r. 1318 *Reentze*; GR II, 26 Rentze par. Trent, pos. klasztoru na Chycinie.

Rędziszów (Ranzow) miejsc., Jasmąt-Stobnica D 2, PU V, 197, r. 1314, *Ransowe*, V, 412, r. 1318, *Rantzowe*, PH V, 61, r. 1336, *Ranzow;* GR II, 26, Rantzow, pos. klasztoru na Chycinie.

Robkowice (Rubkevitz par. Rzepin) urocz., C 2, GR I, 287, BS XXXIII, 21 *Rubkevitz*.

Roblów (Rubelow) miejsc., A 4, KDR Grimmen 88 Ahrendsee = Rubelow. Nowszy przysiołek.

Robocice (Rubetitz par. Babin) urocz., D 3, GR I, 287, Rubetitz, BS XXXII, B, 111.

G. Rochowa (Rachenberg) miejsc., góra, Jasmąt D2, BS XXXX, 142 *Rakenberg, Rochen;* GR II, 266, Rochenberg → Rakenberg. Ob. Rekowa.

Rodowice (Ruddevitz par. Święta Góra) urocz., B 4, PU V, 414, r. 1318, *Rodevitze*, VI, 110, r. 1322 *Roddevyze;* GR II, 275, *Rodevitze*. Jako nazw. l. c. V, 247, r. 1316, *Hinceke van dem Rode*, GR I, 287, Rudevitze → Ruddevitze.

Rogownik (Rognick) łąka, Jasmąt-Stobnica D 2, PH V, 61, obreda 72, Rognick Wiese, wsch. Krzemienicy (Krenzer Tal), EE II, 208, in der Rognick.

G. Rogownik (Roggeniker Berge) góry, Granica E 3, BS XXXIII, 56, *Roggeniker Berge*, BS (NF) XX, 39.

G. Rolnik (Rollnik Bg.) góra, Granica E 3, BS (NF) XX, 39, *Rollnikberg*, GS 208, *Rollnikberg*.

Rozwóz (Ruhewasse) wzgórze ad Prochocice, C 3, GR I, 20.

Rozwóz (Rusewase) miejsc., obreda leśna, Jasmąt-Stobnica D 2, PH V, 62, r. 1640, Russewase, Russ-Wase, Roswase; GP 173 Russewase *(Russewaser Baum... für das Durchpassiren von Wagen)*.

Rożnów (Rosengarten) miejsc., C 4, PU V, 414, r. 1318, *Rosengharde*, HS I, 559, r. 1386/92, *Tetze Slawek* v. R. Nazw. *Rozen* r. 1249, F II, 49.

Róg (Rögholz) gaj, Jasmąt D 2, BS XXXIII, 63, PH V, 66, Spykersche Stubbnitz: Rögholz.

Rugja [Rana] (Rügen). Ptolemeusz BS (NF) XXXIII, 1, 7, miasto Rugion, niepewne, jak Beda Hist. eccl. gent. Anglorum V. 9 (ed. A. Holder 239) ok. r. 690 *Fresones, Rugini, Danai*, MU I, 5, r. 844 (f.) *Ruiacensis insulae Slavi*, WM 113, r. 959, *Gero cum amicis Ruanis*, SR 70, r. 1128 *Rugia insula parva et populosa* (Herbord), MU I, 46, r. 1149 *regio quaedam quae a Teutonicis Ruiana, a Sclavis autem Rana dicitur*, AB 165 *insula... contra Wilzos posita quam Rani (vel Runi) possident*, H 9 *insula... quam incolunt Rani qui et Rugiani*, 29 *de Ranis sive Wilzis*, T XIX, 246, 452, r. 1044 (Knytlingasaga) *Erri* (= á Ré t. j. na Rugji, według G. Schüttego Danske Stednavne 14 = duńska wyspa Aerö), CPD 65—66, r. 1168 (Chronicon Sialandiae) *Rö in Slavia a Danis victa*, PU V, 408, c. r. 1318, *terra Ruye*, V, 187, r. 1314, *princeps Ruyanorum*. Inne formy nazwy Rugji: *Roia, Ruia, Rive, Rue, Roe, Rye, Ruje*, SR 70, dolnoniem. Roien, Röjjen, CPD 65. Czy Ptolemeuszowe miasto Rugion jest rzeczywiście miastem, czy też ziemią czy wyspą, są zdania podzielone, GB 22 i n. Niewiadomo także, co oznacza Plinjuszowa wyspa u Scytji Raunonja. *Ex quibus insulis oceani septentrionalis ante Scythiam, quae appellatur Raunonia (var. Bannomanna, etc.) abesse a Scythia diei cursu* — L. Diefenbach, Origin. Europ. 356.

Ruja (Rugenhof) miejsc., B 3, F II, 46, r. 1224 (26) *Laur. de Ruja*.

Ruje G. (Ruge Bge) góry, Jasmąt D 2, M Sagard 260.

Rusawin (Rossin) urocz., D 2, PU V, 413, r. 1318, *Rützevine;* GR I, 287 Ruetzevine par. Babin; PJ XIX, 47 der sogenannte Ryswiner Opferstein... osiedle niegdyś szkolne *Ryswin*.

Ruszkowice (Ruschvitz) miejsc., Jasmąt D 2, PU V, 413, r. 1318, *Ruskevitze;* GR II, 266, *Rueskevitze, Russevitz*. Nazw. *Rusch*, BS XXXII, B, 91.

Rybice a. Ostrów (Insel Öhe) wyspa, Chycina-Wałąg A 2, BS XXXIII, 35, 26. Niepewne czy to wyspa Öhe.

Rybotyn (Ruptin) zatoka, Ilmno D 4, HV 11 *Ruptin*, 24, *Ruptins Haken*. Możliwy Rybocin.

Ryków (Rikow) nizina, Jasmąt-Stobnica D 2, PG 47/48, 108 Rikow Wiesen, PH V, 61, obreda 121, Rikow Wiese.

Rzeczyca (Reetz) miejsc., D 3, KDR Bergen 64.

Rzeczyca (Resitz) urocz., Jasmąt D 2, GR II, 269, *Resze* → Reetz par. Zagrodzie, BS XXXII, B, 111.

Rzeczyca (Reetz) urocz., Witów C 1, BS XXXXIV, 107.

Rzeczyca (Mulde Reez) kotlina i rz. bez nazwy, Wałąg B 2. Tamże góry Reezer Berge, BS XXXXIV, 107.

Rzeczyca (Reetz), miejsc., Wałąg B 2, PU V, 410, r. 1318, *Resitze*, GCB 72, r. 1434, *Reetz*, GR I, 196, *Reitze oder Reetz*, pos. klasztoru w Górze, II, 268, *Reesitze* → Reetz par. Jamno (Neuenkirchen), GCB 206, r. 1525, *Reitze*.

Rzeka Szeroka (Breite Riege), rzeka Mnichów E 4, KDR 64 Bergen a. R. Por. ZSP IX, 376. Rzeka → Riege na Chycinie.

Rzepin Jez. (Rappiner See) jez., C 2, GR I, 68 der Rappiner See. Jeżeli to pierwotnie Rapin, można przypomnieć nazwę ryby rap, rapa = boleń *aspius rapax*.

Rzepin (Rappin) miejsc., C 2, PU V, 410, r. 1318, *Reppyn*.

Sadów. Ob. Zadów.

Sadze (Zaase) miejsc. pod Turzętami, Wałąg B 2, PU V, 196, r. 1314, *Sasitze*, V, 411, r. 1318, *Saatze*, HS II, 67, r. 1495, *Satze*, RG II, 26, *Saatze* v. *Zahst*, pos. klasztoru na Chycinie, II, 271, *Saatze, Saes, Zahst* → Zaase, Saatz. Czy Czacz?

Sadzice (Zaase-Bauerhof) miejsc., Wałąg B 2, PU V, 196, r. 1314, *Sasitze*.

Samocięż (Samtens), miejsc., B 3, PU V, 415, r. 1318, *Samtinsze*, VII, 158, r. 1327 *pleban. in Sametenz*.

Samociszcze (Samotiste, Zamotitz par. Łąka) urocz., Granica D 3, PU V, 413, r. 1318, *Samotiste*, Bogusławski Dz. Słow. IV, 612, t. s., BS (NF) XX, 31, r. 1495 *Zamotitz*, r. 1580 *Samotitz*. Por. nazw. Samiszcz, Uruski Rodzina V. 206.

Sekuta dział w Chorążewicach, urocz., C 3, BS (NF) XXXIII, 132, r. 1532 nazw. *Secut*. Czy Sikut? Na Rugji *Nikol. Czikute* r. 1509, HF 38.

Sepno. Ob. Czerpin.

Siecibora dział w Brzeźnie urocz., B 3, PU V, 195, r. 1314 *Citzebur*, 246, r. 1316 *Zytzebor*.

Sieraków (Zirkow) miejsc., D 3, PU V, 135, r. 1313 *Seracowe;* GS 188, Kirchdorf *Cirkew*, 200 *Cirkow*. Czy Cerkiew? Na płd. od Sierakowa pod Wirowicami znajdowała się niegdyś kaplica na wzgórzu i było tam probostwo, miejsce nazywa się Capellenberg, u ludu Pellenberg, GR I, 148. Nazw. Zierke na Rugji, BS XXXII, B, 91.

Sierków (Zirkow) miejsc., B 3, PU V, 194, r. 1314, *Cyrcowe*, V, 414, r. 1318, *Cirkow*. Możliwy Sieraków jak pomorskie Sierakowo → Zirchow ad Sławno.

Sieroszewice (Zirzevitz) wsch. Góry miejsc., CD 3, PU III, 398, r. 1300, *Cyroseuitz*, V, 193, r. 1314, *Cyrocevitze*, V, 564, r. 1318 *Cyrocitz;* GR I, 195 *Czirtzvitz*, pos. klasztoru w Górze, II, 266 *Zyrozevitze, Cyrocitz, Czyrcevitz, Sirsevitze*, GCB 206, r. 1525, *Czertzevitze*.

Sietna G. (Zeten Bg.) góra, D 3, GR I, 21, ein hoher kahler Bergrücken, der Zetenberg geheissen (Seelvitz-Nistlitz). Czy Czetna?

Sikornica (die Zickerniss) słone jez. i rzeka, Mnichów E 4, PU II, 323, r. 1276, rz. *Scikerniz*, III, 334, r. 1293, *fluv. Cycorniz*, SM 75, r. 1360 *Zickernitze*, dial. *Ssickeniss, Zickeniss*, na granicy między ziemią Redowicką a wyspą Sikorzem.

Sikorz (Zicker) urocz., C 3, PU V, 413, r. 1318, *Sicker*.

Sikorze (Zicker) miejsc., Zador C 4, PU V, 414, r. 1318, *Szitker;* GR II, 48, *Zicker*, II, 277, *Szitker, Sicker*.

Jez. Sikorze (Zickerer See) E 4, KDR 64 Bergen auf Rügen.

Sikorze M. (Kl. Zicker) miejsc., Mnichów E 4, SM 89, r. 1360, *parva Zicker*.

Sikorze W. (Gr. Zicker) miejsc., Mnichów E 4, BS (NF) XXIX, 106—107, r. 1184 (Knytlingasaga) *Tikareyjar* = wyspa Sikorze, PU V, 413, r. 1318 *Sicker*, V, 483, r. 1320 *insula Zicker*. Od sikory = die Meise, lasek na górze nad wsią nazywa się die Meise, SM 90.

Sitków (Zitchow, Zitchoufer) brzeg, Witów C 2, BS XXXXIV, 104.

Sitowice [M.] (Kl. Zittvitz, dziś Zittvitz) miejsc. na płn.-wsch. Góry, C 3, Sitowice W. (Gr. Zittvitz) niegdyś pod Niekładami, PU III, 396, r. 1300, *Cycoviczs*, V, 193, r. 1314 *de Parvo Citvvitze, de Magno Citvvitze*, HS I, 160, od r. 1338 pos. klasztoru w Górze, r. 1476 *Grot. Cittevitz*, r. 1485, *Sittevitz*, r. 1488 *Lutke Citzevitze*, Gr. R I, 290, Gr. Zittvitz par. Góra, GCB 206, r. 1525, *Zützevitze* (Kl. Zittvitz).

Skielno urocz. par. Góra, C 3, GR I, 288, *Skelne* (t. j. Szczkielno). Czy to Żelno (Sehlen)?

Skobia (die Schaabe) przesmyk, Witów C 2, PU I, 404, r. 1250, *Scob*. Nazw. w Strzałowie *Scabav* r. 1322, PU, VI, 91; GR II, 26, Scabe v. Schabe, pos. klasztoru na Chycinie. Por. szczyty górskie Szczob pow. stryjski.

Skobia (Schabe-Bucht) zatoka, Witów C 2, M Rappin 259.

Skobisz (Schabisort) półwysep, B 3, M Gingst 314.

Skorzyce M. (Kl. Schoritz) miejsc., Zador C 4, KDR 64 Bergen auf Rügen.

Skorzyce W. (Gr. Schoritz) miejsc., C 4, PU V, 414, r. 1314 *Schurtze;* GR II, 48, r. 1663, *Schoritz,* II, 273 *Schorze, Schorsel, Sturitz* par. Grodnica.

Zatoka Skorzycka (Schoritzer Wiek), C 4, KDR 64 Bergen auf Rügen, BG mapa I.

Skrzycy dwór (Stritz par. Rzepin) urocz., C 3, PU V, 410, r. 1318, *Schricz;* GR I, 288, Stritz. Niepewne.

G. Sławęta (Schlante Bg.) góra, Jasmąt D 2, M Sagard 260.

Sławka dwór, urocz., C 4, PU V, 414, r. 1318 *curia domini Slaweken,* V, 246—7, r. 1316, nazw. *Zlawcowitz,* RGR IV, Neuhof = *curia domini Slavikini, campus Slaweke,* 20, r. 1499 *uppe Slawken velde.*

Sławka dział, urocz., B 3, BS (NF) XXXIII, 136, r. 1532 nazw. Sl. (Jińszcz).

Sławkowice (Schlavekevitz ad Łodzięcice) urocz., Zador B 4, PU V, 414, r. 1318, *Slawkewitze;* GR I, 287, Schlavekevitz, II, 48, r. 1663, *Schlakvitz.* Jako nazw. PU V, 247, r. 1316, *Thezlaf Zlawcowitz,* Ranin *Zlauic,* r. 1203, CPD 198. Wymarła rodzina ryc. v. Slaveken, v. Slavekenitz, GR II, 44.

Sławno urocz., D 3, BS (NF) XX, 40, *Schlawen.* Mik. *Slavenevitz,* brat zm. Przyby, przed r. 1336, HS I, 138, w Dębianach.

Sławoszyce (Schlavitz) miejsc., AB 3, PU V, 89, r. 1313, *Slawecitz,* V, 198, r. 1314, *Slawesitze;* GR II, 271 *Slages* par. Przewóz.

Sławoszów urocz., AB 3, PU V, 194, r. 1314, *de Slawestorpe* w parafji Rąbin. Jako nazw. l. c. V, 247, r. 1316, *Razlaf Zlawsson.*

Słodzice (Sylladutze ad Rąbice - Ramitz par. Jińszcz) urocz., C 3, PU V, 411, r. 1318, *Silladütze;* GR I, 289, Sylladutze.

Słona (Schlooner Bach), strum., os. zn. płn.-wsch. Klementowic, Jasmąt-Stobnica D 2, PH V, 63 Schloon, Schloner Bäk, Schlone, Sohlen, Sahlne, GS 141 os. Schlone, BS XXXII, B, 109 Schloon, CR 75, der Schlooner u. Tribber Bach.

Słow. Wieś (Hof Wendorf) miejsc., C 4, PU V, 414, r. 1318, *bona domini Thetzen in Wentdorp;* GR II, 273 Wentdorp par. Grodnica, RGR II, r. 1316—20 *Wentorp (Slavicum Gartz).*

Słow. Wieś (Wendorf) miejsc. A 4, PU VI, 35, r. 1321, *Wenttorp.*

Słow. Gaj, Ilmno D 4, GS, 245, *Wendeholz,* HV 8, *Wennholz, Wendholz.*

Słow. Góra (Venzen Bg.) góra, E 4, BS XXXIII, 57, GS 217 *Venzenberg,* SM 86 *Wendenberg,* dial. *Wendbäch,* tamże zarośla Słow. Kierz, *Venzenbusch,* dial. *Venssnbusch.*

Słow. Grodziec urocz., C 4, PU V, 199, r. 1314, *de slavico Gartz.* Ob. Słow. Wieś.

Słow. Kierz (Venzenbusch) urocz. przy Słow. Górze (Wenden Bg.) E 4, SM 86 dial. Venssnbusch.

Słup (Stolpe) miejsc., Wałąg B 2, PU V, 196, r. 1314, *Stolp;* GR I, 74, Stolper Haken, II, 26 Stolpe, pos. klasztoru na Chycinie.

Smardzewice urocz., Witów C 2, PU V, 191, r. 1314 *Smarsevitze.*

Smątowice (Schmantevitz) miejsc., Witów B 2, PU V, 412, r. 1318, *Smantevitze,* HS II, 38, r. 1401, *Dubbeslaw Schmantevitz* w S., GR II, 26, Smantevitz, pos. klasztoru na Chycinie, II, 271 *Svantevitze* (t. j. Świętowice) = Schmantevitz.

Sobieszów (Subsow, Subzow, Subsergrund) nizina, Witów C 1, BS XXXXIV, 120.

Sobieszów (Zubzow) miejsc., Wałąg B 2, HS I, 566, r. 1303, *Subetzow,* PU V, 196, r. 1314, *Subbesowe,* V, 411, r. 1318, *Subbeszowe,* GR I, 196, *Subbezow,* pos. klasztoru w Górze, II, 270 *Subbetzow, Subitzog, Zobisoh, Stubesov* par. Turzęta. Jako nazw. PU V, 247, r. 1316, *Willeke unde Hinrik van Tzobetzowe.*

Sośnica (Sassnitz) miejsc., Jasmąt-Stobnica D 2, PH V, 62, r. 1618 *Sassnis,* GS 141 *Sassenitz;* GR II, 270, *Sassinitz, Saszins* → Sassenitz.

Stablów (Stabelow) nizina, Jasmąt D 2, M Sagard 260.

Stankowice urocz., Witów C 2, PU V, 197, r. 1314, *de filio Staneke,* BS XXXIII, 50 *Stentzevitz?* Nazw. *Stahnke, Stanz,* BS XXXII, B, 91.

Starków (Starkow) urocz., C 3, BS XXXIII, 22.

Starków urocz., C 3, PU V, 410, r. 1318 *Pyasceke... bona Starkow ibidem.*

Stary Bród (Stahlbrode) miejsc., B 4. Nazw. *de Starbrode* r. 1276, PU II, 319, BS (NF) XXXIII, 1, mapa z r. 1532 *Stalbro.*

Starzewice (Starrvitz) miejsc., Witów B 2, PU V, 411, r. 1318 *Starsevitze,* HS II, 754, r. 1479, pos. Henr. z Łąki (v. d. Lancken).

Starzonkowice (Sterrentevitz) urocz., C 3, PU V, 410, r. 1314 *Starrencevitze;* GR I, 288, Sterrentevitz.

Stawnik (Stevenick) nizina, Jasmąt-Stobnica D 2, GR I, 65 Steveniker Bruch, PH V, 67 1) olszyna obreda 73, 2) bagno, obreda 111, z którego wypływa rz. Łęcza (Lenzer Bach) i ramię Wyszowej (Wissower Bach); Stevenick Erlenbruch, Stevenicker Bruch.

Stągnica (die Stangnitz) gaj, Jasmąt-Stobnica D 2, GR I, 103, die Preesnitz und Stangnitz, PH V, 67 Stangnitz (Łąka).

Stegnica (Steckgans) góra, Jasmąt D 2, M Sagard 260. Niepewne.

Stępor (Stumper) urocz., Omaniec B 3, GR I, 288, *Stumper,* BS XXXIII, 34, *Stumper.*

Stobna strum. pod Stobnem B 3, 4. Ob. Stobno.

Stobnica (Stubnitz, Werder) miejsc., Jasmąt D 2, M Sagard 260.

Las Stobnica (Stubnitz), Jasmąt DE 2, PH V, 17, c. r. 1530 *Stubbnitz,* BS (NF) XXXIII, 1, mapa z r. 1532, *Stubniss,* str. 137, *dat holt Stubbenitze,* GS 106, *Stubbenitz,* 155 dolnoniemieckie *die Stowe.*

Stobnica [Stobnykamień] (Gr., Kl. Stubbenkammer), brzeg i skały, Jasmąt-Stobnica DE 2, PH V, 67, dolnoniem. *de Stoow,* GS 154 i n., ZSP VI, 467, r. 1584, *Stube,* PH V, 27, r. 1584 *Stuebenkammer.*

Stobno (Gr. Stubben) miejsc., B 4, PU V, 414, r. 1318 *Stubben.*

Stolnikowice (Stönkvitz) miejsc., C 3, PU V, 415, r. 1318, *Stulnekevitze;* GR II, 275, *Stuelnekevitze, Stoennekevitze* → Stuenkvitz par. Samocięż, G I, 288, BS XXXIII, 51, Stenktervitz?

Strachlewice [Strachowice] (Strachevitz, Stragel-, Strakelvitz par. Zagrodzie) urocz. między Łąką i Mokrzanami, Jasmąt D 2, PU V, 412, r. 1318 *Strachelvitze,* HS II, 63, r. 1339, II, 58, r. 1512, Strackelvitz, GR I, 288, Strakelvitz, II, 26 Starkelvitz v. Strachelvitz, pos. klasztoru na Chycinie.

Strachocice (Strachtitz) miejsc., C 4, PU V, 193, r. 1314, *Strachutitze;* GR II, 272, *Starkteitze* par. Karśniewice. Czy Strachucice?

Struga (Streu Gr.) rzeka, Jasmąt D 2, M Sagard 260.

Strumień (Stromin) potok, urocz., Omaniec B 3, PU VI, 40, r. 1321 miejsc. *Stromin,* GR I, 288, Stromin, BS XXXIII, 34.

Strzała (Dänholm), wyspa A 4, T XIX 372 (Knytlingasaga) *Strela,* BS (NF) XXIX, 128 ok. r. 1170 *insula Strela* (SGMV 804), PU I, 303, r. 1240, *Strale.*

Strzałów (Stralsund) miasto, A 4, PU II, 127, r. 1234, *Stralowe.*

Strzałów (Stralsunder Fahrwasser) zatoka, A 3, 4, CPD 600, r. 1240 *noua. civitas. in Stralesund;* BS (NF) XXXIII, 1, 13—17 (Widsith) *Örvasund* (= Pfeilsund).

Strzelka (Strählke Bg.) góra, Granica E 3, BS XXXIII, 56, *Strählke Berg,* BS (NF) XX, 44, *Strählke.*

Strzeżów (Stresower Bucht) zatoka, D 3, KDR 64 Bergen auf Rügen.

Strzeżów M., W. (Gr., Kl., Stresow) miejsc., D 3, PU V, 413, r. 1318, *Strezowe;* GR II, 274 *Stretzow* par. Łąka.

Stuchów (Stüchow) nizina, Witów C 1, BS XXXXIV, 119, *Stüchow.*

Stuchowa G. (Berg Stuchow) góra, Witów C 1, GR I, 17, BS XXXIII, 55 Stuchow. Na mapie Słuchów, Słuchowa G.

Suchylas (Sicke Lasch, Las) las na zach. od Babiego Boreczku (Babenbörrigshöcht), Mnichów D 4, SM 96.

Sucina (Zessin) miejsc., Wałąg B 2, CPD str. 902, r. 1250 *Suszina,* PU V, 196, r. 1314 *Sutsin* V, 411, r. 1318 *Suczin,* GR I, 196, Sussin oder Zessin, pos. klasztoru w Górze, I, 288 *Sutzin, Zessin,* II, 271, *Zussin, Sessin* → Zessin (młyn), GCB 206, r. 1525, *Süssin,* 242, r. 1611 *Zuessin.* Czy Suszyna?

Sulice (F. Zühlitz) miejsc., C 3, GR I, 288, niezn. miejsc. Sulitz, niewiadomo gdzie położona, II, 26 Sulitz, pos. klasztoru na Chycinie.

Sulice (Zühlitz) miejsc., Witów C 2, PU V, 412, r. 1318, *Sûlitze,* HS II, 68 przed r. 1344 *Sylitz,* pos. wdowy Przybysława Sławkowica *(Pribeslaus Slawekewitz)* i jej syna Dietriecha, GR II, 265, *Suilze.* Nazw. *Zühl,* BS XXXII, B, 91.

Sulikowice (Zoldekevitz, Zolkwitz par. Rąbin) urocz., AB 3, PU V, 194, r. 1314, *Solkevitze,* V, 415, r. 1318, *Soldekevitze,* HS II, 753, r. 1492, *Soldekevitz, Zolkevitz;* GR I, 290, Zoldekevitz, Zolkvitz.

Sulików (Soltikow) las, C 3, M Bergen 315. Por. *Sulechowe,* r. 1295, HS I, 201 → Soltikow (Schlawe).

Sulisławy dział urocz., B 3, PU V, 195, r. 1314, *de domina Sullislava.* Ranin, *Zulizlau,* r. 1203, CPD, 198.

Sulmienowice (Silmenitz) miejsc., C 4, PU V, 414, r. 1318, *Silmenevitze,* GR II, 48, r. 1663, *Silmenitz.* Por. na Rugji nazw. Zillmann t. j. Sulmien, Zillmer t. j. Sulimir i Zilm t. s., BS XXXII, B, 91. Puszcza Sulmienowska (Silmenitzer Heide) BG mapa I.

Sułosz (Schullus Ufer) nadbrzeże u wsch. Sikorza M., Mnichów E 4, SM 111.

Sumów (Sumeshagen) urocz., Jasmąt D 2, PU V, 412, r. 1318, *Sumeshaghen.* Nazw. Sum, CPD 544, r. 1237 Ranin *Svm,* 545, r. 1242 *Sumeke,* PU V, 246—7, r. 1316, *Sum van Wittowe, Guzlaf Sûm, junghe Sûm, Tzelmer* (t. j. Sulimir) *Sumovitz, Ratzlaf unde Iohan Sumovitz, Razlaf* (drugi) *Sumovitz,* PH V, 52, r. 1457 *Gutzlav v. Zuhm,* c. 1457 *Stoyslaf Zum,* jego syn r. 1519 *Steyslaf Zum.*

Suszna G. góra, D 3, GR I, 21, Tschueschenberg, BS XXX, 62, *Zschüschenberg.*

Suszyce (Lanckensburg) miejsc., Witów B 2, PU V, 191, r. 1314, *Susitze;* GR I, 288, 91 Susitz, Zuetzitz = Lankensburg.

Suszyna. Ob. Sucina.

Swarbia [Ciarb] (Schwarbe) miejsc. i las, Witów B 1, KDR 41 Wiek auf Rügen, Die Schwarbe.

Swarbia [Ciarb] (Schwarbe) miejsc., Witów C 1, CPD 902, r. 1250, *Ciarb,* 906, r. 1302, *villa Zwarben sita in Wittowe,* PU V, 191, r. 1314, *Swarbe,* GR II, 285, r. 1421, *Siarb,* II, 26, Schwarbe, pos. klasztoru na Chycinie, II, 265 *Tzwarben, Swarb.* Na płd. stąd staw Schwarbow (CPD 906). Czy to Sarbia, Sarbiów?

Swarzów (Zwerow par. Góra) urocz., C 3, PU V, 410, r. 1318 *Swerowe,* PH V, 54, r. 1376 *Swerow,* GR I, 291 *Zwerow.* Ob. niżej Zwierzów.

Syrkowice (Zürkvitz) miejsc., Witów B 2, PU V, 191, r. 1314, *Surkovitze.* Por. pomor. Syrkowice, CPD, 380, r. 1227 *Surkovic* → Zürkow (Kołobrzeg). Ob. też Cerekwica.

Syrzyce (Sierocice) urocz., wójtostwo Góra, C 3, PU III, 397, r. 1300 *Syrzycz,* r. 1338 *Cyrozycz,* BS XXXIII, 18, *Syrzyk,* GR I, 289, *Syrzyk.*

Szałów (Schalow) urocz. przy Klementowicach, Jasmąt D 2, HS II, 745, r. 1457, Klementevitz und das wüste Schalow, GR I, 287, Schalow, BS XXXII, B, 111.

Szczedra (Stedar) miejsc. C 3, PU IV, 141, r. 1304 *Stedar,* V, 192, r. 1314, *Stedra,* V, 409, r. 1318 *Steder.* Por. Szczodrowo, CPD 184, r. 1198, *Scedru* → Schadrau pow. kościerski.

Szczurce (Sturze, Sturtz, par. Grodnica) urocz., C 4, GR I, 288, *Sturze,* BS XXXIII, 43, *Sturtze.* Czy to Skorzyce?

Szczytna G. Ob. Sietna G.

Szczytno (Zeiten) miejsc, B 4, PU V, 414, r. 1318, *Scyten;* GR II, 275, *Scythen, Zilten, Seyten* par. Święta Góra, RGR 14, r. 1378 *in campo Seyten,* 85, r. 1385, *Seytyn,* 10, r. 1407 *Zeyten,* 43, r. 1423 *Seytyn.* Czy Sitno.

Szwelin, urocz. por. Rzepin, C 2, GR I, 288, *Schwellin.*

Śmileniec (Smillenz) staw, Jasmąt-Stobnica, D 2, PG 47/48, 103 głęboka woda *die Smillenz,* PH V, 66, obreda 144, Smillenz See.

Śmiłów (Smillow) nizina, Jasmąt-Stobnica D 2, PH V, 62, obreda 97, *Rugen* (Rauhen) Smillow, *Ruum* Smillow, V, 66, Smillow.

Śnietnica (Schnittnitz) urocz., D 3, BS XXXII, B, 110.

Świeconowice (Schwessenwitz par. Jińszcz) urocz., B 3, PU V, 411, r. 1318, *Swetzenevitze* w parafji Jińszcz, VI, 87, r. 1321—23 *Svezenevitze,* V, 246, r. 1316 nazw. *Moyzlemer Swetzenowitz* t. j. Myślimir Świeconowic; BS XXXIII, 29 *Swetzeneuitze, Swessenevitze, Svetzkevitze* t. j. Świeckowice; GR II, 26, Schwessevitz, pos. klasztoru na Chycinie, HS II, 64—65.

Świechowice (Schweikvitz) miejsc., C 3, PU V, 192, r. 1314 *Cechuvitze,* V, 410, r. 1318, *Swechevitze;* GR II, 49, r. 1663 j. d., II, 268, *Svekevitze.* Jako nazw. l. c. V, 247, r. 1316, *Herman Tzwechovitz.*

Świecie, las wpobliżu Jablic i Bychla, Wałąg B 2, HS II, 747, r. 1497 „das Holz *de Swesse*".

Jez. Świerczyn (Neuensiener See) jez., Granica D 3, KDR Bergen 64.

Świerczyn N. (Neuensien) miejsc. wsch. Podborza, E 3, PU V, 413, r. 1318, *Nova Swertzin,* HS I, 556, r. 1337 *Nigen Swertzin* panów z Podborza, od r. 1455 klasztoru w Eldenie; GR II, 273, *Nie Swatsin, Neu Schwertzin* par. Łąka.

Świerczyn Stary (Altensien) miejsc. wsch. Podborza, Granica E 3, PU V, 413, r. 1318, *Antiqua Swertzin,* HS I, 529, r. 1455, *Olden Swertzin,* GR 273, *Oll Schwerzin, Alten Schwetzin* → Altenzien.

Świeża (Schwieser Bch.) rzeka, Jasmąt D 2, GR I, 65 der Swieser Bach, Swieser Ufer, BS XXXIII, 59.

Świętagóra (Süd Perd) brzeg, Mnichów D 4, BS XXXIII, 58, *Schwantegard,* GS 219, *der Schwantegard.*

Święta Góra (Swantow) miejsc., BC 4, PU V, 194, r. 1314, *Swantegore;* GR II, 275, *Swanteghoera, Swanteghur, Schwantegoor,* kościelna wieś, RGR 53, r. 1426, *uppe Swanteghurer velde over Rentzer vorde.*

Święta G. (Hoch Hilgor) góra, C 2, GR I, 21, Hoch-Hillborth oder Hillworth, BS XXXIII, 56; GS 110, Hoch Hillworth.

Święte (Schwiente) urocz. ad Grodnica (Garz), C 4, PH V, 69; Bogusławski Dz. Słow. III. 656, Swantow $^{1}/_{2}$ mili na płd. od Grodnicy? RGR 155 *Palus sanctus das hilge od. olle Mur,* an der Stubber Grenze.

Święte (Swent ad Swarbia) urocz., Witów C 1, PJ XIX, 73.

Święte ad Karśniewice (Svent) urocz., C 3, PU V, 193, r. 1314 *Swente;* PH V, 69, PJ XIX, 52.

Święte ad Cerekwica (Schwent-Altenkirchen) urocz. zach. Brzeżańska, Witów C 2, PJ XIX, 73, Schwent.

Świętowice. Ob. Smątowice.

Świętowita wąwóz i zatoka (Swantevits Schlucht, Bucht), Chycina A 2, PG 49/50, I B, mapa e, Swantevitschlucht, ZPS VI, 473, PJ XIX 73 Swantiwitschlucht, Swantivitbucht. Nowsza nazwa ZSP IX, 372, H 213 ok. r. 1168 *ut Zuantevith deus terre Rugianorum inter omnia numina Slavorum primatum obtinuerit.*

Świętych (Swantich, Dornbusch Höhe) góra, Chycina A 2, PH V, 69, Swantich, BS XXXIII, 33, Swantich, PG I, B, mapa e, Swanti, HH 16, Swanti v. Swantich „Uferhöhe beim Todten Kerl".

Świętygozd [Świętykamień] (Swantekahs) skały, Jasmąt D 2, PJ XIX, 71, Swentekahs, Swentekaas, PG 47/48, I B, 139 Swantekahs, SR 32 Blöcke... Swantekas. W tejże okolicy Satekaas = Sądny kamień? Niepewne, bo także na Bornholmie nadbrzeżne osady, Kaas, Teglkaas (= Kurs?), R. Tack, Bornholms Besiedlung.

Świętyłów (Swantelow ad Strüssendorf) lasek, staw C 3, GR I, 96, *Schwantelow,* GS 133, BS XXXIII, 60 *Schwantelow,* PH V, 69, PJ XIX, 71, *Swantelow* staw = Kratzendiek t. j. Karauschenteich.

Świnia (Swine) miejsc., C 3, PU V, 193, r. 1314, *Swina;* GR II, 273, *Swyne* par. Grodnica.

Tanków. Ob. Danków.

Targów (Tarchow) urocz., Jasmąt D 2, PU V, 412, r. 1318 *Targowe;* BS XXXII, B, 110 *Targowe, Tarchowe, Darchow, Darge,* GR I, 289 Tarchow, II, 269, *Dargelin, Darchow, Targowe* → Darge. Ob. Drogolin.

Tęga G. (Teng Bg) góra, Granica D 3, BS (NF) XX, 45, r. 1834, *Tangenberg;* PJ XIX, 66 „ein grosses Hünengrab, der Tangenberg genannt".

Tęgomice (Tangnitz) płd. zach. Góry miejsc., C 3, PU V, 194, r. 1304, *Tanchomitze,* V, 208, r. 1315, *Tangomicz,* GCB 223, r. 1506—07, *Tangenysse,* GR I, 196, Tangenitz, pos. w części klasztoru w Górze. Ranin Tęgomir, CPD 358, r. 1224, *Tangomir.*

Tęgomiec (Tamsen Bg.) góra, C 3, M Putbus 374.

Tłukomice (Tolkmitz) miejsc., B 3, PU V, 197, r. 1314 *Tolkemitze;* GR II, 275, *Toldekemitze, Tolkevitze* → Tolkemitz par. Samocięż.

Tobołków. Ob. Kobełków.

Tralów lasek, C 3, GR I, 100, die Tralower Tannen, BS XXXIII, 61 Tralower Tannen.

Tramkowa G. góra, Witów C 1, GR I, 17 Tramkowberg, BS XXXIII, 55 *Tramkow.*

Trąbczyce (Trombesitz, Tramsitz par. Zdroje) urocz., D 3, GR I, 289 Trambesitz, Tramsitz, BS XXXII, B, 113 t. s.

Trąbice (Dramvitz, Trambitz ad Cieszanowice par. Piaski) miejsc., C 3, PU V, 410, r. 1318, *Trambitze;* GR I, 289 Trambitz. Jako nazw. PU V, 247, r. 1316, *Darghezlaf* (t. j. Drogosław) *Trambitz.*

Trąbna G. (Trumpen Bg.) góra, B 3, BS XXXXIV, 154, Trumpen Bg. (Tłukomice). Niepewne.

Trąpów (Tromper Wiek) zatoka, Witów C 2, GR I, 72.

Trątów (Trantow ad Dornhof) urocz., Wałąg B 2, LP I, 99, r. 1461, *Trantow,* HS II, 65, r. 1497, 1503, GR I, 289, Trentow „jetzt nach Dornhof, zuvor nach Poggendorf gehörig", II, 26, Trentow, pos. klasztoru na Chycinie, BS XXXIII, 26.

Troszczyce [Trochowice] (Trochendorf) urocz., Jasmąt D 2, PU V, 412, r. 1318 *Trochesitze* (czy Trochowice?), GR II, 49, r. 1663, Trochendorf, II, 270, *Trochevitze, Truchendorp* par. Zagrodzie. Nazw. Trocha, PU V, 247, r. 1316, *Hinrik Troche.*

Trupów (Trup, Truper Tannen) niegdyś miejsc., dziś bór, Jasmąt D 3, HS II, 65, r. 1441 *Trupen,* GR II, 270, *Trupow* → Truup par. Zagrodzie, PG 49/50 I, B, 11, GR I, 50 „am Ende dieser Halbinsel (Jasmund) bei Truup".

Trząsin (Trassin) zatoka, Ilmno D 3, BS XXXIII, 60, *die Trassien,* HV 6 *die Trassin, Tressin, Trassingen Haken.* Por. na Uznamiu (Usedom) Trassenheide.

Trzcinna G. (Trenzer Bg.) góra, Jasmąt-Stobnica D 2, PG 47/48, 103, Trenzer Bg., PH V, 69, obreda 92 Trenzer Bg.

Trzciniec (die Trenz) nizina, D 2, M Sagard 260.

Trzebia (Tribber Bch.) rzeka, Jasmąt-Stobnica D 2, PH V, 90, r. 1519, *de beke de de Tribbme heth* (Trzebomia?), BS XXXIII, 59, Tribber Bach, CR 75, der Schlooner u. Tribber Bach, GS 9, Tribberbach; nadbrzeże die Tribbe, GS 145, GR I, 64 „der Tribberbach zwischen Krampatz und Sassenitz".

Trzebica. Ob. Grabica.

G. Trzebielowa M. (Kl. Triblow Bg.) góra, Jasmąt D 2, PH V, 90.

G. Trzebielowa W. (Gr. Triblow Bg.) góra, Jasmąt D 2, PH V, obreda 150.

Trzebieradz (Tribberatz) miejsc., D 3, PU V, 413, r. 1318 *Trybbratz,* GR II, 49, r. 1663 j. d. Był także Ranin Trzebiesław, CPD 600, r. 1240, *Nic. Trebezlauitz.*

Trzebieszowa G. (Tribbsow Bg.) góra, Jasmąt D 2, M Sagard 260.

Trzebieszyce (Trips) miejsc., D 3, PU V, 413, r. 1318, *Tripbesitze;* GR II, 277, *Tribbesitze, Trebzytz, Tribuis* par. Sieraków.

Trzebiszyn (die Tripsiner Koppel) lasek, D 3, GR I, 101, Posewald... Tripsiner Koppel, BS XXXIII, 62, *Tripsiner Koppel.*

Trzebkowice (Tribkevitz) miejsc. par. Turzęta (Trent), Wałąg B 2, PU V, 196, r. 1314, *Trepecovitze,* V, 240, r. 1315, *Tripkevitze,* HS II, 65, r. 1396—1507, pos. Chrostów (Horst, jeden z nich Tesslaw Horst, r. 1357 l. c. I, 125).

Trzeboszyce. Ob. Krzepocice.

Trzebowice (Tribbevitz) miejsc. płd. Jamna (Neuenkirchen), Wałąg BC 2, PU V, 192, r. 1314, *Tribbevitze,* V, 410, r. 1318, *Tribkevitze,* HS II, 754, r. 1427/30 Tribbevitz, pos. Mik. Normana, GR II, 49, r. 1663, *Tribbevitz,* GR II, 268 Tripkovitz par. Jamno. Oboczna forma Trzebkowice.

Trzemeszno (Zirmoissel) miejsc., C 2, PU V, 192, r. 1314, *Crimoysne;* GR II, 49, r. 1663, *Zirmoisel,* II, 268, *Cirmevsel* par. Rzepin.

Trzesze. Ob. Drzesze.

Tułów (Tollow) wyspa, Zador C 4, GR I, 10, Tollow, BS XXXIII, 54.

Turzęta [Ołąg] (Trent) miejsc., B 2, PU V, 311, r. 1311, *ad terminos ville Turent,* V, 196, r. 1314, *Thurante,* V, 411, r. 1318 *Thorente;* ZSP III, 14—15 *Thorent, quondam vocata Wolang;* GR II, 26, Trente, pos. klasztoru na Chycinie.

Tuszewice urocz., C 3, BS XXXIII, 21 *Tusseuitze.*

Tyłów (die Thelow) las, C 3, GR I, 100, Güstlitz-Kettelshagen... die Thelow, BS XXXIII, 62 *Thelow.*

Tymienica (Temnitz) strum., łąka, Jasmąt-Stobnica D 2, PH V, 69, obreda 90, wpobliżu Wrzesowa, który należy do obredy 94, 89. Nazw. Themlitz na Rugji, RGR 120, r. 1455, *Temelisse,* w XIX w., PJ XIX, 64.

Ubiechlewice (Ubechel) urocz., C. 4, PU V, 193, r. 1314, *Ubechlevitze,* V, 414, r. 1318, *Ubechel.* Czy Ubiegłowice? Nazw. Ubechel, BS XXXII, B, 91.

Uciesze, dział w Niegoci, urocz., B 3, PU V, 198, r. 1314 *de Vtessen.* Nazw. Utesch, BS XXXII, B, 91.

Ucieszka, dział w Morkowicach, urocz., C 3, BS (NF) XXXIII, 133, r. 1532, nazw. *Utesske.*

Udrogi (Wdarge) urocz., Wałąg B 2, LP I, 99, r. 1408, *Udarg,* GR I, 290, Wdarge „vielleicht Darge auf Iasmund", II, 26, *Wdarge* v. *Darge,* BS XXXIII, 53, *Wdarge.* Była też miejsc. Odrogi, Wodarge, HS I, 191, r. 1264, Lubert v. Wodarge.

Udrożyce (Udars) miejsc. wsch. Zabrodzia, Wałąg B 2, PU V, 196, r. 1314, *Udarsitze,* HS II, 65—66, *Udartze, Udasse,* XV w., pos. w części klasztoru na Chycinie, GR I, 280, „Agnesenhof, jetzt Udars, sonst auch Udarsitz".

Udrożyce (Udarser Wiek) zatoka, Wałąg B 2, KDR 41 Wiek auf Rügen.

Unawice (Unieścice) urocz., C 3, PU V, 410, r. 1318 *Onavitze,* Bogusławski Dz. Słow. IV, 612, r. 1370, *Onastitze,* GR I, 286, Onasitz może par. Góra, BS XXXIII, 15, Onasitze. Ranin Unimysł, CPD 358, r. 1224, *Vnimizl.*

Unorów (Unrow) miejsc., B 3, PU V, 411, r. 1318, *Unrow;* GR II, 48, r. 1663, t. s., II, 267 *Urov, Unruhe.* Niepewne.

Urazy (Wrasen) łąka, Jasmąt-Stobnica D 2, PH V, 71, obreda 139, Wiesenloch Wrasen.

Urkowice (Insel Urkewitz, Voigtdei) wysepka, Omaniec B 3, PU V, 430, r. 1319, *Urizkevize* t. j. Uryczkowice czy Wrzyckowice, GR I, 289, Vritzkevitz oder Vickevitz, BS XXXIII, 35 Vritzkevitz, Uerkvitz. Dział *Vrkeuitze* w Małkowicach na wsch. stąd r. 1532, BS (NF) XXXIII, 136, GS 3 Urkvitz. Por. niezn. miejsc. *Urk* może u Roztoku (Knytlingasaga T XIX, 370). Nazw. Laurens. *Urkefytze,* GCB 225, r. 1506—07. Czy Orkowice?

Usielice (Üselitz) miejsc., B 4, PU V, 194, r. 1314, *Uselitze;* GR II, 49, r. 1663, *Ueselitz.*

Wałąg [Ołąg] (Walung) półwysep, Witów B 2, T XIX, 372 (Knytlingasaga) *Valung, Analoeng,* BS (NF) XXIX, 104, r. 1165, *Walungia* (SGMV 764), CPD str. 623, r. 1193 *mansio in Uuollungh que dicitur Szabroda.* Por. nazw. Wałęga, wojewoda słow. *Valuk, Wallukus,* r. 631, Kos Gradivo I, 164; w okolicy Gryfji urocz. Wöhlung (RG 216).

Wanów (Fanow) las, Granica D 3, BS (NF) XX, 30.

Wargina urocz., B 3, PU IV, 386, r. 1309 *Vargina.* Pomor. nazwisko Wargina, r. 1224, CPD, 352, później v. Vergin, Virgin.

Wargoszów [Wrogoszów] (Warksow), miejsc., B 4, PU V, 415, r. 1318, *Warghesow,* HS II, 755, r. 1476 W., GR I, 289 Wargessow → Warksow.

Warszkowice (Vaschwitz) miejsc. Wałąg B 2, CPD str. 902, r. 1250 *Wascheruicz,* PU V, 196, r. 1314, *Warscecovitze;* GR II, 270, *Varsekevitze, Vaskevitze.*

Warszonowice (Varsnevitz) miejsc., C 3, PU V, 192, r. 1314 *Varsonovitze;* GR I, 196, Varschenvitz, pos. klasztoru w Górze, GCB 206, r. 1525, *Varschevitze,* 242, r. 1611 *Verschevitz.*

Warszów (Waase) miejsc., Omaniec B 3, GR I, 289, *Warsow* → Wase, II, 271 *Wossen* → Waase, BS XXXIII, 34, *Warsow.*

Warznica. Ob. Marzenice.

Warzyce (Waritz) góra, C 2, KDR 42 Sagard, Waritz 13 m.

Wąpąt (Wamper Wiek) zatoka i półwysep, A 4, HH 10, *Wampand,* GR I, 161 der Grahl mit der Wamper Fähre. Por. miejsc. Wampen pod Gryfją, PU I, 632 *Vampad, Wampand, Wanpat.*

Wesołków (Wisselkow) lasek, C 3, GR I, 100 Kniepower See... Gehölz *Wisselkow,* BS XXXIII, 61 *Wisselkow.*

Wędół (Wendel ad Trzemeszno-Zirmoissel) urocz., C 2, GR I, 290 *Wendel.* Niepewne.

Węgornica (Wangernitz) urocz., Redowice E 3, PU III, 227, r. 1295 *Wangherniz;* GR I, 289.

Węgorzyn (Fangerin) las, wzgórza i nizina, Granica D 3, GR I, 102, Fangerihn, BS (NF) XX, 30, 69 der Fangerin, EE I, 99, die Fangerin, JGG VII, mapa Rugji Crednera t. s. Tamże Kathen Aalbeck GS 201.

Wichradz (Wicherase) nizina, Jasmąt D 2, M Sagard 260. Podobnie na Mazowszu Słow. geogr. XIII, 282.

Widów [Fidów] (Fidow) las, C 3, M Bergen 315.

Wiechtowice (Vechtevitz) urocz. pod Drzewoszycami (Dreschvitz), B 3, PU V, 194, r. 1314, *Vechtevitze,* HS I, 158, r. 1525, pos. klasztoru w Górze, GR I, 196 t. s., I, 282, Fehtvitz ad Drzewoszyce par. Samocięż, I, 289, *Vechtevitz, Uechtvitz.*

Wiel (Wiel ad Zabrodzie) urocz., B 2, GR I, 290, *Wiel.*

Wierzbnica (Würbnitz) urocz., Witów B 2, BS XXXXIV, 131.

Wierzbnik (der Forbing) las, pole, C 3, GR I, 96 Ralswiek... *der Forbing,* GS 133, BS XXXIII, 60, Forbing, PJ XIX, 72, *Farwien,* pole zach. jez. Ośna.

Wierzchosław urocz., C 3, PU V, 193, r. 1314, *Verchoslaveshagen.*

Wierzchy (Wirs), lasek C 3, GR I, 96, Ralswiek... Wirs, die Wyresche, GS 133, BS XXXIII, 60, *Wyresche.*

Wiewiorowice (Veyervitz) miejsc., Witów B 2, PU V, 412, r. 1318, *Veyghurvitze,* GR II, 49, *Veiervitz,* II, 271, *Veygervitze;* BS XXXII, B, 99.

Więcenowice (Vansenitz) miejsc., Witów B 2, PU V, 191, r. 1314, *Vansonovitze,* V, 412, r. 1318, *Vansenevitze;* GR II, 271 *Wansenitze;* ZSP III, 4. Por. nazw. Venzmer t. j. Więcemir.

Więcutowice (Venzvitz) płd.-zach. Grodnicy miejsc., B 4, PU III, 197, r. 1294, *Ventsutuuitze,* V, 414, r. 1318, *Venzevitze;* GR II, 49, r. 1663, *Venzvitz.*

Więtszyca (Ventz) strum., dziś bez nazwy i miejsc., B 3, GR II, 49, 1663, *Venz,* pos. Platenów, BS XXXIII, 30.

Wilczewice (Volsvitz) miejsc., B 3, PU V, 411, r. 1318 *Vultzevitze;* GR II, 267, *Volzevitze, Vulzvitz.*

Wilczkowice (Wolsekevitze) urocz., B 3, BS XXXIII, 51; PV V, 247, r. 1316, nazw. *Vartyz Woltzekevitce* t. j. Warcic Wołczkowic; Przybysław Wilkowicz, CPD 440, r. 1232, *Pribyzlaus Wolcowycz.*

Wilczów (Volzow) urocz., C 3, PU V, 413, r. 1318, *Voltzowe;* GR II, 272, *Folschow* par. Karśniewice.

Wilkoszyce (Volksitz) miejsc., Jasmąt D 2, PU V, 412, r. 1318, *Volkasitze.*

Wirowice (Viervitz) wsch. Podborza, miejsc., D 3, PU V, 413, r. 1318, *Virevitze,* HS II, 755, r. 1496, sprzedał Waldemar v. Putbus klasztorowi Marienkrone w Strzałowie z łąką „in de Kervitze".

Wirz (Wirs). Ob. Wierzchy i Wirzyce. Było nazwisko *Wirs,* HS I, 510, r. 1509, *Mauritius Wirs* z Gryfji.

Wirznica (Wirzeniss, Wieseniss) gaj, Mnichów E 4, SM 102.

Wirznica (Wirrnis) sadzawka, strum. i lasek, Granica D 3, BS (NF) XX, 47, *Wirrnis.*

Wirzyce (Wirs) urocz., C 3, BS XXX, 60, *Wirs.* W związku z nazwiskiem *Viris, Viryz, Vyriz, Iohann Vyriz, wendesche Vyriz,* r. 1316, PU V, 247, i passim, BS (NF) XXXIII, 1, 132, 135, r. 1532 nazw. *Virs, Virses;* Wirze a. Wirzyce *Virs* siedzieli w XIV i XV w. w Bądczu (Banz-Witów), przed r. 1349 (HS II, 47) *Tesmar,* r. 1358 Mik. *Virs,* jego ojciec, r. 1421 znów Mik. *Virs.* Od tego nazwiska miejsc. Viersdorf (Franzburg).

Wirzyce (Wirris) urocz. na płd.-wsch. Cisowa, Mnichów E 4, SM 107 *Wirris,* dial. *Wirres.*

Wisław (Gützlaffshagen) miejsc., C 4, PU V, 197, r. 1314, *Wislaveshagen,* V, 414, r. 1318, *Wisslawshaghen;* GR II, 272, *Guslaveshage* → Guetzlafshagen par. Grodnica.

Witów (Wittow) półwysep, BC 1, 2, GS 109 (SGMV 829) *Insula Archonensis quae Vithowa* (Vithora) *dicitur,* CPD 170, r. 1193 *Wythuy,* PU V, 191, r. 1314, *terra Witovie,* V, 411 r. 1318, *advocacia Wyttowe.* Dial. formy *Wittau, Wittmund,* GS, 109.

Witów (Wittower Fähre) przylądek, Witów B 2, HS II, 300, ok. r. 1439, „die Wittower Fähre und Heide".

Włodanowice (Woldenitzer Haken) przylądek, Witów B 2, KDR 41 Wiek auf Rügen, Woldenitzer Haken.

Włodanowice [Wolenice] (Woldenitz) miejsc., Witów B 2, PU V, 412, r. 1318 *Woldenevitze;* GR II, 49, r. 1663, *Woldenitz,* BS XXXII, B, 99.

Wojkowice (Veikvitz) miejsc. pod Piaskami płn. Góry, C 3, PU V, 192, r. 1314, *Woykevitze,* HS I, 567, r. 1512, pos. Henninga v. Krassow, GR II, 49, r. 1663, *Vekevitz.*

Wołyń (Wollin) miejsc., Witów C 2, PU V, 412, r. 1318, *Wollyn;* GR II, 26, Wollin, pos. klasztoru na Chycinie.

Wronica (Fahrnitzer Ufer) nadbrzeże, Jasmąt E 2, PH V, 43, r. 1770, PG 47/48, 125. Także strum. Fahrnitzer Rinne (Renne), GR I, 65.

Wronice G. (Fahrnitzer Bge) góry, Jasmąt DE 2, PG 47/48, 108, PH V, 43.

Wronkowice (Varnkevitz) miejsc., Witów C 1, PU V, 412, r. 1318, *Varnekevitze.*

Wronowe (Varnow Steine) skały, Witów B 2, GR I, 9, die Varnow benannter Sandwerder.

Wronowice (Darowice) urocz., Witów B 2, PU V, 411, r. 1318 *Varnevitze.*

Wróblewice (Vorbelwitz) miejsc. zach. Jińszcza, B 3, PU II, 484, r. 1282, *Varbleuize,* V, 195, r. 1314, *Varbelitze,* V, 198, t. r., *Warbelivitze,* HS II, 66, r. 1441, *Warbelitze,* zastawione przez księcia Barnima VIII klasztorowi na Chycinie. Nazw. *Fröbel,* BS XXXII, B, 90.

Wróblewice (Varbelvitzer Bodden) zatoka, B 3, M Gingst 314.

Wrzecin urocz., B 3, PU IV, 386, r. 1309, *Vrettin.*

Wrzesów (Frissow) łąka, Jasmąt-Stobnica, D 2, PH V, obreda 94, *Frissow, Frisslow,* druga łąka Ruum Frisslow, obreda 89.

Wrześnica (Freetz) wsch. Podborza strum., dziś bez nazwy i miejsc., D 3, PU VI, 354, r. 1273, *Vreszenitze* (czy to ta sama włość?), V, 413, r. 1318 *Vreetze;* GR II, 275, *Vreetzke* par. Ilmnica.

Wrzyczkowice. Ob. Urkowice.

G. Wykno (Wiekensche Bg.) góra, Jasmąt D 2, M Sagard 260.

Wyraj (Vieregge), miejsc., Wałąg B 2, PU V, 192, r. 1314 *Vyreye;* V, 410, r. 1318 *Vireye;* GR I, 196, Viereye, pos. klasztoru w Górze, II, 268, *Virei* par. Jamno, GCB 206, r. 1525, *Vyreye.*

Wyrób (Wurob par. Jińszcz) urocz., B 3, GR I, 290, *Wurob,* BS XXXIII, 33, *Wurob.*

Wysoka urocz. płn.-wsch. Góry, C 3, PU IV, 2291, r. 1306, *Vicko v. Vitzen* wpobliżu Góry, HS I, 131, r. 1460, *up der Vytzken.*

Wysoka (Vietzke) miejsc., Jasmąt D 2, BS XXXII, B, 110 *Vietze, Vietsch, Viesch;* PU V, 412, r. 1318, *Vetzke,* PH V, 53, r. 1690, *Vietzke,* GR II, 270, *Vietzke, Vietze* → Vietsch, *Viesch* par. Zagrodzie.

Wysokienice [Wyskotowice] (Neuhof) miejsc., Jasmąt D 2, PU V, 412, r. 1318, *Wusseghochvitze,* Bogusławski Dz. Słow. IV, 612, r. 1370 *Wusseghotuitze;* GR I, 290 *Wusseghogvitz.* Jest na Kaszubach miejsc. Wyczechowo, PPU 63, r. 1241, *Vissecechouo!*

Wysokilas (Hohe Holz) ad Wysoka las i miejsc., Jasmąt D 2, M Sagard 260.

Wyszów (Wissower Ufer) nadbrzeże, Jasmąt-Stobnica E 2, PH V, 71, Wissower a. Wischower Bach, Berge, Klinken, Ort, Ufer, Wasser; GR I, 65 der Wischower Bach. Im. Wysz = Wyszesław, CPD 198, r. 1203, książę *Wisezlauus.*

G. Wyszyna (Feuschen Bg.) góra, DE 3, BS XXXIII, 56, Feuschenberg, BS (NF) XX, 30 t. s.

Zabrodzie (Schaprode) miejsc., Wałąg B 2, PU I, 623, r. 1193 *Wollungh, qua dicitur Szabroda, Uuollungh Scaprod,* V, 196, r. 1314, *Scaprode;* CPD str. 171 *Skaparödd* (Knytlingasaga), PU V, 411, r. 1318 *advocacia Schaprode,* HH 40, r. 1317, *castrum Schaprode;* GR II, 26 *Scabrode* v. *Wollungh,* pos. klasztoru na Chycinie.

Zador (der Zudar) półwysep, C 4, CPD 198, r. 1203, *cum hominibus suis de Tzudur.*

Zador (Zudar) miejsc., C 4, CPD 200, r. 1165 *Ziudra,* SGMV 800—801 *Ziudra... Zyudra,* CPD 198, r. 1203, *Tzudur,* PU V, 193, r. 1313 *Zuder,* VII, 46, r. 1326, *parrochia dicta Såder et tota Såder,* GR II, 277 *Tzudur, Czuder, Szuder, Suder.*

Zadów (Sadow ad Niesiebądz-Nesebanz) urocz., B 4, PU V, 194, r. 1314 *Sadowe;* GR I, 287. Czy Sadów?

Zagrodna (Sagarder Bch.) rzeka, Jasmąt D 2, GR I, 64 (od Bystrzna do Jasmątu W.).

Zagrodzie (Sagard) miejsc., Jasmąt D 2, CPD 902, r. 1250, *Zagard,* PU V, 197, r. 1314 *Zagarde,* V, 409, r. 1318 *Zagardia;* HH 42, r. 1306 *Zagarth.* Możliwe też Zagrodno i Zagrode (jak dąb → Dębe).

Zajezierze (Saiser) miejsc., D 3, PU V, 412, r. 1318, *Ambe Zayzere,* VI, 49, r. 1321, *Zagysir.*

Załozice (Salsitz) miejsc., Jasmąt-Stobnica D 2, PU V, 412, r. 1318 *Zalositze, Salositze,* V, 49, r. 1321 *Zaldocitse,* PH V, 54, r. 1376 *Lome que et Zalotzitse dicitur,* GR II, 266, *Sallatzitze, Salositz, Salldesitz, Zalozitze.*

Załuże (Sasche, Salsche, Sascher, der Sasche Soll) dół i droga, Mnichów-Łowy, E 4, SM 91.

Zawdzinice (Savenitz) urocz., Zador C 4, PU V, 414, r. 1318, *Sawdinitze;* GR II, 48, r. 1663 *Savenitz.* Czy to Żabnica?

Ząbrze (Semper) góra, D 3, PU V, 412, r. 1318, *Sember,* V, 562, r. 1320, *Tzemmer;* GR II, 270, *Sembor.* Czy Sambor, choć wtedy z nagłosem trudność?

Zdroje (Streu) miejsc., Wałąg B 2, HS II, 64, r. 1504, *Strouw,* GR II, 26 *Streuwe* v. *Strowe* par. Zabrodzie, pos. klasztoru na Chycinie.

Zdroje (Streu) ziemia, D 3, CPD 858, r. 1249, *terra. Streye.*

Zdroje (Streu) miejsc., D 3, PU V, 413, r. 1318, *advocacia Streyghe,* V, 525, r. 1320 *Streyo;* GR II, 277 *Strowe, Streye, Streige* par. Sieraków.

Zdziszów (Sissow) miejsc., B 4, PU V, 194, r. 1314, *Sissowe;* GR II, 49, r. 1663 *Sissow.*

Zdziszym urocz., B 3, PU V, 195, r. 1314, *Sissum.* Niepewne.

Zieleniec (Silenz) miejsc. płn. Jińszcza, B 3, PU V, 195, r. 1314, *Silence,* HS II, 63, r. 1454, *Cylencke,* GR II, 49, r. 1663, *Silenz.*

Zieleniewice (Silvitz) miejsc., D 3, PU V, 413, r. 1318, *Selnevitze;* GR I, 290, Zelnovitz ad Zdroje, II, 277, *Silnevitze, Silnovitze, Syllevitz* par. Sieraków.

Las Zieleniewice (Silvitzer Haken) las na płn. Długiegomostu, C 3, M Putbus 374.

Zieleniewice (Silvitzer Ort), przylądek, Granica D 3, BS XXXIII, 58.

Zieleń (Sellin) urocz., C 2, PU V, 192 r. 1314 *Sollin,* V, 410, r. 1318, *Sellyn.*

Zieleń (Sellin) miejsc., Granica E 3, PU V, 413, r. 1318, *Sellyn;* GR II, 273, *Selyn, Sellyn,* par. Łąka.

Zieleń Jez. (Selliner See) strum. i jez., Granica E 3, PU III, 228, r. 1295, *Zelyneschebeke.*

Zielęcin (Sellentin) miejsc., B 3, PU V, 194, r. 1314, *Selentin;* GR II, 273, *Sellntyn* par. Gostów.

Złom (der Schlumm, Slump) zarośla, C 3, GR I, 97 Schlumm, Slump (Piaski-Cieszanowice), BS XXXIII, 60, *Schlumm Slump;* GS 116 zarośle Schlumm. Czy Słąp? Na mapie podano za daleko na płd.

Zrąbczyce (Seerams) miejsc., Granica D 3, PU V, 413, r. 1318, *Sramsitze,* V, 525, r. 1320, *Zrambsits,* BS (NF) XX, 43, *Sramptze, Sramze,* BS (NF) XX, 43, *Sramptze, Sramze, Schrams, Tramsitze, Tramptze, Cramtitz, Cramze,* GR II, 277, *Sramsitze, Sramze, Cramze* → Seramse par. Sieraków, PE 365—6, r. 1782 *Stramze.*

Zwierzów (Zwerow, Swerow) urocz., Jasmąt D 3, HS I, 161, r. 1364 *Zwerow, Swerow,* r. 1376 *Zwerow,* BS XXXII, B, 111.

Zwierzyniec (Schwirenz) miejsc., obreda, Jasmąt-Stobnica D 2, PH V, 66, c. r. 1700 *Swerentz,* później Schwierenz, Schwirentz, GS 172 Schwirenz.

Żabiszyce (Sabitz) miejsc. pod Jaronicami płn. Góry, C 3, PU V, 192, r. 1314, *Zabucitze,* V, 410, r. 1318, *Sabesitze,* HS I, 152, r. 1347, *Teslaw v.* Sabitz, GR II, 265, *Sabesitze, Zabezitze.* Jako nazw., PU V, 247, r. 1316, *Iacob Zabecytz,* VII, 55, r. 1326 na pieczęci tegoż: *S. ... abuzize* t. j. *Zabuzize.*

Żabnica. Ob. Zawdzinice.

Żaków (Sackow) glinianka u Jawor, Mnichów DE 4, SM 82 Sackow. Im. Żak = Izaak, Ranin Żak, CPD, 170, r. 1193, *Stoyslaus et filius eius Ysaac.*

Żalice [Żelice] (Schlitz) miejsc., Jasmąt-Stobnica D 2, PU V, 197, r. 1314, *Sale,* V, 412, r. 1318, *Salitze,* PH V, 66, r. 1694—1704, *Zelltze,* dolnoniem. *Sehls,* GR II, 270, Salitz, *Sehlitze, Selze, Seels. Oboczna forma Żale.*

Żalków (Saalkow) miejsc., B 4, PU V, 195, r. 1314, *Salekowe;* GR II, 49, r. 1663, *Saalkow,* II, 273, *Salichov, Selechow, Selchow, Solkow.* Możliwy też Żelechów.

Żalów [Ostrów] (Güstrowerhöfen) miejsc., A 4, PU V, 415, r. 1318, *Salowe sive Ghusterowhof,* PH V, 54, r. 1376 *Salow v. Gusttrowerhöfen,* GR II, 272, *Gusterhoewen, Guesterowe-Hoff* → Guestrowhoefen.

Żecko (Setzig) nizina, Jasmąt D 2, M Sagard 260.

Żegrom (Siggermow) miejsc., C 3, PU V, 410, r. 1318, *Sighermeuve,* HS I, 125, 155, r. 1357/59 bracia Hennekin, Tesslaw, Borante Horst, Bogusławski Dz. Słow. IV, 612, r. 1370 *Sighermeiwe,* GR II, 265, *Siggermeuve, Zighermov.*

Żel (Sehlen), pole wyższe u drogi Grzybielskiej, Mnichów D 4, SM 94, dial. *Sejl,* na mapie szwedzkiej *Sell.*

Żelazów [Żelazowice] (Selasow, Zelazevitz) urocz. par. Góra, C 3, PU II, 484, r. 1282, V, 193, r. 1314, *Sezelasowe, Zelasovitze,* V, 410, r. 1318 *Selazowe,* HS I, 159, r. 1357, *Zelazevitz;* GR I, 196, *Zelasevitz,* I, 288 *Selasow,* GCB 69, r. 1362, *Zelasevitz... Selazowe... Pribbe v. Ralik.*

Żelechów. Ob. Żalków.

Żelechów (Syllichow ad Beńczyce-Benz par. Pożarzyszcze) urocz., B 4, PU V, 196, r. 1314, *Sillechowe,* V, 415, r. 1318, *Sylkow;* GR I, 289, Syllichow.

Żelewice (Seelvitz) miejsc. wsch. Podborza, Granica D 3, PU V, 413, r. 1318, *Selevitze,* HS II, 752—3, r. 1329 *Selevitze* sprzedali panowie z Podborza mieszczaninowi z Strzałowa Jan. *Schelehorn,* po którym las Schelhorn r. 1452 wspomniany, GR II, 276, *Selevitze, Zelnovitze (?)* →Seelvitz par. Sieraków.

Żelisławice (Alt Süllitz) miejsc., Granica D 3, PU V, 413, r. 1318, *Syalleslavitze;* BS XXXIII, 51,*Süllzefitz,* BS (NF) XX, 45, r. 1357, *Sulleslavitz,* później *Zülsevitz, Sültzevitz, Sültevitz, Sulsevitze,* r. 1610—18 *Zültzewitz,* r. 1694, *Zültzewitz,* GR I 288—9 Sueltzevitz... Syalleslavitz, II, 274, *Suelzitz par. Łąka.*

Żelno (Sehlen) miejsc., C 3, PU III, 396, r. 1300 *Sylno,* V, 193, r. 1314, *Silene;* GR I, 196, Sehlen, pos. klasztoru w Górze, II, 265 *Sylnow, Scelne,* GCB 219, r. 1493—94, *Zelen vn Tegelhoff.*

Żelowa G. (Selow) góra, Jasmąt D 2, GS 175, *Hoch Selow* „einer der höchsten Punkte der Halbinsel".

Żółwin (Sylvin) miejsc., C 2, GR I, 288, *Sulvin,* dział Jamna (Neuenkirchen), BS XXXIII, 22, *Salvin.*

Żóraw (Sehrow) płn. Samocięża miejsc., B 3, PU I, 404, r. 1250, *Sieraf,* V, 195, r. 1314, *Serave,* HS I, 538, r. 1515, *Serawe,* I, 155, r. 1525 pos. klasztoru w Górze, GCB 206, r. 1525, *Seravenn.* Może też *Żórawno.*

Żórawia (Sehrow Bch.) rzeka, B 3, GS 53, Serower od. Negaster Bach.

Żychlów (Siggelow par. Pożarzyszcze) urocz., B 4, PU V, 194, r. 1314, *Sigglowe,* V, 415, r. 1318, *Sighelow;* GR. I, 288.

Żyrowice (Survitz) urocz., B 3, PU V, 195, r. 1314, *Surevitze;* GR II, 274, *Zuerrevitz* → Surrvitz par. Rąbin.

Nazwy topograficzne słowiańskie nie umieszczone na mapie

Noms géographiques slaves pas fixes sur la carte — Slavonic place names no located on the map

Babi borek urocz., Mnichów SM 96, *Bascheu, Basseu, Börrigshöchs, Babenbörrigshöcht*, dial. *Bessaech... Sicke Lasch... S. Las* (Suchylas).

Babrosty (Bobberus) urocz., ad Orzechy (Wreechen), PJ XIX, 52, r. 1732, Weyde hintern *Bobberus... die Dollenow.* Por. Babrosty pow. jańsborski.

Bakowice a. Bąkowice miejsc. niezn., GR I, 196, *Bakevitz*, pos. klasztoru w Górze, BS XXXIII, 50, t. s. Czy Bąkowice jak Dąbnica Dabnitz?

Berlin, bagno, Jasmąt-Stobnica, PH V, 36, Berliner Moor am Tippertalweg.

Biesenica (Bissenitz) rzeka, Jasmąt D 2, GS 9 Bissenitz, PH V, 36, GR I, 64, „die Bissenitz, auch der Blutbach genannt".

Biesowice (Besevitz) miejsc. niezn., par. Babin. GR II, 49, r. 1663, *Besevitz*, I, 281. Czy to Bezdomice → Bisenitz → Bisdamitz?

Błeszno (Bleschen Soll) dół, Granica. BS (NF) XX, 45.

Bochotowice (Buktevitz) miejsc niezn., GR I, 281, *Buctevitz*, BS XXXIII, 50 t. s. Nazw. *Alb. Bockut* w Zagrodziu r. 1337, HS I, 152.

Boryń (Borrin) leśn., Jasmąt-Stobnica. PH V, 37, *Borrin, Borrien, Borin, Bourin.*

Budyń (Buddenhagen) miejsc., PU V, 197, r. 1314, *Budenhagen* (Jasmąt). Rodzina v. Budden wymarła na Rugji, GR II, 44.

Buna (Bohnen) wzgórze ad Strüssendorf-Żabiszyce. PJ XIX, 72.

Buna (Brandsbohn) las, Zador-Małocin, GR I, 95. Czy Buna Borzęty?

Bydło (Buedel) miejsc. niezn., GR II, 49, r. 1663.

Chązan (Hanzan Ufer) brzeg w Sośnicy (Miramare). PH V, 45.

Chyla (Kieler Bach, Kieler Ufer) strum. i brzeg, Jasmąt-Stobnica, PH V, 50, BS XXXIII, 59, — Chylana, miejsc. nieistniejąca pod m. Missunde, między Kosel i Weseby pisana w Vita S. Canuti Roberti episc. Elgensis: *Chilanam vel Versunt castrum extruxit*, pod r. 1137 (Sach, Das Herzogtum Schleswig 133). Również Kilonję niegdyś tak pisano.

Ciechomice (Techumitze) miejsc. niezn., Jasmąt, HS II, 65, r. 1335, *Teslaus Clementis* nabył dworzysko *Techumitze* od Fr. Kwasa (Quatz), sprzedał je r. 1355 klasztorowi na Chycinie.

Cienka G. (Thaenken Bg.) góra, Zador, GR I, 53. Było jednak nazw. *Tancke, Tangke*, HS II, 1019, i miejsc. Thänsdorf (Wildenbruch) HS II, 899.

Cienkowa (Tinchower-Bach) strum. ad Kołacice-Bądzin-Spieker S., Jasmąt, GR I, 64, Tinchower Bach, PJ XIX, 48, r. 1829, Tinchower Bch. = Dalmeritzer Bch., BS XXXIII, 59.

Cieszna G. (Tessen Bg.), góra u Strzeżowa, D 3, SM 56, Tessenberg.

Cise (Zisser, Sisser Wiese) łąka, płd.-wsch. Hertha S., Jasmąt-Stobnica, PH 71, obreda 143.

Cisna G. (Tschüschen Bg.) góra, Granica GR I, 21, „der kahle Toeppkenberg, östlich nach ihm der bewaldete Tschüschenberg".

Czaplice (Zabelcitz) miejsc. niezn., GR. I, 290, *Zabelcitz*, BS XXXIII, 151. Rodzina v. *Zabelzitze* wymarła na Rugji, GR. II, 45.

Czarnica (Zarnitz) strum., Jasmąt-Stobnica D 2. Ob. wyżej.

Darcz (Dartzer Ackerfeld) pole, Granica-Charwacice, BS (NF) XX, 31, r. 1626.

Dębica (Dambitz) miejsce niezn. pod Ruszkowicami, Jasmąt, HS II, 52—53, r. 1454, 1472 Dambitz. Czy to Bezdomice → Bisdamitze?

Dolica urocz. ad Łąka, Jasmąt-Stobnica, PH V, 42, r. 1519, *de Dullytze.*

Dołów (Dollow) łąka, Jasmąt-Stobnica, PH V, 42, Dollow Wiese ad Łąka.

Drogie (Darge) miejsc., Jasmąt D 2, GR I, 290, *Wdarge.* Ob. wyżej Targów i Drogolin.

Drogomice miejsc. niezn., HS II, 300 ok. r. 1439, *Varbelvitz, Dargemitz, Garz.*

Dziesiętle, niezn. bliżej dziesiętnicy klasztoru w Górze, GR I, 196, *Desitli*, HS I, 124, zehntzahlende Leute *(dessitli).*

Gapczyn (Iebessendal, Göpsental) urocz., Mnichów, SM 83.

Glińszcz (Glinsch) miejsce u stromego brzegu, Mnichów E 4, SM 103.

Golba (Golpaschlucht) wąwóz, Königstuhl-Viktoriafelsen, Jasmąt, PG 47/48, 133.

Gołka (Golchaquelle) źródło i strum. płd. W. Stobnego kamienia, Jasmąt-Stobnica, PH V, 44, r. 1584 *Golchaquelle*, GR I, 56—57, „die grosse Schlucht zwischen beiden Stubbenkammern... Bächlein Golcha gen.

Gościłowice (Gustelvitz) os. niezn. pod Gostowicami na Jasmącie, HS II, 54, Gustelvitze.

Góra (die Goor) pasmo wzgórz płd. wsch. Ilmnicy D 3, GS 243 der Goor.

Górka (Hohe Worke), wzgórza ad Gr. Poissow-Jägershof, Jasmąt-Stobnica, PH V, 49.

Górka (Wohrke) urocz. ad Marłów, Jasmąt, GR I, 290.

Górka (Wohrke, Worike) urocz. ad Capelle-Zagrodzie, PH V, 49, do r. 1841.

Grębia (Grämer Ort) brzeg Skobi od Głów.

Grobia (Grobe), miejsc. niezn., pos. klasztoru na Chycinie, GR II, 25, *Grobe.*

Grodno (Hertha S.) jez., Jasmąt-Stobnica, PH V, 46, Schwarze S. = Borg S. = H. S.

Gronowa czy Granowa Buda, miejsc. niezn., JGG VIII, 1, 82, r. 1663, *Gronower Vitte.*

Grygiel (Grüggel-Schlag) pole ad Żelisławice (Süllitz), Granica, BS (NF) XX, 45, r. 1695. Por. nazw. Gryglewicz w Poznańskiem.

Gubice, niezn. pos. klasztoru w Górze, GCB 76, Gubitz.

Hanik, zatoka płd. Zielenia, GR I, 73, *Hanik*, die Inwiek von Babe.

Jawna G. (Gauen Bg., Jochen Bg.) wzgórze pod m. Górą, GR I, 237.

Jesiennik (Gesnicker Bach) strum. ad Rędziszów-Krzywice, Jasmąt-Stobnica, PH V, 43. Ob. wyżej Jesiennik.

Kały ostrów (Kalstrower Bruch) nizina, Jasmąt-Stobnica, PH V, 50, obreda 76, „der Steinbach fliesst aus dem Kolzower Moor durch den Kalstrower Bruch.

Karwno (Carven) miejsc. niezn. czy wyspa z kościołem par., zalana przez morze w okolicy Rudna płd. Mnichowa w pocz. XIV w., GR I, 7.

Kiełpin (Kulpenwiese), łąka na Ruszkowicach, Jasmąt, HS II, 61, r. 1452, „Rulentin... die sogen. Culpenwiese".

Kinstelewice, miesc. niezn., pos. klasztoru w Górze, GR I, 196, BS XXXIII, 50, Knistelvitz (!). Im. Kinstel = Konstanty.

Kniazie (Gnaser Gnick) obreda leśna w Żelisławicach (Süllitz), Granica, BS (NF) XX, 32.

Knięgle (Gnaegelsburg) urocz., Sabitzer Weide-Ossen S., GR I, 67.

Kolczów [Kłosów] (Kolzow, Drög Kolzow t. j. Trocken Kolzow) łąki i bagno (Kolzower Moor) ad Steinbach-Sośnica, Jasmąt-Stobnica, PH V, 42, 51, obreda 91.

Korzelin, niezn. pos. klasztoru eldeńskiego na Rugji, PE 711 r. 1454, *Corsselyn.* Możliwy też Chorzelin. Poprawiają tę nazwę na *Koressowe* → Koserow?

Krajniki (Kreineke) miejsc. niezn., pos. klasztoru na Chycinie, GR I, 284, II, 25, BS XXXIII, 52.

Kromołów (Gramelow) miejsc. niezn., BS XXXIII, 51. Nazw. Gramelow w Strzałowie (Stralsund) r. 1342, HS I, 148.

Krzemienica (Stein Bch.) strum. płd.-wsch. M. Stobnego kamienia, PH V, 67, obreda 142.

Kukule (Kukel) miejsc. niezn., BS XXXIII, 52.

Leszcze (Lehsterbruch) urocz. C 3, GR I, 96, Ralswiek... das Lehster Holz.

Lisy (Leisse) miejsc. niezn., pos. klasztoru na Chycinie, GR I, 285, *Leisse*, II, 25, t. s., BS XXXIII, 52, t. s.

Lubek, pole na dziedzinie m. Góry, RGR 89, r. 1388 *in campo Rentze in illa parte que dicitur Lubeke.*

Łęg (Lange Wiese, Lank Wisch) łąka ad Falkenburg-Poissow, Jasmąt-Stobnica, PH V, 53.

Łęg (Lange Wiese) łąka zach. Łąki (Lancken) i łąka płd. Błędowa, Jasmąt-Stobnica, PH V, 53.

Łęgowa G. (der lange Wiesenberg) wzgórze ad Wronkowice-Matochów, GR I, 17.

Łunin, miejsc. niezn. par. Babin, Jasmąt, GR I, 285, *Lunn*, BS XXXII, B, 110, *Lunn.*

Łuszkowice (Luskevitz) miejsc. niezn., pos. klasztoru na Chycinie, GR I, 285, II, 25, *Luskevitz.* Czy to Lutoszewice → Lüssvitz?

Łuszków (Luskow) miejsc. niezn., GR I, 285, *Luskow*, BS XXXIII, 51. Por. nazw. *van Luscow*, r. 1313, PU V, 96 → von Lüskow.

Mesznica (Maschnitz), lasek, Granica-Zrąbczyce, GR I, 102, „Seramse... Holzgrund Maschnitz... Tschueschenberg, BS XXXIII, 62.

Michnik (Micheenkswisch) łąka ad Strüssendorf-Jaronice, PJ XIX, 72, „Zellenwisch und Micheenkswisch".

Modlica strum., urocz., Granica D 3, BS (NF) XX, 58, *Mudlitz* (Borutowice-Łąka).

Mokrawice (Muckervitz) miejsc. niezn., pos. klasztoru na Chycinie, GR I, 286, *Muckervitz*, II, 25, t. s., BS XXXIII, 50, t. s. Nazw. Mokrawica (Muckervitz), r. 1427, HS I, 215—216 „Scire und Slawake v. Muckervitz auf Moratz".

Mytowice (Mytevitz) miejsc. niezn., pos. klasztoru w Górze, HS I, 145, r. 1512, *Mytevitz.* Czy to Miłowice czy Milewice?

Nielice (Nelitz) miejsc. niezn. ad Rędziszów, Jasmąt-Stobnica, PH V, 58, *Nelitz, Neelitz, Neels*, V, 61, r. 1596, *Nelitz*, V, 58, przed r. 1710 N. ad Rędziszów. Ob. wyżej Nielice.

Obelice miejsc. niezn., GR I, 289, *Ubilitz*, BS XXXIII, 51. Nazw. *Obel* na Rugji, GR I, 204, r. 1490, tamże nazw. *de Obelitz*, r. 1318, PU V, 375, pisane jeszcze *Obelicz, Obelize*, l. c. V, 647 = von Oebelitz. Por. Obelce na Podolu.

Obrzuty, niewiadomo czy istniały. Nazw. Obrzut, HS I, 153, r. 1299, *Wobrutus*, prob. w Zagrodziu. Por. pol. nazw. Obrzutowicz.

Olas (Wollasch) nizina, Jasmąt-Stobnica, PH V, 71, obreda 65, *Wollasch.*

Olesy (Wolezy) nizina ad Podgrodzie, Witów, BS XXXXIV, 119, *Stüchow, Wolezy, Walsögen.*

Panięcice (Pannetitz) miejsc. niezn., GR I, 286, BS XXXIII, 50.

Parmne [Przemne] (Parmdal, Permdahl, Palmental) urocz., Mnichów, SM 100, GR I, 33, „Permdahl, Quitschendahl, Swantegard".

Piena (die Peen), łąka głęboka przy Sierakowie (Zirkow), ZONF X, 175, r. 1810.

Pienice (Pentze) miejsc. niezn., pos. klasztoru w Górze, HS I, 150, r. 1440, *Pentze*, r. 1551 t. s.

Pilne (Pillingdal) nizina, Mnichów-Jawory, SM 84. Dziś nazw. Piehl na Rugji. Niepewne.

Plastowiny (Plestelin) miejsc. niezn., BS XXXIII, 52. Jest Plestlin wsch. Tymina (Demmin).

Pozwal W., M. (Gr., Kl. Pusfahl) łąki, Jasmąt-Stobnica, PH V, 44, obreda 105, wsch. drogi Stobnica-Stobnykamień.

Przekop (Perekop), rów graniczny na Mnichowie. Bogusławski Dz. Słow. IV, 620.

Radowina urocz. niezn., BS XXXIII, 52, *Radebyn.* Możliwe też Radobin i Radolin.

Rakowice (Rakevitz) miejsc. niezn., pos. klasztoru na Chycinie, GR I, 287, II, 26, BS XXXIII, 51.

Rąbinin (Ravenin) góra, Jasmąt-Stobnica, PH V, 60, obreda 59, wys. 121,3 m., wsch. drogi Sośnica-Stobnykamień, *Rabenin, Ramin*, G. 98, 356 *Ravenin*, Zeitschr. f. Ethnologie XXXIII, 456.

Rędziszewice (Rentzevitz) miejsc. niezn., pos. klasztoru na Chycinie, GR I, 287, II, 26.

Rodów miejsc niezn., Jasmąt, HS II, 61 w XV w. Ruschvitz, Glowe, Rodow, pos. rodziny v. Buch.

Rokitnica (Raeknitz) strum. obrosły rokitą a. wierzbą i pole, wsch. Redowic, Mnichów E 4, SM 65 Raeknitz.

Rokitnica (Reknitz), miejsc. niezn., pos. klasztoru na Chycinie, GR II, 26.

Rolęcin (Rulentin) role na Ruszkowicach (Ruschvitz), Jasmąt, HS II, 61, r. 1452 „Aecker genannt *Rulentin*".

Rozkolnik (Ruskolnik, Russ-Choliker Bruch) strum., Jasmąt-Stobnica, PH V, 62. Czy = Kulikowa, Kolliker Bch.?

Rozwóz (Rusewase) miejsc. i staw ad Podgrodzie, Witów, GR I, 214, do r. 1604, *Russewase*, pos. klasztoru w Górze, PH V, 62, rybnica Rusewase, BS XXXII, B, 101.

Rzeka (Riege) woda na Chycinie połączona z morzem, ZSP IX, 376.

Sękowice (Senckevitz) miejsc. niezn., BS XXXIII, 51, *Senckevitz.*

Silnów (Syllnow) miejsc. niezn., GR I, 289 *Syllnow.* Czy to Żelno?

Sosenka (Zasenek) obreda leśn., Granica, BS (NF) XX, 45 „Zasenek-Schlag".

Spadły (Spatel) miejsc. niezn., BS XXXIII, 52.

Śpikorz (Spycker) miejsc. na Jasmącie. Por. miejsc. Śpikorzyn zach. Franzburga.

Stenczewice (Stentzevitz) miejsc. niezn., GR I, 288, Stentevitz, II, 26, pos. klasztoru na Chycinie. Niewiadomo czy to samo co druga niezn. pos. tego klasztoru Stenktervitz, GR II, 26, I, 288, BS XXXIII, 51. Czy to Stolnikowice?

Stob (Stubbes Loch) łąka, Jasmąt-Stobnica, PH V, 68, obreda 103.

Stober W., M. (der Gr., Kl. Stubber) mielizny płd. Mnichowa, GS 3, GR I, 7, 10, „der blinde Stubber, der Bawenwater Stubber oder der Kl. u. Gr. Stubber".

Stobno (Stappendahl) brzeg, Sikorze W.-Mnichów, GR I, 33, Griepel, Stappendahl, Lindendahl.

Stobno (Stabbendal) urocz., Mnichów-Łowy, SM 92.

Stobno (Gr. Stubben) łąka, Jasmąt-Stobnica, PH V, 44, obreda 139, 140.

Stobno (Stubbenhörn) brzeg, Gr. Stubbenkammer-Königsstuhl, GR I, 40, Stubbenhoehrn, PH V, 67, obreda 151, Teufelsgrund-Burkow.

Stobry urocz. pod m. Grodnicą, RGR z r. 1377 *Stubberwysch*, 20, r. 1499 *by Stupper weghe*, 126, r. 1542 *up dem Stubbermoere.*

Strobów (Starbow Scheide) urocz., Stobnykamień-Lipe, Jasmąt-Stobnica, PH V, 67.

Strobusz (Storbus), brzeg płn.-zach. Stobnykamień-Lipe, Jasmąt-Stobnica, PH V, 67 Storbus — więc wpobliżu Strobowa.

Sulice miejsc. niezn., GR I, 288.

Suliszewice, miejsc. niezn., pos. klasztoru św. Ducha w Strzałowie (Stralsund), GR I, 288, *Sueltzevitz.*

Suwalin a. Czwalin miejsc. niezn., BS XXXIII, 52, Züvelin, Süvelin. Ob. wyżej Szwelin.

Szurki miejsc. niezn., PU V, 410, r. 1318, *Shurke*, GR I, 288, t. s. Czy to Górka?

Śnietne Góry (Schnitt Berge) wzgórza ad Bińce-Chełst (Binz-Schmachter S.), GR I, 24. Ob. wyżej Śnietnica.

Świeca, wysepka znikła na płd. Mnichowa ku Rudnu, GR I, 11, *Svaetza v. Schwetza.*

Święte (Svent) miejsc. niezn. nad Trzebią pod Łąką, Jasmąt, PH V, 68, r. 1770—1840, Svent, Schwent, V, 36, Svent, GR I, 289, Swente, PJ XIX, 71, Swent, Suent, Schwent.

Święte (Swente) miejsc. niezn. przy Ruszkowicach par. Babin, Jasmąt, HS II, 61, r. 1481, mit dem Katen gen. Swente, PH V, 69, r. 1496, Zwente, r. 1782, Swent, PJ XIX, 47, Swent, Swente, Schwent.

Świętomyje (Swantewasch, Waschstein, Nonnenwäsche) urocz., Mnichów-Świętagóra, SM 98.

Świętowice czy Smątowice, niezn. pos. klasztoru na Chycinie, GR II, 26, Swantevitz. Ob. wyżej Smątowice.

Świętykamień czy Sądnykamień (Satekaas, Swentekaas, Swantekaas) nadbrzeże ad Hangenufer-Krzywice, Jasmąt-Stobnica, PJ XIX, 71, PH V, 62, BS XXXIII, 58, Satekaas. Stąd na zach. Świętygozd → Swantekaas; ob. wyżej

G. Trawica (Thravs Bg.) wzgórze ad Niestalice, GR I, 21, „hinter Nistlitz Fuchsberg, hinter diesem der Thrawsberg, BS XXXIII, 56, Thravsberg".

Trząsowa Buda, miejsc. niezn., JGG VIII, 1. 82, r. 1663 Trasser Vitte. Czy w związku z Trząsinem → Trassin, czy też Trass = Trast?

Turów (Thurow) miejsc. niezn., BS XXXIII, 52.

Wełmica (Walmitzer Bch.) strum., BS XXXIII, 59.

Wielowice (Fehlvitz) miejsc. niezn., BS XXXIII, 50.

Witorza, wyspa niezn. u Arkony. SGMV 829—30, ok. r. 1160, *insula Archonensis, quae Withora dicitur, a Rugiae complexu parvula freti interrivatione, quae vix fluminis magnitudinem aequare videatur, abrumpitur.* Może zatopiona wyspa, jeżeli to nie Witów.

Wronin (Vernin) miejsc. niezn., pos. klasztoru w Górze, GR I, 196, *Vernin.*

Wysoka G. (Witzen Bg.) góra ad Strüssendorf na zach. od drogi jasmąckiej, C 3, PJ XIX, 72, Witzenberg, Tippberg.

Wyszyna (Wessental, dial. Weschndal) wąwóz w góry, Mnichów-Jawory, SM 88.

Zwałek, pole u m. Góry, RGR 97, r. 1413, *in campo Swalken.*

Żdżary (Zoren) pole u granicy Przeciszewic-Strüssendorf, PJ XIX, 72, *Zoren.*

Żółtwia (Scholtwer Drees) urocz., Granica, BS (ND) XX, 26.

The study of personal nomenclature even in the late phases which are illustrated by medieval records, is an integral part of place-name study.

A. Mawer and F. M. Stenton

(Introduction to the survey of english lace-names, str. 186).

Imiona i nazwiska rańskie

Les prenoms et noms slaves sur la Rugen — Slavonic forenames and surnames on the Rugen

Imiona i nazwiska, przy których nie podano źródła, zachowane są w nazwach miejscowych, więc Baba — Babin.

Les prenoms et noms, pour lequels on n'a pas donné la bibliographie, existent seulement dans les noms géographiques, par ex. Baba — Babin. — Firsts names and familynames without adducing the source are only preserved in the place — names.

Baba, Bak (PU V, 247, r. 1316, *Bagghe* i w nazwie geog.), Besz (PE 344 *Besch*), Biel, Bielec (BS 32, B, 89, *Biel, Belz*), Bielik (RGR 129, r. 1530, *Bylyken*), Bądek, Bania, Bałwan (l. c. *Bollwahn,* było też niem. nazw. *Ballevan* Erhard Reg. Hist. Westfal. II, I, 9), Beniec i Biniec (BS 33, 1, 135 *Bintze*), Berła, Bezdom, Będa, Będel, Będoń (BS 32, B, 89, *Benduhn*), Będora, Będziesz, Będzisz, Bienięda, Bies, Błogota, Blich, Blizacz (PU V, 198, r. 1314, *de Blisatzen*), Bliz (BS 32, B, 89, *Bliese*), Blizat (l. c. *Blisath*), Blizek, Bliźnik (l. c. *Blissingh*), Błąd, Błądzisław, Błądz, Błog, Bobek (PU VI, 118, r. 1322, *Bobeke*), Bochot (HS I, 153, r. 1337, *Bockut*), Bodz (BS 32, B, 89 *Bose*), Bol, Boleń (PU V, 247, r. 1316 *Bovlenson*), Bolesz, Boła, Bon (RGR 75, r. 1451, *Bone*), Bor, Borek, Boron, Borut i Boruta, Borynia, Borys (HS I, 148, r. 1512, *Burs*), Borząta (CPD 199, r. 1203, *Boranta*), Borzech, Borzych, Borzysław (l. c. *Burizlaws*), Boszek, Bratek (BS 32, B, 89, *Brathke*), Bronik, Bronuta (CPD 170, r. 1193, *Barnutha*), Brudna (BS 32, B, 89), Brzegasz (l. c. *Bregass*), Brzezgłów, Brzuchacz (l. c. *Brauchitsch*), Buda (PU V, 246, r. 1316, *Budde*), Budza, Budzek (BS 32, B, r. 134, *Butzke*), Buk (PU V, 118, r. 1322 t. s.), Burzeń, Busz, Buś, Bydgost, Bysz, Byszen, Bystrzen.

Całykneź (MU XI, 514 z XIV w. Celiknese), Cegost, Cerad, Chart, Charwat, Chełst, (HS II, r. 1472, *Golst-en*), Chodek, Chojęta, Chom, Chorąży, Chota, Chotan (CPD 942 r. 1252 *Guttan*) t. j. Chocian, Ciecha, Ciechacz (BS 33, 19, *Techatzen*), Ciechodróg, Ciechom, Ciechomir (BS 32, B, 91, *Techmer*), Ciecirad, Ciecisław (SGMV 796, r. 1164 *Tetiszlav*) i Ciesław (BS 32, B, 91, *Tetzlaf*), Cienki (MU XI, 514 z XIV w. *Tesmar Tenke*), Cierpka (HS I, 157, r. 1366, *Teslaff Teirke* i w nazwie geog.), Ciesz (l. c. *Tesse, Tetze*), Cieszan, Cieszek (l. c. *Tesseke*), Cieszkowic (PU V, 427, r. 1316, *Teskevitz*), Cieszyc (l. c. *Theschitz*) i Cieszyca (l. c. IV, 337, r. 1309, *Tezicze*), Cieszydróg (l. c. V, 247, r. 1316, *Thesdarc*), Cieszymir (CPD 544, r. 1237, *Tessemer*), Cieszymirzyc (l. c. 199, r. 1203 *Tessimeritz,* Czarn (BS 32, B, 91 *Zorn*), Czarnek, Czechel (GCB 225, r. 1506—07 *Techel*), Czerniel (BS 32, B, 89, *Schernehl*), Czerpa, Czester, Czędowic (PU V, 247, *Thanthevitz*), Czrezbor (CPD 358, r. 1224, *Cyrizebor*), Czrezmir (l. c. 321, r. 1221, *Cyrcimerus*), Czernin (PE 649, r. 1322 *Nik. Cernyn*), Czubik (ob. Kubik).

Dacz (PU V, 247, r. 1316, *Datzowe*) i Daczek (l. c. 543, r. 1320 *Daczekin*), Dalek, Dalik (RGR 10, r. 1400 *Dalyk*), Dalimir (przed r. 1168, BS 32, B, 90, *Dalmer,* PE 345 Dalmer i w nazwie geog.), Dalim (PE 345 Dalms), Danek, Danik (l. c. *Dohnke*), Dar, Darn, Daromir (l. c. Darmer), Dars, Darsic (PU V, 247, r. 1316, *Darsit*), Darsobąd, Dąb (dziś Domp, PE 394, Damb), Dąbek (BS 32, B, 90, *Dambek*), Decha, Desnik (l. c. 89 *Desenik*), Doba (PE 345 Dobe), Dobek, Dobel, Dobiesław (CPD 358, r. 1224, *Dobizlaus*), Dobisz (BS 32, B, 90, *Dabis*), Dobrasz (PU VI, 122, r. 1322, *Dubbras*), Dobromir (l. c. 118, r. 1322, *Dubermer*), Dobromyśl (l. c. III, 249, r. 1296, *Dobremyzle*), Dobrota (l. c. VI, 122, r. 1322, *Dobbertitze*) → Dobrocic, Dobrysz (RGR 9, r. 1404, *Dubbers*), Dobrzan (RGR 78, r. 1381, *Důbbran,* BS 32, B, 90, *Dobrahn* i w nazwie geog.), Dobrzyk, Dod, Dolan (RGR 70, r. 1445, *Dolan*), Domabor (SGMV 755 c. r. 1160 *Domborus*), Domagniew, Domamir (PU III, 103, r. 1290, *Domæmar*), Domarad (BS 32, B, 90, *Dumrath,* PE 344, Dumrad), Domastryj (l. c. *Damstrey*), Domosz, Domiech, Drama, Dręska (l. c. *Dranske,* JGG VIII. 1. 81 *Dransch*), Drogola, Drogom, Drogomir (l. c. 33, 1, 132, *Dargemer,* RGR 127, r. 1527, *Clawes Dargemer,* 128 *Dermer*), Drogosław (PU V, 247, r. 1316, *Darghezlaf*), Drogost, Drogosz, Drozdz, Drzewosz, Dunek, Duniec, Dunik (CPD 321, r. 1221, *Dunyc*), Dusza, Dwargiel (PU IV, 185, r. 1305, *Dvargelus,* ob. Twargiel), Dyrsik (CPD 544, r. 1237 *Dirsik*).

Gadom, Gak, Galas (RGR 125, r. 1540, *Gallasze,* 130, r. 1565, *Gallatze*), Gała, Gapka, Gardło, Gardon (BS 32, B, 90, *Gardun*), Gawron (PU V, 246, r. 1316, *Gawarn*), Gąba (RGR 30, r. 1419, Gammen, 116, r. 1451 van Gamben), Gąsek, Gąśla, Gąż, Gil (RGR 65, r. 1437, *Rudeke Gyle*), Glema, Glewa, Głaz, Głos, Głodoń (BS 32, B, 92, *Goldon*), Głowa (PU V, 247, r. 1316 *Clawe,* BS 32, B, 92, *Glawe*), Głowata (BS 33, 1, 131, *Gleuate*), Głowęta, Głup (l. c. 32, B, 90, *Glup*), Gniewomir (CPD 321, r. 1221, *Gneomerus*), Godur, Golec (BS 32, B, 90, *Golz*), Goława i Goławiszcz (CPD 198, r. 1203, *Golauitz*), Gołota, Gorzęta, Gorzysław (l. c. 358, r. 1224, *Gorizlaus*), Gost, Gostoła, Gostyna i Gostyn, Gosienica, Goś, Gościrad, Gościsław (CPD 199, r. 1203, *Gustizlaus*) i Gosław (PU V, 246, r. 1316, *Guzlaf*), Grabion, Gral (BS 32, B, 90, *Grahl,* Pyl Gesch. d. Cist. Kl. Eldena 751 *Graill*), Grąb i Grąbic (PU VI, 122, r. 1322, *Grambitze,* RGR 11, r. 1405 *Grambicz*), Grąbiec (BS 32, B, 90, *Grambs,* dziś Grams), Grąbisza (RGR 114, r. 1421, *Grambisse*), Grądzisz (PU V, 415, r. 1318 *Grundys*), Grąż (BS 32, B, 90, *Granz*), Grąża (SGMV 837, r. 1168 *Granza,* RGR 53, r. 1427, *Grantze*), Grążek, Gręba, Grębota, Grzymysław (PU V, 247, r. 1316 *Grymmezlaf*), Grubic (MU XI, 514 z XIV w. *Grubiz*), Guła, Gułka (MU XI, 514 z XIV w. *Gühlke*), Guma, Gwizdek (GCB 226, r. 1506—07 *Quiske*).

Irzyk (RGR 20, r. 1499, *Irick*).

Jabło, Jagów (RGR 88, r. 1388 *Dargheslav Yaghow*), Jarant (BS 32, B, 90, *Jarandt*), Jarek (l. c. *Iork, Iark*), Jarogniew, Jaroma, Jaromir (SGMV 839, r. 1168 *Iarimar,* BS 32, B, 90, *Germer*), Jaron, Jarosław (CPD 199, r. 1203, *Jarozlaws*), Jawor (BS 32, B, 90, *Gager*), Jeleń, Jurysz (PU V, 247, r. 1316, *Yuris*), Jutrosz.

Kałdun (RGR 1, r. 1377, *Koldůne*), Kamień, Kapiszka (PE 344, r. 1359 *Kapisca,* r. 1595 *Kapiska*), Karna, Karnacz (BS 32, B, 90, *Karnatz*), Karnisza (RGR 111, r. 1416, *Carnisse*), Kars, Karśna, Karw, Kat, Kąkol (PE 751 *Kanckell*), Klela (CPD 600, r. 1240, *Clela*), Klement i Klementowic (PU V, 247, r. 1316), Kleszcz (BS 32, B, 90, *Kleist*), Klicz (CPD 198, r. 1203, *Clits,* BS, 32, B, 90, *Klitz*), Klik, Klucz (l. c. 33, 1, 131, *Klütze, Klutze*), Kluczarzewic (CPD 856, r. 1249, *Cliszaryuicz,* 964, r. 1253, *Cliceruiz*), Kluś (BS 32, B, 90, *Klühs*), Kłok (l. c. 33, 1, 136, *Kloke* i w nazwie geogr.), Kłokosz, Kłopot, Kobełek i Kobył, Kocheł, Koczewic (PU V, 247, r. 1316, *Kotzevitz*), Kocieł, Kok, Kołata, Koło, Koń (BS 32, B, 90, *Köhn*), Kopa, Kopacz (RGR 80, r. 1383 *Copacen*), Kopka (BS 32, B, 90, *Köpke*), Kołczek (MU XI, 514 z XIV w. *Koltzeke*), Korzela, Kos (Bogusławski Dz. Słow. IV, 615, r. 1496, *Koos,* PE 344 *Koos*), Kosz, Koszan (PU V, 247, r. 1316, *Kosen*), Kot (l. c. *Kooth*), Kozarz, Kozieł (HS I, 159, r. 1357 *Kusel*), Krak (CPD 198, r. 1203, *Crac*) i Krakowic (PU V, 246, r. 1316, *Crakevitz*), Kras (BS 32, B, 90, *Kraatz,* PU V, 246, r. 1316, *Crassowe*), Krąp (RGR 129, r. 1571, *Krampe*), Kromoł, Król (RGR 88, r. 1388, *Krůl*), Krusza, Krzekos (CPD 170, r. 1193, *Crecoz*), Krzemyk (BS 32, B, 90, *Kremke*), Krzepota, Krzym, Krzyw, Kuba, Kubik (RGR 128, r. 1576 *Kebe,* r. 1586, *Czubyk,* czy Czubik?), Kucza (PU IV, 386, r. 1309 *Kuce*), Kuk, Kukuł, Kulik, Kurosz, Kus i Kusik (BS 32, B, 90, *Kuse, Kusig*), Kwas (PU V, 246, r. 1316 *Quaz* i w nazwie geog.), Kwilek.

Las (RGR 9, r. 1403, *Las*), Leganiec (BS 32, 91, *Leganz*), Leścikowicic (CPD 544, r. 1237,*Lizticowitiz*), Lipa (RGR 111, r. 1416, *Lypen*), Lisek, Lub, Luba, Luban (RGR 120, r. 1455, *Lybban,* 122, r. 1458 *Labban*), Lubek (RGR 67, r. 1441, *Lubeke*), Lubiech, Lubien, Lubiesza, Lubik (BS 32, B, 90, *Lüpke*), Lubin (PU V, 247, r. 1316, *Lůbbin*), Lud, Lut, Lutek (SGMV 837, r. 1168 *Littog*), Lutobąd, Lutoch, Lutosz, Lutota.

Łabędź, Łabuna, Łączek, Łepek (BS 32, B, 90, *Lobek*), Łodzięta, Łokwica (GCB 227, r. 1506—07 *Lokefytze*), Łun i Łunia, Łuszek, Łysom.

Magnusz, Małek, Małocha, Małomir, Mańka a. Manik (l. c. *Mahnke*), Mareł, Marzan (l. c. *Marzahn* i w nazwie geog.), Maszko (SGMV 774 przed r. 1168, *Masco*), Matoch, Mazaniec (BS 32, B, 92, *Masantz*), Miara → Mierzyc (PU V, 247, r. 1316, *Meritz*), Milan (BS 32, B, 90, *Melahn, Mildan*), Milcz (l. c. 33, 1, 131, *Miltze,* 32, B, 90, *Mils*), Milczan (l. c. *Malzahn*), Mił → Mieł, Mierz (CPD 170, r. 1193 *Myurz*) — w Polsce najstarszy członek rodu Korabitów, których korab herbowy na wyprawy morskie wskazuje, o tem nazwisku, Miłak (RGR 13, r. 1406 *Myllak*), Miłasza (PU IV, 386, r. 1309 *Milasze* — dat.), Miłostryj (MU XI, 514 z XIV w. *Mildestreu*), Mir → Mier (BS 32, B, 90, *Mier*), Mirek, Mirzęta, Mniewa, Mogiła, Mojan, Mokrawica, Mol (PU VI, 87, r. 1321—23 *Mul-en*), Morek, Morzych, Morz czy Mors (RGR 77, r. 1381, *Můrze,* 43, r. 1423, *Murse*), Most, Murzyn, Myślik (HV 14, r. 1527 *Moysslick*), Mysłak, Mystek (BS 33, 1, 132, *Moyslek*), Myślibor, Myślimir (CPD 600, r. 1240, *Mizlimer,* PU V, 246, r. 1316 *Moyzlemer*), Myślnik (BS 32, B, 90, *Meusling,* Myto.

Nacz → Naczewic (PU V, 247, r. 1316, *Natzevitz*), Niedała, Niedamir (CPD 199, r. 1203, *Nedamir*), Niegot, Niegost, Niela, Niepomir, Nieprzema, Nierad i Nierada, Niesiebąd, Niestała, Niwka (MU XVI, 10134 z XIV w. *Nyveck Rasslavesson*), Noba, Nosek (BS 32, B, 90, *Nassek*), Nowel, Nowak (Noack).

Obąd, Obel → Oblik (PU V, 247, r. 1316, *Wobelkowe*), Obrzut (HS I, 153, r. 1299, *Obrutus*), Ocim (BS 32, B, 92, *Wotem*), Okęt (GCB 227, r. 1506—07 *Ukandt*), Oczko (HS I, 556, r. 1414, *Wuczeke*), Okuń, Olszyna (BS 32, B, 91, *Welzien*), Oman, Orzeł (RGR 16, r. 1380, *Woral*), Osiek (PU V, 246, r. 1316, *Wocek,* VII, 57, r. 1326, *Wusseke*).

Padel (HS II, 748, r. 1447 *Sulleslaw Padel*), Panek (BS 32, B, 90, *Pahnke*), Panian, Paprot (l. c. *Perpet, Parparth,* 33, 1, 133 *Perpete*), Parzęta, Pasz (HS II, 63, r. 1487, *Pasche*), Pądz, Pąt, Pąten (CPD 199, r. 1203, *Ponten*) t. j. Pącien, Pętla, Piana, Pik, Pilch, Płatek, Płochota, Płoć (PU V, 246, r. 1316, *Plotze*), Płomyk, Plon (RGR 43, r. 1423, *Plone*), Płuk, Podbrzezie (BS 32, B, 90, *Putbrese*), Poddyma (PU V, 544, r. 1320 *Poddin*), Podstoli, Poisz (CPD 600, r. 1240, *Peys,* BS 32, B, 90, *Poyss, Peuss*), Polko, Połupa, Poniat (CPD 198, r. 1203, *Poneth*), Popiel (l. c. 321, r. 1226 *Popel* i w nazwie geog.), Popielów (GCB 227, r. 1506—07 *Popelowe*), Porysza, Pot, Potuła, Powąz (RGR 68, r. 1443, *Povansen, Povantzen*), Pozdawilk (PU V, 247, r. 1316 *Puzdevolk*), Pożar (BS 32, B, 91, *Putzar*), Prąd (PE 316 *Prandt*), Proch, Prochota, Prośla, Prus (CPD 170, r. 1193, *Pruz*), Prusek (RGR 14, r. 1378, *Průzeke*), Prusin, Pruśnik (BS 32, B, 90, Prüsing), Przecisz, Przedbor (CPD 367, r. 1225, *Pridibore*), Przedół (BS 32, B, 90, *Predel*), Przedsza (l. c. 92), Przemysł, Przerad, Przesna i Przesny, Przyba (PU V, 246, r. 1316, *Pribe, Pribenson*), Przybor, Przybygniew (PU I, 221, r. 1232, *Pribygnews*), Przybysław (CPD 170, r. 1193, *Pribizlauz*), Pysz (PE 344 Pisch),

Rac (e) t. j. Racibor (r. 1138 *Race,* BS 32, B, 91, *Rätz*), Racław (PU V, 247, r. 1316, *Razlaf*), Rad i Red, Radacz i Radasz (BS 32, B, 91, *Raddas, Raddatz*), Radawa, Radek (l. c. *Radtke*), Radoła, Radom (l. c. 33, 1, 131, *Radam, Radum*), Radomir (CPD 600, r. 1240, *Radomer,* PU V, 247, r. 1316 *Reddemersson*), Radosław (CPD 600, r. 1240, *Redozlaus*), Raduszek (PU V, 247, r. 1316, *Radůskenson*), Radwan (BS 32, B, 91, PE 344 Ratefan, Radwan jeszcze w XIX w. Radfan, HV 12), Radzonek → Redzenek, Radzik (BS 32, B, 91. *Redick*), Rak, Ral, Ralek, Ralik, Ralikowic (PU V, 246, r. 1316, *Ralic, Ralekevitz*) ← Ralf z r. 1193 (CPD 170), Rasz (BS 32, B, 91, *Raasch*), Ratno, Rąba, Rąbałka (GCB 227, r. 1506—07 *Rambalke*), Rąbina, Rederz, Retel i Retlic (CPD 600, r. 1240, *Retlitz*), Ręda, Rędzisz, Robek, Robel (BS 32, B, 91, *Röbel, Räbel*), Roch, Rochel (BS 32, B, 91, *Ruchel*), Ród, Róg (l. c. *Rogge*), Rokut (PU VI, 72, r. 1321 *Rockut*), Rolęta, Rusawa, Rusz (BS 32, 91 *Rusch*), Ruszek, Ryba, Rybota, Ryk, Rysz (PE 345 Risch), Rzepa.

Sadza, Sambor (PU IV, 9, r. 1301, *Zamborus*), Samocięg, Samota, Sekut (BS 33, 1, 132, *Secut,* HV 38, r. 1509 *Czikute*), Sęk, Siecibor (PU V, 246, r. 1316, *Zytzebor*), Siem (BS 32, B, 91 *Ziehm*), Sierak i Sierek (l. c. *Zierke*), Sierpnik (l. c. *Schierping*), Siersza, Sierota, Silny, Sitek, Sito, Siwy (BS 32, B, 91, *Schiewe*), Skóra, Skrzyniec (HS I, 144, r. 1510, *Kryntz*), Skrzynka (BS 32, B, 90 *Krienke*), Śliwa (l. c. 91, *Schlief*), Sław i Sławosz (CPD 321, r. 1226, *Slavus,* PU V, 247, r. 1316 *Zlawsson*), Sławek (l. c. *Zlaweke,* BS 31, 1, 136, *Slaueke*), Sławel (CPD 856, r. 1249, *Szlawel*), Sławien → Sławienowic (PU VII, 57, r. 1326, *Slawenovitz*), Sławik (CPD 199, r. 1203, *Zlauic*), Słoda, Smardz, Smąt → Smątowic (PU VII, 193, r. 1328, *Smanteviz* i w nazwie geog.), Śmilen, Śmił, Sobek (BS 32, B, 91 Subke, RGR 15, r. 1401 *Subeke*), Sobiechleb (BS 32, B, 91, *Subklewe,* dziś *Subklew*), Sobiesz (PU V, 247, r. 1316, *Tzobetzowe*), Sobol (BS 32, B, 92, *Zobel*), Stabel, Stanek (l. c. 91 *Stahnke,* PE 751 *Staneke*), Staniec (l. c. *Stanz*), Stanik (GCB 226, r. 1506—07 *Stanike,* 226 *Stanyk*), Starek (PU V, 246, r. 1316, *Starkowe*), Starz, Starzonek, Stogniew (l. c. V, 544, r. 1320 *Stovgnew,* GCB 31, r. 1511—12 *Stogeneve*), Stojsław (CPD 170, r. 1193, *Stoyslaus*), Strob, Strzeż, Stuch czy Stoch, Sul (BS 32, B, 91, *Zühl,* PE 364, r. 1514 *Tzule*), Sulik, Sulim (l. c. *Zilm*), Sulimir (PU III, 103, r. 1290, *Zulimar,* V, 247, r. 1316, *Tzelmer,* BS, 32, B, 91, *Zillmer*), Sulisław (CPD 193, r. 1203, *Zulizlau*), Sulistryjec (l. c. 600, r. 1240, *Szulisteritz*), Sulisz, Sulmien (BS 32, B, 91, *Zillmann*), Suła (HS II, 52, r. 1388, *Choten Sule*), Sum i Sumek i Sumowic (CPD 547, r. 1237, *Svm,* PU V, 246—247, r. 1316, *Sům, junghe Sům, Razlaf Sumovitz,* VI, 327, r. 1242 *Sumeke*), Susza, Suta, Swarz, Świbka (BS 32, B, 91, *Schwebke*), Świech → Świechowic (PU V, 247, r. 1316, *Tzwechowitz*), Świecon → Świeconowic (l. c. 246 *Svetzenovitz*), Syr, Syrek, Szczeglin (BS 32, B, 91, *Zegelin*), Szał, Szczurzec, Szuba (l. c. *Schubbe*), Szwela.

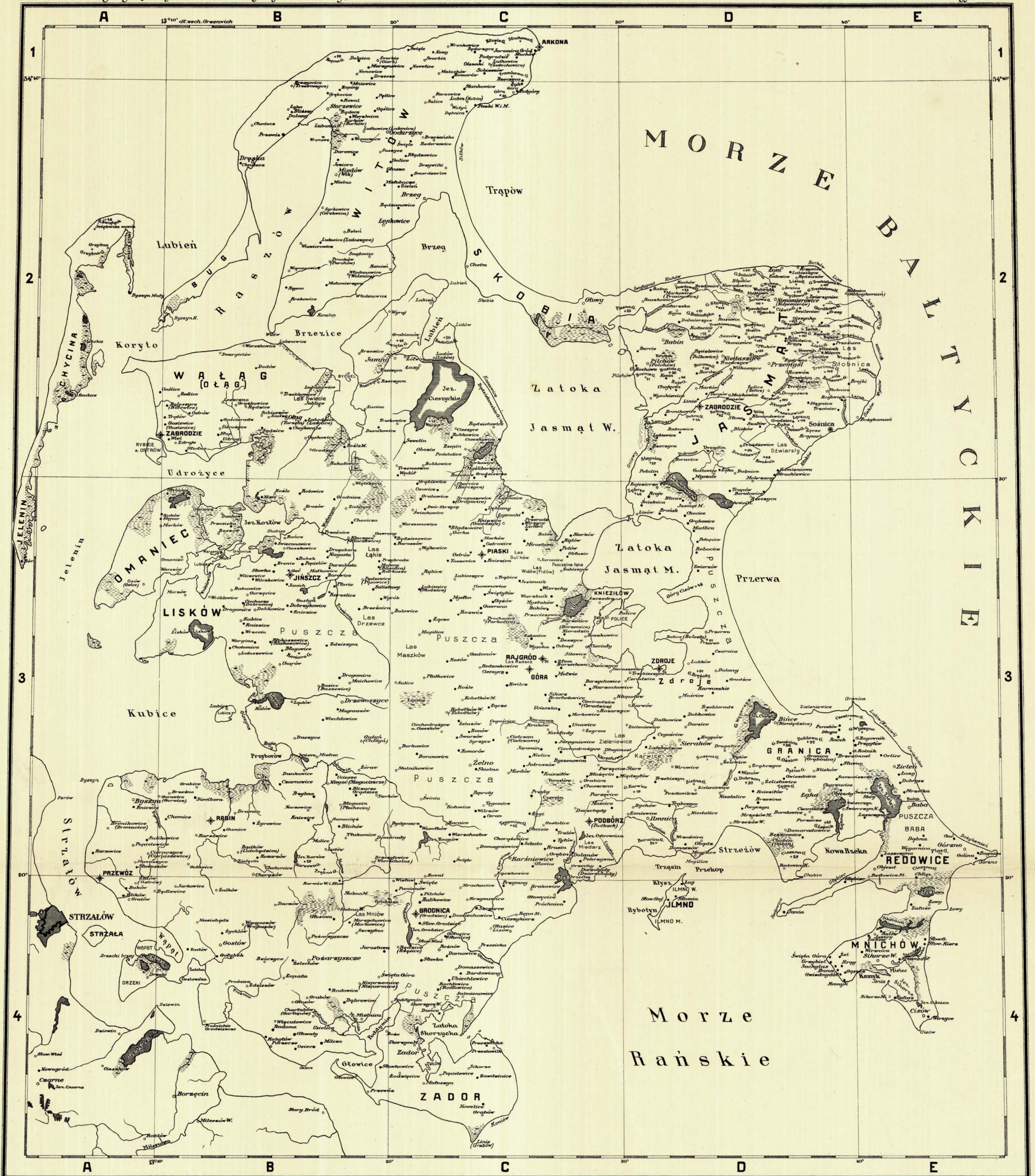
Targ, Tarnka (l. c. *Tarnke*), Tęgom, Tęgomir (CPD 358, r. 1224 *Tangomir*), Tłukom, Tobołek, Tral, Tramek, Trąba, Trąbic (PU V, 247, r. 1316, *Trambitz*), Trąbka, Trąt, Trocha (l. c. *Troche*), Trup, Trzeb, Trzebek, Trzebiel, Trzebierad, Trzebiesław → Trzebiesławic (CPD 600, r. 1240, *Trebeslauitz*), Trzebiesz, Trzebiesza → Trzebieszka (BS 33, 1, 132 *Trebesske,* PE 751 *Teebeske*), Trzebisza, Trzebosz, Tuł, Tur, Turznica (RGR 49, r. 1426, *Turnitze*), Turomir (PU VI, 118, r. 1322 *Dubermer Turemerson*), Twargiel (MU XI, 514 z XIV w. *Twargel,* ob. Dwargiel), Tusz, Tył.

Ubiechel (BS 32, B, 91 *Ubechel*) czy Ubiegły, Uciech i Uciesz (PU V, 198, r. 1314 *Vtesse,* BS 32, B, 91, *Utech, Utesch*), Ucieszen (Bogusławski Dz. Słow. IV, 615, r. 1592, *Vtessen*), Ucieszek (BS 33, 1, 132, *Utesske*), Unimysł (CPD 358, r. 1224, *Vnimizl*), Uniest, Usiel RGR 7, r. 1400, *Uzelytzen* gen.).

Walisz (BS 32, B, 91, *Walis*), Wan, Wara, Wargiel (HS I, 138, r. 1336, *Wargel*), Wargina, Wargosz, Warsz, Warszek, Warszon, Wesołek, Wichrad, Wid, Wiecheć, Wiel, Wierz, Wiewiór, Wierzchosław (H I, 138, r. 1538 *Vergeslaw*), Więcek (RGR 11, r. 1407 *Venzeken* dat.), Więcemir (CPD 199, r. 1203, *Uincemir,* BS 32, B, 91, *Venzmer*), Więcen, Więcut, Więcysław (CPD 170, r. 1193, *Vinzislaus*), Wilcz i Wilczek (BS 32, B, 91, *Welz,* PU VI, 209, r. 1324 *Voltzek (in),* 118, r. 1322 *Volske*), Wilkowic (CPD 440, r. 1232 *Wolcowycz*), Wir, Wirz (por. im. *Verislaus* Bonow PE 341, r. 1456), Wirzyc (BS 33, 1, 132, *Virs,* 135 *Virses,* PU V, 247, r. 1316, *Wendesche Vyriz*), Wirobył (BS 33, 1, 136, *Virebulle*), Wisław (CPD 210, r. 1209 *Wizlauus*) może być Wyszesław i Witosław, Witomir (l. c. 321, r. 1226, *Witomer*), Włodan, Wódka (BS 32, B, 91, *Wothke*), Wodzogod (CPD 358, r. 1224, *Wotzogod*), Wodnik (RGR 13, r. 1406, *Woteneken,* gen.), Woik, Wojewoda (BS 32, B, 91, *Woiwode*), Wojnik (l. c. *Wöhnke*), Wolan, Wróbel, Wrocisz (PU V, 247, r. 1316 *Vartyz*), Wron, Wrona, Wrzeć, Wrzos, Wysoki (BS 32, B, 91, *Wittstock*), Wyskot, Wysz, Wyszek (PU V, 247, r. 1316, *Wyske*), Wyszesław (CPD 199, r. 1203 *Wisezlauus*).

Zad, Załoza, Zawdzina, Zdzisz, Zielęta, Zioła, Zrąbka, Zwierz.

Żabisza → Żabiszyc (PU V, 495, r. 1319 *Zabes,* 247, r. 1316 *Zabecytz*), Żak, Żal i Żel, Żalek, Żała, Żelazo, Żelech, Żelisław, Żuniewicz (RGR 84, r. 1403 *Sulleslavus Sunnevytze,* 43, r. 1423, *Sulleslaf Zonnevytze*), Żychel, Żyr.

STRZAŁÓW miasta większe
Grabów " mniejsze
Miedów miasteczka
RĄBIN kasztelanje i grody
Zador osiedla wiejskie większe
Chotomice " " mniejsze
Radoma uroczyska lub miejscowości zaginione

1:100 000

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 kilometrów

Wykonano w Instytucie Geograficznym Uniwersytetu Poznańskiego 1934.

jeziora

rzeki

błota

góry

Odb. w Zakł. Graf. S. A. Książnica-Atlas we Lwowie.